

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MEMOIRER OG BREVE

UDGIVNE AF
JULIUS CLAUSEN OG P. FR. RIST.

XXXVIII

BLADE AF
RECTOR
JOH. HENR. TAUBER'S
DAGBØGER

AUGUST BANGS FORLAG
KØBENHAVN

1972

BLADE AF
RECTOR
JOH. HENR. TAUBERS
DAGBØGER.

MEMOIRER OG BREVE

blev i Aarene 1905 til 1927 udgivet af
Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag.
Denne Udgave er fremstillet som fotografisk
Optryk hos Villadsen & Christensen, Hvidovre.
Printed in Denmark.

© by AUGUST BANGS FORLAG

ISBN 87 7226 001 7 (Serien kpl. hft.)

ISBN 87 7226 002 5 (Serien kpl. indb.)

ISBN 87 7226 037 8 (Bd. 38 hft.)

ISBN 87 7226 038 6 (Bd. 38 indb.)

JOHAN HENRIK TAUBER

*Skolen forvandedes flue fra . Tvangs til Munterheds Bolig
Ved hans Mildhed og Kraft, Fostre af Hjerte og Aand:
Hvor ham lærte med Børn at dele Berndommens Glæder,
I en me adled til . Mand Drengenes Flok ved hans Fod.
J. Møller.*

INDLEDNING

Johan Henrik Tauber (1743—1816) var en af Danmarks dygtigste Skolemænd i det 18. Aarhundrede.

Hans Liv og Gerning er vel kendt i Literaturen dels gennem hans Selvbiografi,¹⁾ dels gennem forskellige Levnedsskildringer²⁾ og dels endelig gennem den megen Omtale, han har været Genstand for af forhenværende Lærere og Disciple.³⁾ Men han har desuden selv efterladt sig et mægtigt Værk i sine vidtløftige Dagbøger, der udgør 14 tykke, tætskrevne Kvartbind.⁴⁾ Af disse Dagbøger har to bekendte Skolemænd (Overlærer *D. H. Wulff*⁵⁾ og Rektor *R. J. F. Henrichsen*) offentliggjort Uddrag,⁶⁾ der giver udmærkede Bidrag til den danske lærde Skoles Historie og Forhold i Slutningen af det 18. Aarhundrede og til Belysning af *Taubers* Betydning som Skolemand.

Da disse Uddrag imidlertid er lidet tilgængelige for

¹⁾ Se Bloch og Nøræe. Den fynske Gejstligheds Historie. I, S. 432 fig.

²⁾ G. Begtrup. Dansk Literaturtidende 1816. No. 7. — S. Bloch. Bidr. til Roskilde Domskoles Historie I—II.

³⁾ Johs. Fibiger. Mit Liv og Levned, S. 56 fig. — Pers. Tidsskr. Anden Række, I—III m. m.

⁴⁾ Dagbøgerne opbevares i Aalborg Stiftsbibliotek, hvorfra de velvilligt har været stillet til Raadighed for Udg.

⁵⁾ Noter under Texten som er betegnede med „W. A.“ stammer fra Overlærer Wulffs Anmærkninger til hans Uddrag i Dansk Maanedsskrift.

⁶⁾ Steenstrup. Dansk Maanedsskrift, 1863 I. 1865 I. 1866 II. — Samlinger til Fyens Historie og Topografi, III 1865.

Læseverdenen i Tidsskrifternes overvældende Stofmasse, har Udg. ment, at en Del af disse Dagbøger atter bør fremdrages under en ny Behandling. De tidligere Udgivere, som selv var Skolemænd, har nemlig lagt særlig Vægt paa at fremdrage alt, hvad der vedrører Skolen, dens Gerning og Virksomhed, og Studiernes Gang ved Universitetet. Den her foreliggende nye Udgave af Uddrag af Dagbøgerne vil særlig meddele det, der vedrører Forfatterens private Liv og Person, hans Omgivelser og hans Tid, alt det som har almindelig personal- og kulturhistorisk Interesse. Af Hensyn til Dagbøgernes vidtløftige Stof og dettes specielle Karakter vil de dog kun omhandle *Taubers* Ungdomstid. Der fremstaar derved en ret mærkelig Fortælling om det danske Provinsliv — særlig fra Aalborg og Horsens — i det 18. Aarhundrede, med egne Ord berettet af en mærkelig, højt begavet Personlighed, vel nok en noget pedantisk og svagelig Bogorm, men tillige en livlig og morsom Satiriker og en sværmerisk og aandfuld Natur. Han blev i sin Samtid berømmet for sin Blidhed og Venlighed som Lærer og Rektor, vidste at knytte sine Undergivne til sig og at fremkalde den gode Aand, der, i Modsætning til Tiden, herskede i hans Skoler.

Vi vil da lade den unge Rationalist — og ikke den gamle konservative og udslidte Rektor — fortælle i sit eget Sprog og i Tidens Tone om sin lykkelige Barn-dom, om sin fattige Skole- og Studietid til han faar sit første Embede, og slutte med den unge Rektors enestaaende — halvt naive, halvt pedantiske — intime Beretning om sit Fornuftgiftermaal.

Udg.

AALBORG 1743—1762

Indledningen til Dagbogen, en kort Overskuelse over mine Forældre som Grundlag til Fremløbet paa Livets Bane.

Faderen, *Emanuel Tauber*, født i den frie kejserlige Rigsstad Augsburg 4. Oktober 1702 af ærlige og kristelige Forældre. Hans Fader var Borger og Cirkelsmed¹⁾ i Augsburg ved Navn *Johan Caspar Tauber* og hans Moder *Euphrosyne Heckelin*. Tidlig mistede han sin Moder og fik derfor Stedmoder, derpaa døde hans Fader, da han var tre Aar gammel. Som forældreløs blev hans Morbroder hans Værge og sørgede for hans Opdragelse. Som Haandværkerdreng hos sin egen Morbroder led han meget ondt;²⁾ iblandt andre Møjsommeligheder, af hvilke den at bære svære Stykker Kobber fra Møllen var en af de pinagtigste, var den, at han maatte trække om paa Landet for at indkræve, hvad hans Morbroder havde tilgode. Da han var 16 Aar, blev han gjort til Svend, fik sit lovlige Lærebrev, Frihed til at rejse hvorhen han vilde efterat have

¹⁾ Zirkelschmied = Instrumentmager, Mekanikus. Se „Memoirer og Breve“ XIV. S. 5.

²⁾ Han lod ham først studere og havde bragt det saa vidt, at han, som Sønnen skriver, „kunde have kommet i femte Lectie hos os“, men blev saa sat i Kobbersmedelære.

udstaaet sine 4 Læreaar hos sin Morbroder, *Paulus Heckel*, Mester-Kobbersmed der i Staden.

Han gik som en fyrig og videbegærlig Yngling ud i den vide Verden velforsynet med mere end det nødvendige; thi for ikke at gøre sin Udvandring for bekostelig og byrdefuld, maatte han tiest gaa paa sin Fod. For at indsamle Kunstkyndighed og Erfarenhed besaa han de største Stæder, kom anden Gang til Kjøbenhavn, hvorfra han tilsøs nær havde sultet ihjel, saa langvarig var Rejsen, saa slet forsynet var Skipperen med Levnedsmidler, hvis ikke en Medrejsende, som siden blev Mester-Sadelmager i Aalborg, havde opsøgt nogle Ærter i en Krog, med hvilke de stillede deres Hunger. Han takkede tidt *Andreas Sadelmager*, og hans Kone og Børn blev efter min Faders Død ved at understøtte den hjælptrængende Mand i hans trykkende Kaar.

I Aalborg tog han Arbejde som Svend, ventelig hos den Mester, hvis Datter han siden valgte sig til Ægtefælle. Hans Forsigtighed og Klogskab, vejledet af Sindighed, gjorde det nødvendig at undersøge paa det nøjagtigste alle Bekvemmeligheder og Ulejligheder paa Stedet førend han, som kendte saa mange andre Steder, havde kunnet besluttet at vælge Aalborg som sit Udsejlings-Sted og sin Stavn og Hjem efter et omflakkende Liv i saa mange Aar. Hans Arv efter hans Forældre, som stod paa Raadhuset [i Augsburg] under Øvrighedens Varetægt, kom ham ret tilpas. Han besluttede derfor selv at afhente den. Ved samme Lejlighed forsynede han sig med alle de Troværdigheds og Sikkerheds Bevis

fra Øvrigheder og Kobbersmedelaug^{et}, som han kunde fremlægge for Vedkommende, naar han skulde søge Børgerkab og erhverve sig Indtrædelse i Amtet i Kjøbenhavn.¹⁾ — —

Derpaa blev han d. 29. August 1732 meddelt Børgerkabsbrev i Aalborg som Kobbersmed og købte en Gaard paa en reel Gade i Frue Sogn lige over for Snedker-Kroen, en grundmuret Bygning paa Algaden, en for ham og hans Haandtering bekvem Bopæl. Dér begyndte min Fader at virke til Nytte for sig selv og tænkte at nærme sig til sin Bestemmelse som Børger og Fader. Hvorlænge han sad ugift for at betænke sig for ikke at overile sig i Valg, véd jeg ikke, men kan kun slutte mig til, da han først sluttede Ægteforbindelsen med den, han havde længst Lejlighed til at kende fra en fordelagtig Side som en driftig, ordentlig, forstandig, klog og erfaren Deltagerske i Livets Glæder og Sorger, i Overflødighed og Velstand, i Forældrenes Hus vant til Nøjsomhed og Tarvelighed, understøttet og vejledet af Gudhengivenhed og en kristelig Standhaftighed. I min Salig Faders Haandbog findes en Rubrik med den Overskrift: *In nomine Dei, Patris et Filii et Spiritus sancti!*

Anno 1735 havde han Jaord med en Mesterdatter, hos hvis Stedfader han havde arbejdet som Svend, ved Navn *Karen Henrichs Datter Widschen*. Den 29. Juni holdt de højtidelig Bryllup i en talrig Forsamlings Overværelse af Familien. Ved denne Festlighed blev af *Johan Boeth* indleveret et Lykønsk-

¹⁾ Herefter følger i Manuskriptet alle hans Attester og Bevisligheder.

nings-Vers paa Tysk, der indeholder usædvanlig gode Tanker, sundere end mange Studerende paa den Tid kunde udklække og langt mere sammenhængende end man kunde vente det af en Mester-Parykmager. Saa fortræffelig hjælper Omrejser til at danne og forbedre Tænkeevnen.

Disse tvende for hinanden skabte Ægtefolk blev forenede med hinanden i den kraftfuldeste og fornuftigste Alder. Min Fader var 33 Aar og min Moder 29 Aar; thi hun var født 1706. Min Fader var da fornuftig nok til at vælge sig den dueligste og nyttigste Ægtemage efter hans Stand og Vilkaar uden at blændes af Indbildningskraften, der i den yngre Alder bedaarer saa mange. Saa formuende som hendes Moder var, saa tilbageholdende og næsten haard var hun imod denne sin ældste Datter, som først blev udstyret. Man skal agte, at Moderen nu var anden Gang gift og havde mange Børn med sin sidste Mand, thi med den første havde hun kun min Moder og en eneste Søn: *Henric Widschen*.

Hendes virksomme og erfarne Moder havde den Grundsætning, at man ikke maatte begynde med Velstand, thi endte man som tiest med Trang og Usselhed. I Overflødigheds Skød sløves ofte Menneskenes Sjæl og Legemskræfter ved Magelighed og Ørkesløshed, da derimod Mangel og Nød er Driftigheds Moder. Unge Folk, sagde hun, skal arbejde sig op. Derfor havde mine Forældre i de første Aar det temmeligt trangt. De maatte efterhaanden anskaffe sig det nødvendige. Hvad min Fader ejede, havde han sat i Gaarden, han købte,

og anvendt paa at anskaffe sig Haandværks-Tøj og Materialier. For at have en daglig Haandskilling til at bestride de smaa Udgifter, begyndte min Moder at brygge og brænde for at sælge Øl og Brændevin ud af Huset. Ligeledes bestyrede hun, uden mindste Byrde for min Fader, den hele Husholdning, og af tvende Køer de altid havde, solgte hun den Mælk, hun ikke selv brugte. Alt hvad hun saaledes indsamlede for hver Post især, blev lagt i et særskilt Rum af en Kasse, for at vide hvad hun tjente paa sin Brygning og Brænding. Det som hun indsamlede aarlig for Mælk, var de fleste Aar tilstrækkeligt til at indkøbe Vinterfoder for de tvende Køer. Ligeledes bryggede hun Eddike, og da hun havde den bedste Eddike i den hele By og altid solgte for en og samme Pris, enten Byggen var let eller høj Pris, havde hun den største Næring fra alle Kanter i Byen. Jeg mindes, at hun aldrig tog mere end 4 β for en Pot Eddike, der var ligesaa stærk og saa god endog til Agurkesyltning som Vineddike. Med en Pige drev hun det hele Værk, og denne Pige fik den Gang i det højeste 4 Rdlr. i aarlig Løn.

1736 kom min Moder ned med hendes første fødte Søn, men Aaret efter flyttede denne for vor Verden altfor spæde Plante fra det Timelige ind i det Evige, at jeg skal bruge min Faders egne Udtryk. 1738 d. 16. Oktober fødte min Moder en Datter til Verden, som efter min Farmoder blev kaldet *Euphrosyne*. Hun døde tre Aar gammel, men Gud tog ikke denne Yndling uden at give en anden igen. Den 10. Febr. 1741 gav Gud dem en Datter

til varigere Ejendom og bestandigere Glæde her i Livet. Hun blev kaldet *Maren* efter min Mormoder. — —

1743 d. 7. Septbr. om Aftenen mellem 9 og 10 saa jeg dette Verdens Lys. I Daaben gav man mig det Navn *Johannes Henricus*, hvilket jeg har forkortet til *Johan Henrik*. Mine gode Forældre ønskede at vedligeholde Erindringen af deres Forældre ved Valget af disse Navne. Fadderne var: *Hans Christensen*, Købmand, *Franz Christian Wenster*, gift med min Moders Søskendebarn, *Nicolaj Nicolajsen*, min Moders næstældste Halvbroder, *Anna Christine Diderichs-Datter Widschen*, min Moders Faster, og *Elisabeth Christens-Datter Jungling*, en Præstedatter og min Moders Søskendebarn, som endnu lever af sine Midler i en høj Alder.

1746 d. 24. Maj bragte min Moder en Søn til Verden, som blev kaldet *Nicolaj*. Denne overmaade friske og faste Broder, mod hvilken jeg bestandig var en sygelig Skrælling, med ugemene Sinds-Gaver, en sund Sjæl i et sundt Legeme og herlige Anlæg, endte sit behagelige og rosværdige Liv d. 16. Febr. 1755. — Vel kan han nu skue ned med Velbehag paa alle dem, som her have elsket ham, vel er han nu allerede glædet ved at samles og selskaves med sine Forældre, Søskende og Lærere, hvilke han i Evigheden har Lejlighed til at gengælde deres ømme Kærlighed til ham ved at nytte og vejlede dem ind i Guds Veje ved sin større Kundskab og styrke dem i deres Fremgang i Dyd ved hans lærerige Exempel, men for os Pilgrimme, som endnu maa

savne ham her, er Tabet ubodelig og uforanderlig stort.¹⁾

Det fatteligste og øiensynligste Bevis for Guds alvise Forsyn er et Barns Dannelse og Fremvæxt til Modenhed i Moders Liv. Tusinde er de Uheld som et Barn i denne usynlige Virksomheds Bolig er udsat for. Hvilket Guds Under, at saa saare faa Fostre kommer beskadigede med Meen paa Legemet til Verden! Den største Del er efter udvortes Anseelse sunde og velskabte. Ikke destomindre kan end ikke det skarpsindigste Øje iblandt de Dødelige skue saa grant ind i dette Naturens Værksted, at det kunde vide, endnu mindre optælle, alle de de Fejl, al den hæftige Indflydelse, alle de stærke Indtryk og dybe, ja maaske uudslettelige Virkninger, som Moderens Tænkemaade og Forhold og Faderens Grundstof til Barnets Tilværelse og begge Forældrenes ægteskabelige Forbindelse kunde gøre paa Fosteret til Grundlæggere og deres Følger for denne og hin Verden. Lykkelige Uvidenhed! Det modsatte vilde forbitre vore Trin, fordunkle vor Glæde, ernære vor Tungsindighed, naar vi troede os enten noget eller ganske skyldige i vore Børns regelløse eller uregelmæssige og uregerlige Drifter og Tilbøjeligheder.

Legemssvagheder eller Fejl som Hindringer i Sjæls- og Legems Fremvæxt troer jeg aldrig, at jeg har medbragt til Verden. Man havde maaske

¹⁾ Mange Sider, der her er udeladte, handler om denne lille begavede og beundrede Dreng, hvis Død af Frisler var en Sorg, som Forældrene aldrig forvandt.

overladt mig som en Nykommen til Jordemoderens haarde og trykkende Haandelag. Idetmindste mistænkte min Moder længe, da jeg bestandig blev plaget af en hæftig Hovedpine, at min Isse var bleven trykt, mit Hoved knuget sammen af Jordemoderens fordomsfulde Hænder. Og maaske Jordemoderens Blyhaand, der er vant til at sætte Skik paa Barnets uskikkede Hoved efter Fødslen for at give det sin Rundhed, havde været for uforsigtig. Nok er det, jeg skal have skreget i tre Uger Nat og Dag næsten uden Ophør, saa snart jeg ikke sov; maaske ogsaa Sammensvøbningen, som i de ældste Tider, endog i min Ungdoms Tid, paa de fleste Steder var saa voldsom, saa fastsnøret, at Barnet ikke kunde røre et eneste Lem, kunde tænkes som en plagende Aarsag. Derved har mange hundrede Spæde i kort Tid ikke alene tabt Frihed til Fremvikling, men endog Livet. Min Moders ømme Haand tog sig nok vare for at svøbe mig for stærkt, og endskøndt det den Tid var Brug at vugge saa stærkt, at Barnet slingrede og tumlede til alle Sider, ja ofte blev kastet ud af Vuggen, saa véd jeg, hvilken Afsky min Moder havde for denne Voldsomhed. Men Jordemoderen var uindskrænket Regentinde næsten hele sex Uger, og hvo havde Mod nok til at sige eller gøre hende imod?

Indtil mit 3. og 4. Aar er jeg for mig selv næsten en Hemmelighed. I denne fornøjelige Barndoms-Tid, hvor alt det Sandselige gør hastige Indtryk, som let forsvinder og giver Plads for nye, gaar vi som i Ledebaandet endnu under Forældrenes vaa-

gende Øjne. Hvad Juvenal viselig raader Forældre fulgte mine uden at have lært det af Juvenal: nihil dictu factuque hæc limina tanget, intra quæ puer est: ei nogen smudsig Daad og Snak de Døre rører, hvor Barnet inde er.

Denne Afholdenhed kostede ei heller mine Forældre synderlig Møje, som altid omgikkes hinanden med Ærbødighed, aldrig bandede skøndt det var Tidernes Skildt [sic], og var vant til med Sindighed og en alvorlig Godhed at behandle alle. Under deres Opsyn og Tilsyn skaffede de deres Børn altid nye og nyttige Afvexlinger uden at tillade dem at sønderrive, ødelægge og mishandle noget, end ikke deres skøre og lidet faste Legetøj. I deres Opdragelsessystem var det en Hovedregel at vænne deres Børn til en uindskrænket Lydighed, endog disse ikke kunde begribe hvorfor de skulde lade dette og gøre hint. — — —

Vi blev vant til at tage tiltakke med hvad Forældrene fandt for godt at give os til Føde og Klæder. Min Fader drak aldrig Brændevin, sjældnen Vin; en god Drik Øl var hans daglige Drik. Rugbrød, ofte med Salt paa, Ræddike-Salat, Agurker, alt Slags Grønt var hans Livspise. Denne samme Levemaade fulgte min Moder. Velanstændighed vidste de begge at iagttage, naar det gældte til Højtider, ved Venskabsforsamlinger, Højtideligheder og Modtagelse af Fremmede. Dagligdags nød vi kuns to Retter Mad, dog med Forandring af Maden hver Dag omtrent som jeg spiser endnu. Hjemme blev vi ligesom vor Forældre simpel og renfærdig klædt i

hjemmegjort Tøj eller Kartuner, — til hellige Dage og Festligheder havde mine Forældre anstændige og dertil kostbare Paaklædninger ligesom deres Børn havde deres hæderlige Stadsklæder. Alting var ordentligt — og alt blev anført til Ordentlighed.

Guds Hus forsømte mine Forældre aldrig. I det mindste gik de én Gang i Kirke hver Helligdag, ofte begge eller skiftevis, og med Tjenestefolkene gerne hver Aftensang, tidt i Fredagsprædiken og idetmindste én Gang om Ugen i Fasteprediken. Deres Børn tog de med, da de var fem til sex Aar. Efter Prædikenen anvendte de Tiden hjemme til at læse i en eller anden gudelig Bog. — —

Min Fader havde en særdeles Lyst til Læsning. Det Historiske havde især meget tiltrækkende for ham. Rejsebeskrivelser, Statshistorier var hans Vel-smag. Og hvad Under? Den tilfredsstillende Føde og Vederkvægelse, som Omrejsen i fremmede Lande skaffer Videlysten gennem alle Sandser, krævede nu en Slags Oprejsning for Savnet deraf ved Beskrivelserne over de Lande, han selv havde gennemvandret. Det Politiske morede ham bestandig, den „Altonaiske Mercurius“¹⁾ og Hamburger-Avis greb han hver Dag med Tidighed. Dagligstuen var beklædt med de Homanske Landkort.²⁾ „Det er en Skam“, sagde han tidt, „at leve i Verden uden at bekymre sig om hvorledes det gaar til i Verden — enten op eller ned.“ Naar han, om Vinteraftener

¹⁾ „Altonaischer Mercurius“ var næst efter de forskellige hamborgske Aviser en af de mest udbredte Aviser.

²⁾ Det kartografiske Institut i Nürnberg udgav under Navnet „Homännische Erben“ efter Korttegneren Homann fra c. 1700 til 1848 en stor Mængde Landkort.

især Kl. 8 eller 9, kom ind fra sit Værksted, og han havde forfrisket sig ved sin tarvelige Aftensmad, snakket en Times Tid med sin Kone, saa sad han tidt oppe indtil Klokken 1 ja vel og 2 for at læse en eller anden Bog. Dette kaldte han at rejse uden at trætte sin Fod eller lette sin Pung. Min Moder, som var Ordentligheden og Forsynligheden selv, var Sjælen i Husbestyrelsen. Min Fader var derved forskaaet for alle huslige Bekymringer. Kl. 5 Vinter og Sommer var han om Morgenen i sit Værksted. Han var opmærksom paa alle Ting og søgte at gøre sine Børn, naar han gik med dem i Haugen eller Marken, opmærksomme paa, hvad de saa og hørte.

Min Moder lærte os selv at kende Bogstaver. Da vi havde lært at læse, blev min Søster som ældre sat i en Puggeskole hos en Læremoder, som havde en Del smaa Børn, mest Pigebørn, for at lære Katechismus udenad, læse i Evangeliebogen og hver Uge lære det Evangelium, som hørte til hver Søndag. Hun blev derpaa sat i en tysk Skole hos en fortreffelig Skriv- og Regnemester ved Navn *Hans Rheder* for at lære Tysk. Jeg skulde da som nærmest i Alderen løse hende af hos denne Læremoder. Det sære og underlige i Omgangsmaaden, det mekaniske haarde og afstikkende i det hele Lærevæsen fra min Moders Methode faldt mig strax i Øjnene. Man satte mig et Stykke for af Evangeliebogen, jeg skulde læse over paa. Det passede jeg, ikke af Lyst, men for at faa en Ende paa de allerkedsoemligste Timer og vel ogsaa af Frygt for Hug, som

der ikke sparedes paa. Naar jeg var ked af at sidde inde i et lidet fordunstet Værelse, hvor man neppe kunde drage Aande, gik jeg ud med Læremoderens Tilladelse og legede i en liden Gaard, men udenad kunde jeg aldrig lære, ihvor megen Umage jeg gjorde mig. Læremoderen og hendes Datter forklagede mig hos min Moder, at jeg gjorde smaa Pudserier og ikke vilde lære udenad. Min Moder gjorde sig al Umage om Aftenen at trykke Budordene i mig, men ofte forgæves. Jeg var færdig at forbande al Katechismus og med det samme al Christendom som den fæleste Pinebænk. Min Hukommelse var forlaaset, og end ikke den kærligste taalmodigste Moder kunde dirke den op. Men min Fader sagde: Lad ham opsætte den Udenadslæsning til han har lært noget andet og Hukommelsen er bleven opvakt.

Alt hvad jeg forstod kunde jeg strax fatte og huske, men ikke Katechismus eller senere hen i Tiden Pontoppidans Forklaring. Jeg var ofte under min Jærnflid færdig at blive forrykt. Hos mine Meddisciple og ofte hos mine Lærere selv passerede jeg for den største Dumrian i Verden. Gud ske Lov for denne Modgang, den hjalp mig til at umage mig for at forstaa alt hvad jeg skulde lære.

Imidlertid købte min Fader en større Gaard med tvende Hauger til tæt ved Ladebroen i Frue Sogn paa samme Gade hvor han tilforn boede. Den kostede ham 950 Rdlr. med Forpligtelse at udbetale den hele Købesum til næstkommende Snapsting 1750. I denne grundmurede Bygning, som i de ældste

Tider formodes at have været Catharinæ Kloster, blev gjort adskillige Indretninger, førend vi flyttede ind. Paa den østlige Side af Gangen blev aflukket fra den saakaldte Stenstue, fordi Gulvet var lagt af en Slags røde Sten og Fliser, et Stykke saa stort som en Krambod, hvori blev ophængt alle Sorter nyt Kobberarbejde som i en Bod. Alle de som skulde ind i Værelserne igennem Gangen kunde ved Lugernes Opløftelse over Disken overskue den hele Krambod uden dog at naa noget. Paa den anden Side af Gangen var Døren til en rummelig Stadesstue med Vinduer til begge Sider til Gaden og Gaarden. Paa venstre Side i Dagligstuen var en liden Udbygning, et Karnap med 2 Fag Vinduer til Gaarden og i det en Dør, hvor Nedgangen var til 2 rummelige Jordkældre, den yderste indrettet til en Oldkælder¹⁾ og tildels Saltkælder, den inderste til en Vinkælder, hvor tillige Gammeløl, Eddike og Mjød blev forvaret, foruden Urter til Vinterhold. Ved Nedgangen til Kælderen var tillige en Opgang til den bedste Stue for ikke at gaa igennem Gangen, hvor den rummelige og ordentlige Opgang var. Paa den venstre Side af Dagligstuen var trede smaa Værelser, det øverste var Sovekammer for mine Forældre, det andet for os Børn. Oven over dette Værelse blev længere hen i Tiden, da jeg kom i den latinske Skole, indrettet et Værelse for mig. Fra Dagligstuen gik en Dør lige imod Indgangen fra Forstuen ud til Køkkenet — et ganske rummeligt Køkken, hvorfra paa den venstre Side var Op-

¹⁾ Olde betyder et stort Trug eller udhulet Trækær til at salte Kød eller Fisk i.

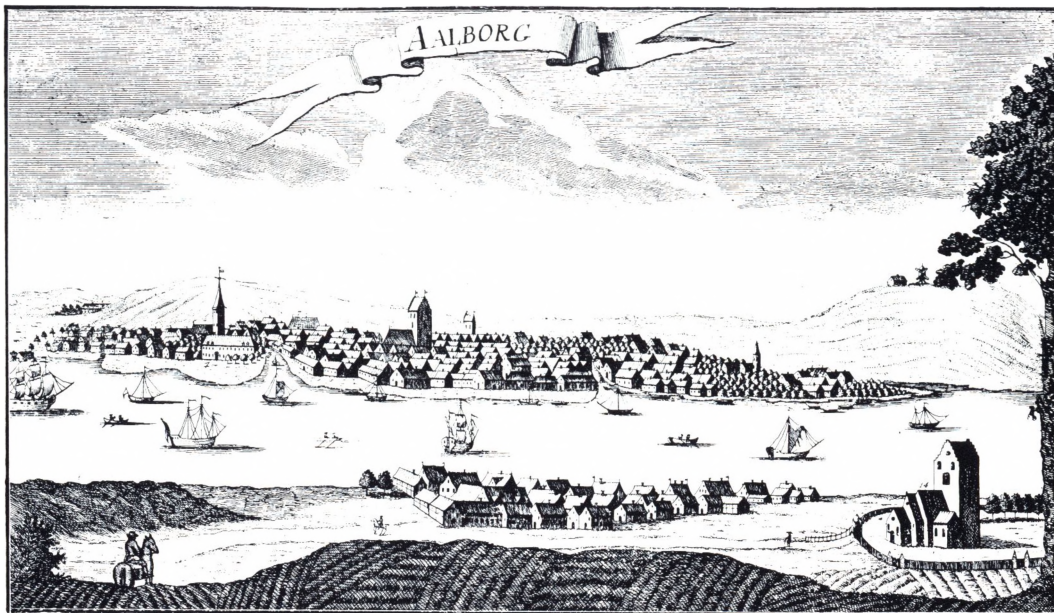
gang til en saakaldet Svale, en lang ophøjet Gang, ad hvilken man maatte gaa til Overværelserne, en stor Mængde Kamre over Stenstuen og Stadsestuen og ligeledes til den anden Side til en Indgang til Loftet i anden Etage, der var rummeligt og stort til Kornbinge,¹⁾ over et stort Bryghus. Hertil var Indgangen fra Køkkenet, hvor der var en Dør til Spisekammeret eller Fadeburet, og paa den anden Side ligeoverfor Skorstenen var Udgangen til et stort Gaardsrum. Paa Loftet i den mellemste Etage var en Dør til et stort Maltkammer over Sovekamrene og Dagligstuen og noget af Stenstuen.

Næst ved Indgangen fra Svalen tæt ved Due-slaget gik man ofte paa venstre Haand til et andet Loft, hvor Tridsen stod til at hisse Støb²⁾ op fra Bryghuset og Rug fra det mellemste til det øverste Loft. Paa det øverste Loft var en Rugbing, og midt paa det stod Køllen,³⁾ længere henne var atter et højere Loft med et Par Trappetrin op til. Den hele Bygning, paa den ene Side grundmuret til Gaden, var en halv Ø, omkring hvilken Aen flød med en behagelig Susen i en Halvcirkel. I Gaarden var et stort Værelse, der før var Pakbod, hvor der blev indrettet Værksted med Vinduer ud til Haugen. Den forreste Hauge var indrettet til Keglebane; der stod nogle Lindetræer og et Par Pæretræer med fortræffelige Frugter og forventelig nogle hundrede Aar gamle. I den Hauge var et Løvlysthus, adskillige Bænke og var afplanket fra den større saa-

¹⁾ Kornbinge = Kornkiste.

²⁾ Korn, der har ligget i Blød = Malt.

³⁾ Ovn, hvorpaa Kornet tørres til Malt.

Stik fra Midten af 18. Aarh.

kaldte Græshauge, der saa ud som en stor Skov med lutter Frugttræer, der bar saa vel, at der, det Aar min Moder døde, blev solgt for 26 Rdlr. Pærer, ihvormeget der desuden blev givet bort af Kirsebær og anden Frugt til den Mængde Nærpaarørende og Slægtninge i Byen. Mange fik trende Gange om Aaret Tilsendinger.

I denne Gaard flyttede mine Forældre til St. Hans Dag 1749. Ved Siden af laa en liden Vaaning, som var bortlejet til en tysk Skole tæt ved Porten til Gaarden.¹⁾ Den overalt hædrede tyske Skriv- og Regnemester *Hans Rheder*, som i nogle og 30 Aar med stor Berømmelse havde tildannet de bedste Købmænd og vigtigste Borgere i Byen og en Mængde duelige Husmødre, var nu saa forfalden til at drikke, at han var rent udygtig til sin Post. Medens han sov sin Rus ud spillede Børnene om, nogle toge Hændinger,²⁾ andre sprang paa Borde og Bænke, andre hujede og sloges, styrtede ud efter hinanden paa Gaden, løb i Gaarden, og nogle krøb paa Tagene. I denne skønne Skole, som var saa nem for mig og min Søster, fordi den var i Huset, var jeg da endelig ogsaa kommen. Jeg syntes vel om den hele Rørlighed og fandt Stof nok for min Lyst til Forandring. Saa fornøjelig og morsom synes jeg aldrig at min Levetid havde været. Pokker maatte læse, naar alle Meddisciple kongelig forlystede sig! Naar Skolemesteren nu

¹⁾ I Aalborg fandtes fra gammel Tid en privat saakaldet Tysk Skole, hvor der blev undervist af en „Tysk Regne- og Skrivemester“ i de sædvanlige Skolefag, Læsning, Skrivning, Regning og Tysk, og hvor mange af Byens bedste Borgere havde faaet deres Undervisning.

²⁾ toge Hændinger = spillede Boldt. (Kalkar).

under al den Hujen og Støjen himlede op af Sengen med en Krabask i Haanden, løb alle de han forfulgte omkap med ham og trættede hans ravende Nidkærlighed, nogle stødte ham frem, andre tilbage, og strakte han Haanden ud efter dem, vips var de borte. Han maatte da pakke sig ind i sin Dunstbolig med uforrettet Sag. Denne fordærlige Spøge varede Dage ud og Dage ind indtil der skete en almindelig Klage til Sognepræsten og Magistraten. De fornemste Købmænd og andre, som havde været hans Disciple, tilbød at give ham hans fornødne Underholdning saa længe han levede.¹⁾ En anden Skriv- og Regnemester blev forskrevet, og Loddet faldt paa *Jacob Saurbier*, som den Gang var Hører ved tyske Skole ved Petri Kirke i Kjøbenhavn, under *Holler* som Skolebestyrer.²⁾ Nu fik Alting et nyt Liv og blev bragt i sin rette Orden og Skik.

Jeg og min Søster var de allerførste af hans Lærlinge. Skolen begyndte om Morgenen Kl. 6¹/₂ og varede til halv 12 Formiddag. Om Eftermiddagen Kl. 1 begyndte Skolen igen med Sang og Bøn. Naar Klokken slog fem endtes Eftermiddags-Arbejdet. — — Alle troede jeg var et overmaade sent Hoved, uden Duelighed til alt det som udkrævede Brugen af Sjælens Kræfter. Jeg var i alles Øjne en Dumrian og et Klodshoved, — men saa begyndte Udenadlæsningen at blive mig mere og mere let og mindre trælsom, mindre modbyde-

¹⁾ Hans Rheder døde 1765, 69 Aar gammel.

²⁾ Jacob Sauerbier (1724—89) var en Skipperson fra Travemünde. Han var fire Aar Hører ved St. Petri Kirke i Kbhvn. og blev da 1750 tysk Skrive- og Regnemester i Aalborg. Han blev 1762 gift med Taubers eneste Søster, Maren Tauber, der døde 1813, 73 Aar.

lig og tilsidst behagelig. Dertil hjalp især min Faders Anvisning og Kunstgreb. Derved fik Sjælen mere Frihed, Liv og Virksomhed, og det bekendte hjalp til at huske det ubekendte, men intet hjalp mere til Sjæleevnernes Udvikling, til Hukommelsens og Dømmekraftens Styrkning end Regnekunsten.¹⁾ — —

Daglig øvedes jeg i at tale Tysk med min Skolemester, som logerede og spiste i Huset ved et Bord med mig og tilligemed min Fader, i mine Friheds-Timer. Min Skolegang blev nu alt mere behagelig. Vor Fader, som hver Søndag tog mig med i Kirken og aldrig lod mig forsømme den offentlige Overhøring i Kirken, fandt ofte for godt, naar vi var komne hjem fra Kirken, at spørge hvad Præsten havde sagt. Dette opmuntrede mig til at anvende min Fremgang i Skrivekunsten til at forfatte Forklaringer over bibelske Sprog og levere min Fader dem. Efterhaanden vandt jeg saadan Færdighed til at efterskrive hvad Præsterne foreprækede mig, at jeg næsten kunde faa den hele Prædiken. Jeg har endnu adskillige Tomer, som jeg gemmer, ikke fordi de nu nytter mig, men fordi jeg kan have en Amindelse om min Skolefid. Af alle Prædikanter jeg hørte i begge Sognene, var *Jens Lodberg*,²⁾ *Provst Bytzow*,³⁾ *Milling*,⁴⁾ *Doktor*

1) Forf.s vidtløftige Fremstilling af Skolevirksomheden er forbigaaet.

2) Jens Jensen Lodberg (1716—77) var pers. Kapellan til Frue Kirke i Aalborg og blev 1753 Præst i Skagen.

3) Henrik Christopher Bützow (1693—1763) blev 1747 Sognepræst til Budolf Kirke i Aalborg og 1754 til Frue Kirke i Kbhvn.

4) Christian Frederik Milling (1712—96) Kapellan til Frue Kirke i Aalborg og ved Hospitalet fra 1738 til 1762 og Sognepræst 1789.

Gudme,¹⁾ undertiden *Clementin*,²⁾ naar han [ulæseligt Ord] studeret og ikke hvert Øjeblik brugte sit Mundheld: „*saaledes ser vi hvorledes at*“, og *Aspach*³⁾ for sin Sødtaleshed den behageligste ligesom han var den grundigste og opbyggeligste. Iblant maa jeg ej glemme min uforglemmelige Lærer, Velgører og Velfærds Ven, *Biørn Glædrup*, der besad en indvortes og udvortes Veltalenhed.⁴⁾ Han og *Milling*, — thi jeg var for ung og uøvet i den korte Tid Aalborg glædede sig ved sin omgængelige og højtelskte *Bytzow* — var ret skabt til at være Almuens Lærer ved hans populære Veltalenhed og indtrængende Talegaver. — —

Den Tilfredshed jeg skaffede Præsterne ved Overhøringen brød ofte ud til offentlig Berømmelse over mig. I de tvende sidste Aar jeg gik i den tyske Skole var jeg den fornemste og øverste, thi vi stod ikke efter vor Alder og Stand, men efter vore Fortrin i Fremgang, da ikke altid de fornemste, rigeste og ældste tillige var de forstandigste, klogeste og skikkeligste. Min Lyst voxede bestandig til at studere eller, som man kaldte det den Tid, at give mig til Bogen. Jeg blev som en Vikarius for min Læremester, maatte hjælpe ham at høre Lektier, og min Domfældelse over mine Meddisciple var ligesaa gyldig som hans egen.

1) Dr. theol. Herman Peter Gudme (1713—72) blev 1754 Sognepræst til Budolfi Kirke i Aalborg.

2) Peder Clementin (1711—72) blev 1739 Kapellan ved Frue Kirke og 1762 ved Budolfi Kirke i Aalborg.

3) Sixtus Aspach (1725—88) Kapellan til Frue Kirke 1754 og fra 1762 Præst ved Hospitalet i Aalborg.

4) Bjørn Lauridsen Glædrup (1728—65) Skipperson fra Aalborg. Tog Bacca-laureus-Graden 1755 og var Hører i Aalborg Kathedralskole fra 1753 til sin Død.

Hvem jeg viste bort maatte læse over. Alle vilde helst høres af mig, da jeg var mere lemfældig end han. Især blev jeg af ham brugt til at hjælpe dem, som ikke kunde finde ud af deres Regnestykker; thi Regning var mit Liv. — Det var efter min Faders Grundsætning, at man aldrig kunde lære formeget at regne, det var som en Skærpelse for Sjælen.

Fra Begyndelsen af mit ellefte Aar begyndte jeg at blive sygelig, var ofte plaget med Gulsot, Ufordøjelighed i Maven og en ulidelig Hovedpine. Det var ved Tabet af min muntre Broders Selskabelighed. Denne Lykke savnede jeg for tidlig ved hans forbausende Flugt til Evigheden. Fra den Tid begyndte jeg alt mere og mere at blive mit eget Selskab, at give Ensomheden Fortrinet og overlade mig til Læsning i de gudelige Bøger min Fader havde paa Tysk. Købte endog for mine Sparepenge, som vore Forældre imellemstunder gav os. Derved forstærkedes min Lyst til at lære, til at forstaa Bibelen, og følgelig at studere, ikke just for at blive Præst, ifald jeg kunde blive noget andet eller sættes i saadan et Embede, som gav mig Tid til Bibelforskningen. Min Længsel efter at lære Latin, Hebraisk og Græsk var ubetvingelig og uimodstaaelig, jeg vilde aldrig være andet end Student. Men jeg blev svagere og svagere. Tilsidst raadede Lægen mig til at drikke Kaffe, som jeg havde stor Afsky for. Jeg drak i Førstningen tynd Kaffe eller Kaffe vand, hvilket skaffede mig Aabning, og jeg blev tilsidst Kaffen saa gun-

stig, at den blev mig uundværlig og min eneste Livdrik. Jeg lindrede saaledes et Onde ved et langt større, som siden skal fortællles.

Alle, undtagen min Fader, troede at mit overmaade tykke og lange Haar var en af Aarsagerne til min bestandige Hovedpine, men de sande Aarsager var ventelig, dels Mavens slette Tilstand, dels den Vane at holde Hovedet for varmt; thi jeg gik Vinter og Sommer med en foret Hue overtrukken med grønt Fløjl og Guldresser med en Guld-duppe oven i. Ved den blev der gjort den uklækkelige Forandring, at Forværket blev, og der blev lagt Multon udenpaa inden i Pullen. Jeg havde ikke Bevægelse nok i den frie Luft, den eneste Lejlighed til Bevægelse frembød sig for mig efter Arbejdet, ved at jeg enten alene eller i Selskab med en af mine Jevnlige kunde spille Kegler i mine Forældres Have, naar det var godt Vejr. *Jens Lintrop*, nu Provst, som dengang var i tredie Lektie¹⁾, havde en Søster, som tjente min Moder, derover blev han bekendt i Huset og fik for det første en Dags Kost, tilsidst havde han sin Gang daglig en Times Tid om Aftenen. Tvende Aar før end min Indsættelse i den offentlige Skole, skaffede mine Forældre mig den afvexlende Fornøjelse, at lade mig lære at spille 2 Timer om Dagen paa Flaute doux og Violin. En Musikantersvend, ved Navn *Vesselberg*, logerede ligeover for os, til ham gik jeg dagligen, og var oftere i Stedet for 2, 4 til

¹⁾ Jens Lintrop, en Skipperson fra Løgstør (1738—1812) blev Student fra Aalborg Skole 1761 og døde som Provst i Magleby i Stevns Herred. Han samlede sig et stort Bibliothek.

8 Timer, og da jeg kunde spille Koncerter, kom han med Selskab om Aftenen nogle Gange om Ugen over til mig. Dette kostede min Fader 18 Rdlr., som han betalte ham i rene 8 Skillinger for 9 Maaneder.

Min Fader havde adskillige Disciple af Skolen, som han gav Ugepenge, iblandt dem var *Lauritz Sahl*, nu Professor og Konrektor,¹⁾ og *Søren Broch*.²⁾ Den sidste betalte han for at give mig nogen Anvisning i Latinen.

Min Fader lagde mig alle Vanskeligheder og Hindringer i Vejen for Studeringer. „Formue og Patroner“, sagde han, „fordredes til at komme frem ved Bogen. Begge Dele savner Du, og om end Du havde begge Dele, har man dog Exempler paa, at de kunde gaa længe nok, tabe Fyrighed og Duelighed førend de komme til Levebrød. Betænk Dig vel, at Du ej skal komme til at fortryde Dit Valg og for sildig sadle om, for at betræde en ny Nærings- og Velfærdsvej. Derimod er der bedre Udsigter for Dig ved Handelen. Din Morbroder, *Jungling*,“ — saa kaldede vi *Diderich Jüngling*, Søskendebarn til min Moder, — „vil tage Dig i Lære som Købmandsdræng og tage Dig i Handelen med sig og endelig overgive Dig den hele Handel, hvad synes Dig om disse sikrere og blidere Udsigter til Levebrød?“

¹⁾ Laurids Sahl (1734—1805) en Degnesøn fra Tranders blev Student fra Aalborg 1754, blev Dekanus paa Kommunitetet og 1765 Konrektor ved Frue Skole i Kbhvn. Var fra 1781 til 1801 Professor i Græsk ved Universitetet. Han var bekendt som en uduelig Lærer og en lidet tiltalende, gerrig Person.

²⁾ Skal vistnok være Søren Bloch (1733—1800) en Bondesøn fra Gudum, der blev Student 1756 og Degn 1766, men 1770 Sognepræst i Vendsyssel og 1780 Provst.

Alle Forestillinger var frugtesløse. Jeg havde af en indre Drift besluttet at studere for at forstaa Guds Ord og udlede min Kristendom af Biblen. Jeg blev min Beslutning tro. Min gode Fader, som var alt for fornuftig til at tvinge mig, og som allermindst vilde forlede mig til at vælge Købmandstanden, da jeg var lige saa lidet oplagt dertil som han, der aldrig kunde misbyde, prutte eller akkordere med nogen, eller korte dem noget af i Prisen de forlangte, erklærede rent ud, at han var fornøjet med min Beslutning.

Hans Ord var disse, som endnu er uudslettelig indgravede i min Hukommelse:

„Nu, siden det er Din ramme Alvor at ville studere, saa skal jeg gøre alt, hvad jeg formaar, til at fremme Dit Forsæt. Studer tilgavns og bliv ingen Bønhaser eller Fusker i det Fag, Du vælger; thi der driver saa mange usle Studenter omkring som Døgenigter og Byrder for deres Slægtninge og Venner. Jeg skal lade Dig privat undervise før Du sættes i den offentlige Skole, at Du ikke skal komme i de nederste Lektier saa raa og udyrket.“

Han gjorde anden Dag derpaa Anstalter for at faa mig privat undervist. Hospitalspræsten, dengang Hr. *Milling*, havde en Student ved Navn *Ossendrup*,¹⁾ Byskriver *Sevel*²⁾ ligeledes en Student ved Navn *Møller*, og Sognepræsten ligesaa en Student ved Navn *Bloch*. Hos den sidste gjorde han først Forsøg, fordi han havde kun Sognepræstens eneste

¹⁾ Andreas Ossendrup (1728—71) blev 1770 reas. Kapellan i Ribe.

²⁾ Byskriver i Aalborg Niels Hoffmann Sevel (1690—1759) havde 13 Børn.

Søn at informere, men Magister *Hovedstrup*¹⁾ afsløg hans Begæring paa den Grund, at han frygtede for, at hans Søn derover skulde blive forsømt. Lige saa lidet lykkedes det paa de andre Steder for samme Aarsags Skyld. Dertil kom en skjult Aarsag, som de alle dulgte, at enhver frygtede for, at jeg skulde gøre hurtigere Fremgang end deres egne Børn, hvilket og skete endog i den offentlige Skole. Det sidste Forsøg var hos *Biørn Glædrup*, dengang første Lektie-Hører. Men denne uegenlyttige Mand raadede min Fader fra at sætte mig under private Lærere og lagde til: „Lad ham kuns komme i Skolen, jeg skal nok sørge for, at han under den offentlige Undervisning kommer ligesaa hastig afsted som under private Lærere.“ Min Fader besluttede at følge hans Raad.

Min Fader fremstillede mig den 10. Maj 1756 for Rektor, Professor *de Hemmer*.²⁾ Jeg havde min Cifferbog over Algebra med mig, at han deraf kunde se min Fremgang i Skrivning og Regning. Rektoren tog venlig imod mig, fik sin Introduktion og gav os Anvisning paa den Hører, i hvis Lektie jeg skulde sættes. Fra Rektoren fulgte min Fader mig til førstes Lekties Hører, *Biørn Glædrup*, og rekommanderede mig paa det bedste. Manden tog imod mig med alvorlig Venlighed. „Stræb kun“, sagde han, „saa skal du komme ligesaa hastig frem som under privat Undervisning.“ Jeg leverede mine

¹⁾ Peder Olufsen *Hovedstrup* (1681—1758) blev 1739 Sognepræst til Frue Kirke i Aalborg.

²⁾ Professor Ludvig *de Hemmer* (1710—1763) blev 1736 Lektiehører ved Metropolitanskolen og Kordegn ved Frue Kirke. 1742 Rektor i Aalborg til sin Død. 1746 Professor extraord.

Indgangspenge og spurgte, naar jeg maatte komme paa Skolen. „Imorgen den Dag Kl. 8 kan du møde, saa skal jeg anvise dig din Plads i Lektien.“ Jeg gik bort med en blandet Glæde i Fortrøstning til Guds Bistand og mine gode Forsætter. Det første, jeg tog mig for efter min Hjemkomst, var at skrive en Fortegnelse over min Alder, Fødested, Forældre o. s. v. og levere den til Rektor, forat den kunde blive indført i Skoleprotokollen.

Anden Dagen, den 11. Maj 1756, indfandt jeg mig til bestemt Tid og Sted. Kl. 8 var Mellemtimen, da fjerde og femte Lektie gik i Kor, og alle Disciplene spiste Frokost og læste deres Mellemlæktier. Som jeg stod allerbedst og svarede paa, hvad min Hører spurgte mig om, kom to Disciple med Dødsangst i Ansigtet; de vare anklagede for Slagsmaal og andre Skurkestreger. Den ene, som nylig var ankommen og hed *Johannes Viborg*, havde en gammel, pjaltet og forreven sort Kjole paa, af hvilken Stykkerne flagrede omkring ham.¹⁾ Han havde taget Huen af en forbigaaende Dreng og pissert i den. Den anden, *Søren Klæstrup*,²⁾ havde sat ham i Rette derfor og, da han ej vilde lade det være, banket ham, saa de kom i Haandmængsel; *Klæstrups* Paryk røg i Rendestenen. I den Forfatning kom de, den ene med en Klage over den anden, efter Ordre ned paa Kammeret³⁾ for

¹⁾ Johannes Viborg findes ikke i Fortegnelsen over Dimitterede fra Aalborg.

²⁾ Søren Christian Klæstrup (1743—98), en Skræddersøn fra Ellitshøj, blev Student fra Aalborg 1764 og Sognepræst 1782 til V. og Ø. Allevig i Aarhus Stift. 1786 Provst.

³⁾ Kammeret = Hørerens Kammer; thi Hørerne boede paa Skolen, Rektor derimod i Byen.

at modtage deres Produkt. *Johannes Viborg* maatte først holde for; han fik en utallig Mængde Haandtager eller Dask af den tykke Ende af et haardt sammenbundet Ris, men modtog dem med en mandig Stoicismus. Jeg, som første Gang saa dette Syn, troede, at han maatte blive slaaet ihjel. Den anden, mindre skyldig, fik mindre Straf; men i den Tilstand, han var, følte han den ti Gange smerteligere end hans Medskyldige; thi hans Hænder sad i en Kage af den fæleste Udslet. Han tiggede og bad for sig; men der var ingen Forbarmelse. Ved hvert Hug af Livsstyrke brølede han, og Materie og Blod strittede til alle Sider. Af Forskrækkelse var jeg som sandsesløs; min naturlige Blyhed og Frygtsomhed fik et uovervindeligt Stød, og den Skræk, som ved dette rædselsfulde Syn blev sat i mig, havde nær gjort mig aldeles uskikket til at gøre Rede for det, jeg allerbedst vidste, og ved alle de Kunstmidler, min brave Lærer brugte, min hele Skolegang til Frygtens Svækkelse, begyndte den først at tage af, da jeg var 26 Aar, men forgaar aldrig, og har ofte været mig til Hinder, naar jeg skulde i min egen Sag tale med min Overmand.

Kl. 9 begyndte den anden Afdeling af Skoletimerne om Formiddagen; thi Skolen varede om Morgenen fra 6—8, dernæst fra 9—11 og om Eftermiddagen fra 1—3 og fra 4—6. Jeg fulgte derfor, saasart den varende Discipel sagde, at Rektoren kom, min Hører op paa Skolen; han anviste mig den næstnederste Plads i første Lektie ovenfor *Frederik Friis*.¹⁾ Naar Rektoren kom, maatte alle

¹⁾ Frederik Christian Friis, Student fra Aalborg 1767.

Disciplene med deres Lærere være hver paa sit Sted og hilse ham ved hans Gennemgang gennem den yderste Skole ind til Mesterlektien; alle de lavere Lektier var nemlig samlede i et større Værelse, indenfor hvilket der fandtes et andet, hvor Mesterlektien undervistes.

Efter en ældgammel Sædvane (thi saadanne gode Skikke, som forsvare sig ved deres Ælde, kan ikke saa let afskaffes), efter god, gammel Skik skulde den hele Skoleungdom fra Top til Taa gennem alle Lektier have den Dags Eftermiddag fri, naar en Nyling var ankommen. Min Ankomst skaffede derfor den hele Skole Frihed om Eftermiddagen den Dag, da jeg begyndte at sætte min Fod i Videnskaberens Munkekloster¹⁾ og Sjøleevnernes Arresthus. Aldrig saasnart jeg var vel kommen hjem fra Skolen, førend jeg blev udkaldt af en af mine ny Kammerater; de øvrige stod i Forstuen. Jeg bad dem venlig velkommen og spurgte, hvad de havde at befale. Den dristigste og talsomste førte Ordet saaledes: „Du skal i Eftermiddag benytte dig af den Frihed, din Indgang i vort Skoleselskab har erhvervet os, ved at følge med os ud i Markhuset og nyde Del i de Vederkvægelser, du som nyskommen skal betale. Alle de som komme ind i

¹⁾ Skolebygningen var en Fløj af et gammelt Helligaandskloster, der efter Reformationen omdannedes til et almindeligt Hospital, og blev af Christian d. Tredie skænket til dette Øjemed. Den bestod af 2 Stokværk; i det nederste boede Hørerne, og i det øverste var Læseværelserne, et for Mesterlektien og et for de øvrige Lektier. Den vendte ud til Adelgaden, som forbindes med Bispeensgade, hvor Rektoren dengang boede, ved en Gade, Klosterjordet kaldet, fra hvis øverste Hjørne Disciplene altsaa længe i Forvejen kunde se, naar Rektoren kom for at gaa paa Skolen. En af Disciplene var tillige Degn ved Hospitalets Kirke.

Skolen maa give et *Quantum* til en Velkomstsmaus for deres Meddisciple og deres Indvielse i deres Samfund og Dusbroderskab.“ „Hvor stor,“ svarede jeg, „er denne uundgaelige Afgift?“ „Det beror paa dig selv,“ svarede en erfaren Træring,¹⁾ som allerede havde siddet 4 Aar i første Lektie og endnu sad 2 Aar efter min Tid, „hvor rund du vil være.“ „Ja, det er godt nok,“ svarede jeg, „men De véd nok, at jeg har intet uden fra mine Forældre; jeg maa derfor vide, hvad jeg skal begære.“ „Det ringeste,“ svarede en barmhjertig iblandt dem, „er en Rigsort.“ Jeg løb derfor ind og fik en Rigsort af min Fader tilligemed den Besked, at jeg ikke kunde komme med til Lavslystighed, fordi jeg havde Forfald og til næste Dag maatte ordne og anskaffe mig, hvad jeg behøvede efter min Hørers Forskrifter. Desuden frygtede jeg for at komme blandt Selskabsbrødre, jeg endnu saa lidet kendte til. *Mads Krog*, den længste og største iblandt Flokken, der altid havde en Skælm bag Øret og bar en Ræv i Hjærtet,²⁾ modtog Løsepengene eller *Quantummet*. Til at fortæres selskabelig i nogle Bøtter Surmælk med reven Brød kunde det lidet dog være nogenlunde klækkeligt; men til at deles var det virkelig for lidt. Da de nu alle mødte paa Gildestedet, kom der Strid imellem dem, nogle vilde have deres Andel i Penge, andre paastod, at det skulde fortæres under et. Det kom til Slagsmaal, og et Par Stykker, som var forpryglede, anklagede deres Bødler. De,

¹⁾ En snu og underfundig Person.

²⁾ Mads Christian Krogh (1738—86), en Skræddersøn fra Landet, døde i Kbhvn. som stud. theol. og Lærer.

som fik deres i Penge, fik for deres Part 4 Skilling hver. Næste Dag blev der holdt Forhør paa Kammeret. De, som havde faaet Penge, kom angstfulde løbende for at byde mig det givne tilbage; men jeg vilde ikke tage det af nogen og svarede, at det var intet værd at tale om, de burde have haft mere, ifald jeg havde haft en egen Kasse at raade over. De blegnede ved min Vægning. Imidlertid kom vor Hører ind fra et Sidekammer. Paa Øjeblikket rejste sig alle af Ærbødighed og bukkede ham i Møde. Skøndt udelagtig og uskyldig i mine Meddisciples Velsmag eller Afsmag skælvende jeg ligesaa meget som de strafskyldigste. Han begyndte med mig, hvis Forlegenhed stod malet i mit Ansigt. „Hør du, *Johannes!* Har du givet dine Kammerater Quantum?“ „Jeg beder om Forladelse,“ svarede jeg, „jeg vidste ikke andet, end det var en Rettighed.“ — „Vær kun ikke bange, du har ikke syndet; men hvad gav du dem til Quantum?“ — „Det var intet at tale om, kun en Rigsort.“ Derpaa gav han sig til at overheøre de andre, og de, som havde stiftet Uenighed og yppet Trætte og Slagsmaal, fik deres Quantum saa drøjt, at de aldrig kunde lystes tiere at begære Quantum; de øvrige, som i Fredelighed havde fortræret deres Part eller gemt deres 4 Skilling til anden Nødvendighed, slap fri. Men alle blev beordrede at betale mig min Rigsort tilbage og paa det strengeste truede, ifald de understod sig efterdags at affordre slige ubillige Skatter. „Du skal sige mig ærlig, om enhver har tilbagegivet sit.“ — Jeg modtog det af dem alle, men gav dem det tilbage igen

med de Ord: „Nu har I gjort, hvad I burde; men jeg har dog Frihed til at eftergive min Fordring.“ Jeg vidste, at den største Del maatte laane disse 4 β af andre, fordi de ikke selv ejede dem. Anden Dagen blev jeg spurgt, om jeg havde faaet min Rigsort. „Ja vist,“ svarede jeg, „af dem alle.“ — „Ja, saa er det godt; kom mig ikke tiere med saadanne Streger!“

Vore sædvanlige Morgen- eller Formiddagslektier var et Par Blade i Pontoppidans Forklaring, i Donat og Aurora paa den nederste Part, siden i Grammatica og Syntax og i Samtalerne i Aurora og Langens Colloquier. Alle Lektier, som man havde at gøre Rede for, maatte enhver kunne ramse op med saa stor en Færdighed, at han ikke stødte ved et Ord; for hver Gang man stødte an eller standsede, vankede der dygtige og drøje Hug. Naar vi havde en Pille Gloser for, fik enhver en Haandtag for hver Glose, han ikke kunde. Mange fejlede af bare Angst, og den hele Skole var ligere et Tugthus end en Undervisningsanstalt. For at undgaa denne Tortur læste jeg Dag og Nat til stor Nedbrydelse for mit svage Helbred og sørgede for, at jeg altid i alle Lektier kunde være nogle Portioner foran, at det ikke skulde være mig umuligt at lære det foresatte i en snever Vending, især da jeg ikke altid var oplagt til at læse. Jeg behøvede derfor kuns at repetere, hvad jeg havde læst, og kunde det saa færdig, at Frygten selv, der ofte gjorde mig tankeløs, ej kunde forvirre mig. Jeg blev derfor daglig rost til mine Meddisciples Kræn-

kelse og paa Mængdens Bekostning; men al den Berømmelse kunde næppe knække min Forsagthed end sige rejse Modet, endnu mindre gøre mig overmodig.

Men saaledes havde jeg aldrig fri i Fritimerne eller om Lørdagen og næppe Tid til at spise. Det var tidligt, om jeg Kl. 10 om Aftenen kunde komme til Sengs og have Tid til at sove til Kl. 4 eller i det højeste 5 om Morgen.

Da jeg havde været tvende Maaneder i første Lektie, blev min Lærer, *Glædrup*, forflyttet til at være anden Lektiehører. Han fik Tilladelse til efter Behag at tage nogle Disciple, hvem han yndede, paa sit eget Ansvar med sig over i anden Lektie; iblandt dem var jeg. Jeg kom da i anden Lektie, da jeg endnu læste Donat og Aurora. Vi vedblev dog saa længe at læse første Lekties Sager, indtil vi kunde efter det fastsatte Meta give os i Færd med anden Lekties Fordringer. Side for Side læste vi Aurora og Donaten og slap ikke det ene for at gaa til det andet, førend vi kunde og forstod det vel.

Til at forklare Kristendommen, til at tyde, til at gøre alt det tunge og vanskelige fatteligt og beskueligt, havde denne Lærer mageløse Gaver. — Saaledes gled jeg lykkelig og vel igennem Donat og Aurora og lærte dem færdig, uden at faa et eneste Slag.

Jeg havde det Uheld at sidde i Lektie med en Mængde skødesløse Dreng, som hver Dag blev bankede som Melsække. Oven for mig som Dux

sad *Mickel Lange*, der siden blev Rebslager og Prokurator. Ingen Dag gik forbi, han jo fik ubarmhøjertige Bank. Ved højre og venstre Side, overalt var der Nederlag. I anden Lektie havde jeg, foruden min daglige Selskabsbroder *Lintrup*, ingen anden Omgangsven end *Christian Didriksen*, til hvilken jeg dog efter Faderens Begæring kom tiere end han til mig, thi jeg havde ej Smag i hans Selskab, som kun havde Kærlighed til det Militære. Naar han kom, tog han strax en Kaalstok og gav sig til at exercere. Den anden Spøgekammerat var *Henric Gerner*,¹⁾ siden Kommandør og Tøjmester, Nationens Yndling, som gik i den tyske Skole og saa tidt igennem Laagen ind til et Stræde, som hans Moders Bopæl grænsede ud til, og gik ud til mig i Haven. Denne faste, muntre og sjælfulde Yndling oplivede mig tidt ved sin deltagende Spøgefuldhed og sin kraftfulde Dristighed. Vi spillede Kegler, løb omkap, ja brødes undertiden med hinanden. Jeg var ikke saa svag af Legemskræfter, at jeg bestandig overvunden maatte ligge under. Nok var det, at han var uskyldig, forvoven og fornuftig morsom. —

Dernæst læste vi *Langens Grammatica*, Revel og Krat, uden at gaa det mindste forbi; i den etymologiske Del maatte vi lære alle Regler med Undtagelser, alle Gloser, i Syntax alle Exemplerne til hver Regel, som vi maatte ramse op i deres

¹⁾ Den senere berømte Skibskonstruktør Henrik Gerner (1741—87). Han var Søn af Kommandørkaptajn Andreas Gerner og Sophie Gravesen, der som Enke boede i Aalborg. Sønnen kom herfra til Søkadet-Akademiet. Han blev 1781 Kommandørkaptajn og „vandt sig et Navn som et af de største mekaniske Talenter, Danmark har ejet“.

Orden, sig hvert paa Dansk, forklare, hvori Reglen bestaar, og saa uden Hjælp gaa fra det ene Exempel til det andet, saalænge der var noget, uden at standse; ellers vankede der Skænd eller Hug. Denne fæle Tortur var Aarsag i, at jeg i to samfulde Aar, medens jeg var i anden Lektie, bestandig stjal mig til i Kirken under Prædiken at læse over paa min Syntax og den Mængde Glosser. Endvidere læste vi Pontoppidans Forklaring og skulde lære Catechesis major udenad; heri fik vi hver Dag en Side for, som blev tydet for os, og maatte til hver Dag skrive Ordene op og fremvise dem for vor Hører. Jeg stønnede ofte under Arbejdet som Plovøxnene for Ploven; men Arbejde skyede jeg aldrig, saa ogsaa denne Modgang blev lykkelig overvunden. Den første Examen i anden Lektie det første Aar, jeg var i Skolen, faldt heldig ud for mig, jeg blev ophøjet over nogle og ingen sat over mig.

Det andet Aar, jeg sad i anden Lektie, havde vi den Beskæftigelse, foruden at repetere hvad vi tilforn havde lært, bleve vi hver Dag øvede i at gøre Stil for at befæste os i Øvelsen at efterfølge de syntaktiske Regler.

Saa nidkær vor omhyggelige Lærer var for at tildanne sine Lærlinge og vænne dem til at tyde og gøre Stil, saa svært og frugtesløst var dette Arbejde for Mængden. Det var ret en Marterdag, naar der blev rettet Stil; for hver en Fejl fik man en Haandtagelse saa stærkt, som Hørerens kunde slaa. Mange var saa gennembankede og forbankede, at

de ej følte det mindste; naar Stilen var altfor fuld-sællet af Fejl, fik Disciplene paa Bagen, ej blot paa Kammeret, men endog paa Skolen. Denne viderlige Tortur blev tidt brugt, især i første, anden, tredie og ofte i fjerde Lektie. Synderne blev lagt paa Skolebænken og paa Kammeret over en Stol og ubarmhjærtig pisket saa længe, som Riset kunde holde. Det var en virkelig Hudstrygelse og en tyrkisk Straf, som den strafskyldige maatte udstaa uden at skrige eller hyle. Ethvert skikkeligt og menneskelig opdraget Barn maatte grue ved at være Tilskuere til saadan Mishandling. De, som var en 15—16 Aar, blev saa forpryglede og hudflettede paa Ryggen og i Hænderne, som om de havde løbet Spidsrod. Jeg mindes, at *Chr. Didriksen* engang for sin Stil skulde have en Snes Dask eller flere. Da han havde faaet den halve Portion saa drøjt, at Skindet maatte revne, sprang han af Pine i sin Forvildelse op paa Hørerens Thebord og havde nær væltet den hele Maskine. Hørerer greb ham, fik ham lempelig ned og skænkede ham Resten af de tilgodehavende Hug.

En mærkværdig Tildragelse vil jeg fortælle, som er mig saa levende i Hukommelsen som om den var sket i Dag. Engang da vor nidkære Lærer med sin sædvanlige Fyrighed og mageløse Omskuelse og hans indtrængde Stemme allerbedst gik og tydede for os, forandrede sig med et hans Ansigtstræk, hans Stemme og Gebærdelse, han blegnede, vendte Øjnene, skælvede over sit hele Legeme, vred sine Hænder saa det knagede, og sagde:

„O Gud, nu faldt min Broder ud!“ Han havde sin yngste Broder, *Melcko*, til Skibs, som druknede ved Travemünde. Da han ottende Dagen derefter fik Brev, at denne hans Broder i forleggen¹⁾ Vejr var falden ud og det just i den Time og det Øjeblik, da det anede ham. — —

Min retskafne Lærer, *Glædrup*, som med al Opofrelse og Hengivenhed elskede sine Disciple, og ikke alene understøttede og fremskyndte deres Fremgang ved privat Undervisning, men endog af sin usle Formue og ringe Løn ofte gav de Fattige Penge og de Utrængende en og anden Bog, gavnede ogsaa mig fra denne Side. Det sidste halve Aar især læste han hver Aften for mig, enten hjemme hos sig selv paa Kammeret, eller i mine Forældres Hus og forærede mig en Bog i 4° om de romerske Antikviteter.

I min Skolegang herskede endnu en fra Arilds Tid nedarvet Skik, at Disciplene i hver Lektie skiftevis skulde opvarte deres Hører. Denne Forretning bestod i at koge Thevand tidlig om Morgen, sommetider Kl. 3—4, gøre Støvler rene, gaa Ærinder i Byen, hente Aftensmad, børste Klæder, sætte alt til Side, hente Vand o. s. v., kort sagt i egentlig Forstand at opvarte. Derfor leverede den ene den anden hver Lørdag Nøglen. Denne Tur vedligeholdtes i de fem nederste Lektier. De formuende, som enten ikke kunde eller syntes, at det var fornærmeligt at forrette disse en Tjeners Arbejde, betalte en anden derfor; jeg

¹⁾ forlegen = uheldig (Kalkar).

husker ikke vist Prisen, om det var 6 eller 12 β ugentlig. Derved vandt Hørerens, og den fattige Discipel fik derved en Haandskilling; men som den første fik en bedre og sikrere Opvarthning af de bedst øvede, saa tabte den sidste ved at forsømme en Del af den nyttige Tid, han burde have anvendt til Læsning. Dog ogsaa fra denne Side sørgede denne vor Hører for at holde de flittige iblandt sine Opvartere skadesløse, idet han ikke alene tilskaanede¹⁾ dem Kost og Ugepenge i Byen ved sit udbredte og formaaende Bekendtskab, men selv gav dem af sine Klæder og Bøger, ja hjalp dem frem i deres Sager. Men han var og den eneste i min Tid, der var saa ædelmodig.

Da nu Examen skulde holdes, havde Rektor den Skik, at han examinerede de fleste Lektier paa Hørernes Kamre og kun tilbragte een Dag med hver Lektie. Da jeg i alt havde staaet mig bedst af mine Meddisciple i anden Lektie, sagde min Hører: „Du har jo læst mere.“ Jeg svarede: „Ja, alt, hvad der læses i tredie Lektie.“ Rektoren examinerede mig og var vel fornøjet. Det udspreddes og skaffede mig mange Misundere. Vi gjorde Stil under den Lærers Øjne, i hvis Lektie vi tænkte at komme. Jeg gjorde da med de andre Examensstil paa tredie Lektiehørers Kammer. Denne Mand hed *Jens Lund* og var Skolens Kantor.²⁾ Saasnart jeg var kommen i Skolen, maatte jeg prøves af ham, om jeg dueede til Sangen. Han kunde aldrig

¹⁾ Tilskaaene = skaffe, give (Kalkar).

²⁾ Jens Knudsen Lund, Student fra Aalborg 1748 22 Aar gammel, 1755 cand. theol., Hører i Skolen fra 1751, og til 1758 Kantor.

faa Disciplene til at synge højt nok. Jeg, som gik næsten hver Dag med en forsmædelig Hovedpine, var færdig ved at blive ør i Hovedet af denne Skrigen og kunde ikke holde ud at anspænde mig, da Blodet derved strømmede mere til Hovedet. Jeg fik derved ved min Faders Forbøn hos Rektoren og denne Hører, som min Fader var bekendt med, da han var barnefødt i Byen, endelig Forskaanelse for at gaa til Sangen; men Kantoren blev dog paa en Maade misfornøjet og troede sig fornærmet ved min Frigivelse. Nu kom dertil en ny Fornærmelse, at jeg havde beredt mig til at springe hans Lektie forbi. Da vi nu hos ham skulde gøre Stil, satte han mig i et Kammer for mig selv, ventelig for at mine Kammerater ikke skulde hjælpe mig, og veg ikke fra mig, men sad bestandig ligeover for mig og lurede og keg efter alt, hvad jeg gjorde. Saasnart jeg var færdig, greb han strax min Stil, læste den igennem og erklærede, ikke uden Misfornøjelse, at den var god. Haandværksnid var han ikke usmittet af; han troede derfor, at han ved sin Paapasselighed og idelige Skænden skulde gøre mig bange, saa at jeg af bare Angst skulde begaa Fejl. Saameget han end undertrykkede denne Svagheit, var den dog øjensynlig. Jeg blev erklæret for værdig til at opflyttes i fjerde Lektie, og Forflyttelsen skete Ugen før Pintsedag 1758.

Jeg blev da sat nederst i fjerde Lektie og kom i Selskab med nogle af dem, som ved min Indgang i Skolen allerede sad i tredie Lektie.

Den Tid jeg var i fjerde Lektie, havde jeg

Magnus Sevel til Dux.¹⁾ Fra Horsens Skole kom *Peder Christian Steenvinkel* i saa ussel Forfatning tilrejsende med sin Fader, at ingen vilde huse dem. De maatte den første Nat ligge paa Hospitalskirkegaarden. *P. C. Steenvinkel*, som var saa ussel klædt og fattig, var nok omtrent 15 til 16 Aar, men udrustet med gode Naturgaver og blev sat næst øverst i 4. Lektie. Han fik strax nogle anstændige Klæder paa Kroppen, og Godtfolk gav ham Kost, endogsaa mine Forældre gav ham en Dags Kost. Man kaldte ham for sin lave Væxt og usædvanlige Tykkelse for „Tykkerten“. Den Person, jeg taler om, er Professor *Steenwinkel*, Sognepræst i Assens.²⁾

Vi havde en dygtig Hører, *Edvard Fogtmann*, en god Latiner og Græker, men desværre en stor Pedant i sit Væsen. Dog fordærvede hverken hans hvasse og underlige, skurrende Udtale eller hans Gang og Gebærder nogen af hans Disciple. Han gik ganske stiv, i en rokkende Gang, ved at ro med Armene og sætte Hænderne i Vejret, men var forresten renfærdig og net. Hans gode og fortrinlige Egenskaber, som skaffede ham en varig Agt, udslittede det forstemte i hans udvortes Adfærd.³⁾

Han havde en stor Færdighed at tale Latin og

1) *Magnus Hofman Sevel* (1746—1820) Søn af ovennævnte Byskriver, Student fra Aalborg 1763, 17 Aar. Han blev Direktør for Blaagaard Seminarium og tituler Professor.

2) *Peter Christian Steenvinkel* (1742—99) var en Skolelærersøn fra Horsens, der blev Student fra Aalborg 1762, 21 Aar. Han fik forskellige Kald og blev 1782 Sognepræst i Assens. 1792 fik han Titel af Professor.

3) *Edvard Fogtmann* (1724—68), en Gartnersøn fra Ribe, Student herfra og cand. theol. 1750. Han var Hører i Aalborg Skole fra 1753 til han 1759 blev res. Kapellan i Hellevad.

Græsk, øvede sig bestandig daglig ved at tale med min forrige Lærer, Monsieur *Biørn Glædrup*; men i det danske Sprog havde han ikke den Styrke, den Veltalenhed, den indtrængende Overtalelses Gave, den tiltrækkende og fængslende Stemme som *Biørn Glædrup*, der overgik alle dem jeg kendte i hans Levealder, ikke alene i Aalborg, men endog i Kjøbenhavn, i at overraske, overtude og vinde Hjerterne.

Mine Forældre sparede intet for at købe mig de bedste Udgaver af de befalede Skolebøger. Vi gjorde i fjerde Lektie hjemme Stil, som blev rettet paa Skolen, og Hørereren gav os sin Latin, som blev indskreven af os alle med vor egen. I denne Lektie gik jeg til Præsten hos Hr. *Clausen*, Kapellan til Budolphi Kirke, som var Skolens Præst.¹⁾

Nogle Uger førend Konfirmations-Søndagen blev vi examinerede i Kirken for at vænnes til at svare højt, tydeligt og forstaaeligt med en anstændig Dristighed.²⁾ Hr. *Clausens* tvende Sønner, som var i Mesterlektien, stod øverst, med Kap og Krave. Ogsaa Biskop *Brorsons* yngste Datter stod paa samme Tid, det forstod sig: øverst for Pigerne. Da nu de var examinerede, med hvilke han var fornøjet, kom det i min Tur; thi *vi* stod, som vi var højt eller lavt i Klasserne til. Han opholdt sig usædvanlig længe hos mig, hvilket opvakte en Slags Iversyge hos Biskop *Brorson*, som derover

¹⁾ Nicolai Clausen (1701—73), Student fra Itzehoe 1720, Kapellan til Frue Kirke i Aalborg 1736, til Budolfi Kirke 1739 og Sognepræst ved Frue Kirke 1758.

²⁾ I den Tid kaldte man alle Studenter og Hørere Monsieur for ej at ophøje dem til Rang med Præsterne, som gjorde Paastand paa Titel af Herre.

blev fortrydelig, at Præsten ikke vilde give hans Datter lige saa megen og saa langvarig en Lejlighed til at vise sig.¹⁾ — Jeg stod altsaa til Konfirmation 1758 om Efteraaret, da jeg var 15 Aar.

Da dette var fra Haanden, begyndte jeg med fordoblede Kræfter at tage fat paa mit Skolearbejde. Min forrige Hører og min nuværende, der var Perlevenner og arbejdede daglig hver for sig og sammen paa at forøge deres Indsigter, kappedes om at elske mig. Min ældste Lærer formaaede min nuværende til at læse privat Græsk med mig. Jeg læste paa egen Haand Lucas, og han hørte mig en Gang om Ugen, men gjorde en stor Hemmelighed deraf for ikke at opvække Had eller Iver-syge imod mig. — — Foruden denne Fremgang i Græsken udenfor det offentlige Skolearbejde læste min første Lærer alt det med mig, som hørte til femte Lektie, de fire Monarkier i Holbergs historia universalis, Sallustii bellum Catilinarium, 1. og 2. Bog i Æneiden, Wøldikes positiones.²⁾ Plinii Panegyricus fandt Rektoren megen Behag i; derfor vilde *Glædrup*, at jeg for at behage ham skulde læse den til Mesterlektionen.

Naar jeg ikke var hos min første Lærer, saa var han hos mig i Friheds-Timerne eller i Ferie-Dagene. — — Naar *Fogtmann* besøgte mig, var det bestandig hans Formaning: „Tag Dig i Agt, at Du ej læser for meget. Du er ung, Du har min Tro

¹⁾ Broder Brorson (1692—1778) var Biskop i Aalborg fra 1737 til sin Død. Hans yngste Datter var Anna Sophie Brorson (1744—1828), der blev gift med Johannes Hauch Clausen, Sognepræst til Hjørring.

²⁾ Denne Bog udkom 1740 og er mange Gange oplagt til Skolernes Brug og udgivet med Noter af forskellige Rektorer. W. A.

god Tid. Du kan have godt af at blive endnu et Aar i min Lektie.“ Jo mere han raadede mig fra at læse, jo mere opluede min *Glædrups* Hjælp-somhed min Læselyst. Gid jeg havde adlydt min *Fogtmanns* Raad, saa havde jeg nu maaske havt et stærkere Legeme og en fyrigere Sjæl. — Gud forlade den Læge, som faldt paa at raade mig til Brugen af Kaffe, den Drikke, som tilsidst blev mig saa undværlig som Mad og Drikke og saa uskatterlig, at jeg havde været i Stand til at opofre alt, Formue, Venskab og Landkærlighed for at faa Kaffe. Men jeg betalte dyrt denne Skødelyst med en bestandig voxende Nervesvaghed. — Men saa gaar det — af Skade bliver man først klog, men for ofte altfor sildig.¹⁾

Imidlertid blev min gode Fader dødelig syg af Sprinkler. Jeg var bestandig om ham, forelæste ham af hans Livbøger, og hvad han fandt Behag i at høre. — Under Læsningen afbrød han ofte og blandede adskillige Fortællinger ind om Guds Førelse med ham i hans Ungdom og formanede mig til Varsomhed og Sindighed og en vis Mistænkelighed mod dem, jeg ikke kendte, allerhelst dem som frembød sig med Fortrolighed til Tjenstagtighed. „Disse Sirener,“ sagde han, „er det eneste Hexeri, der er til, af alt det Overtroen har digtet. Tro ingen, før end Du har spist en Skæppe Salt med ham. Vogt Dig for Kvindeliste, — at flygte for dem, er den

¹⁾ Adjunkt D. H. Wulff har i sin Gengivelse af Taubers Meddelelser om sin Skoletid (Dansk Maanedsskrift 1863 I) forkortet dem langt mere end her er søket; men ogsaa her er Taubers vidtløftige og noget pedantiske Beretninger om den lærde Undervisning i Skolens øverste Klasser forkortet noget.

sikreste Beskærmelse.“ Han var en Fjende af lange Moraler og forkastede idelig Moralisering som en Pest for Ungdommen. Han sagde tidt: „Man døver og sløver unge Menneskers Sind og Sands ved altid i Tide og Utide at anfælde dem med at moralisere. Biskop *Brorsons* Sønner, som bestandig blev overvældede med de kraftfuldeste Moraler, var dog de mest udsvævende, selvraadigste Skurker.“¹⁾

Efter nogle Dages Sygdom kom den skrækkelige Dag, der berøvede mig min ejegode Fader den 9. Marts 1759. I hans Sygdom havde han paalagt min Moder i min Nærværelse ikke at tillade, at jeg for ung kom til Akademiet. Han vidste mine Forsætter at læse mig forbi femte Lektie ind i Mesterlektien. Min Moder maatte love, at jeg skulde forblive 3 Aar i Mesterlektien, og hun holdt det ærligt, uagtet jeg brugte al mulig Overtalelse for at formaa hende til Eftergivenhed i denne Sag. Min Fader lagde til: „Der er saa mange ubefæstede unge Mennesker, som bliver forførte ved Universiteterne. Studenterlevned er ofte det allerryggesløseste. — Endskøndt det er farligt nok at overlade unge Mennesker til deres egen Varetægt i saa forførisk, ufornuftig, sandselig en Stad som Kjøbenhavn, hvor der er tusinde Lejligheder til Udskejelser, saa er det vel ikke nær saa farligt for den studerende Ungdom i Kjøbenhavn som ved de tyske Universiteter i Almindelighed.“ —

Min ejegode Fader døde og efterlod mig hans Tænkemaade til Efterfølgelse. Min Moder var utrøst-

¹⁾ Biskoppen havde fire Sønner, som paa den Tid var Præster.

elig, dog fornuftig; thi hun gav Sorgen Rum og Taarerne Løb, men kunde dog tage mod Trøst. Min Søster var derimod utrøstelig og forblev det i mere end et Aar derefter. — Min Moder søgte Kongebrev paa at sidde i uskiftet Bo med sine tvende Børn, og ved denne Tilladelse blev alting efter min Faders Død i samme Forfatning som i hans levende Live, og min Moder i rolig Besiddelse af hendes Ejendom. Underhaanden solgte hun en stor Del nyt forarbejdet Kobberarbejde, en stor Del raat og nyt Kobber, men beholdt en stor Del af alle Slags. Min forsynlige Moder paatog sig nu at være Moder og Fader tillige. Huset ved Gaarden, som min Fader havde købt for 950 Rdlr., var sat i god Stand, desuden ejede hun den forrige Bopæl, som havde kostet 500 Rdlr., men solgte det nu til Sadelmager *Reinert*. — Siden hun ikke drev Haandværket, levede hun af Indlogerende og havde undertiden 10 Kostgængere fra Norge og andre Steder, som gik i den tyske Skole, som var i Huset. Endskøndt hun sjælden i de første Aar fik mere end en Daler om Ugen for enhver for Kost, Kammer, Lysning, Vadsk, Varme, kom hun dog vel igennem dermed. Den tyske Skolemester, *Jacob Sauerbier*, som siden blev min Svoger, betalte aldrig mere end 4 Mark egentlig for alting, undtagen hans Hus-Leje for Skolehuset. Min Søster og hendes Pige med hendes Børn havde alting frit saalænge min Moder levede.

Jeg kommer da efter denne Udrædelse fra Hovedsagen til mig selv igen.

Da *Glædrup* ikke kunde formaa *Fogtmann* til at læse mere end Græsk med mig, dulgte han sin Plan med mig for ham; ikke en Sjæl, ikke engang min daglige Omgangsven *Lintrup*, mærkede det allerringeste til mine Forsætter. Nu kom den offentlige Examen. Alt, hvad der hørte til fjerde Lektie, gjorde jeg saaledes Rede for, at jeg ej fik andet end optime, bene bene, egregie, i det mindste bene for alle Sager. Jeg angav intet af alt det, jeg havde lært, undtagen Lucas. Da Stilen var gjort, og hvers Lod ved Flytningen var bestemt, kom Hæders- og Belønningsdagen for de flittige og Straffedagen for de dovne, fire Dage før Pintssesten. Jeg kom efter *Glædrups* Foranstaltning ikke paa Skolen, da Flytningen gik for sig. Alle troede, endog min Hører selv, at jeg vilde blive endnu et Aar siddende i fjerde Lektie, dels for min Ungdoms Skyld, dels fordi jeg saa med et kunde springe forbi femte Lektie ind i Mesterlektien. I den Tanke forblev de til første Pintsedag. Pintsælørdag var jeg og min første Lærer tilvaret at møde i Rektorens Hus. Jeg gik ned til ham i den Tanke, at jeg skulde examineres, og havde mine Bøger under Armene og var beredt til Undersøgelsen. Men i Stedet for at examinere sagde Rektoren til *Glædrup*: „Jeg lider saa fuldkommen paa Deres Redelighed, at dersom De erklærer Deres kære Discipel duelig til Indlemmelse i den øverste Lektie, saa modtager jeg ham uden videre Prøve og ønsker Dem begge tit Lykke med denne Ære.“ Vi takkede, hver paa sin Maade. Jeg blev næsten stum over denne, over-

raskende og forekommende Æresbevisning, og ikke kunde sige andet end: „Jeg skal stræbe at fortjene min Rektors Kærlighed, ligesom jeg har været lykkelig i at vinde denne min Velgørers.“ „Kom nu,“ sagde Professor *Hemmer*, „imorgen (det var første Pintsedag) paa Skolen, førend det ringer første Gang til Højmesse, med Kappe¹⁾ og Krave, saa skal jeg indsætte ham paa sin Plads.“ *Glædrup*, som var Hovedmanden i det hele Stykke, vilde nu ogsaa udspille sin Rolle, han sagde til mig: „Kom ned til mig paa Kammeret saa tidlig, førend det ringer første Gang, at jeg kan hænge Dig Kappe og Krave paa. Naar der saa bliver varet, at Rektoren kommer, og alle Disciplene er gaaede op hver paa sit Sted, skal Du følge Rektoren lige tæt i Hælene ind i Mesterlektien.“ Dette hele Anlæg lykkedes saa vel, at man ikke blev mig vaer, førend jeg smuttede ind ad Døren, saa vel skyggede Rektoren for mig. Da opkom der en stor Forbitrelse hos en Del af mine forrige Lektiekammerater, som havde siddet ovenfor mig og nu blev siddende tilbage i fjerde Lektie eller var satte i femte. Nu sad jeg i Lektie med dem, som ved min Indtrædelse i Skolen sad i 4. og 5. Lektie. Aftenen før denne min Hædreelse gik jeg til Professor *Hemmer* og gav ham efter *Glædrups* Forskrift 10 Rdlr. eller 16 Kroner til Introduktion.

Peder Steenvinkel gjorde det saa vældigt Indtryk paa, at han græd bitterlig og løb ned til Rektor og

¹⁾ Den sorte Kappe, Mesterlektianerne dengang brugte, naar de viste sig offentlig. Den forhadte Kappe Studenterne skulde bære og som sammenlignedes med en Hale (cauda) og skaffede dem Øgenavnet Percaudi, var vistnok noget længere.

bad om, han maatte nyde samme Ære. Med det gode Hoved, han havde, blev han efter Hundedagene færdig og blev sat nedenfor mig i Mesterlektien paa den nederste Part. — *Magnus Sevel* fik af sin Moder, saasnart hun hørte det, dygtig paa sin Bagende, fordi han ej havde stræbt at følge mig, da han dog var min Dux; men som han var vant til denne Søgning a posteriore baade hjemme og paa Skolen, brød han sig ikke om denne varme og indtrængende demonstratio a posteriore. Han var en dreven Skalk og en afskyelig Chikanør. Da *Glædrup* var bleven fjerde Lektiehører, medens *Magnus Sevel* endnu sad i femte Lektie (thi der sad han i 2 Aar), satte han ham engang i Rette for en Skurkestreg. Den Fornærmelse for en Discipel i femte Lektie at faa en Irettesættelse af en Hører fra en lavere Lektie, kunde *Magnus Sevel* ikke fordøje. Han saa derfor aldrig *Glædrup*, uden at han truede ham og pegede Fingre ad ham. Da *Glædrup* truede ham med Hug, gjorde han Sagen endnu værre. *Magnus* kunde rende som en Hjort, og naar han traf *Glædrup* paa Hospitalskirkegaarden (som laa lige ved Skolen), løb *Glædrup* efter ham med Stokken, men kunde ikke naa ham. Da drillede *Magnus* ham ved at sige: „Fik Du mig, Klaus!“ eller andre saadanne fornærmelige Udtryk.

Nogle Dage efter at jeg var kommen i den øverste Lektie, blev *Glob Milling*, som i Stedet for at blive opflyttet paa øverste Part, blev siddende paa den nederste og følgelig var bleven Dux for de nyindkomne, formedelst sin vedvarende Forsøm-

melighed sat allernederst paa denne Part, saa jeg blev ikke længer den nederste. Den urolige Side-
mand, der ikke selv gad være agtsom eller antegne,
hvad der blev sagt over det ny Testamente, gjorde
alle de Spilopper, han kunde finde paa, for at for-
styrre os andre. Min Ven *Lintrup* var Dux. Paa
samme Part sad der adskillige muntre og urolige
Hoveder. Disse bleve æggede af *Milling* til at vise
sig i deres fulde Fyrighed, endog under Læsnin-
gen. Thi snart sprang han op af sit Sted, løb hen,
som om han vilde hente eller laane en Bog, trak
dem, han stod lige for, i Haaret, Ørene eller Næ-
sen eller gav dem en Flabop, som man kaldte det,
eller rev deres Hatte eller Bøger, som laa for dem,
ned paa Gulvet, og naar han havde gjort dette eller
et andet lignende Mesterstykke, gik han hoverende
tilbage til sit Sted, ofte forfulgt med et Raab af de
fornærmede, som ivrig udskreg hans Navn. Ofte
blev Sagen af Rektoren undersøgt, og *Milling* blev
udskammet og betitlet med „I“, som blev holdt
for et Skældsord af Rektors Mund. „Er I nu igen
paafærde? I er ret Jer selv lig.“ Ofte blev han sat
paa et Sted for sig selv og afsondret fra andre.
Men det var kuns Stilstand; for denne plagende
Rørighed var alles Haand imod ham og hans imod
alle. En Dag var der en Ærtefægtning, som jeg
mindes. *Milling*¹⁾ havde Ærter i sin Lomme, som

1) Glob Søren Milling (1743—1815), Søn af Sognepræsten til Frue Kirke i Aalborg, Student 1761, 19 Aar. 1772 blev han Degn for N. og S. Tranders, s. A. Kapellan hos Faderen og 1783 Sognepræst til Kongerslev i Viborg Stift. Han var som Præst bekendt for sin Originalitet og Vittighed, der dog ofte var bidende og plump.

han kastede paa *Chr. Egeberg*¹⁾ og *Hans Friis*.²⁾ Denne skrev strax derpaa et Cirkulære eller Omgangsseddel, saalydende: „Globus von Dueneb har raa Ærter in oculis suis, quæ han kaster med, quare vi bede, ut han maa straffes more Macedonico.“ Denne Seddel løb fra Bord til Bord, indtil den kom til den øverste. Rektoren, som aldrig sad i Kathedret, skøndt det var anstændigt og bekvemt indrettet, men i en gul Læderstol, som Disciplene havde bekostet, spurgte strax: „Hvad er det?“ Da han havde læst Seddelen, gik han ligevejs hen til *Milling*, visiterede hans Lommer og leverede Duxen Ærterne at gemme. Naboen gik i Duxens Lomme, og en Ært efter en anden spillede paa Næsen af Spilopmesteren *Milling*. Der var tusinde Forandringer paa Optøjerne; ofte løb han fra sit Sted gennem Kathedret bag Rektors Stol op paa den øverste Part for at rive deres Bøger og Hatte ned; saasomt de raabte paa ham, var han paa Øjeblikket paa sit Sted, fra hvilket han svarede: „Hvad skal jeg?“ Altid var han paa Spilopper, dog uden Ondskab. Naar de af første Lektie, som alle stod ved Enden af den Gyde, gennem hvilken Rektoren fra Bispensgade skulde gaa til Skolen, kom løbende for at vare, at Rektoren kom, og enhver gik op paa Skolen for at søge sit Sted, og den øverste af hver Lektie løb ned for at bringe deres Hørere dette Budskab, blev gerne *Milling* og hans Kon-

1) Christian Egeberg blev Student fra Aalborg 1761, men om ham vides intet.

2) Hans Friis (1742—c. 1840), en Præstesøn fra Samsø, blev ligeledes Student 1761, 19 Aar gammel, og var i mange Aar Huslærer hos Transportforvalter Fibiger paa Snoghøj og opdrog dennes tre bekendte, dygtige Sønner. Han blev som gammel Mand Klokker og Kordegn i Vejle.

traparter, især *Chr. Egeberg*, nedenfor, saalænge Rektor ej var nær. Engang stod *Milling* og rakte sig frem over Rendestenen for at se, hvor nær Rektor var. I det samme kom *Chr. Egeberg*, der havde den Færdighed, at han kunde tage ham i Pungen af hans Paryk og saa net snurre den af, at Hatten blev siddende, og lod, som han ogsaa vilde række sig ud for at se forbi Pillen ved Gadehjørnet, hvor Rektor var. Men vips var Parykken af og kastet i den dybe Rendesten, saa at *Milling* ikke kunde se, hvad Sted den laa paa. Da Rektoren kom, stod han og pirrede efter Parykken i Rendestenen. „Hvad gør I der?“ „Jeg leder efter min Paryk.“ „Det er det rette Sted at gemme sin Paryk paa,“ sagde Rektoren og gik. Endelig fandt han den, gik ind og skyllede den ved Vandstedet, satte den, saa vaad den var, paa Hovedet og gik med den op paa Skolen. Men disse er de mindste af Optøjerne af ham og hans Lige. Engang truede nogle ham til at klavre op paa den øverste Tromle paa Kakkellovnen, førend Rektoren kom, og han stod der ganske stille. Da Læsningen begyndte, faar Rektoren Øje paa Mennesket. „Gud bevare os! Hvor er I kommen derop?“ „De har truet mig dertil.“ „For Guds Skyld, se, I kommer vel ned!“ Og han gik da ganske net ned som en Kat. „Men sig mig dog, hvorledes kunde I komme derop.“ „Det skal jeg strax vise Dem,“ svarede han og lavede sig til at klavre derop igen. „Nej, bliv I kuns ved Jorden og sæt Jer paa Jeres Sted.“

Det er underligt at fortælle alle de Løjer vi havde

med denne *Milling* og en *Lars Hersom*,¹⁾ især i Konrektors Dage. Thi i Rektors Dage var den største Virksomhed forbunden med en ukedsom Munterhed. —

Jeg vil nu melde et og andet om den indvortes og udvortes Forfatning og Indretning i den øverste Lektie under Rektor og Konrektor.

Om Sommeren begyndte Læsningen Kl. 6 om Morgen og om Vinteren Kl. 8. En halv Time før Skoletiden maatte den Discipel af den nederste Part, hvis Tur det var, gaa ned i Bispensgade til Rektor og Konrektor for at vare og afhente Nøglen til Skolen. Saasnart Klokken slog 6 eller 8, naar hver Læsetime efter Mellemtimerne begyndte, gik Discipelen ned for at vare, og Kl. 6 om Aftenen blev Nøglen baaren hen til Rektor og Konrektor. Om Vinteren læste man fra 8—11 og fra 1—4 eller fra 2—5. Sommerlæsningen begyndte efter Examen og Flytningen, strax efter Pintsedag. Saasnart enten Rektor eller Konrektor, paa hvis Ankomst den første Lektie skulde passe, var paa Vejen til Skolen, bleve Hørerne til hver Lektie tilvarede af en af dens Disciple. Alle Disciple var paa deres Sted og enhver Hører i sin Lektie for oprette og staaende at hilse Rektor eller Konrektor. Saasnart de var komne ind i Mesterlektien, blev Døren, som ellers under Læsningen stod lukket, staaende aaben, og en af Mesterlektianerne traadte frem i Døren og begyndte Sangen. Saasnart Psalmen eller de befalede Vers var afsungne, traadte en anden frem,

¹⁾ Lars Vendelboe Hersom blev Student fra Aalborg, 24 Aar gammel.

som messede: „Vi have syndet osv.“, og alle Disciplene i den øverste og de andre Lektier svarede: „Vi have mishandlet osv.“ Ligesaa blev messet: „O Herre! Hør vor Bøn“ og svaret af Koret. Derpaa blev Morgenbønnen, som staar i Luthers liden Katekismus, messet. Sangeren afløste den Messende og istemte et Vers; naar det var forbi, traadte en anden efter sin Tur frem i Døren og oplæste en af Davids Psalmer. Derpaa begyndte Læsningen overalt i den inderste og yderste Skole. En af den nederste Lektie maatte i sin Tur træde frem ved en Pille ligefor Lektien og med Vægterstemme raabe hver Time, Læsningen skulde ophøre, nemlig: „Hora octava! Deus adsit nobis sua gratia“! ligeledes hora decima osv. Enhver Lærer holdt ved denne Raaben Hatten for Øjnene og gjorde i al Stilhed i et Par Minutter sin Bøn. Naar Klokken om Sommeren var tre Kvarter til 8, pikkede en Discipel af femte Lektie paa Døren, som strax blev aabnet, og Rektor i sine Dage, følgelig ogsaa Konrektor i sine, traadte strax frem i Døren; Disciplen stillede sig i en tre Skridts Afstand ligefor ham og oplæste en latinsk Bøn. Rektor og Konrektor holdt ligesom Hørerne Hatten for Øjnene. Naar dette var forbi, blev Døren igen lukket. Femte Lektie gik med sin Hører i Kor til Budolphi Kirke, fjerde Lektiehører ligeledes med sine Disciple til Frue Kirke. De af Mesterlektien, som var Degne enten til Hospitalet eller til Vester-Fattighus,¹⁾ gik

¹⁾ Dette Fattighus ligger udenfor Vesterport og er bygget af den berømte Jens Bang. W. A.

bort paa samme Tid. Døren blev strax lukket for Helligdommen og Læsningen fortsat. Kl. 8 raabte igen den latinske Vægter, Døren blev igen aabnet, et Vers sunget, og hver gik i Mellemtiden hjem for at spise Frokost og lære sine Mellemlektier. Kl. 9 gik Opvarteren af Mesterlektien igen for at vare, strax kom Rektor, og Læsningen begyndte igen, men uden Sang og Bøn. Kl. 10 ringedes fra Taarnet, som stod paa Skolen og kaldtes Hospitalstaarnet, af et Hospitalslem — i min Tid en blind Mand med et Klæde for Ansigtet fordi han havde Kræft — og Disciplen raabte; ligeledes Kl. 11, da Døren blev oplukket, og et Vers sunget, og dermed endtes Formiddagslæsningen. Kl. 1 begyndte Eftermiddagslæsningen med samme Ceremonier, med at vare, dog uden Sang; i det Sted blev oplæst et Kapitel af det ny Testamente af en Discipel af Mesterlektien, staaende i Døren. Kl. $\frac{3}{4}$ til 2 gik alle Degnene med fjerde og femte Lekties Disciple igen i Kor som om Formiddagen. Kl. 3 endtes igen Skoletiden, og man gik en Time bort til Kl. 4, da Læsningen igen begyndte uden Bøn og Sang, og varede ved til Kl. 6, da Vægteren raabte, Mesterlektiedøren aabnedes, en Psalme eller nogle Vers bleve sunget, og Aftenbønnen læst. Derpaa gik hver hjem til sit.

Rektoren læste de trende sidste Dage i Ugen. Vi maatte kunne alle Udenadslektierne paa vore Fingre uden at standse, ellers fik vi dem om, hvad dog næsten aldrig skete. Fra 8—9 havde vi en Mellemlektie, og hver Dag havde den øverste Part

4 Kapitler Græsk og den nederste Part 2 Kapitler. Heraf blev om Formiddagen hørt saa mange, som Tiden kunde forslaa til, ikke efter den Orden, i hvilken de sad; men snart den nederste, snart den mellemste og snart den øverste fik sit Vers af de tungeste. Fra 11—1 havde vi atter Tydning. Denne Eftermiddagslektie blev strax hørt, og saa Resten af Græsken. Derpaa bleve Stilene rettede, som var blevne tilsagte Lørdagen forud. Enhver maatte skrive sin Stil paa et Kvartblad paa Længden, som man skriver Kvitteringer, med sit Navn og Datum under. Disse Stile, i hvilke intet maatte være rettet, samlede Duxen og leverede dem under et om Formiddagen til Rektoren, som stak dem i Lommen. Rektoren saa dem igennem hjemme og rettede, hvad der skulde rettes, saa det var hastig bestilt. Ligeledes havde vi Tydning fra 3—4 om Eftermiddagen. Vi var altid færdige med hver Dags Arbejde og havde i Rektors Dage aldrig Restancer fra den ene Dag til den anden.

Fredag Formiddag gik Disciplene i Kirke og Rektoren med. En halv Time før Kirketiden, ligesom om Søndagen For- og Eftermiddag, samledes Disciplene paa Skolen for at holde Bøn; de, som havde lang Vej til Kirken, nemlig til Frue Kirke, 2den og 3die Lektie, gik, naar det ringede anden Gang, de andre, som skulde i Budolphi Kirke, lidet før det ringede sammen. Efter Prædiken gik alle i deres Orden to og to, med deres Lærere og om Formiddagen Rektor, om Eftermiddagen Konrektor bag efter, lige til Skolen for at gøre Rede for Prædiken,

de havde hørt. Om Fredagen efter Prædiken havde Mesterlektien altid Hebraisk. Om Eftermiddagen havde vi Græsk og i Mellemtimen fra 3—4 Tydning. — Lørdagslektierne var ligesom om Torsdag Formiddag. Lørdag Eftermiddag havde vi Lov; men en af Mesterlektien, hvis Tur det var at opvarte tilkommende Uge, maatte lade Skolen feje af 1ste, 2den og 3die Lektie, som maatte forrette denne Tjeneste for intet, ja selv anskaffe Kosten. Jeg fejede aldrig; men den, som fik Penge for at opvarte for mig hos Hørerer i min Tur, maatte forrette det paa mine Vegne. —

Rektor *de Hemmer* havde en egen Gave til at holde Disciplene til en streng Orden uden udvortes Tvangsmidler; alle frygtede og ærede ham, turde ej gøre ham imod, da han aldrig glemte det, og hans Vrede skaffede dem idelige Ubehageligheder, ikke alene i Skolen, men ofte ved Akademiet. De dovne og forsømmelige foragtede han, gik dem ofte forbi, som om de aldrig var nærværende, overgav dem til sig selv og deres Skæbne, forhaanede dem med Skældsord, værre af hans Mund, i den Tone og med den Mine, de blev udtalte med, end et Skindfuld Hug. Naar han selv sagde til en: „I er ret en Æsel“ eller „I er ret en Svinigel“, saa var denne Synder haardt nok straffet og et Skumpelskud, til han forbedrede sig. Var han endelig nødt til at slaa, skampryglede han ikke, men gav nogle Haanddask, og Skammen at faa Hug i den øverste Lektie var den største Straf. Aabenbare Laster og Udskejelser, som kunde udsætte Disciplene for Øvrighedens Tiltale eller forvolde, at de kunde falde i Rettens

Hænder, blev haardt staffede enten af ham selv, ved at lade dem løse Trøjen, eller ved at han lod dem staa Lektie- og, den allerhøjeste Straf, Skole-ret, som dog aldrig indtraf i min Tid. Engang havde et Par af den øverste Lektie udenfor Byen (med en Bøsse) skudt lige igennem Vinduerne af St. Jørgens Kirke. Der blev klaget, og Personerne maatte løse Trøjen. Han foreholdt dem, hvor lemfældig den Straf var imod den, de kunde frygte for, dersom det skulde gaa til offentlig Undersøgelse. De tog med Glæde mod nogle Slag af Riset paa den bare Ryg inden lukte Døre i deres Meddisciples Nærværelse. — Engang havde en af fjerde Lektie brudt ind i en Købmandsbod og bortstjaalet en stor Del. Der mumledes om Angivelser, og Rektoren gjorde straks Anstalter, at Tyven kom til at staa Lektie-Ret. Han maatte trække Skjorten ned over Ryggen, fik en halv Snes drøje Slag paa den bare Ryg af sin Hører og derpaa af hver Discipel 4 Slag saa lemfældige eller saa drøje, som de yndede eller ikke yndede ham. Da der nu kom Klage fra Købmanden med Trusel om at overlevere Tyven til Retten, svarede Rektor: „Han har allerede offentlig udstaaet sin Straf, og jeg vil se den, som kan gøre ham det mindste“. Derpaa blev han afskediget med testimonio vitæ for at søge sin Lykke paa en anden Vej. — En anden Gang indtraf der et Spektakel med en Discipel af femte Lektie i Konrektors Dag. Han svarede sin Hører overmaade grovt, da han satte ham i Rette, fordi han var forsømmelig. Da ham nu for denne Grovhed blev budet Hug,

svarede han: „Gid Fanden tage et Slag af Jer!“ Hø-
 rerer, ellers en from og sindig Mand, blev opbragt,
 pikkede paa Mesterlektiedøren, der strax blev lukket
 op, og fortalte Konrektoren denne Grovhed. Denne,
 saa overbærende han ellers var, saa opbragt blev han
 og dømte Disciplen til at staa Skoleret eller dobbelt
 Lektie-Ret af hans egen og Mesterlektien. Da den
 studsige Discipel hørte dette, sprang han op af sit
 Sted og vilde løbe bort, men blev i Flugten greben
 af en af Hørerne, Kantor *Møller*. Dette forværrede
 hans Sag, ellers var maaske Straffen bleven for-
 mildet. Han maatte trække ud. Konrektoren gav
 ham nogle Rap paa den bare Ryg, hans Hører
 maatte ligeledes give ham 4 dygtige Slag, derpaa
 alle af den øverste Lektie, og de, som ikke slog
 stærkt, men kun lod som saadan, blev truede med
 at skulle staa i hans Sted. Da han nu havde faaet
 den første Salve af Mesterlektien, faldt Turen til
 femte Lektie, som forbitrede over den Skam, der
 overgik Lektien for hans Skyld, indsmurte hans
 Ryg, saa han kunde huske det. Da dette var forbi,
 skammede den kærlige og ømttænkende Konrektor
 ham ud og formanede ham.

Mennesket blev helbredet ved dette beske Læge-
 middel og blev siden en dygtig og duelig Præst.
 Nu er han død.

Saa meget som Rektoren skadede ved sine For-
 haanelser og sit vedvarende Had til de Forsømme-
 lige, saa meget skadede han paa den anden Side
 ved det overdrevne i hans Roes; de flittige og or-
 dentlige blev af ham ved alle Lejligheder opløftede

til Skyerne, men han saa aldrig paa den Umage de maadelige havde gjort sig for at være ham til Maade, endskøndt de var langt flittigere end de, som med bedre Naturgaver let kunde gøre Rede for alting. Derved blev de uskyldig nedtrykte, og forøgedes deres Tungsindighed. Derimod var Rektors Kæledægger saa umaadelig stolte og indbildske, at de blev ofte ufordragelige for deres Kammerater og under en taabelig Selvfølelse og for høj Vurdering af deres kære Selv forfaldt de til Selvsot, ville braadde sig¹⁾ frem og pukke sig Embeder til. Saaledes gik det Konrektor og Professor *Sahl*, som, berust fra sin Skolegang af sin Rektors Ros, alt for tidt har været udsat for Haan og Latter²⁾.

Jeg havde ogsaa den Lykke at være min Rektors Yndling, men jeg var af Naturen frygtsom, aldrig fornøjet med mig selv og vant til min Faders Grund-sætning: naar nogen roser Dig, maa Du ej strax tænke, at det er fortjent; thi retskafne Folk roser kun for at opmuntre den fremstræbende Ungdom; Ukyndiges Ros er værre end Dadel. Saaledes forberedt lod jeg mine Læreres Ros være en Spore for mig til at stræbe Dag og Nat efter at blive nogenlunde værdig til deres Ros.

Desuden havde Rektor i sin hele Bygning, Anstand, Gebærdelse, Stilling, Gerning, Udtale og Væsen, noget Ærefrygtindgydende. Han kunde med sit Øjekast regere sin Lektie. Og de, som ej var vant til at se ham og tale med ham, skælvede for

1) braadde = bryde.

2) Se „En fyensk Students Dagbog“ i „Vor Fortid“ 1918.

ham og tabte ofte al Samling og Eftertanke, al Maal og Mæle — og dog var han intet mindre end Tyran.

Konrektoren, Magister *Thestrup*,¹⁾ var ikke nær saa ordentlig og præcis i at komme paa Skolen, som om han havde hængt i Klokkestrængen, som Rektoren; ofte kom han ikke førend tre Kvarter til 7 og nogle Gange sildigere og gerne et Kvarter efter at der var varet. Men hans venlige Nedladdenhed til alle uden Forskel, det milde Aasyn, den bløde, dog ikke kælne eller umandige Stemme, den hærdede Taalmodighed, den standhaftige Lemfældighed, endog hans Liv-Udtryk hvormed han gav sit Bifald tilkende: „Det var saadan ret, min Søn!“ røbede Sjælefaderen og Menneskevennen. Og denne taalsomme Mand blev fornærmet af Mængden, der dog elskede ham inderligt og oprigtigt. Den stærke Presning af nedtrykkende Byrder i Rektorens [Hemmerts] Dage var Aarsagen, at Mængden enten forsømte deres Sager under Konrektoren eller ogsaa under Skin af Sygdom skulkede, ja mange i hele Fjerdingaar ikke indfandt sig i Konrektorens Dage. Dette var en stor Fortrædelighed for denne eftergivende Mand, men han maate bære sin Skæbne. Klagede han derover for Rektor, svarede denne altid: „Hvad kan jeg gøre derved? Kom paa Skolen i mine Dage, saa skal De se, om de ikke alle er tilstede“. Og dog havde Rektor Tillid til Konrektor, lod ham ofte examinere med sig enten noget eller alt i femte og fjerde Lektie og lod hans Karakterer

¹⁾ Georg Frederik Stampe Thestrup (1718—78), Præstesøn fra Lolland, Student fra Aalborg 1734, Hører i Skolen 1735, Konrektor 1741, Rektor 1763. Justitsraad 1777.

og Dom gælde som sin egen. Det bedste var, at man aldrig mærkede til mindste Misforstaaelse mellem dem.

Det sidste Aar førend min Afskedigelse fra Skolen var i sin Begyndelse ret et Tungsindigheds Aar. Mine bedste Venner var dimitterede og jeg, som var lige saa færdig som de, maatte sidde tilbage. Mine Forsøg at formaa min Moder til at eftergive i hendes Fortsæt at holde mig tilbage i 3 Aar i Mesterlektien var frugtesløse. Hun var maaske mere ubetvingelig end min salig Fader vilde have været, ifald han havde levet. Jeg maatte finde mig i min Skæbne, men blev næsten syg af Længsel nogle Uger efter Kammeraternes Bortrejse. Jeg kunde ikke taale at se deres Henfart og endnu mindre ledsage dem til Skansen Hals. Da jeg hjemme hørte den Kanonade, under hvilken de satte ud fra Land og vedvarede saa længe de kunde øjne dem lige indtil de kom til det saakaldte Bjærget,¹⁾ var jeg færdig at briste i Graad.

Men efterhaanden kom jeg i min gamle Tur. Det kedsommeligste var at gaa paa Skolen og tygge Drøv. Et Kvarter før Skoletiden indfandt jeg mig gerne og var til Tjeneste for enhver, som vilde spørge mig om noget i deres Sager eller behøvede min Hjælp. Naar ingen tog mig i Tjeneste, stod jeg gerne enten ved Skolen eller ved Laagen til Hospitals-Kirkegaarden eller paa Kirkegaarden for at le og fornøje mig over den tusendfold Forandring af Rørighed, ja endog den Vittighed, der fremglimtede paa en overraskende Maade af deres Samtaler. Jeg fik derved ikke Lov

¹⁾ Muldbjærge, Syd for Hals.

til at være alvorlig, og ingen af mine Jævnlige tillod mig at være murrisk.¹⁾ Jeg gengældte Vittighed med Vittighed, da jeg havde et naturligt Hang til at satirisere, og Spøg med Spøg. At tugte stolte Bønhaser, indbildske Fuskere og lærde Spradebasser var til en vis Tid mit Liv, men derom mere.

Min ejegode Konrektor, som bestandig elskede mig med en ukyseligt Kærlighed — thi Rektorens Bevaagenhed havde jeg vel ganske, men hans Kærlighed havde ej det indtagende, men noget skrækkende og rædselsfuldt i sig, som maaske hans Udtalelse og udvortes Adfærd var Skyld i — min gode Konrektor tog mig ofte med ned i sin nederste Stue, sendte sin Kone ud at tale med mig og lod sin Datter, dengang en allerkæreste smuk Skabning gaa ud for at fly mig Nøglen og bringe mig i en Slags Forlegenhed ved min af Naturen overdrevne Undselighed. Han vilde gerne, at jeg skulde læse Tysk og Fransk for hende, men jeg brugte al min Veltalenhed for at undskylde mig. I Grunden skøttede jeg ikke om at læse for unge Fruentimmer. Jeg troede mig, som var opdraget i Stilhed og Ensomhed, ikke befæstet nok til daglig at være i deres Selskab. Denne dejlige Skabning antændte siden Hr. *Blicher*, som af Kærlighed til hende gik fra Forstanden og ikke kom sig, førend han fik Løfte paa hendesom sin tilkommende Ægtemage, ægtede hende som Præst og døde i det gode Kald Søllerød. Efter 27 Aars Forløb, da jeg saa hende hos Kancelliraad *Atke*, Roskilde, kunde jeg ej i Enken og Moderen

¹⁾ gnaven, muggen.

finde Spor til den indtagende Yndighed, som fremtindrede saa fortryllende i Jomfruen.¹⁾

Aaret før min Bortgang fra Skolen blev jeg Embedsmand, som bestod i at staa paa Orgelværket, tilsige Organisten, naar det var det sidste Vers, og gaa med Tavlen næst efter Klokkeren. Denne Betjening, som foruden 2 Rdl. af Kirken for at gaa med Tavlen og 1 Rdl. af Organisten indbragte 1 $\frac{1}{2}$ 8 β for et Barn og 2 $\frac{1}{2}$ for Brudefolk, indbragte mig Aaret igennem 12 Rdl. Før end jeg fik denne Betjening, og medens jeg havde den, forrettede jeg ofte Kordegnstjeneste for min første Hører, *Glædrup*, som var sygelig og i høj Grad hypokonder. Efter hans Opfordring øvede jeg mig i det sidste Aar i at prædike, hvilket skete nogle Gange til Aftensang i Hospitalet, forat jeg ikke skulde være altfor bange, naar jeg ved min Afgang fra Skolen skulde prædike i St. Jørgens Kirke.²⁾ Ligesom Kandidaterne var mange til, begyndte de tidlig eller sildig efter Paaske at prædike, dog i min Tid aldrig tidligere end fra anden Søndag af. Embedsmændene i Skolen havde de bedste og indkomstrigeste Søndage, fordi Vejret gerne var godt.

Det sidste Aar jeg var i Skolen øvede jeg mig i at prædike. Min første Hører, [*Glædrup*] den store Menneskekender, der havde mærket hvor tidt min naturlige Undseelse havde sat mig i Forlegenhed og som kendte min stærke Frygtsomhed,

¹⁾ Jens Matthias Blicher (1743—86) blev Præst i Søllerød 1774 og s. A. gift med Cathrine Elisabeth Thestrup (1750—1809).

²⁾ Denne Kirke var en Levning af det vest for Aalborg liggende St. Jørgens Hospital for Spedalske, nu er deraf kun tilbage et Gravkapel, som staar paa Byens Kirkegaard.

forsømte ej at bruge alle mulige Midler til dens Svækkelse og at forskaffe mig Lejlighed til offentlige Fremtrinelse.

Strax efter Konfirmations-Søndagen begyndte den offentlige Examen. 5te Søndag efter Paaske tilfaldt det mig at holde Afskeds-Præken i St. Jørgens Kirke som Kandidat, og dernæst Beredning til som den næstøverste i den øverste Lektie en Tale paa Dansk, allerhelst paa Vers, saa at jeg havde begge Hænderne fulde.

Den offentlige Examen blev forkyndet ved tvende Disciple af den øverste Part, som indbød Stiftamtmanden, Biskoppen, Magistraten, Gejstligheden og alle studerte Personer. Men Biskoppen og Stiftamtmanden kom aldrig, ej heller nogen Magistratsperson. Kandidaterne saa det gerne, thi naar ingen kom, var Examen forbi, og ingen Examen holdt i øverste Lektie. Mandag og Tirsdag var bestemt for Examen i Mesterlektien under Rektor og Konrektor; derpaa havde den Lov, til Examens-Stilen skulde gøres. — Saasnart som Censuren var holdt, blev der holdt ingeniorum proba i alle Lærernes Nær-værelse i den øverste Lektie, til hvilken Højtidelighed Biskoppen og de andre blev indbudte. De Forsømmelige blev opkaldt og admoniti, de fortrinlig Flittige offentlig roste, og alle fik deres Skudsmaal fra hver Lærer indført i Protokollen. Derpaa blev der holdt tvende Afskeds- og Taksigelses-Taler af de tvende øverste Deposituris, den øverste gerne paa Latin og den næstøverste paa Dansk, allerhelst paa Vers. Saadan en poetisk Tale holdt

jeg, i hvilken jeg takkede alle mine Lærere, ønskede godt over dem og Disciplene, over den gejstlige og verdslige Øvrighed, over Byen og alle dens Indbyggere. Dernæst begyndte Rektoren paa Flytningen. Først blev Kandidaterne dimitterede, enhver for sig i sin Orden bukkede for de Tilstedeværende af Direktører og Inspektører, derpaa for Rektoren, som tog enhver af dem i Haanden og ønskede dem til Lykke med Opmuntring til at hædre sig selv og Skolen; dernæst ligeledes for Konrektoren og for Hørerne paa samme Maade i deres Orden i den Lektie enhver stod i; tilsidst gik de ud af Døren, hvor de blev staaende for at se paa, hvorledes Flytningen skete fra Lektie til Lektie. Nogle Dage derefter blev Kandidaterne tilsagte at hente deres Testimonia academica. Saa snart de havde dem i Lommen og havde løst dem hos Rektor, som almindeligvis fik 10 Rdlr. for hvert Testimonium og af hver Kandidat en Krone, saa var de Frihedsmænd, tog strax Kaarden ved Siden og gennemstrefede alle Gader for at sige deres Velgørere, Velyndere, Venner og Bekendte Farvel.

Jeg gav Rektor 16 Kroner for mit Testimonium og Konrektor 6 Kroner som en Slags Erkendtligheds Bevis. For ej at glemme en Skik, som var herskende i min Tid og fra Arilds Tid havde befæstet sig, vil jeg her anføre den. Den nederste Part i Mesterlektien maatte skyde sammen til Brænde for den øverste Lektie. Den øverste Part var fri. Enhver Lektie maatte skaffe Hørerne Vinterhold med Brænde, save og hugge det selv, og de ne-

derste Lektier maatte save Mesterlektiens Brænde, en gammel Despotismus. Ligeledes gav alle Disciplene deres Lærere Nytaar, enhver efter sine Omstændigheder, lidet eller meget. Jeg gav i anden og fjerde Lektie 2 Dukater. Men i Mesterlektionen skød de i de ældre Tider, da Antallet var stort, sammen og skænkede Rektor et betydeligt Stykke Sølv, Sølvkande, Sølvfade osv. I min Tid havde Rektoren alting i Sølv, lige ned til Tallerkener, saa han ej kunde modtage mere, bad derfor om det, de vilde unde ham, i Penge, og han fik ikke mindre end 50 Rdlr.; ofte, naar Antallet var stort, 80 ja 100 Rdlr., og Konrektoren det halve.

Ligesom Kandidaterne var mange til, begyndte de tidlig eller sildig at prædike efter Paaske. — Lørdagen før indbød den, som skulde prædike, Alle, Høje og Lave, i Byen; med Kap og Krave gik han Hus for Hus, endog i Stræderne og Gyderne, som det kaldes. De fattige Folk, som ikke kunde komme eller ikke havde noget at give af, ønskede ham til Lykke. Af de Indbudne kom ikke den hundrede Del. Købmænd og Haandværksmænd med deres Koner spaserede i godt Vejr derind, ja mange Fornemme kørte i Kareter. Paa de højtideligste Dage, f. Ex. Christi Himmelfarts-Dag og anden Paaske-dag, kom mange Tjenestepiger, fordi de havde deres Kisteklæder eller bedste Stads paa for at lade sig se; det kaldte man i Skolesproget: Forklædetøj, og naar de ej havde deres Husbonders Gaver med, gav de bare to Skillinger.

Naar Klokken ringede 12, forføjede Prædikanten

sig ud til Kirken. De andre Kandidater stod paa det venstre Hjørne af Kirken for at modtage og venlig hilse de Kommende. Alle Fruentimmere i det ringeste passerede dem forbi. Nogle Mandspersoner, især de gamle Borgere skød en Genvej bag Kirken for ikke at gøre Ulejlighed ved Hilsen. Naar der kom Fornemme kørende, sprang en af Kandidaterne frem, hentede dem ud af Karetten og ledsagede dem ind ad Kirkedøren. I Kirken gik en af Mesterlektionen for at pakke dem sammen, som tilstrømmede, og skaffe Anstalter for Fruentimmerne at sidde, naar alle Pladserne var besat, ved at lade Disciplene af Smaalektionerne, som gik ved Haanden, hente Stole eller Bænke. Klokkerne ringede det første Gang, anden Gang Klokkerne henimod 1, og naar det lakkede mod 2 og man ikke saa flere komme, ringede det sammen. Prædikanten gik foran ind i Kirken op i Præstestolen tæt ved Prædikestolen, efter ham alle Kandidaterne. De bedste iblandt disse understøttede Sangen, og under den sidste Strofe gik Prædikanten op paa Prædikestolen. Imidlertid gik en omkring med Tavlen, først til alle Fruentimmerne i Stolene og de i Gangene staaende Mandspersoner, derpaa ud i Vaabenhuset, som ofte var fuldt pakket, dernæst allersidst ud paa Kirkegaarden, hvor en Mængde klyngede sig op til Vinduerne og ofte en større Mængde laa strøede omkring i Græsset hele Kirkegaarden over. Ofte maatte Tavlebæreren gaa ind for at udtømme Tavlen i Prædikantens Stol.

Jeg prædikede femte Søndag efter Paaske. Denne

Dag, som var den frugtbareste for Naturen ved en stærk vedholdende Regn, var uheldig for de Tilhørere, som havde ønsket at høre mig. Jeg havde øvet mig tidt i Forvejen og jeg kunde min Prædiken og min Taksigelses-Tale uden ad paa mine Fingre, og derfor var jeg heller ikke bange. Faa Fruentimmer af mit Slægtskab kørte derud, en 30 Mandspersoner, eller i det højeste 50, var det højeste Antal. Jeg indsamlede, skøndt saa faa var tilstede, over 20 Rdlr. og et Par Dukater; min Moder, som følte en overordentlig Glæde over den vel overstandne Prøveprædiken, gav mig efter min Hjemkomst 10 Kroner.

Jeg blev udstyret til Akademiet med alle Fornødenheder og manglede ikke det mindste. Tvende nye Klædninger, en sort og en affarvet med alt Tilbehør. Sorte Silkestrømper, Sølvske, Madspand, Knive og Gaffer, sex Theskeer og en Sukkertang, Servietter, Haandklæder og Gud ved alt hvad jeg fik, saa meget var det. Intet manglede, og hvad min Moder ikke kunde huske, det huskede min Søster, som undte mig alt og tilskaanede mig mere end jeg turde ønske og begære.

En Madkurv, som kunde udholde en Belejring i 4 til 6 Uger, fik jeg med paa Rejsen. Fortegnelsen paa Alting, af hvilken jeg maatte give Genpart. Desuden gav min Moder mig 50 Rdlr. tii Rejsepenge. Med et berømmeligt testimonio academico ra Rektor, Professor de *Hemmer*, blev jeg afske-

diget fra Skolen. Jeg var ret en Lykkens Søn under denne moderlige og søsterlige Omhu.

Da de andre Kandidater rejste, var jeg bleven syg. Jeg kunde ikke engang følge dem bort og oplives ved den Kanonade og Glædeshujen, som opfyldte Luften ved deres Bortsejlen. Dagen før Sankt Hans Dag ledsagede min tyske Lærer [Saurbier] og min første latinske offentlige Lærer [Glædrup] mig til Hals. Hos Lodsens blev vi modtaget paa det prægtigste som til et Gæstebud, thi Lodsens Søn var i min Moders Hus som Kostgænger for at gaa i den tyske Skole. Jeg havde derfor, saalænge jeg var i Kjøbenhavn, fri Adgang paa Hen- og Hjemrejse til dette for mig saa magelige Logis. Efter en glad og fornøjelig Aften og en behagelig Dag indtil Kl. 6 om Aftenen, gik jeg igen ombord med en god føjelig Vind.

KJØBENHAVN 1762—68

Den anden Dag Kl. 12 laa jeg paa Rheden ved Kjøbenhavn. Da bankede mit Hjærte af Længsel og Frygt for at betro mig ene til Fremmede i en Hovedstad, som havde Ord for at have tusinde Fristelser til Fornøjelser for den uerfarne Ungdom. Mit Tøj blev strax sat i Toldboden, fordi Skipperen sejlede uden Ophold til Østersøen.

Jeg blev ledsaget op i Byen til min Vært, *Egert Thomsen*, en Købmand, der boede i Laxegaden, og som var Kommissionær for Købmændene i Aalborg, igennem de stolteste Gader, som ved de majestætiske Bygninger opspilede min Opmærksomhed, især Palæerne paa Amalienborg eller Frederiksstad. Den Frihed og Raskhed i de Mødendes Gang og Adfærd, der stirrede mig lige i Øjnene, jog mit Øjekast tilbage, som var for undseligt til at gøre Gengæld. Jeg maatte passe paa mine Hænder, at de ej efter deres lange Øvelse skulde hvert Øjeblik tage Hatten af for de Forbigaaende. Den lange Vej fra Toldboden til Laxegaden paa en hed Sommerdag i den brændende Middagssol nødte mig til at gaa saa godt som hele Vejen med Hatten i Haanden og bestandig aftørre Panden. Om Aftenen var

Huden af mine Fødder neden under af den lange Vej til mit Logis.

Min Vært, som i Forvejen vidste min Ankomst og længe havde ventet mig, modtog mig venskabelig og tilbød sig at tjene mig i hvad han kunde.

Anden Dagen efter min Ankomst til Hovedstaden, hvor jeg frygtede for alle som Bedragere og var for mistænkelig til at betro mig til nogen, jeg ikke kendte nøje, gik min Vært med mig ned til Toldboden for at foranstalte mit Tøj opført. Min Kuffert blev aabnet i Toldboden, jeg maatte betale, fordi den havde haft Husly, og fik Del med en Købmand i en Vogn, at jeg ikke skulde betale den hele Fragt for en Kuffert og en Madkurv.

Saasnart jeg fra denne Side var kommen i Rig-tighed med mig selv, ønskede jeg at tale med de andre Dimitterede. Konrektoren [*Thestrup*] var just paa samme Tid i Kjøbenhavn og logerede i Frederiksberggaden hos en Glarmester. Til ham spurgte jeg Vej og gik næsten den hele Eftermiddag, før- end jeg fandt Stedet; thi paa Gaden turde jeg ikke spørge nogen af Frygt for at blive vist fejl. Jeg gik gerne til en Mand, jeg kunde træffe udenfor sin Dør, som gav mig den sikreste Efterretning. Endelig fandt jeg Konrektoren og fik hos ham Anvisning, hvor jeg kunde søge de andre Kandidater, og til- lige berettede jeg ham, hvor jeg logerede, hvilket han strax antegnede, ifald *Jens Møller* som Dux¹⁾ eller *Mads Krog*, min Sidemand, eller *Peder Steen- vinkel*, den nederste, skulde komme til ham.

¹⁾ Jens Christian Møller, Student fra Aalborg 1762, 22 Aar gammel

Foruden et berømmeligt Testimonium fra Professor *de Hemmer* fik jeg Rekommendationsbrev til *Luxdorph*, den Gang Konferensraad, som igen rekommenderede mig til Justitsraad *Anchersen* og Prokansler *Pontoppidan*. Ligeledes havde jeg et Yndelsesbrev fra *B. Glædrup* til *Ole Bützov*,¹⁾ siden Professor i Odense og min Kollega ved Gymnasiet.

Den tredie Dag efter min Ankomst samledes alle Kandidaterne hos mig, og vi gik med hinanden til Dekanus for at overlevere vore Testimonia med sit hele Indhold, det eneste Dekanus saa efter, om det havde sin Rigtighed, uden at bryde sig i vor Nærværelse om, hvad Rektoren havde skrevet, Indlægget i mit Testimonium var det største, 4 Rdl., som Justitsraad *Anchersen* siden sagde mig.²⁾ Vi blev da tegnede til Lørdag otte Dage.

Imidlertid var jeg tryk og søgte at nytte Tiden det bedste jeg kunde, for at berede mig til den Dag. Som jeg en Dag sad og læste allerbedst paa mit Kammer Kl. næsten 7 om Morgenen, kommer Pedellen ganske aandeløs løbende og spørger, om jeg ikke agtede mig op i Dag, da de andre fra min Skole var til Examen. Var det min Agt, saa maatte jeg skynde mig; thi den første Professor, *Kratzenstein*, var allerede færdig, nu kom Justitsraad *Munthe*. Jeg svarede: „Jeg ved ej, hvad jeg skal resolve til; her ere gode Raad dyre.“ — „Jeg maa“, sagde Pedellen, „have for min Gang en Rigsort; den har

¹⁾ Ole Nicolai Bützow (1742—94), cand. theol. 1759 og Alumnus paa Borchs Collegium. 1772 Professor i Mathematik ved Odense Gymnasium.

²⁾ Justitsraad, Professor, Dr. jur. Hans Peder Anchersen (1700—65). Han var to Gange Rektor magnificus og ni Gange Dekanus.

de andre Kandidater lovet mig for at lade Dem det vide.“ — „Der har De da den“, svarede jeg, „siden den er Dem lovet“; thi den Gang var Rigsor-ter den almindelige Mønt i alles Hænder. Jeg klædte mig strax paa og løb i fuld Fart uden at nyde Frokost eller tage Bøger med til Studiegaarden. Jeg kom just, da min Formand var færdig. Det første Spørgsmaal, jeg fik, var, hvor jeg havde været under den første Professor. Jeg svarede. „Vi vare tegnede til Lørdag og ikke til idag. Jeg vidste derfor ikke, vi skulde op idag.“

Under *Munthe* gav jeg an Alt, hvad jeg havde læst i Græsk. „Hvor er Bøgerne?“ sagde han. Jeg undskyldte mig med min Hastighed for at komme tidlig og min Uvidenhed om, at disse Bøger ej vare ved Haanden paa Konsistorium. Han hørte mig da i hele det ny Testamente, spurgte mig nøjagtig udenad om et og andet Ord i de angivne observationes og gav mig uden videre Undersøgelse *optime*. Det var godt at begynde med og oplivede mig under min Modfaldenhed. — Jeg begærede af mine Kammerater en Sphærica [Astronomi] til Laans; men de vilde ikke laane mig den eller nogen Bog for at naa deres nedrige Øjemed, ifald de kunde bidrage noget til mit Tab eller til, at jeg stod mig slettere end de. Den eneste ærlige iblandt dem var *Peder Steenvinkel*, som laante Bøger af andre for at laane mig dem. Det fortrædeligste for mig den hele Dag var, at jeg for enhver ny Professor der kom skulde aflægge Regnskab for min Udeblivelse. Jeg bad Pedellen, at han i Forvejen vilde underrette dem

derom; men det hjalp intet. De saa i Protokollen og spurgte mig dog alligevel, hvorfor jeg havde forsømt at møde under den første Examinator. Jeg mærkede ikke den hele Formiddag det mindste til min Maves Knurren og rumlende Krav paa sin Rettighed, saa anspændt var min Agtsomhed paa mig selv. Kl. henimod 12 købte jeg mig et Pund Kirsebær og gik og spiste af dem som en Vederkvægelse.

Da jeg skulde gaa hjem, gik jeg forbi Frue Kirke, og som jeg gik, gabede jeg paa Taarnet for at se, hvad Klokken var; i det samme kom jeg under Gangen Rendestenen for nær og dumpede lige ned i den til midt paa Benene. Jeg var strax oppe igen og maatte, saa vaad jeg var, hjem for at skifte Strømper.

Kl. 2 begyndte Examen paa ny. I Sprogene stod jeg mig allerbedst, fik for Latinen *optime*, for Hebraisk *bene bene*, og da alting var til Ende, havde jeg flest *bene* af dem alle, nemlig 22 i alt, uden at have et eneste *bene hæsitanter*, endnu mindre *non male* eller nedenfor disse.¹⁾ Da saa man paa Belønningsdagen, jeg saa trolig havde beredt mig til, den sorte Misundelse i Tvenes Ansigter især, som havde været Opfindere til den lumpne Streg at dølge for mig Examensdagen for at bringe mig i en forbauvende og forvildende Forlegenhed til Tab i min Hædrelse ved min første Udflugt i det offentlige. Nu slog Falskhed sin egen Herre paa Halsen.

Min Moder havde kun faa Bekendte i Kjøben-

¹⁾ *optime* = udmærket godt, *bene bene* = meget godt, *bene hæsitanter* = ikke urosværdigt, *non male* = ikke helt daarligt.

havn; iblandt disse var *Katrine Adler*, en herlig Pige, nu Kone, der havde tjent hende i 10 Aar. Hun var nu gift med en Spækhøker ved Navn *Rasmussen*, som boede i Vognmagergaden, og havde tvende Brødre, den ene *Jakob Adler*, Marchandiser ved Gammelstrand, den anden *Lars Adler*, som efter at have været Kopist i Kancelliet i 25 Aar blev kaldet til Præst paa Mors. Disse tvende, begge fra Aalborg, kappedes om at bevise mig Tjenester, at fornøje mig og følge mig omkring for at bese alle offentlige Anstalter, Indretninger og seværdige Ting i Byen og paa Frederiksberg. Ligeledes havde min Moder en anden Bekendt, en Datter af hendes endnu den Tid levende Amme, som var gift med en Skibstømmermand, imod hvis Moder min Moder gjorde saa meget godt. Ogsaa hun tilbød sig at være mig til Tjeneste; men da hendes Væsen og Snak røbede liden Stadighed, men Lyst til at løbe omkring og sladre, tabte jeg al min Kredit for hende. Hun gav sig ud for at kunne spaa af Folks Hænder og af Kaffekopper, ventelig for at have hos alle troskyldige, som troede hende, fri Kaffe. Ogsaa min Skæbne tilbød hun sig at ville læse mig op af min Haand eller af Bundfaldet af en Kop Kaffe. Jeg frabad mig denne plagende Forudvidenhed. Ikke desto mindre fik hun dog fat paa en Kaffekop uden mit Vidende, og forudsagde *Katrine Adler*, hvad hun havde set, som betroede mig denne Hemmelighed. Opdagelsen var denne: Jeg skulde sildig blive Præst. Jeg svarede: „Det troer jeg med; thi jeg har ingen Lyst til at blive

Præst.“ Indtil denne Dag er hendes Spaadom rigtig; thi jeg har al udvortes Anseelse og Klæde-
 dragten med uden dog at være Præst, eller jeg har,
 som nogle misundelige sagde, da jeg havde faaet
 Doktorgraden i Theologien, „Æren og Navnet, da
 vi andre Præster maa gøre Gavnet.“ — Endnu en
 anden Søster havde *Jakob Adler*,¹⁾ som var gift
 med en god, ærlig gammel Mand, der var Skibs-
 tømmersmand og havde Formue. Hun hed *Sara
 Adler* og havde en anden Svaghed; hun havde
 Syner: Guds Søn talte med hende i Drømme og
 aabenbarede sig for hende i en Glans, som var
 prægtigere end Solen. Dette troede hun uden at
 taale Modsigelse.

Min Vært fornøjede mig med at gøre mig op-
 mærksom paa alle offentlige Mærkværdigheder.
 Den lange Tid imellem min Examen og den Dag,
 vi skulde gøre Stil, anvendte jeg til at se mig om
 paa Børsens Boglader og hos *Lanthe* og andre
 gamle Boghandlere eller Antikvarer, som handlede
 med gamle Bøger. Hvad jeg ikke brugte til mine
 Nødtørftigheder, som var næsten ubekostelige at
 tilfredsstille (thi jeg havde en herlig Madkurv med
 alt hvad jeg forlangte), anvendte jeg paa Bøger,
 dels ny dels gamle.

Den 25. Juli fik jeg Brev fra *Glædrup*, i hvilket
 han giver mig Anvisning paa Boghandler *Rothe*
 paa Børsen som den ærligste at handle med af
 dem, han kendte, og lægger mig følgende Moraler

¹⁾ De mange Søskende Adler var Børn af Skipper Christensen i Aalborg.
 Lauritz (Lars) Adler, der 1761 blev Præst til Liørslev paa Mors, tog 1772 Afsked
 for at undgaa en vanærende Dom og døde 1791.

paa Hjærtet: „Benyt Dig vel af alle Lejligheder til at lære. Frygt Gud. Følg Landevejen. Tro Ingen, uden Du har prøvet ham!“ Han tilmelder mig det for mig mest hjærtekrænkende: „Jeg er helt tungsindig, glem ej at bede for mig!“

I Kancelliet bestilte jeg Vielsesbrev for min tilkommende Svoger, løste det i al Stilhed uden at nogen vidste det, undtagen han og min Søster og min Moder.

Da jeg nu var rent færdig og inskriberet og honores vare holdte, rejste jeg med de andre nybagte Studenter hjem igen til Skibs. Vi laa for Modvind i Gerrilds Bugt, gik i Land og op til Præsten, som vel modtog os 8 i Tallet og bød os til Gæst anden Dagen, som var en Søndag, men aldrig saa snart kom vi omborde Løverdag Aften, førend vi fik en herlig Vind Kl. mellem 11 og 12 om Natten, sejlede saa strax til Hals og var Søndag Aften i Aalborg. Saa kort var mit kjøbenhavnske Land- og Søtog!

Med denne akademiske Hædrelse, som Student og akademisk Borger, og den samlede Forraad af Kundskabskilder agtede jeg i min Ensomhed uden Bekymring for mit nødvendige Udkomme at berede mig til Examen philosophicum, der den Gang var forbundet med philologicum tillige, indtil jeg i Foraaret kunde rejse over og i nogle Uger høre matematiske Kollegier, eller, da saavel de matematiske som filosofiske Forelæsninger var lutter Spøg og Fjas, lade mig informere privat af en dueilig Student, som kunde være offentlig bekendt for

at være hjemme i denne Videnskab. Jeg anlagde min Plan og ordnede mine daglige Forretninger til bestemte Timer paa Dagen. Morgenstunden, saalænge Sommeren varede, fra 4 til 8 brugte jeg til Hebraisk og Græsk, fra 8 til 9 en Frihedstime at eftertænke det læste og indprente mig Talemaader og udhvile mig i Selskab med min Søster og Moder. Fra 9—11 Filosofi og Historie, fra 11—12 igen en Fordøjelsestime, som jeg kaldte det, fra 1—3 igen Hebraisk og Græsk, fra 3—4 igen en Over-tænkings- og Igentagelsestime, og fra 5—9 Læsning for Morsomhed, Tysk, Fransk, i de skønne Videnskaber og den mindre tørre Filosofi, som Leibnitz's Theodicee, Batteux, og min Yndlingsvidenskab, Bibelfortolkningen, eller til at læse Fransk med min Søster.

Samme Uge, jeg var kommen hjem, besøgte Præsterne mig, som altid havde elsket mig, for at lykønske mig til min Hjemkomst. Hr. *Clementin* begærede mig strax at prædike for sig næstkommende Onsdag i Budolfi Kirke. Jeg begyndte at undskylde mig det bedste jeg kunde, dels at jeg endnu ikke havde prædikeret saa offentlig før, dels at Tiden var saa kort til Forberedelse; thi det var Søndagen før Onsdagen, han forlangte det af mig. Men han havde i *Biørn Glædrup*, som var overværende, en god Tolk, og for hans Skyld, som jeg aldrig var vant til at nægte noget, og af en Slags falsk Undselighed for de tilstedeværende lovede jeg ja. Jeg skyede aldrig Arbejde, derfor faldt det mig ikke heller nogen Tid tungt at hænge i Ar-

bejde, naar det skulde gælde, fra Kl. 4 om Morgen til Kl. 9 om Aftenen uden Ophold. Jeg prædikede over Rom. 5, 1 og tog mig Indgang af Jesaias: „Der er ingen Fred for de Ugudelige“. Denne første Prøve lykkedes mig. Min Moder, som vel tilforn havde hørt mig i Hospitalet, hørte mig og denne Gang med megen Velbehag; thi Højden af hendes Ønsker var, at jeg maatte blive en duelig Præst, og derfor saa hun gerne, at jeg tidt blev fristet eller anmodet om at prædike, for at min Ulyst eller Skræk for at blive Præst kunde formindskes.¹⁾

Nogle af mine Paarørende, især min Fætter, Købmand *Didrik Christian Jungling* og hans Søster, troede, at det var en Vanære for Familien, at jeg laa som Student ledig, uden at have Kondition,²⁾ hjemme over min Moder eller paa Halsen af hende, at jeg skal bruge deres forskellige Udtryk. De overdøvede min Moder med denne Snak; hun sagde mig alting, men lagde til, at naar det kunde være mig til Fordel i mine Studeringer at ligge hjemme uden at tage Kondition, saa fortrød hun aldeles ikke derpaa; jeg skulde ikke bryde mig om deres Snak. Men det hjalp intet; min Moders Koldsindighed mod deres Forestillinger forstærkede deres Anfald paa min Person; de havde den Dristighed at sige mig lige i Øjnene, at der aldrig blev noget af mig, naar jeg saaledes vilde ligge hjemme min Moder til Byrde. I Førstningen afvæltede jeg høflig

¹⁾ Taubers Søster, Maren Tauber (1741—1813), som han berømmer i en lige-saa smuk som vidtløftig Omtale, blev d. 1. Decbr. 1762 gift med den tyske Skolemester Jacob Saurbier (se Side 18), der havde Skole i Ejendommen og var i Kost hos Familien. Dette Forhold forblev uforandret efter deres Bryllup.

²⁾ Ved at have Kondition forstaaes Huslærerplads eller Hørerplads.

alle disse Fornærmelser og svarede kun, at saalænge min Moder ikke besværede sig over, at jeg undslog mig for at konditionere for at have desto mere Tid til at fremme mine Studeringer, syntes jeg, at de kunde forskaane sig selv for al Bekymring for min ringe Person. Men jeg udrettede intet med alle varsomme Afbødninger for deres Anfald. Til sidst gik det ordentlig frem til grove Irettesættelser. Enten det nu var af Godhed for mig efter deres Fordomme og den herskende Tone, at en Student ej blev til noget uden ved at konditionere, eller det var en selvbuden og uforlangt Godhed for min Søster, som de troede tabte for meget, naar min Moder længere skulde bekoste mine Anliggender; men jeg, som havde en Slags Naturgave til det Satiriske, tugtede dem saa vel med denne Svøbe ved at gøre dem selv med al deres Travlhed latterlige. Det hjalp.

Foruden at studere til anden Examen læste jeg udenom alt hvad jeg ellers kunde faa til Laan til Bibelfortolkningen og til den hebraiske Akcentuation. Paa denne knudrede Vej snublede jeg frem til Kundskab i en Videnskab, som til Examen philosophicum skaffede mig et *bene* mere, dyrt fortjent, anderledes betalt med Tidsspilde end det, som betales allerdyrest nuomstunder hos Manduktører, Videnskabernes Gangvogne og mægtige Sjæleskabere, der sætter Omløb i Hovederne og indokulere dem de Stumper af Videnskaberne, som Examinatorerne mest løbe paa uden Sammenhæng og Grundighed.

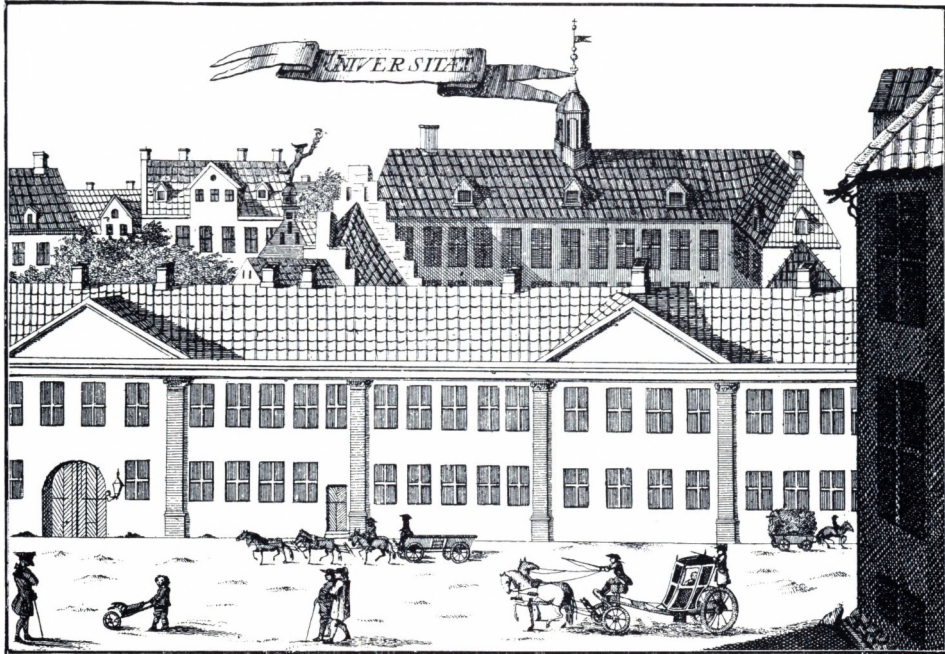
Det morede mig ikke lidet at opofre nogle af mine Fritimer til andres Undervisning. Jeg tog adskillige at læse Hebraisk for, en af dem betalte 6 Rdlr., og *Gyldendal*¹⁾ og *Kjerulf* — nu Sekretær og Auktionsdirektør²⁾ — antog jeg for slet intet i samme Timer. *Gyldendal* kom tidt til mig om Aftenen og fik sin Aftensmad.

Med en, Sjæl og Legeme nedbrydende Graadighed, læste jeg alting iflæng. Mange Ting læste jeg først, som burde læses sidst, og i omtumlede Uorden. Den Gang havde vi ingen Anvisning til det theologiske Studium, og dem som var til kendte jeg ikke. Saaledes krydsede og bugtede jeg mig frem til Kundskab. Under denne Læselyst følte jeg en Trang til almennyttige Videnskaber. Jeg ønskede at kende mig selv, min Sjæls og Legems Forbindelse, læste alt, hvad jeg kunde faa om Sjælelæren og det menneskelige Legemes Bygning.

Foruden den Sygelighed, som bestandig i min hele Skolegang forfulgte mig og altfor tidt kastede mig i en Uvirksomhedstilstand, saa at jeg maatte opholde at tænke, og derfor, saasnart jeg havde mindste Lindring, igen greb mig for stærkt an, aftog den naturlige Varme, ventelig af Svækkelse i Fordøjekræfterne og en daglig Nydelse af Kaffe uden Fløde og Sukker for at opvække Livsaanderne.

1) Søren Gyldendal (1742—1802), Skolelærersøn fra Giver Sogn ved Løgstør, Student fra Aalborg 1766, 24 Aar gammel. Han etablerede sig som Boghandler i Kbhvn. 1772 og købte 1787 Gaarden i Klareboderne, hvor Forretningen nu er. Agent 1783, Universitetsboghandler 1780. Dagbøgerne giver en Del Oplysninger om hans første Forretningsvirksomhed.

2) Christian Kjerulf (1744—1800), Student fra Aalborg 1766, 22 Aar. 1778 Kancellisekretær. Auktionsdirektør i København.

Kjøbenhavns Universitet med Frue Plads.

Stik fra Midten af 18. Aarh.

Med denne Upasselighed var en Tungsindighed forbunden, som gik saa vidt, at jeg maatte skjule Knive for mig selv af Frygt for at bruge dem i min Ængsteligheds Tilstand, der ofte forekom mig smerteligere end Døden selv. Havde jeg den Tid ikke havt god Lejlighed til at ræsonnere for mig selv og nøje anatomere alt det, som jeg kunde formode ængstede mig, og derved opdage, at jeg aldeles ingen Grund havde til at være tungsindig, men tusinde Aarsager til at være fornøjet og veltilfreds, saa var jeg vist, under trykkende Kaar eller Mangel paa det nødvendige og anstændige, blevet et Offer for mine mørke Luner. Hvor let havde det den Gang været at kurere mig, dersom jeg enten havde kendt mig selv eller Lægen bedre kendt mig, end han gjorde! Denne Svageligheds Tilstand forøgede min Længsel efter Kjøbenhavn, hvor jeg ventede ved Omløben paa Kollegier og Adspredelser at svække mit Onde. Men just da jeg vilde rejse, tillod Lægen det ikke, jeg maatte blive indtil sidst i August 1763. Saaledes var jeg over et Aar min egen Lærer og omgikkes mere med de døde og stumme Lærere end med levende Mennesker og tog min Kundskab mere igennem Øjnene end Ørene.

Efter min Tilbagekomst til Kjøbenhavn kom jeg til at logere i Badstuestræde hos en Skræder ved Navn *Reinhardt*, den anden Gaard fra Hjørnet af Vimmelskaftet paa højre Haand i tredie Etage ud ad til Gaarden paa et Kammer, som ikke var saa hedt om Sommeren, da Solen formedelst den mod-

satte høje Mur maatte stjæle sig ind fra Siden. Ingen Udsigt uden til en lille smal Gaard med et Vandhus i Enden efter Skik og Brug. Paa dette melankolske Værelse opholdt jeg mig, naar jeg ikke var ude paa Kollegier.

Jeg opsøgte strax min gode Raadgiver, *B. Glædrup*, som opholdt sig i Byen for at tage Attestats. Han glædede sig over at se mig, spurgte mig, hvad Beslutning jeg havde fattet, og da han hørte, at jeg tænkte Vinteren over at gaa paa filosofiske og mathematiske Kollegier og tillige høre de exegetiske, raadede han mig til at tage strax examen philosophicum for at have den fra Haanden og med mindre Tidsspilde opofre mig til mit Livfag. Jeg fulgte hans Raad, og gik hen og lod mig tegne til første Examen dag i September, blev antaget, gik op og fik bedste Karakter, netop lige saa mange *bene*, nemlig 22, som til første Examen. For Hebraisk fik jeg *egregie* med *b. b.*, for Accentuationen *bene*, og den gamle, den Gang Justitsraad, *Kall* hørte med Velbehag paa alt, hvad jeg kunde frembringe af Simons Skrifter, roste mig, da han fik at vide, hvorfra jeg havde det, og lagde til, at han havde studeret med Simon i Halle. *Brüningii antiquitates hebr.* kendte han ikke, da jeg gav den an. Ikke desto mindre roste han min Flid og spurgte, hvad jeg vilde studere. Jeg svarede Filologi for at forstaa Bibelen. — Under *Munthe* fik jeg *b. b.* og *optime*, under de andre Professorer fik jeg gode Karakterer, *bene* for hver Del af Filosofien, saa jeg naaede Tallet, endskøndt man ej angav Theologi og Katekesis som til Examen artium.

Nu var jeg velfornøjet med at have fulgt min Velynders Raad og begyndte at høre alle de Forelæsninger, som Justitsraad *Kall* holdt og *Munthe* begyndte paa, men af Svaghed maatte afbryde. — Foruden det analytiske Kollegium hørte jeg det kursoriske fra 8—9, det publike fra 9—10, det analytiske fra 10—11 og det arabiske og syriske fra 11—12 i et væk de tvende Aar, jeg første Gang efter examen philosophicum laa i Kjøbenhavn fra 1763—65 uden Afbrud.

Saalænge *Biørn Glædrup* var i Byen, kom han efter sin gamle Vane bestandig til mig og opmuntrede mig, alt hvad han kunde. En Dag mødte jeg ham udenfor Studiegaarden med Kappe paa. „Skal De prædike?“ spurgte jeg. „Nej, jeg skal i Guds Navn til Attestats; bed for mig.“ Jeg svarede: „For Dem er det ingen Sag; De har i mange Aar været færdig.“ — „Ja, det er godt nok, jeg kan baade mere og mindre, end der udfordres til Attestats. Jeg vil gøre en maadelig Figur imod andre, som er unge og have lært Professorernes Kollegier udenad, med hvilke de igen kunne offentlig traktere dem som med de nydeligste Retter.“ Han sagde sandt: endskøndt han svarede herligt og bestemt paa alt, hvad man spurgte ham, svarede han dog ej saa tumlende hurtig som den, der ramsede en Lektie op. Lad være, han kunde baade Kirkehistorien og havde læst sin Bibel, saa var han dog saa beskeden og tillagde sig selv saa liden Værd, at han gav kun an til ringeste Karakter. Han havde en Sidemand nedenfor sig, som han ganske for-

dunklede. Enhver kunde høre, at han selv kunde tænke og ej tankeløs havde pakket andres Tanker ind i Hovedet for at give dem deres eget igen og derved ligesom skille sig ved en Byrde, han var forlegen med. Da *Rosenstand* spurgte ham, om han ej gav Hebraisk an, og med megen Mildhed og Agt berømmede ham offentlig, svarede han, at han vel havde læst sin Bibel i Grundsproget for nogle Aar siden, men i de seneste Tider havde Cicero været hans Bibel. Saadan en Mand burde have været udmærket og ikke de, som nuomstunder ofte belønnes for deres holdfaste Hukommelse og mandstærke Indsigter, som er laante og borgede, ikke voxede op paa deres egen Grund. Derpaa prædikede han for Demis med særdeles Bifald og rejste hjem til sin mørke og melankolske Virkekreds uden nogen Tid at ønske sig Præstekald.

Førend jeg begynder paa mit akademiske Løb efter examen philosophicum og aflægger Regnskab for min private Stræbsomhed, maa jeg fortælle, at min Raadgiver *B. Glædrup*, som intet ønskede hellere, end at jeg maatte bindes til Akademiet og Kjøbenhavn, indtil jeg blev befordret, paalagde mig at ansøge om Klosteret og Regens; han havde indtalt mig hos *Rosenstand*,¹⁾ som havde tegnet mit Navn efter en Mængde, som i Følge Tiden havde Forret til begge.²⁾ Imidlertid vilde han, at jeg for

1) Rationalisten Peder Rosenstand Goiske (1704—69), Student fra Aalborg 1722, Dr. theol. 1742, Stiftsprovst i Viborg 1747, Professor ved Universitetet i Theologi 1749.

2) Kommunitetet (Klosteret) er en 1569 grundlagt Stiftelse for fattige Studenter. Den fik en særlig Bygning (Studiegaarden) paa Nørregade ved Siden af Universitetet, hvor Studenterne bespistes to Gange om Ugen og holdt Disputereavelser paa Latin. Til Bolig for Alumnerne blev Regensen opført af Christian IV.

at faa fast Fod og nærmere Adgang til Klosterdaleren skulde melde mig hos Provsten med Begæring om at maatte blive fast ansat som exercitarius og det ved min Ven, Hr. Dekanus *Ole Bützovs* Bord. Jeg blev derfor indsat dertil af Provsten i en latinsk Tale. Provsten stod i Midtergangen paa Kommunitetet med sin Silkekappe paa. Saasnart Bønnen af den læsende var endt ved Provstens Bord og Øvelserne skulde begynde, traadte Provsten ud fra sit Sæde ligefor sit Bord, og jeg fremstillede mig i en lidt skæv Stilling ligefor ham ved Enden af Bordet, sort klædt med Kaarden ved Siden. Saasnart Talen var endt, gik jeg ned til *Bytzovs* Bord, holdt en kort latinsk Tale for at indynde mig som en fremmed hos Præses og de faste Alumner og begyndte at tage partes. *Bützov* svarede i en kort og venskabelig Tale, og saaledes blev jeg indlemmet som Frimand til disse, den Tid virkelige Øvelser, ved hvilke de, som vilde, erhvervede sig mange Kundskaber, opvakte Tænkraften og fik en Færdighed til at have Svar strax ved Haanden og finde paa Udveje af det forviklede og spidsfindige; ej at tale om den overvægtige Fordel og ube-

1736 ophørte Bespisningen, og Alumnerne fik Kostpenge i Stedet (Klosterdaleren).

Det var nærmest det theologiske Fakultet, som fra 1755 i Forbindelse med Prokansleren beskikkede disse Stiftelsers Embedsmænd og udnævnte Alumnerne. I den her omtalte Periode havde den øverste theologiske — meget ortodokse og meget uforsragelige — Professor Peder Holm tiltaget sig hele Magten. De andre theologiske Professorer havde som „Inspectores“ Tilsyn med de indre Forhold. „Dekanerne“ blev udtagen af Regensprovsten, og deres Valg stadfæstet af Fakultetet; de var Provstens Medhjælpere ved det daglige Tilsyn med Alumnerne og med at lede de latinske Disputerøvelser ved de forskellige „Borde“, ligesom disse Dekaner ogsaa maatte holde Forelæsninger for en rimelig Betaling. Der henvises iøvrigt til C. E. F. Reinhardt: Kommunitetet og Regensen. Hist. Tidskr. III. 3.

skrivelig store Nytte, disse daglige Øvelser skaffede især Dekanus som afgørende Dommer, der altid kunde finde eller fremtvinge i det mindste en Lejlighed til at sige noget nyttigt og høreværdigt. —

Ved denne Lejlighed kom jeg tidt i en behagelig Omgang, ej alene med min Dekanus offentlig, men endog hjemme og fik en Oplivelse offentlig ved at lære at kende et Par hundrede Studenter i deres utvungne og liberale Tænke- og Handlemaade uden dog at sinkes ved Overløb og Besøg; thi ogsaa her fulgte jeg min Faders gyldne Regel: „Hav Venkskab med alle, Gemenskab med faa.“ Jeg holdt mig til alle offentlig uden at besøge dem eller modtage deres Besøg. Paa denne Maade blev jeg Herre over min Tid og eneraadig over det, jeg havde til min nødvendige Underholdning, uden Forvirring i det økonomiske, som ved Selskabelighed ofte formeres og bringes i Uorden eller nøder de Studerende til at fortære mere, end de have at leve af, og derfor til at gøre Gæld, som bestandig voxer og ofte har forarmet ikke alene Forældrene, men hele Familien.

Fra de Kollegier, jeg hørte hos *Kall*, valgte jeg mig tvende Venner, lige i Tænkemaade og Flid, *Parmo Carl Petersen*¹⁾ og *Christian Brandt*²⁾ siden Amanuensis ved Kongens Bibliothek og Formand for Studenterne paa Regensen. Den første, *P. C. Petersen*, blev min bestandige og næsten daglige

¹⁾ Parmo Carl Petersen (1741—1803), Student fra Aalborg 1760, Alumnus paa Borchs Kollegium og Dekanus paa Kommunitetet. 1772 res. Kapellan i Kolding og Sognepræst i Alminde, 1793 Provst i Brusk Herred.

²⁾ Christian Brandt (1733—80), Student fra Odense 1753. Han blev 1762 Famulus ved Kongens Bibliothek og 1769 Formand for Studenterne paa Regensen.

Omgangsven. Vi bandtes til hinanden ved Landsmandsskab, ved Lyst til en og samme Videnskab, ved Omhu og Smag paa samme Hjæpekilder. Vi indgik Akkord med hinanden, at vi ej paa Auktioner skulde byde paa hinanden, men i Forvejen afgøre, hvad enhver vilde have, ifald han kunde faa det, uden at den ene maatte byde paa de Bøger, den anden efter Aftalen havde Sigte paa. Havde vi den Gang havt bedre Raad, saa kunde vi have havt et herligt Bibliothek paa den Tid for den tiende Del af det, det kostede fra 1772 til vore Tider. Men enhver af os maatte nøje beregne sine Indtægter for ikke ved denne Graadighed at komme ud af sin Ligevægt. Jeg havde omtrent 150 Rd. liggende Penge, som jeg tog sparsomt til, og nægtede mig ofte selv den nødvendige Pleje for at faa en god Bog.

Den Adgang, som Professor *Hemmer* havde forskaffet mig ved Gehejmeraad *Luxdorph* til Prokansler *Pontoppidan*¹⁾ og Justitsraad *Anchersen*, betjente jeg mig af. Jeg opvartede adskillige Gange Prokansleren; han talte venlig med mig og havde ikke saa gyselig en Tone og afskrækkende en Anstand, som de fleste af den Tids Professorer. Han udspurgte mig om mine Studeringer, og da jeg fortalte ham, at jeg havde en fortrinlig Lyst til den bibelske Filologi og søgte ved den profane Filologi at berede mig til denne, førend jeg begyndte at lægge mig efter Theologien, bifaldt han ganske min

¹⁾ Erik Pontoppidan (1698—1764), Biskop i Bergen 1748 til 1754, Prokansler ved Kbhvns. Universitet 1755.

Plan og opmuntrede mig til at følge den traadret uden at bryde mig om den alfare Vej til Maalet. Han lagde dette til: „Studer De kun frem paa den Maade, jeg skal ligesaa hastig som nogen af de andre theologiske Professorer skaffe Dem akademiske Beneficier. Gaa derfor ikke i den Hensigt paa theologiske Kollegier; thi derved spilder De Deres Tid og vænnes til blindt hen at tro uden Undersøgelse, hvad andre Mænd af Troværdighed og Anseelse efter de symbolske Bøger bibringe Dem som klippefaste Religionsbegreber.“ Jeg blev da ved min Beslutning at høre filologiske Forelæsninger over Bibelen.

Imidlertid skrev jeg en latinsk exegetisk Afhandling, for at minde min Velynder, Prokansleren, om hans Løfte at give mig Klosteret og Regens. Han modtog Afhandlingen med særdeles Blidhed, roste min Flid og fornyede sit Løfte at befordre mig. Imidlertid var det saa uheldigt, at han ej kunde skaffe mig Plads det hele Aar igennem¹⁾. Jeg forstærkede derfor min Anmodning, og han skrev derfor til Provsten, at han skulde proponere mig til den første Plads, han fik at bortgive paa Kommunitetet og Regensen; thi han havde lovet mig den. I det samme dør min Velynder pludselig 1764 og med ham hele mit Haab. Jeg beraabte mig paa hans Løfte og hans Brev til Provsten i en Ansøg-

¹⁾ Da jeg om Sommeren 1764 var rejst hjem i et Besøg, satte Kall mig paa Programmet for at modtage Bakkalaureus-Graden. Eftersom man betalte til, stod man højt eller lavt paa Listen. Ikke Fortrin ved Examina, men Fortrin i Betalingen bestemte hvers Rang. Denne Snydegrad er nu afskaffet og afløst ved rigere Indkomstkilder for Professorerne. Af den Plads, jeg stod paa, sluttede jeg mig til Prisen og betalte ved min Tilbagekomst 5 Rd. 3 Mk., som rigtignok stødte min Lærer.

ning til det theologiske Fakultet om at hans Løfte maatte staa fast. Men Dr. *Holm* undertrykte min Ansøgning, saa den ej kom til Fakultetet, og svarede, hver Gang jeg spurgte ham om, hvad Haab jeg turde gøre mig, intet andet end: „Man skal gaa paa mans Kollegier, saa kan man ligesaa snart hjælpe Dem som nogen anden.“ — Ikke heller lykkedes det mig at faa *Bings* Stipendium hos Justitsraad *Kall*, endskøndt ingen af mine Medbejlere var saa flittige paa hans Kollegier som jeg. Han vidste ikke, hvorledes han skulde sno sig fra mig, foregav, at han kunde ikke, uden at anføre nogen gyldig Aarsag, roste min Flittighed og lod mig lide Nød, hvad enten det var af Nepotisme eller Egennytte, som jeg den Gang ikke forstod mig paa at pleje eller, om jeg havde forstaaet det, kunde have overtalt mig til at gøre; jeg vilde derfor hellere lide Nød end være nedrig og dele mit Stipendium med nogen Eforus.

Af Mangel paa Understøttelse maatte jeg altsaa forlade Kjøbenhavn for at studere uden Bekostning hjemme i min Moders Hus, hvor jeg havde alting frit uden mindste Bekymring.

MIN UDLÆNDIGHEDSTID FRA 1765
TIL 1768 FRA VIDENSKABERNES
OPLAGSSTED

Nu var min fortræffelige *Biørn Glædrup* gaet ind i Evigheden. Hans Død gjorde saa stærkt Indtryk paa mig, at jeg længe ikke kunde forvinde det. Dag og Nat svævede han mig for Øjne, stod hos mig allevegne og syntes at tale med mig. Min sygelige Indbildningskraft, som i mange andre Ting var mig en Plage, blev det ogsaa her. Denne umislige Raadgivers Bortgang gav mit Levnetsløb en ganske anden Vending. Aldrig havde han tilladt, ifald han havde levet, at jeg skulde forlade Kjøbenhavn, i hvad det end skulde koste, og hvor let for ham at stemme min Moder til denne Side og formaa mig til at gøre det, som jeg i Grunden ikke troede paa den Tid at være mig nyttigt. Nu var da al Hindring for min Hjemrejse ved hans Død bortryddet.

Efter en behagelig og lykkelig Sørejse saa jeg mit kære Hjem igen og ilede i mine trofaste Venners Arme.

Men da min Økonomi i Kjøbenhavn har saa stor Indflydelse paa min Sjæls og Legems Forfatning, medens jeg opholdt mig de trende Aar i Aalborg, maa jeg ogsaa kortelig berøre denne.

Jeg sad længe oppe op om Aftenen, ofte til Kl. 2 om Natten, drak i det mindste to Gange Kaffe om Dagen, Morgen og Eftermiddag, og tidt den tredie Gang med, om Aftenen Kl. 9, for at være desto mere aarvaagen. Om Morgenen Kl. 7 stod jeg op om Vinteren og Kl. 6 om Sommeren. Denne Levemaade var jeg nødt til at vælge, fordi min Vært ikke kunde skaffe mig tidligere Thevand, fordi de selv sad længe oppe om Aftenen og stod sildig op. Uden at nyde noget kunde jeg ikke arbejde om Morgenen; men naar jeg havde faaet et Par Kopper Kaffe, som jeg selv tillavede, uden Fløde og Sukker, var jeg oprømt til hvad det skulde være og kunde undvære alting. De Dage, jeg ikke spiste varm Mad eller var udbuden at spise hos min Moders gamle Pige, *Cathrine Adler*, spiste jeg tør Mad, et Surbrød med godt Smør og Ost paa til Middagsmad og drak Kaffe ovenpaa. Ved denne økonomiske Levemaade satte jeg ofte ikke en Daler til ugentlig, Logispenge iberegnet, som var 2 Mk. Derfor kunde jeg have noget tilovers til Bøger fra mine Nødtørftigheders Tilfredsstillelse. Denne Levemaade førte jeg i to samfulde Aar, et Aar hos min Vært, Skræder *Reinhardt* i Badstuestræde, og det andet Aar hos en Skomager ved Siden af, som levede af sine Midler, begge gode Værter og meget skikkelige Folk. Hvad jeg havde lært førend jeg kom i latinsk Skole af Musik, havde jeg aldeles ikke glemt, men kunde endog lære *Cathrine Adlers* Mand at spille paa Viol og Fløjte efter Noder. Bedre Pleje end den jeg fik, midt under den stren-

geste Levemaade, kunde jeg ikke modtage; thi jeg var saa svag af Fordøjekræfter nogle Aar førend jeg blev Student, at jeg midt i al Overflødighed i min Moders Hus, hvor alting stod mig til Tjeneste, maatte afholde mig fra varm Mad.

I de tvende Aar jeg opholdt mig i Kjøbenhavn, forsømte jeg ikke at høre de bedste Prædikanter, *Hauber*, *Lorck*, *Bildsøe* og *Block* og Aftensangspræsterne *Østrup* og *Schytt* til Nikolai Kirke. Ofte hørte jeg *Bildsøe* i Holmens Kirke til Højmesse, *Block* i Slotskirken og Aftensangspræsterne til Nikolai Kirke i deres Tur. Min Omgangsven *Petersen* var enten hver Aften hos mig eller jeg hos ham. Vi læste hver Dag sammen og fortalte hinanden, hvad vi havde læst og opdaget af de enten lignende eller forskellige Kundskabskilder, enhver af os ejede. —

Jeg glædede mig nu ved den uskatte Lykke at finde Tilflugt i min Moders Hus, hvor jeg angerløs kunde opofre mig til Studeringerne. Min Hovedsag var at forblive, det længste muligt var, i min Dunkelhed, ubekendt for alle, umisundt af alle, for med et i rette Tid at trine frem og vinde Fortrinnet for Hoben til min Fremkomst og Befordring. Denne Hensigt naaede jeg og vandt mere derved end ved at skaffe mig Velyndere, enten ved at gøre Opvartning eller lade Skræderen og Kræmmeren skabe mig efter Modens Tilsnit, føre mig pragtfuld op og saa siden gaa med stor Gæld til Skrædere og Kræmmere ind i et Embede til Sjæls og Legems Krænkelse, efter Mængdens Vedtægter blandt de studerende.

Efter alle disse Omtumlinger og mislykkede Forsøg paa at forblive ved Universitetet, dette gothiske Pakhus for Videnskaberne, der blive frembudne som i en offentlig Krambod, havnede jeg i min Fødeby. Der traf jeg mine gamle Velyndere og Venner, som alle forenede sig for at gøre mig Livet behageligt, adspredte mig ved deres Omgang og befordre min Sundhed ved Hindring i den uophørlige Flittighed, ved at paalyste mig Forandring af Arbejde, enten ved at faa mig til at prædike eller at skrive noget, som kunde indføres i de jyske Efterretninger,¹⁾ eller at oversætte fra Tysk og Fransk paa Modersmaalet, eller ved at trække mig ud fra min lærde Dønstkreds i Selskab, eller formaa mig at spasere med sig eller laane mig Journaler og ny udkomne Bøger, som jeg ej selv havde. Saaledes søgte især min uforglemmelige Velynder og Ven, *Hans Gottschalk*, den Gang Konrektor, at gøre mig Livet behageligt ved Adspredelser.²⁾ Næsten ingen Dag gik forbi, han jo besøgte mig og spaserede med mig enten i Haven eller i Marken. Ligeledes Hr. *Wandall*, den Gang Kapellan pro persona til Frue Kirke,³⁾ og Hr. *Clementin*⁴⁾ og Dr. *Gudme*,⁵⁾ som vare Interessentere i Bogtrykke-

¹⁾ Nyttige og fornøielige jyske Efterretninger, Aalborgs første Avis, som begyndte i Aaret 1767. W. A.

²⁾ Hans Gottschalk (1734—1804), Degnesøn fra Himmelev ved Roskilde og Student herfra 1751. Dekanus paa Kommunitetet 1757. Hører ved Københavns Skole 1758. Cand. theol. 1760 og s. A. Hører ved Aalborg Skole, Konrektor ved samme 1763 og Rektor 1778. Afsked 1804.

³⁾ Johan Wandall (1731—97) blev 1758 Kapellan ved Aalborg Frue Kirke hos Pastor N. Clausen og 1772 res. Kapellan ved Budolphi Kirke. Han købte med et Interessentskab 1765 Trykkeriet i Aalborg og var Udgiver af „Jyske Efterretninger“.

⁴⁾ Se Side 20.

⁵⁾ Hermann Peter Gudme (1713—1772) blev cand. theol. 1745, holdt Forelæsninger ved Universitetet og tog Doktorgraden 1752. 1754 blev han Stiftsprovst og Sognepræst til Budolphi Kirke i Aalborg Han var Medejær af Trykkeriet.

riet, som var i min Moders Hus. Den første købte Bøger efter min Anvisning og lod mig læse dem, saasnart han fik dem, førend han selv fik Tid til at benytte sig af dem. Derved vandt jeg ikke lidet i literariske Indsigter.

Den redelige og uforstilte Mand, hvis Hjerte laa ham paa Tungen, Dr. *Gudme* kom til mig og indbød mig til sig; for Hr. *Clementin* prædikede jeg nogle Gange til Froprædiken og det, som deraf fulgte, katekiserede fra 11—12 samme Søndag over Prædikenen. Ligeledes prædikede jeg Onsdagsprædiken i Budolfi og Fredagsprædiken i Frue Kirke og Skrifteprædiken om Lørdagen for *Clementin, Wandall* og *Milling*.

Foruden disse Omgangsvener besøgte ogsaa *Gyldendal* og *Kjerulff* mig jevnlig. Den første begyndte allerede i Skolen at fremspire som Boghandler. Jeg købte ved mit Ophold i Kjøbenhavn adskillige Bøger til ham, som han igen solgte og tjente lidt paa.

Min udvalgte Ven, *Petersen* i Kjøbenhavn, forsynede mig med akademiske Nyheder og skaffede mig fraværende en og anden god Bog for taalelig Pris.

For ikke altid at beskæftige mig med mig selv, men ogsaa at nytte andre, modtog jeg i mine Frihedstimer nogle af dem, som gik i tysk Skole, til privat Undervisning. I de tvende sidste Aar i Aalborg fra 1766 til 1768 havde jeg tvende *Haucher* at læse Fransk for, *Ulrik* og *Frederik*;¹⁾ en *Christen*

¹⁾ Vistnok et Par Sønner af Jørgen Hauch til Klarupgaard, der begge blev Officerer, Slægtninge af Rektor de Hemmers Hustru.

Kraft,¹⁾ Broder til *Ole Kraft*, siden min Eftermand i Horsens og Odense,²⁾ ligeledes at læse Fransk for; tvende at læse Latin for, nemlig *Lars Christian Estrup*, nu Auditor og Raadmand i Helsingør,³⁾ og nysnævnte *Ole Kraft* og *Christian Estrup* at læse Fransk for, som døde i sin blomstrende Alder. Iblandt dem udmærkede sig *Kraft* fremfor Hoben i Ordentlighed og en tidlig og sildig Flittighed. Disse tvende, *L. C. Estrup* og *O. Kraft*, som læste Latin, bragte jeg i to Aar saa vidt, at de kom til at sidde øverst paa den nederste Part i Mesterlektionen. Aldrig var *Kraft* ledig, altid anholdt han om nyt Arbejde, naar han var færdig med det gamle, skrev meget for mig, lærte alle sine Lektier til hver Dag upaaklagelig og ved sit Exempel opvakte sin Meddiscipel *L. C. Estrups* Iversyge. *Kraft* tegnede til at blive et Mirakel, naar han altid havde kunnet være under nøje Opsigt uden Omgang med dem, som kunde forføre ham. Jeg overlod ham med et Hjærte fuldt af øm Kærlighed og de bedste Ønsker til den offentlige Undervisning i min Planteskole, og han svarede til mine Ønsker de trede Aar, han opholdt sig i den øverste Lektie, og gjorde fortrinlig Fremgang i det Græske, som dengang var hans Liv. Jeg modtog ham i Kjøbenhavn som Gra-

¹⁾ Christen Kraft (1758—78), Skippersøn fra Fladstrand, Student fra Aalborg 1774, 16 Aar gammel og død faa Aar efter.

²⁾ Ole Kraft (1753—93) Broder til den forrige, Student fra Aalborg 1771, 17 Aar gammel. Han blev 1776 Alumnus paa Borchs Kollegium, 1778 Dekanus paa Kommunitetet, Magister og Konrektor ved Aalborg Skole. 1781 Taubers Efterfølger som Rektor i Horsens og 1788 i Odense, s. A. Professor.

³⁾ Lars Chr. Estrup (1750—1826), Forpagtersøn fra Lindensborg, Student fra Aalborg 1771, 22 Aar gammel. Garnisonsauditor i Helsingør fra 1791 til 1810 og fra 1796 Byskriver sstds. 1821 Etatsraad. 1826 Afsked.

tist paa Regensen, delte mine Fordele med ham og skaffede ham ikke alene min Plads efter mig paa Regensen, men endog tilsidst at blive Amanuensis hos Professor *Balle*. Den anden, *L. C. Estrup*, var opdraget hos sine gamle Bedsteforældre i Barmer Præstegaard, havde alle en gammel Mands Særheder og noget afstikkende eller anstødeligt i sit udvortes Væsen; men han havde en redelig og uforstilt Karakter, var altid sig selv lig, uden Maske, ganske flittig og af et godt Begreb, men dog ikke saa flittig og indsmigrende som *Kraft*.

Ikke for at vinde eller berige mig, men for at kunne for det fortjente anskaffe mig desto flere Redskaber og Kundskabskilder opofrede jeg noget af min Tid til andres Nytte. Jeg modtog aarlig for hver 10 Rdlr., og iøvrigt gjorde mig betalt for min Umage i den Sødhed, jeg følte i at meddele mig med mine Kundskaber til andre.

I den Tid blev der to Gange en Hørerplads ledig i Aalborg. Jeg mindede Rektor *Thestrup* om hans gamle Løfte, han uombedet ved min Afskedigelse fra Skolen gav mig, at bidrage alt til at skaffe mig en Hørerplads. Men jeg fik Afslag paa min skriftlige Ansøgning og sporede i dette Uheld, som i Førstningen inderlig krænkede mig, ligesom i alt det, jeg havde været forpikket paa uden at naa det, Guds naadige og vise Førelse. Den 5. December 1767 fik jeg atter Lejlighed til at anmode om en Hørerplads. Løftet fik jeg, men Opfyldelsen indtraf aldrig. Den 26. Marts blev Pladsen besat, Rektorens egen Broder, nu Konrektor *Thestrup*, blev Manden,

han arvede denne Plads ved en mild Familie- og Venskabs Gunst.¹⁾ Jeg vandt ved at tabe og indsaa siden, hvor lykkelig jeg blev ved at sættes tilside. Min hele Hensigt var ikke at blive bestandig Hører, men kun nogle Aar for at have den usle Hørerløn, 80 Rdlr. aarlig, i Behold til at ligge for i Kjøbenhavn og studere til min Bestemmelse; thi ikkun jeg og andre, som havde alting frit hos deres Forældre og Venner, kunde være tjent med saa usel en Post. Ligeledes anmodede jeg forgæves Biskop *Brorson* om et Stipendium paa 50 Rdlr. for en Studerende fra Aalborg Skole. Biskoppen, som yndede mig og aldeles intet kunde anføre til sin Undskyldning, gav mig Afslag paa den mindst fornærmende Maade.

Min Kundskab voxte daglig ved en ordentlig Flittighed og Studeren efter en fastsat Plan. Min Erfarenhed tog til ved Omgang med forskellige Slags Mennesker, hvis Tænkemaade jeg udstuderede og deraf udledede psykologiske Læresætninger. *Gottschalks, Wandals, Clementins, Rybergs, Junglings, Gudmes* og andres Huse af Familien var mig en Visdoms Skole. Den skønne Natur, som daglig omgav mig, begejstrede mig tidt, fremlokkede mine Tanker og gav mine Betragtninger Liv og Paaklædning. Døde en af Familien, — som saa tidt indtraf, at jeg i et halvt Aar næsten aldrig var af mine sorte Klæder — saa var jeg efter Anmodning til Tjeneste at forfatte Opskrifter til Pladen paa Lig-

¹⁾ Frants Thestrup (1735—1815), Student fra Aalborg 1751, var Hører ved Aalborg lærde Skole fra 1765 og Konrektor fra 1781. Afsked 1804.

kisten, jeg lod mig ogsaa bruge til Poet, endskøndt jeg troede aldeles ikke at have Naturgaver dertil, — dog havde jeg haft Vejledning i mine fyrigere Leveaar, saa kunde jeg vist med Liv og Sjæl have arbejdet i dette Fag, thi jeg tænkte næsten altid poetisk, indklædede mine Tanker i Billeder, og min Stil var ofte en rimfri Poesi. Under disse og andre Øvelser blev min Stil frugtbarere og mit Foredrag mere tankepresset. —

Endelig afbrødes min private Bestræbelse og Fremgang i Videnskaberne under døde Lærere i mit Hjemsted. Den 22. August 1768 sejlede jeg med mit indvortes og udvortes Forraad til Hovedstaden for at begynde en ny Løbebane ved de elektriske Stød, som den mundtlige Undervisning ved de offentlige Indretninger i Forbindelse med Hjemmefliden kunde give mine Sjæleevner. Med en lærvillig Sjæl i et sygeligt Legeme begyndte jeg igen mit akademiske Løb, der hvor jeg slap. Etatsraad *Kall* tilfredsstillede mig nu ikke som tilforn. Jeg hørte mestendels det, jeg vidste, og fik saare lidet nyt at vide. Over det Ny Testamente blev ingen Forelæsninger holdt uden af Magister *Sahl*. Over latinske og græske Autorer har jeg aldrig i min hele akademiske Levetid været saa heldig at høre Forelæsninger. Jeg maatte derfor ved Hjælp af gode Redskaber uden Anvisning arbejde mig selv frem. I denne Forfatning stod Akademiet, da jeg tiltraadte min forladte Løbebane.¹⁾

¹⁾ Om Taubers Studeringer ved Universitetet henvises til Adjunkt Wulffs Uddrag af Dagbøgerne i Dansk Maanedsskrift 1865 Side 96 flg.

KJØBENHAVN 1768 TIL NOVBR. 1772

Ved min tredie Ankomst til Kjøbenhavn fornyede jeg mit gamle Venskab med *Parmo Carl Petersen*. Hos ham, som den Gang havde fast Plads paa Regensen i fjerde Gang, 2. Etage, drog jeg ind, indtil jeg ved hans Hjælp havde opsøgt mig et fast Logis. *Hans Friis*, min Bekendt fra Skolen, dimitteret Aaret førend jeg, (tilligemed *Jens Lintrup*, *Stjernholmerne*, *Sparre*, *Niels Hovgaard*, *Milling* og *Jens Cortsen*¹⁾ logerede hos *Petersens* Fætter paa Vestergade, en Amtskirurg ved Navn *Reiser*, Forfatteren siden til den fyrgterlige Kjøbenhavns Ildebrand og derved, saa vel som ved sin sygelige Indbildningskraft og barnlige Lettroenhed, Byens og Landets Latter.²⁾ Hos denne Mand fik jeg Logis i et Bagværelse i Gaarden i nederste Etage, skikkelig rummeligt, men fugtigt, mørkt og ubehageligt. *Hans Friis* blev min Stuekammerat. Den stærke

¹⁾ Hans Friis og Jens Lintrup se Side 49 og 122. Af de andre Skolekammerater blev Brdr. Stjernholm og Sparre Præster, om Hovgaard vides intet. Jens Søren Cortsen (1742–91) blev 1776 Sekretær ved den almindelige Plejeanstalt i Kbhvn.

²⁾ Amtskirurg Carl Friderich Reiser (1718–86), den bekendte latterlige Forfatter til „Kbhvns. fyrgterlige Ildebrands Historie 1728“. Den ovennævnte Pastor Parmo Carl Petersens Fader var hans Søkendebarn, og det skyldtes vel Taubers Venskab for denne, at han logerede hos denne halvgale Mand.

Diarrhé, jeg altid havde været plaget af, vedvarede idelig. Jeg brugte dengang til Lindring sødne Kringler, som jeg dyppede i Rødvin, og havde ej den Forstand, jeg siden fik, at bruge Rhabarbaradraaber blandede med Hofmannsdraaber.

I samme Hus ovenover os logerede *Nicolaj Milling*, som havde idelig Søgning af sine Landsmænd, som han var taabelig nok til at traktere paa, saalænge han havde noget af sine jyske Sendinger, Smør, Ost, Kød og andre gode Sager, hvorved han siden selv maatte suge paa Labberne. Ofte var dette sluttede Selskab temmelig højrrøstet og hjerte-glad, naar Punschebollen havde begejstret det.

Efter min engang lagte Plan studerede jeg den hellige og profane Filologi alt hvad jeg kunde. Hos *Rosenstand* søgte jeg at indynde mig ved en filologisk Afhandling paa Dansk, men da jeg overleverede ham den, undskyldte han sig med, at hans Forretninger ikke tillod ham at læse den igennem, og derpaa leverede han mig den uset og ulæst tilbage. Ogsaa denne Mand, ligesom Prokansler *Pontoppidan*, døde fra sine givne Løfter at give mig enten Klosteret eller Regens. Den 26. Februar 1769 anmodede jeg Dr. og Professor *Rosenstand-Goiske* om hans Løftes Opfyldelse til Paaske at give mig Klosteret og bad om, at mit Uheld at være hindret ved en vedholdende Upasselighed fra at høre hans Forelæsninger ikke maatte forøges med en ny, ved Udelukkelse fra den mig tiltænkte Godhed. Samme Tid skrev jeg et Brev til Dr. og Professor *Cramer*, ligeledes paa Latin, i hvilket

jeg beklagede mig, at min Sygelighed berøvede mig de Fordele, jeg havde ved at høre hans Forelæsninger, og indberettede, hvorledes jeg anvendte min Tid, hvorledes og hvad jeg studerede. Ved *Hans Friis* som Overbringeren lod han svare, at det gjorde ham ondt, at jeg havde disse Hindringer, jeg skulde kuns ikke være mismodig; saasnart jeg kom mig, skulde jeg frit have Adgang til ham, minde ham om hans Løfte og være forsikret om den første Plads paa Regens og Kloster. Imidlertid maatte jeg flytte fra mit Logis hos Amtskirurgus, fordi Fugtigheden forøgede min Sygelighed. Jeg tilligemed *Friis* fik hos en Enkemadame *Lindgreen* i Fiolstræde, hvor *Lanthe* logerede i 3. Etage, to gode Kamre, 4 R ugentlig, af hvilke jeg siden, da jeg blev ene, betalte 3 R . Ved dette Nabolav vandt jeg, at jeg kom nærmere til min *Lanthe*, som jeg fra 1762 af saa tidt besøgte som en gammel Antikvarius,¹⁾ og fra 1763—65 næsten hver Dag imellem 11 og 12 Form. kom til for at gennemlede hans Bøger, se hvad nyt han havde faaet og opsøge mig en og anden god Bog.

Saasnart jeg var kommen mig, indfandt jeg mig hos *Cramer*.²⁾ Med en egen og usædvanlig Venlighed tog han mig til at være sin Amanuensis og

¹⁾ Kbhvn. havde paa den Tid 8 Boghandlere og 2 Antikvarboghndlere, af hvilke *Lanthe* var den ene. En Boghandler *Andreas Landt* døde 1789, 87 Aar gammel.

²⁾ *Johan Andreas Cramer* (1723—88), en sachsisk Præstesøn, der ved sin Ven *Digteren Klopstocks* Indfyldelse blev kaldt til Danmark som Hofpræst 1754 og fik i kulturhistorisk Henseende stor Indfyldelse i Danmark. 1765 Professor ved Universitetet i Theologi og 1767 Dr. theol. Han blev derefter Superintendent i Lybek og 1774 første theologisk Professor og Prokansler ved Universitetet i Kiel; 1784 Kansler. Ved Regeringsskiftet s. A. var han Mellemand mellem Kronprinsen og A. P. Bernstorff.

betroede mig tvende af sine Sønner, *Vilhelm* og *J. A. Cramer*, til at læse Latin for, og en liden Datter, *Louise*, til at læse Tydsk med fra 11—12, og fra 3—5 med Sønnerne. Det allerførste, jeg i *Cramers* Ærinde blev sendt til *Dr. Holm* med nogle Dokumenter at underskrive, kendte han mig strax og spurgte: „Er man nu her igen? Hvad studerer man?“ Jeg svarede: „Jeg studerer nu Theologi.“ — „Hvis Kollegier frekventerer man?“ Jeg svarede: „For nærværende Tid ingens. Jeg har hørt *Rosenstands* og *Cramers*, og nu bereder jeg mig til Attestats.“ Han svarede: „Man vil ønske Dem til Lykke.“¹⁾

Inden *Dr. Cramer* kunde faa Lejlighed til at give mig Kloster og Regens, blev der en Plads ledig paa *Walkendorphs* Kollegium. Hr. Etatsraad *Kall* proponerede mig uden Ansøgning dertil, hvilket han lod mig vide. Jeg søgte derfor i Marts Maa- ned 1769 Professorernes Vota til samme. Ved min Velynder og retskafne Ven Konrektor *Gottschalk* i Aalborg havde jeg faaet Adgang til *Dr. og Professor Rottbøll*, den Gang Sognepræst til Trinitatis Kirke, siden Biskop i Viborg. Jeg betjente mig af denne Fordel til at fremskynde mit Anliggende. Det var en menneskekærlig Mand, der aldrig var for god til at nedlade sig til sine Undermænd og ikke forsømte sig, naar han kunde tjene andre. Han lovede at indtale min Sag for at skaffe mig

¹⁾ Peder Holm (1706—77) Professor i Theologi ved Universitetet fra 1738 til sin Død. Han stod i Spidsen for Tidens ortodoxe Theologer og var fanatisk konservativ i enhver Henseende. Han var ikke dygtig som Lærer, men havde som Medlem af Konsistorium og Kommunitetsdirektionen stor Indflydelse i alle Universitetets økonomiske Anliggender.

Vota hos Konferensraad *Stampe*, Justitsraad *Obelitz* og sin egen *Broder*, og han holdt ærlig Ord.¹⁾ Hos Justitsraad *Obelitz* var der, hver Gang jeg kom, noget i Vejen.²⁾ Tjeneren, som fandt sin Regning ved at afvise eller modtage Folk, ligesom de var høje eller lave til, holdt det ikke for Umagen værd at melde mig. Jeg gik tvende Gange forgæves. Da jeg beklagede mig derover for mit Velfærds Ven *Rottbøll*, blev han fortrydelig, gik selv hen til *Obelitz* og fortalte mit Uheld. Den ellers sagtomdige Mand blev saa vred paa sin Tjener, at han strax vilde have afskediget ham; men *Rottbøll* gjorde alting godt igen til min Fordel uden Tjenerens Skade. „Forsøg nu imorgen mellem Kl. 10 og 11 Form. igen at komme *Obelitz* i Tale; det skal vist lykkes Dem.“ Jeg gjorde det; den tilforn butte Tjener var omskabt til den venligste og tjenstagtigste, tiltalte mig overmaade høflig og gjorde ufortøvet Anstalt til min Indladelse. Jeg traf da den mildeste og mest deltagende Mand og fik den Førstegrøde af den tilkommende rige Høst af Bevaagenhed og Venkab for mig og mine, som jeg den Dag i Dag nyder og evig bliver ham gældbunden for. — Min ædelmodige Velgører *Cramer*, der besad et Hjærte, viligt til at opsnappe enhver Lejlighed til at nytte og glæde andre, modtog mig som Ansøger med

¹⁾ Christian Michael Rottbøll (1729—80) blev 1765 Sognepræst til Trinitatis Kirke i Kbhvn. og Dr. phil., 1770 Biskop i Viborg. Han var en meget myndig, energisk og veltalende Mand, hvis stærke Fedme fremskyndede hans Død. Han blev 1760 gift med Kirstine Hedevig Brix (død 1792), Datter af Kommandant i Nyborg, Kaptajn Marcus Brix. — Rottbølls Broder Botanikeren og Lægen Christian Friis Rottbøll (1729—97) blev 1756 Professor designatus og 1776 Prof. ord.

²⁾ Dr. jur. Balthasar Gebhardt Obelitz (1728—1806) blev Professor ord. i Lovkyndighed 1759. Han blev Etatsraad 1770, Konferensraad 1781.

en Mildhed, der var ham egen, og oplivede mig med den Forsikring: „De skal have mit Votum.“ — Ved min ældgamle Omgangsven, *P. C. Petersen*, var jeg indtalt hos Etatsraad *Kofod Ancher*. Saaledes blev alle mine Venner og Velyndere sat i Bevægelse til min Befordring. Dr. *Rosenstand* forekom jeg ikke som en daglig Tilhører paa hans Kollegier, men som vildfremmed. Han sagde: „Jeg synes ikke at kende det Ansigt.“ Ogsaa denne min Ansøgning om *Walkendorphs* Kollegium var frugtesløs, formodentlig for at vænne mig til at taale Afslag paa det, jeg hæftigst attraaede, eller for at gemme mig til en bedre Skæbne. Under dette mit Tab søgte min *Cramer* at holde mig skadesløs ved at skænke mig Plads paa Kommunitetet, til hvilket jeg blev indskreven den 10. April 1769, og Plads paa *Regensen*, til hvilken jeg blev indskreven den 30. August, hvilken sidste Plads havde staaet ledig siden den 28. April. Ved denne Uvidenhed om Pladsens Ledighed, tabte jeg ikke saa lidet. Jeg maatte betale Logis i Byen i al den Tid og Omkostningerne for Ligbæren og Extraskatten, og jeg fik da i Behold fra den 28. April til den 30. August 3 Rdr. 1 $\frac{1}{2}$ 4 β , af hvilke Penge jeg betalte den sædvanlige Introduktion til Provsten 3 Rdr. som Student og 1 Rdr. som Bakkalaureus.

Min første Plads paa *Regensen* var i 6. Gang nederste Etage paa venstre Haand med Vinduerne ud til *Ehlersens* Kollegium, overmaade mørkt og fugtigt. En hel Vinter holdt jeg ud, indtil tvende lyse Kamre i anden Etage i samme Gang inderst

inde paa venstre Haand med Vinduerne ud til Gaarden blev ledige. Disse var jeg saa lykkelig at faa og beholde dem ene uden Kontubernal, saa længe jeg havde Regensen, i 3 Aar, endog som Inspektor, paa den Grund, at jeg som Amanuensis hos *Cramer* bestandig havde Dokumenter at skrive og Fakultetets Protokoller at indføre i, saa jeg ej kunde have nogen Kontubernal.

Ved denne min Forbindelse og daglige Omgang med Dr. og Professor *Cramer*, i hvis Hus jeg daglig gik som Informator og Amanuensis, vandt jeg usigeligt meget. Jeg blev bekendt med Akademiets indvortes og udvortes Forfatning og indsaa den Forbindelse, som Universitetet eller Fakulteterne stod i til Staten eller Regeringen og Kollegierne. Det theologiske Fakultets Konklusa eller Betænkninger i vigtige Anliggender blev jeg som Haandskriver, der skulde protokollere alt, velbekendt med. Dette kom mig ret tilpas, da jeg længere hen i Tiden blev valgt af *Gunnerus* til at gaa ham til Haande med de akademiske Forbedringer. — Deraf rejste sig den Dristighed midt i al min Forsagthed til altid at tale Sandhedens Sprog rent ud uden Forklædelse og med en Slags spottende Mine i Omgang med mine Medstuderende, ofte ogsaa mod Professorer, at opdække det brøstfældige i Indretninger og Læremaade. Denne Rundtalenhed skaffede mig Fjender, om ikke iblandt Studenterne, som gerne ynde et saadant friskt Væsen, saa dog iblandt Professorerne, især dem, som enten ved et stift og pedantisk Væsen eller ved hvert Øjeblik at frem-

stikke Embedsminen søgte at sætte sig i Anseelse og holde den Studerende i en Slags Slaviskhed eller despotisk Afhængighed. Derfor havde jeg iblandt andet i Dr. *Holm* en heftig Modstander i alt, hvad jeg søgte enten af Stipendier eller Fremskridt paa den akademiske Bane.

Overalt i hvad jeg skrev, enten af Afhandlinger paa Dansk og Latin eller Recensioner, var Sandheden bestrøet med en rensende og al Forraadnelse modstaaende Salt. Mødte jeg „*Holmianerne*“, naar de om Fredagen havde udlosset paa *Holms* Examinatorier deres Ballast af theologiske Ubevisligheder i Dogmatikken, spurgte jeg: „Nu, kunde I Eders Lektier i Dag?“ Naar en eller anden af mine Bekendte, som udmærkede sig iblandt Hoben af *Holms* Yndlinger, som man den Tid kaldte „*Holms Æg*“, hvilke han udrugede og udklækkede for at spække dem med Stipendier, fik det Indfald at sige: „Du skulde dog gaa paa *Holms* Kollegier og især paa hans Examinatorier; jeg er vis paa at du kunde fyldestgøre ham og derved vinde hans Bevaagenhed til dine Vilkaars Forbedring,“ svarede jeg: „Jeg ved ikke, hvor *Holm* holder Kollegier eller Examinatorier, og det skal aldrig falde mig ind at umage mig for at faa det at vide.“ Dette spidse Svar blev ham forebragt, maaske med Tilsætninger, og blev af ham udtolket som en haanlig Foragt for en Mand, som indbildte sig ved Fortrin i Alder at have Forret til Højagtelse og blind Lydighed eller den saakaldte Vanetro, en naturlig Datter af Myn-dighedsfordomme.

Min nøje Forbindelse med *Cramer* og det Velbehag og den Yndest han offentlig tildelte mig, især paa Examinatorerne, hvor jeg ofte var ene paa den Bænk, der lod sig examinere, skaffede mig ogsaa mine Modstanderes Tillid og Agtelse. Mængden tiltrøede mig flere Indsigter end sig selv og derfor gik endog nogle saa vidt, at de anmodede mig om at skrive deres Demisprædikener for dem. Naar *Cramer* var Censor, vilde jeg ikke forfærdige den for andre, da jeg ansaa det for et skændigt Bedrageri at lede saa kyndig en Dommer bag Lyset; men skulde nogen prædike under Dr. *Holm* var jeg ikke saa samvittighedsø. —

Nu var jeg da endelig sluppen til at blive en Indbygger paa Regensen og understøttet med Klosterdaleren, hvilke Beneficier den salig Prokansler havde tiltænkt mig i Aaret 1764. I mit mørke Opholdssted paa Regensens 6. Gang sidste Dør paa venstre Haand i nederste Etage, skrev jeg min første Disputats. Efter Lovene behøvede jeg ikke at lade den trykke, men da jeg kom til *Cramer* med den, raadede han mig dertil, men jeg havde det Uheld, at min Bogtrykker døde, efter at det første Ark var aftrykket. Manuskriptet laa derfor en lang Tid i Stervboet, og først til Maj 1770 blev alting færdigt, saa jeg kunde holde den d. 8. Maj. Disputatsen med Trykkeløn, Papir og Indbinding kostede mig over 20 Rdlr. Jeg lod 200 Exemplarer trykke. Samtidig var der efter min Foranstaltning oprettet et Prædikelseselskab paa Regensen af 12 theologiske Studenter under Professor *J. C. Cramers* Forsæde.¹⁾

¹⁾ Se herom: Dansk Maanedsskrift 1865. II. S. 507.

Den Dag kom, da jeg offentlig skulde forsvare min Disputats. Misundelsen over den Yndest, Dr. *Cramer* og Professor *Rottbøl* havde værdiget mig, der endog gik saa vidt, at den første jævnlig besøgte mig og laante af det Forraad af Bøger, jeg ejede, hvad han ikke selv havde, og den sidste indbød mig tilbords hos sig med andre af sine gode Venner og engang gjorde mig den Ære, skøndt Sogneherre til Trinitatis Kirke, at bære mig med sin Nærværelse paa Regensen, hvilket den Tid var usædvanligt, dertil den Omstændighed, at jeg var forvoven nok til uden Nødvendighed at lade min Disputats trykke og derved, som man troede, tænkte at vinde et Slags Fortrin for den bedste Del af Studenterflokken, ifald det lykkedes mig at forsvare den offentlig, — alt dette og mere til, maaske ogsaa en Højeres Tilskyndelse, havde sat en Del af „*Holmianerne*“ baade paa og udenfor Regensen i Harnisk imod mig. De havde tiltænkt mig et varmt Bad og var sikre paa at rive mig af Pinden. Den jyske og norske *Monrad*¹⁾ havde i Forvejen udsendt deres Generalløjtnant, nu Professor *Christian Müller Holst* til at gøre det første Angreb.²⁾ Naar han havde faaet Lov til at sejre, var det aftalt, at de andre skarpere og mere krigsøvede Kæmper i deres hele Rustning skulde give mig det glatte Lag

¹⁾ „Den norske Monrad“ er den sjællandske Præstesøn Søren Monrad (1744—98), den fra det norske Selskab bekendte „Søren Latiner“. Han blev Student 1764 og cand. theol. 1768. Han var Dekanus ved Kommunitetet til han 1779 blev Rektor i Christianssand. 1783 blev han Professor, 1789 Rektor i Trondhjem. — Det kan ikke med Sikkerhed siges hvem „den jyske Monrad“ var.

²⁾ Christen Møller Holst (1750—1803) Student 1766 fra Ribe og cand. theol. 1771 og Dekanus paa Kommunitetet. Han døde som Sognepræst i Randers og Professor.

og ved et totalt Nederlag krone Sejren til en fuldkommen Triumf. Min Defendens var *Tostrup*, der nyelig var bleven Student;¹⁾ thi naar man tiltroede sig selv nogen Kækmodighed, tog man den svageste Defendens, man kunde finde. Derved tordnede al Modstand paa Præses alene. Den 8. Maj 1770 traadte jeg op paa Valpladsen. Disputatsen var decideret til Dr. *Holm*, Dr. *Cramer* og Dr. og Professor *Rottbøl*. Paa Disputatsdagen var Regenskirken fuldproppet. Iblandt Velynderne vare *Cramer* og *Rottbøl* nærværende, *Holm* kom ikke efter Indbydelse, men havde sine Spioner. Det forstaar sig selv, at Provsten paa Klostret var efter Embedspligt nærværende. Jeg begyndte Akten med en kort latinsk Tale, som udviklede mit Emne. Derpaa indbød jeg den yngste af mine opponentes ordinarii, *C. F. Cramer*,²⁾ nu Professor og med en god Pension afsat fra det Kielske Akademi. Da jeg havde affærdiget hans Indvendinger og i en latinsk Taksigelse tillagt ham den Hæder, han fortjente som en af de bedste Studerende ved Akademiet og tillige som en værdig Søn af en saa uskatterlig Fader, fremtraadte ex auditorio en af mine bedste Venner mere for at hædre mig end for at fægte imod mig. Derpaa *Chr. Müller Holst*, der skulde aabne Kampen og med Forposterne anfalde mig. Han holdt mig næsten en hel Time varm; men da jeg stod mig uden at

1) Hans Peter Thostrup (1751—1820) blev Student fra Aalborg 1769. Præsteson fra Als. Hans sidste Præstekald var 1811 i Sækkøbing, hvorfra han tog Afsked 1813.

2) Carl Frederik Cramer (1752—1807) Prokanslerens Søn. Han var altsaa kun 18 Aar gammel. Han blev 1780 Professor i Kiel, afskediget 1794 paa Grund af revolutionære Tendenser og nedsatte sig i Paris som Boghandler.

give mig tabt eller strække Gevær, blev mine andre Modstandere med et omskabte til mine Venner, i det mindste Mundvenner, fra denne Dag af. Da disse selvbudne Gæster havde pakket sammen, vendte jeg mig med min Indbydelse til Auditorium, og da ingen efter nogle faa Minutters Taushed traadte frem, sluttede jeg Troppen ved at indbyde min anden og fornemste Opponent, *P. C. Petersen*. Den hele lærde Strid varede i 6 Timer, fra Kl. 2 til 8 om Aftenen. Efter gammel Skik og Brug bleve opponentes extraordinarii indbudne til Disputatsgildet tilligemed andre af mine Landsmænd, *Gyldendal*, *Salling*,¹⁾ *Kjerulf* m. fl. til at drikke Kaffe, spise Smørrebrød og drikke Punsch om Aftenen og fornøje sig enten med at snakke eller spille Kort til langt ud paa Natten. Jeg inviterede ogsaa den jyske *Monrad*, som siden blev en uværdig Præst og opførte sig dér som ved Akademiet ret som en Cynikus, og den norske *Monrad*, siden Rektor i Christianssand, nu Rektor og Professor i Trondhjem, *Chr. Müller Holst*, Dekanus *Schou*, nu Assessor,²⁾ *C. F. Cramer*, *P. C. Petersen*, endnu ikke andet end residerende Kapellan i Kolding og Sognepræst til Annexet og Provst i Herredet med alle de fortrinlige Indsigter, han den Gang besad og siden saa trolig har forøget for at holde Skridt med Tidernes Kultur. —

1) Søren Salling (1740—91), en Bondesøn fra Salling, Student fra Aalborg 1765. Magister og Sognepræst til Junget i Viborg Stift 1772.

2) Vistnok den senere saa bekendte Etatsraad Jacob Henrik Schou (1745—1840), der dengang var Alumnus paa Borchs Kollegium og Aaret efter blev Dekanus. Han blev Kæmmerer ved Øresunds Toldkammer og Udgever af det berømte Værk: Schous Forordninger.

Jeg blev Inspektor paa Regensen den 1. Marts 1771 og fik i aarlig Løn derfor 33 Rdr. 2 $\frac{1}{2}$; thi Formanden paa Regensen maatte efter sin Instrux aarlig betale 100 Rdr. af sine rundelige Indkomster, som blev delt mellem de tre Inspektorer paa Regensen. Nu havde jeg omtrent 80 Rdr. aarlige Indkomster,¹⁾ af Kommunitetet en Daler ugentlig, 34 Rdr. 4 $\frac{1}{2}$ aarlig af Regensen, som Inspektor 33 Rdr. 2 $\frac{1}{2}$, og iøvrigt af Regensen min Andel for Ligbæren, som jeg betalte andre for at forrette i mit Sted, nemlig *Frederik Budolf*, der hver Gang fik 14 β og til store Lig fri Kappe og Handsker (de sidste maatte han bruge tre Gange); derfra blev og maanedlig trukken Extraskatten. Ofte var Indtægterne gode, naar der ej indtraf for tidt 2 $\frac{1}{2}$'s Lig; thi jeg mindes, at jeg i et væk uden Afbrud havde 8 to $\frac{1}{2}$'s Lig efter hinanden;²⁾ dog var min Lod paa Regensen i de tre Aar, jeg nød den, ikke den uheldigste; jeg kunde have i Behold over 20 Rdl. og tvende Aar 26 til 28 Rdl. foruden frit Brænde, i Førstningen 1 Favn, siden som Inspektor 1 $\frac{1}{2}$ Favn. Mine Indkomster var nu klækkelige; jeg havde tilovers fra mine Nødvendigheder til Bøgers Anskaffelse og kunde endog gøre vel imod Fattige.

Vedkommende havde den Tillid til mig, at man

1) I Beregningen maa Tauber have begaaet en Fejl.

A. W.

2) Regensianernes Ret til Ligbæring stammer fra Pestens Tid i 1711. Det var et af deres Prærogativer, som kunde give gode Indtægter, men i Aarenes Løb ogsaa Anledning til mange Vrøvlerier og Stridigheder, idet der blev betalt forskelligt for Bortbæren af Fattiges Lig og af de mere velhavende Folks osv. Studenternes egentlige Ligbæren bortfaldt efter at Begravelserne blev flyttet ud til de nye Kirkegaarde udenfor Portene, og et Ligbærerlaug blev oprettet 1792. Se H. Weitemyer. Kulturskildringer fra Kbhvn. Side 192.

betroede mig Opsynet med deres Sønner, at styre deres Økonomi og redde dem ud af deres Forviklinger. Saaledes var *Gravers Haslund*, et fortræffeligt Hoved, oplagt til hvad det skulde være, kommen ved Spil i Forvildelse. Jeg reddede ham ud ved at forstrække ham og meldte det til hans Moder, hvis kæreste Søn han var, uden at lade hans retskafne Fader vide det ringeste. Pengene blev sendt til mig til at indløse, hvad han havde udsat, og han blev igen bragt i Ligevægt; men da Spillelysten var hans herskende Fejl, gik det ham en rum Tid efter ikke bedre, men ti Gange værre. Efter nogen Tids Stilstand fejede han alting ud og havde ikkun en sort Kjole tilbage, som han ellers aldrig gik med. I den kom han engang til al Lykke op til mig med Fortvivlelsen malet i Ansigtet. Jeg forskrækkedes, fik alting at vide, og da jeg med milde Forestillinger trængte dybt ind i hans Sjæl for at gøre ham hans Opførsel modbydelig, brast han, hvem jeg aldrig før havde set græde og ikke troede kunde græde, ud i Graad. Han fortalte mig, hvor nær han havde været Fordærvsens Afgrund, og hvilken taabelig Beslutning han havde fattet, at lade sig hverve for at rejse til Rusland; men han traf ikke Chefen hjemme. Jeg maatte strax skrive hans Fader til, og da jeg galdt meget hos hans Forældre, blev der strax sendt 300 Rdr. og hans ældre Broder, den Gang Feldberedersvend, skikket over for at forsyne ham med alt og hjembringe Efterretninger om hans Udseende og Befindende.¹⁾

¹⁾ Han døde som Student 1821.

Ligeledes, dog ikke nær saa vidt, gik det med *Nikolaj Milling*, nu Præst og vel gift. Han havde ogsaa den Syge at sætte alting bort i Brættet, endskøndt han dog læste og frekventerede theologiske Kollegier. Han var en overmaade slet Husholder, men betroede alting til sin ældre Broder, *Ludvig Milling*, nu Klokker og en formuende Mand i Aalborg. Klæderne blev udsatte, og han havde kun en luvslidt Frakke tilbage, et Par gamle Buxer og en Messingparuk. Den retskafne Fader overlod det til mig at redde ham; til mig sendte han Penge, og jeg uddelte dem ugentlig til hans Nødtørftighed, og han blev ordentlig. Jeg tegnede ham til Attestats, passede paa, at han gik op, fulgte ham til Konsistorium, forblev, indtil han havde været oppe, og havde den Glæde, at han fik bedste Karakter. Nu var da alting godt. Hjem vilde han ikke, og hjem skulde han, i det mindste nogen Tid. For Demis vilde han ikke prædike for at have denne velgørende Aarsag til igen at komme til sit kære Kjøbenhavn. Jeg indtingede ham hos en Skipper, besørgede hans Tøj indpakket, fulgte ham ombord og saa hans Henfart. Siden den Tid skikkede han sig vel.¹⁾

En anden Tildragelse med en ordentlig Student ved Navn *Ferslev*, en Søn af Byfoged *Ferslev* i Skagen, fortjener ogsaa her at anføres. Denne flittige og redelige Videnskabsmand blev bekendt med

¹⁾ Nicolai Severin Milling (1745—1807), Student fra Aalborg 1765. 1782 Sognepræst til Kongerslev i Viborg Stift, 1783 til Saltum i Aalborg Stift. Broderen Ludvig Christian Milling, Student fra Aalborg 1765, blev Klokker og Graver ved Budolfi Kirke samt Lotterikollektor.

mig ved *Hans Friis* og den Forbindelse, han stod i med de tvende Brødre *Bjering* fra Skagen.¹⁾ Han havde kun sin Klosterdaler at leve af og maatte derfor, ligesom mange flere Studenter i min Tid, leve kummerlig. Jeg tilskaaede ham, hvad jeg kunde, hos min *Cramer*. Endelig fik han Regensen og fra denne Side en Lindring i sine Kaar. Ikke desto mindre kom han for Klæder og andre Nødvendigheder i nogen Gæld, som dog ej var betydelig. Jeg skrev til hans Fader, androg hans Sag paa det bedste, roste hans Ordentlighed og udvirkede, at Faderen sendte ham 50 Rdr. Han hørte flittig Forelæsninger, kom hver Morgen Kl. 5 Sommer og Vinter op paa mit Kammer, om Vinteren med sit Lys, og satte sig til at læse ved en Bogkasse, jeg havde, for at have fri Varme og faa en Kop Kaffe med mig, som var hans Livsvederkvælgelse. Denne *Ferslev* skaffede jeg *Scheels* extraordinære Stipendium uagtet Dr. *Holms* Modstand.²⁾ *Holm* forstærkede fra den Tid sit Had og længtes efter en bekvem Lejlighed til at hævne sig paa mig, som han og syntes at finde, da Fakultetet fik Ordre fra Arveprinsen at give mig den første ledige Plads paa Borchs Kollegium og paa Kommunitetet som Dekanus, hvorum mere siden.

Som Amanuensis hørte jeg tidt Demisprædikener i *Cramers* Sted. Jeg havde kun Tilladelse til at bedømme Prædikantens Talegaver, Stemme, Gebær-

¹⁾ Rimeligvis Brødrene Søren og Matthias Bjering fra Tversted Præstegaard, der begge blev theologiske Kandidater, men senere Landmænd.

²⁾ Christopher Hansen Ferslev (1748—1822), Student fra Aalborg 1764. Død som Sognepræst i Sæby. Han var Søn af Byfogden i Skagen Hans Ferslev. (Medd. af Fru Anna Levin.)

delse og Anstand; thi *Cramer* selv havde som Censor læst Prædikerne igennem og var i Stand til saa upartisk som nogen at bedømme deres indvortes Værd. *Cramers* Vane var i mange Aar kun at give den næstbedste Karakter; thi var hans Erklæring: „Jeg kunde selv ej fortjene laudabilem.“ Følgelig var *Cramers* haud illaudabilis ligesaa vægtigt som de andre Theologers laudabilis; men da Mængden ikke forstod dette og tog alting efter den herskende Brug efter Ordenes Lyd, overtalte jeg *Cramer* til at forandre denne Beslutning. Jeg tilskaaenede mange laudabilem, som ellers kun under Fortidens Omstændigheder havde kunnet vente haud illaudabilem. —

Efterhaanden fik jeg Mod til at disputere offentlig enten imod mine Venner eller mod de Studerende, som jeg tillagde nogen besynderlig Værd, enten fra deres Forstands eller Hjærtens Side.

Dr. *Cramer* foreslog mig til et Stipendium, han havde at bortgive og lod Konsistorium vælge mig, at han ikke skulde paadrage sig nogen Mistanke for Partiskhed. Dette Stipendium blev kaldt *Longo-montanum*.

Paa Examinatorier og Forelæsninger hos *Cramer* trivedes jeg. Min Velynder Dr. og Professor *Rottbøll*, der med sit ligefremme og uforstemte Væsen vandt Studenterskabets hele Hengivenhed og ved sine Prædikener tiltrak sig alles Yndest, havde min dobbelt, fordi han fra mere end én Side fortjente det. Jeg tog mig det særdeles nær, da jeg skulde miste saa erfaren en Raadgiver og saa uegennyttig en

Ven, og jeg skrev derfor en latinsk Afhandling for at lykønske ham til hans Befordring til Bisppe-Embedet i Viborg 1771. Denne Afhandling blev med stor Berømmelse recenseret i den kritiske Journal ligesom min latinske Disputats. Da jeg overraskede *Cramer* med den, sagde han til sin ældste Søn, som siden fortalte mig det: „Det bliver en Vanære for Fædrelandet, ifald min *Tauber* ej bliver belønnet efter Fortjeneste.“ *Guldberg* blev mig fra Tid af særdeles bevaagen, indbød mig til Gæst og forsikrede mig om sin Understøttelse og Venskab.¹⁾

Førend *Rottbøll* rejste bort, indtraf et Tilbud, som Professor *Riisbrigh*²⁾ gjorde mig, at blive Hører i Kolding Skole. Jeg raadførte mig med *Rottbøll*, som svarede: „For Guds Skyld, modtag ikke dette Tilbud; det er at henkaste Dem i Dunkelhed og tilspærre alle Veje for Dem til videre Befordring. Var jeg ikke løben fra Nyborg Skole, hvor jeg var Hører, saa havde jeg siddet der endnu!“ Jeg adlød hans Raad.

Under den Struensee'ske Regering skælvede alle Embedsmænd paa deres Poster for Afsættelse. De Ophøjede i Staten og Adelen blev afsatte og fortrængte. Ved saa mange Herskabers Forvisning til Provinserne blev Næringsvejene for den virksomme og arbejdende Del i Hovedstaden tilspærrede og

¹⁾ Ove Høegh Guldberg (1731—1808) blev 1764 Lærer hos Arveprinsen og 1771 Kabinettssekretær hos Kronprinsen. Det var i disse Aar *Tauber* lærte ham at kende, og de vedligeholdte ogsaa det gode Forhold senere da Guldberg blev den mægtige Statssekretær. *Taubers* Dagbøger indeholder en venskabelig Korrespondance mellem dem, og det var vel nok ham, der gjorde *Tauber* til Rektor i sin elskede Fødeby Horsens, halvt imod dennes Vidende.

²⁾ Børge Riisbrigh (1731—1809) var fra 1767 til 1803 Professor ved Universitetet i Filosofi. Han søgte med stor Opofrelse at hjælpe de Studerende.

Handelsgrenene formindskede ved Folkemængdens Aftagelse. Misfornøjelse og Ringeagt for Regeringen udbredte sig overalt i Hovedstaden, og de Anstalter og vilde Fornøjelser, som *Struensee* lod anrette til Pøbelens Adspredelse, kunde ikke dysse Levnningen af deres Fornuft i Søvn. Den tilladte og offentlig hyldede Ryggeløshed under *Gabels* Forsæde og Formandskab i Rosenborg Have om Aftenen og hele Natten igennem, de uforsigtige og tøjleløse Forordninger, som udkom til den huslige og ægteskabelige Troskabs Svækkelse, udbredte Løstgættighed, Yppigheds og den ufornuftige Sanseligheds Gift i mange tilforn uskyldige Sjæle, sønderrev Ægtebaandet og grov de dybeste Grave for Velstand, Samdrægtighed og alle huslige Dyder. Følgerne af denne Frækheds og Selvraadigheds Aand er endnu ikke forsvundne i Hovedstaden og iblandt de Fornemme i Provinserne, som efterabe alt, hvad urigtige Begreber om Standsmæssighed præge som ejendommeligt for Stormændene. Men naar skulde jeg blive færdig med at beskrive alle de Ynkverdigheder, som Tyskheden og et yderlig sandseligt og vellystigt Hof nedstyrtede Familierne i rundt omkring Hovedstaden og i dens Skød! Jeg vil drage et Slør over talløse Vederstyggeligheder og overlade den pragmatiske Historie den ubehagelige Post at skildre Hoffets og Nationens epidemiske Sygdomme. Greve og Statsminister *Bernstorff* fik sin Afsked; kun ham vil jeg nævne for den inderlige Forbindelse mellem ham og min *Cramer*. En Dag, da Dr. *Cramer* havde endt sine Forelæsninger

om Formiddagen fra 9—10, sagde han: „Mine Herrer maa undskylde mig, at jeg ikke i Dag kan holde mine øvrige Forelæsninger fra 11—12 og fra 1—2. Jeg skal ledsage min Velynder *Bernstorff*“, og da han udtalte disse Ord, strømmede hans Taarer ned ad Kinderne. Han følte maaske tillige en Anelse om sin egen forestaaende Afskedigelse fra Hofpræstembedet.

Imidlertid begyndte de theologiske Videnskaber at synke. Dr. *Holm* beskyttede svage Forskanninger i Dogmatikken og stod som en Helt i Gabet mod alle Kætterier. Saasnart en eller anden Tænkter ved Hjælp af en udvidet Sprogkyndighed og en sundere Filosofi gjorde Mine til at rydde op i Dogmatikken, lod han strax ringe med Stormklokken. *Studsgaard*, som ved Grev *Thotts* besynderlige Bevaagenhed var bleven indkaldt fra Herlufsholm til Universitetet, stod i literære Indsigter en 30 Aar tilbage i Tiden.¹⁾ Mine akademiske Venners Antal formindskedes alt mere og mere ved deres Befordring til Embedsmænd. *P. C. Petersen* var for længe siden bleven Kapellan i Kolding og Sognepræst i Alminde. Magister *Balle*, som med saa megen Hæder havde fuldendt sin Rolle ved Akademiet som Alumnus paa Borchs Kollegium, Dekanus paa Klostret og Magister legens, tabte jeg ogsaa som en behagelig Omgangsven ved hans Befordring til Præst til Kjettrup og Gjøttrup Menigheder i Vester-Hanherred i Aalborg Stift. Han

¹⁾ Christian Beverlin Studsgaard (1727—1806) blev fra Præst paa Herlufsholm 1769 theologisk Professor ved Universitetet, men var ikke denne Post voxen, Han blev 1773 Stiftsprovst i Aalborg og 1778 Biskop sstds.

skulde, overvunden ved sin Kærestes uimodstaelige Overtalelser for at fremskynde den længe forønskede Ægteforbindelse, gøre denne Sidetur for desto sikrere at kunne betræde sin ærefulde Bane.¹⁾ *Søren Salling* var min Genbo paa Regensen og en af det kære Landsmandskab, som omkransede mig i 6. Gang, hvor jeg havde *Chr. Kjerulf* og *Tostrup* til Naboer, og *Gyldendal* og *Salling* til Genboer, *Sinding*²⁾ ovenover mig. *Søren Salling*, som var færdig at læse sig ihjel, fik endelig Attestats med næstbedste Karakter og saa sig med et skilt ved alle akademiske Understøttelser. Melankoli og Grublerier gjorde ham uskikket til at være Husinformator, og Frygt for at lide Nød kunde let have forrykket hans Hjerne. Han blev i rette Tid Sognepræst, hvor han som Bondedreng havde faaet de første Indtryk til sine Sjæleevners Udvikling.³⁾ Imidlertid var min forrige Discipel *Ole Kraft* bleven Student og Gratist hos mig paa Regensen, hvilken Lindring han nød, saa længe til jeg ved min Indflyttelse paa Borchs Kollegium havde skaffet ham Klosteret og Regensen og mine Kamre, som han var vant til at bebo. Jeg havde paataget mig at sørge for ham som for en Broder. Han var i al den Tid, han var i mit Selskab, Flittigheden selv.

1) Den senere Biskop Nicolaj Edinger Balle (1744—1816) blev Aaret efter sin Udnævnelse til Præst og sit Giftermaal med Frederikke Severine Grundtvig 1772 udnævnt til fjerde Professor theol. ved Universitetet. Under den Struenseeske Omvæltning af Universitetet stod Tauber, der hørte til de moderate, Balle nær, som alle de Yngre dengang ventede sig meget af. Senere var Forholdet mellem Tauber og Balle ikke saa fast.

2) Christian Sinding (1740—73), en Præstesøn fra Mors, Student fra Aalborg 1769, blev kaldet til Broust Sognekald 1773, men døde af Sprinkler før han blev ordineret, tillige med sin Formand, dennes Hustru og 7 andre Personer i Præstegaarden.

3) Se Side 110.

Nu kom den gyselige Time, som min *Cramer* og jeg længe havde anet. En Staldkarl, denne Forskrækkelsens Budskab, kom nu ogsaa til denne Retskafne, efterat en Mængde vigtige Embedsmænd i Kollegierne, Gehejmekonseillet og den kjøbenhavnske Magistratur var ved *Struensees* forseglede Billetter fra Kabinettet afsatte. *Cramer* fik sin Afsked som Hofpræst med 800 Rdlr. Pension, som skal have været den tredie Del af hans visse og uvisse Indkomster. Saasnart *Cramer* havde læst Sedlen, lod han med uforstilt Standhaftighed og en fast Karakter sin talrige Børneflokk sammenkalde, sagde dem uden kvindagtig Vemodighed, at han nu efterdags ikke kunde koste saa meget paa deres Opdragelse og formanede dem til Flid og Orden. Alle græd, og ingen i det hele Selskab viste mere Fornuft end den mest fornærmede og den af Banstraalen trufne, ejegode *Cramer*. Da jeg personlig tilkendegav ham min Medsorg, svarede han: „Intet gør mig saa ondt, som at jeg er sat af fra at være det, jeg egentlig er kaldet her ind i Landet til at være. Havde man berøvet mig mit Embede som Professor, skulde det ikke have gjort mig nær saa ondt. Men den algode Gud har sine vise Hensigter, og paa ham forlader jeg mig.“ Hans Haab bedrog ham ikke heller; thi noget efter faar han paa en Gang to Vocationer, den ene til at være Generalsuperintendent i Lybek, den anden til at være Abt ved Klosterbergen. Den første Post foretrak han for at være nærmest sit kære Danmark. Denne min Velfærdsven traadte nu ud af sin Virkekreds

ved Akademiet og satte mig ved sin Afrejse i en dyb Mismodighed, skøndt han fraværende blev ved at være min virksomme Velynder, der ofte paa min Forbøn hjalp mange og bestandig arbejdede paa min Forfremmelse ved Hjælp af den Sammenhæng, han stod i med de mest formaende Befordrere. Jeg vægrede mig ved at modtage Betaling, fordi jeg havde læst i to Aar for hans Børn og i samme Tid været hans Amanuensis.

Ingen Dag har været mig sørgeligere end den, da jeg ledsagede den Cramerske Familie ombord. I halvanden Time gik jeg og den gamle *Cramer* op og ned paa Toldboden og holdt uafbrudt Samtale med hinanden. En stum Veltalenhed, der som Hjærtets Tolk prægede sig i hvert et Ansigtstræk, og fremtrinede af hvert et Øjekast, ikke uden Taarefældelse for at lindre Hjærteklemmelsen, beherskede os begge. Vi sled os fra hinanden, og jeg maatte overlade ham med sin talrige Familie og hans hele Ejendom til Havet og Vinden. Kunde Ønsker have trukket ham tilbage, var han vist ikke kommen af Stedet!

I Juni Maaned 1771 skrev jeg et Brev til Dr. *Holm* for at søge Borchs Kollegium og at blive Vicedekanus.¹⁾ Jeg gjorde ham Regnskab for mit hele akademiske Løb, men udrettede intet, hverken hos ham eller *Studsgaard*. Man foretrak endog for mig *Muhle* paa Walkendorphs Kollegium, der blev Vicedekanus.

¹⁾ Professor Peder Holm var Efor for Borchs Kollegium fra 1765 til sin Død 1777.

For at gøre min bekymrede Stilling efter *Cramers* Bortrejse nogenlunde taalelig, lod jeg min hele Sjælsfylde udtømme sig paa Papiret. Jeg skrev en Afskedsafhandling paa Latin for at lykønske min Velynder til hans ny Virkekreds. Den blev udarbejdet og fuldfærdiget i Aalborg den 7. September 1771, hvorhen jeg strax efter *Cramers* Afrejse havde forføjet mig for at adsprede mig nogen Tid og i mine nærmeste Paarørendes og Venners Omgang at sløve Braaden af de sørgelige Indtryk, *Cramers* Bortgang havde gjort paa mig. Ved Overleveringen af denne Afhandling til Kammerherre *Suhm* gjorde denne retskafne og rigtigtænkende Mand mig mange Forsikringer og Tilbud.¹⁾ Hvad Bøger jeg behøvede, kunde jeg frit begære til Laans af hans Bogsamling. Iblandt andet sagde han: „Det er en Skam for Akademiet, at De ej anderledes er understøttet og fremhjulpnen efter Deres Fortrin for Mængden af de Studerende.“ Jeg svarede: „*Holm* er mig imod, fordi han har min Retroenhed mistænkt.“ — „Det er Dem,“ svarede han, „en sand Ære ikke at være yndet af den Barbar. Hans Kætterliste er frugtbare paa Indsigter end hans System.“ Da han havde læst noget af Indledningen, spurgte han med sin sædvanlige Lunefuldhed: „Har De saa uimodstaaelig en Lyst til at blive sat ved Vingebenet?“ — „O!“ svarede jeg, „det har ingen Nød. Den nærværende Regering forstaar ikke Latin, den er ram tysk.“ Mit friske Svar aflokkede ham et Smil og det Gensvar: „Det har vel heller ingen Nød.“

¹⁾ Den lærde og rige Historiker, Kammerherre Peter Frederik *Suhm* (1728—98).

Efter min Tilbagekomst fra min kære Fødeby Aalborg med fornyet Styrke begyndte jeg igen at fortsætte mine akademiske Bestræbelser og at studere hjemme alt, hvad der kunde udvide og befæste min Kundskab i den bibelske og profane Filologi. Klosterøvelserne forsømte jeg heller ikke. Alt dette fortsatte jeg ordentlig, indtil min vedholdende Fremgang blev afbrudt ved *Gunneri* Ankomst til Kjøbenhavn. Denne Mand, som efter hans egne Ord skal have havt Løfte af Kong *Frederik den femte* om at komme ned til Kjøbenhavn for at sætte Akademiet paa en bedre Fod, blev nu nedkaldt i samme Øjemed.¹⁾ Saasnart han var kommen til Helsingør, meldte han sig strax hos Gehejmekabinetetsminister *Struensee* skriftlig. Han fik derpaa Ordre at indfinde sig paa Hirschholm, og da han var ankommen, modtog Ministeren ham med en usædvanlig Mildhed, der ganske lod ham glemme Ministerinen, indlod sig i vidtløftige Samtaler og føjede tilsidst til, at Hans Majestæt havde udset *Gunnerus* til at gøre Forslag til Akademiets forandrede Forfatning. Han skulde derfor forføje sig til Kjøbenhavn og der oppebie nærmere Ordre. Dette gjorde han da under blide Forhaabninger. Medens han i Kjøbenhavn ventede derpaa, ud-

¹⁾ Biskoppen i Trondhjem Johan Ernst Gunnerus (1718–73), der havde et udmærket Navn som Videnskabsmand og Embedsmand, blev af *Struensee* paa Opfordring af Livlægen C. J. Berger kaldt til Danmark i Oktober 1771 for at gennemgaa de til Universitetets Reform udkastede Planer og selv at forelægge en samlet Plan. Han antog Tauber til sin Amanuensis ved Arbejdet. Dette kom frem samtidig med *Struensees* Fald og fik i sin Helhed ikke stor Betydning. Men *Gunnerus* sluttede sig trods sine gamle ortodokse Meninger inderligt til Tauber, „denne Repræsentant for den begyndende Rationalisme“, og søgte ivrigt at vinde ham for Videnskabens Fremme i Norge; men Tauber vilde ikke forlade Danmark.

bredte Rygtet sig om denne mærkværdige Mands Ankomst. Ogsaa jeg var nysgerrig nok efter at se og personlig kende denne store Filosof og Naturkender, der for nogle Aar siden havde gjort Epoke i Filosofien som Provst for Kommunitetet og Regensen. En Dag, jeg kom fra Kloret, tog jeg de smaa Skrifter, jeg havde udgivet, og gik hen og begærede Audiens. Manden modtog mig med en ualmindelig Høflighed som en sand Studenterven. Han udspurgte mig, hvad jeg studerede, og hvor længe jeg havde opholdt mig ved Akademiet. Jeg svarede uden Tilbageholdenhed og indlod mig afhjærtig i alle Ting. Mine Svar behagede ham. Min Studeremaade roste han, iblandt andet, at jeg ikke havde hørt Dogmatik hos flere end een. Mit Bekendtskab med *Cramer* og min Kundskab om Videnskabernes Tilstand og deres Behandling hos os skaffede mig hans Tillid. Saasnart som Hoffets Plan til Akademiets forbedrede Indretning blev *Gunnerus* tilsendt, sendte han sin Tjener til mig med Begæring, at jeg vilde komme til ham. Jeg indfandt mig, og hans Begæring var, om jeg vilde gaa ham til Haande i Arbejdet med Universitetets Istandsættelse. Han skulde nok lønne mig Umagen og sørge for min Befordring. Jeg tog uden Betænkning imod Tilbudet, og fra midt i Oktober 1771 til sidst i April 1772 var jeg fra Morgen indtil Aften i denne Mands behagelige Selskab.

Hoffets Plan, som efter Rygtet skal have havt Arkiater *Berger* og Finansraad *Oeder* til Forfattere, var den usleste, der kunde tænkes. Naar en fattig

tysk Fyrste skulde have anlagt et Akademi, kunde denne Plan have været lagt til Grund; men et Universitet, som ikke var fra i Gaar eller i Dag, men allerede var voxet til den Højde og Størrelse, at det havde overskredet sin Barndomsalder og nu kunde vente at træde over fra Ungdommen til Manddommen, maatte gaa Krebsgang, ifald det skulde have udstaaet Forandringer (thi Forbedringer kunde de ej kaldes) efter dette Udkast eller Grundlag. —

Nok er det, baade *Gunnerus* og jeg blev forskrækkede ved Gennemlæsningen af den enten svage og kerneløse eller plan- og hjærneløse Plan.

Ved *Gunnerus'* Audiens hos Gehejmekabinetministeren *Struensee* blev det ham forelagt som en *conditio sine qua non* at have Hensyn paa *corporum* Fratagelse fra Professorerne som en Hovedsag i Anlægget.¹⁾ Alle de Indvendinger, som den skarp-sindige og veltænkende Patriot *Gunnerus* gjorde imod dette, var forgæves. *Struensee* svarede: „Kan De ikke antage denne Grundsætning, saa nytter det ikke heller, at De befatter Dem med at sætte Universitetet paa en bedre Fod.“

Gunnerus, som troede at han nok skulde finde paa Udflugter, og frygtede for at den Sag skulde blive overdragen til en forvoven Tysker, der ikke kendte de lokale Omstændigheder eller det gode, som allerede var rodfæstet til Kunsternes og Videnskabernes Fremvæxt og Flor midt imellem Ukrudtet og Skræpperne, og derfor ej tog i Betænkning at

¹⁾ Ved Universitetet i Kbhvn. kaldtes forhen alle, de ordentlige Professorer tillagte Extra-Indtægter, Residenser, Bønder m. m. for *Corpus*.

rykke den gode Sæd op med Hejren, var fornuftig nok til at fatte sig og lovede, at han dertil skulde gøre efter sin Pligt og Overbevisning alt hvad han kunde, og paa det nøjeste bruge alle sine Kræfter til at efterkomme Majestætens Ordre til al mulig Velbehag. „Ja, saa er det godt!“ svarede Statslægen *Struensee*, som troede, at det var ligesaa let at kurere Brøstfældigheder i alle Dele af Statslegemet som at sætte et Ben af eller ved Lavement at forebygge en Miserere.

Omtrent en fjorten Dage efter Audiensen kom Ordre saa forderligst som mulig at bringe alting i Stand efter Grundlaget af Hoffets Plan. Vi begyndte strax at overlægge alting. — — —¹⁾

— — *Balle* blev af *Gunnerus* ansat til første Theolog. Hvad jeg har tænkt, talt og skrevet uegenlyttigt om denne Mand er kendeligt og øjensynligt af den raisonnerende Plan til Akademiets forbedrede Indretning ved *Gunnerus*, og af den forkortede, — som et Udtog af hin større — paa Tysk sammenskreven efter allerhøjeste Ordre til Skam for Landet eller *Struensee*, som forhaanede Landets Sprog ved at udvirke Kabinettsordre til, at alle Ansøgninger, Erklæringer og Indberetninger til Kabinettet skulde affattes paa Tysk, og lod sig føde af Landet og aad Landets Brød uden at lære dets Sprog. At jeg oprigtig undte *Balle* hans Lykke er desuden lagt for Dagen i *Philomusus'* [Ϸ: Taubers] „Lykønskingsbrev til sin Velynder og Ven Mag.

¹⁾ Taubers Omtale af Detaillerne i hans og *Gunnerus'* Forslag til Planerne er her forbigaaet, men findes i Dansk Maanedsskr. 1865 S. 420 ff.

N. E. Balle.“ Han var mig og aldeles hengiven, gjorde mig de blideste Tilbud ifald han blev Professor, hans Bord og hans Hus skulde staa mig aabne, efter hans Brev til mig af 22. Januar 1772.

Balle skulde altsaa være øverste Theolog, *Lorentz Ancher* den anden, og *Treschow* den tredie. Der-som jeg havde havt Lyst til at triumfere, kunde jeg let have vundet ved *Gunneri* Yndest til mig den anden Plads i Theologien; men jeg var bestemt til at være anden Theolog i Forbindelse med *Gunnerus* som første Theolog ved det norske Akademi.¹⁾ — —

Sidst i December 1771 indleverede *Gunnerus* alle tre Planer. Det første *Struensee* spurgte om, var hvorledes han havde baaret sig med *professorum corpora*. Han fortalte det. *Struensee* svarede intet uden: „Nun so!“ *Gunnerus* fandt Ministeren i al sin Stolthed og spaaede af alle hans Ord og Lader hans forestaaende Fald. Det mishagede Gehejmekabinetministeren, at han med saadan Enthousiasmus havde skrevet og ligesaa nidkært talt for et Akademi i Norge. Han anbragte de gamle forslidte Indvendinger. *Gunnerus* svarede: „Deres Excellence, haaber jeg, skal finde disse og flere Indvendinger besvarede i min Plan.“ *Struensee* sagde blot: „Recht so.“ Ved sin Hjemkomst fra Audiensen, efter Afleveringen af den raisonnerede Plan og Udtoget af samme og tillige af Planen til det norske Akademi, var han særdeles misfornøjet og spaaede kun liden Fremgang for sine Planer.

¹⁾ *Gunnerus* forfattede ogsaa en Plan til et norsk Universitet i Christianssand. Som bekendt fik Norge først et Universitet 1811 i Christiania.

Da jeg nu var færdig med dette tunge Arbejde, fik jeg mere Tid tilovers end før til at tale i det Videnskabelige med *Gunnerus* og meddele ham mine Kundskaber. Han fattede en ganske besynderlig Godhed for mig og søgte at overtale mig til at drage med sig til Norge, tilbød mig alting frit i sit Hus som sin Omgangsven og Haandskriver i det Videnskabelige, ikke i det Oekonomiske eller i Embedssager, og 100 Rdr. aarlig med Løfte om at blive Sekretær i det Trondhjemske kgl. norske Videnskabers Selskab og Befordring for det første til Konrektoratet ved Skolen. „Saa skal vi,“ sagde han, „studere Filologi sammen og ophjælpe den forsømte Videnskab og forbedre Smagen i mit Stift!“ Min Højagtelse for denne duelige og uegennyttige Lærdomsbeskytter blev saa stor, at jeg lovede at følge med til Norge, ifald min Moder og Familie vilde tillade det. Jeg arbejdede derfor paa at udvirke Tilladelsen af min Moder og fik den næsten. Hun laante mig 100 Rdr. af min tilkommende Arv, som jeg anvendte til Bøger for at forsyne mig til den norske Rejse. Fra Kl. 9 Form. indtil Kl. 10 Aften var jeg hver Dag i denne Mands Selskab. Han længtes efter mig, naar jeg enten ved Forfald eller Sygelighed blev hindret fra at komme til bestemt Tid. Tilsidst blev jeg ham uundværlig.

Imidlertid ventede man med Længsel paa Udfaldet af *Gunneri* indleverede Planer. Den Rørig-
hed i det Offentlige og Urolighed ved Hoffet om-
tumlede al Tænksomhed i alle Stænder. *Struensees*
Fejghed, naar det galdt om at være kæk, og hans

despotiske Undertrykkelse, naar Menneskelighed opfordrede ham til fornuftig Lemfældighed, udbredte Skræk og Forvirring overalt, hvor han med sin farlige Reformeresyge kunde naa hen. Naar Matroserne og Livvagten forenede gjorde Mine til Opstand, fik de alt, hvad de fordrede. Livvagtens Urolighed og Nationens almindelige Tænkemaade under det hele Optog var Forløberne og den visse Spaadom om den paafølgende 17. Januar. Denne Frelsedag kom og fremlyste uden en Blodsdråbes Tab for Landet og det fornærmede Kongehus. Kl. 9 om Form. den 17. Januar, som var en Fredag, kom jeg ud af Regensporten for at gaa efter min Vane op til *Gunnerus*, som just den Dag kommunicerede. Strax løber mig en Bekendt i Møde og fortæller mig om den hele Tildragelse Natten tilforn med *Dronningen*, *Struensee*, *Brandt*, *Berger* og andre, som var i offentlige og civile Arrester. Jeg blev ligesom jeg var lyntruffen og ilede op til *Gunnerus* for paa den lemfældigste Maade at meddele ham hele dette Mesterværk. Han modtog den hele Fortælling uden mindste Anfægtelse og lagde kun dette til: „Sagde jeg det ikke rigtig nok, hvorledes det vilde gaa, første Gang da jeg kom fra min Audiens hos *Struensee* paa Hirschholm; han staar sig aldrig, spaaede jeg, thi han føler sig for meget som Minister, og anden Gang, da Livvagten rebellerede: „Nu varer det ikke længe, inden det bliver godt.“

Da Rygtet om den Mængde paa Stuen¹⁾ Arreterede udbredte sig, sagde han for Spøg til mig:

¹⁾ Det er: i Hjemmene.

„Vi to bliver vel og forkyndet Stuearrest.“ Jeg svarede: „Mig er det ligegyldigt, naar jeg kuns maatte være i Deres Selskab.“ „Tiden skulde ej heller,“ svarede han, „blive mig lang, naar jeg maatte beholde Dem som Selskabsven; men det er dog tungt at miste sin Frihed.“ „Vel sandt,“ svarede jeg, „men Frihed til at tænke og meddele hinanden sine Tanker, og maaske ogsaa til at skrive og være nyttig virksom, er vor befriede Regering alfor naadig og faderligtsindet til at berøve sin indfødte Undersaat, naar man ej spøger eller skader med sin Frihed.“ — „Nu maa jeg,“ blev han ved, „mælde mig for at forhøre, om min Nærværelse eller min længere Unddragelse fra min betroede Bispestol skulde være nødvendig, og hvad Erstatning jeg kan vente for mine Bekostninger paa at leve i Kjøbenhavn og dog ligefuldt holde Bord og Familie i Trondhjem.“ Han fik strax Svar fra Regeringen, at man ikke havde andet end Aarsag til at være velfornøjet med hans retskafne Forhold; men da hans Ophold i Kjøbenhavn ikke længer behøvedes, beroede det paa hans egen Lejlighed, naar han vilde rejse tilbage til sit Stift. Til Erstatning for hans Opofrelse til Rejsen frem og tilbage skulde der blive ham 3 Rdr. daglig Diætpenge udbetalt fra hans Rejses Tiltrædelse indtil Dags Datum, som beløb sig til en 1000 Rdr. —

Magister *Balle* blev da efter *Gunneri* Forslag udnævnt til at være anden Professor; thi den første Professor, Dr. *Holm* blev taalt dels for sin Alders og dels for den gamle Kærligheds Skyld, Konfe-

rensraad, siden Geheimeraad *Hjelmstjerne* havde til ham som hans forrige Informator. Nu sad da Dr. *Holm* fast i Sædet. Denne for Universitetet i Lærefaget unyttige, men i den økonomiske Bestyrelse højst vigtige Mand, hoverede over alle sine Uvenner og antændte derfor en dobbelt Glædesild paa Frelsedagens Aften i sine Vinduer, saa at hans Palais stod som i lys Lue.

Aldrig saa snart var Magister *Balle* kaldet til Professor, førend jeg i hans Befordring tog saa oprigtig Del, som om det var min egen. En Søndag, da denne for sin Gavnedrift elskværdige Mand var Enehersker i min Sjæl, sagde jeg til min Stueven *Kraft*: „Jeg vil diktere Dem et Brev til *Balle!*“ Jeg begyndte paa det saakaldte „Lykønskingsbrev“, som *Philomusus* fik Skyld for. Da jeg havde tilsagt ham nogle Linier, tog min Sjæl en ganske anden Vending; jeg blev med ét sat i det satiriske Lune, som frembragte det Foster, der viser Universitetet og dets Indretninger i det theologiske Fag i sin Usselhed.¹⁾

Denne ubetydelige Piece gjorde megen Opsigt, ikke alene i det theologiske Fakultet, men endog til Hove og især i Kancelliet. Det theologiske Fakultet tav, hvad der og var det bedste, og man havde travlt med at gætte Forfatteren. Nogle af mine nærmeste Omgangsvener, som kendte mit Sprog og mine Indfald, gættede paa mig, andre paa

¹⁾ „Lykønskingsbrev til N. E. Balle fra *Philomusus*. Kbhvn. 1772“. Om dette bitre og ironiske lille Skrift, som vakte megen Opsigt, se: *Jens Møller*: Biskop, Dr. N. E. Balles Levnet. Kbhvn. 1817, og *Dansk Maanedsskrift* 1865. S. 434 ff.

P. C. Petersen,¹⁾ andre paa *Schou*,²⁾ atter andre paa *Fleischer*,³⁾ nu Sognepræst i Kallundborg, som under Navn af *Philomusus* havde skrevet om de akademiske Stiftelser og Stipendier, saa han nær var kommen galt derfra. *Kraft*, min Haandskriver, var Skyld i, at den blev trykt. Han var saa forelsket i de udstrøede Vittigheder og den satiriske Salt, at han mod min Villie løb med den til *Gyldendal*, som strax paa sin Regning befordrede den til Trykken. Den var aldeles ikke bestemt til at trykkes, men til at sendes Professor *Balle* til hans Efterretning som et skrevet Brev. *P. C. Petersen* søgte just paa samme Tid Præstekald og svarede alle dem, som beskyldte ham for at være Forfatter til Skriftet, med sin sædvanlige Ærlighed: „Jeg er ikke Forfatteren, men jeg vilde have ønsket, at jeg havde skrevet det.“ Publikum blev da lige klog midt under den hæftigste Drift til at gætte. I alle Recensioner og offentlige Blade var man meget forlegen ved dette Produkt. Man kunde ikke ligefrem rose det, fordi det satte Kniven paa Struben af de saa længe af Regeringen taalte og ærværdige Særheder.

Nu var da alting færdigt til Opbrud fra Kjøbenhavn og til min Hjemrejse til Aalborg, mine Bøger pakkede, min Rejseklædning, den dunkelblaa indsprængte, færdig. Jeg drog den 26. April 1772 om-

1) Den foran omtalte Parmo Carl Petersen.

2) Se Side 110.

3) Rasmus Fleischer (1744—1804) Alumnus paa Borchs Kollegium 1765, cand. theol. 1766, Dekan paa Universitetet. Forf. til et Skrift om Universitetets Stiftelser, men fralagde sig det. Dr. phil. 1790. Død som Præst i Ballerup.

bord paa et Fartøj, hvis Skipper var mig ubekendt, fra Kjøbenhavns Rhed, havde en Slags Modvind og overmaade haardt Vejr; især den 28. April, som var *Brandts* og *Struensees* Henrettelsesdag, var for mig en pinagtig Dag. Hagel og Sne mellem hinanden laa tykt paa Dækket. Det var overmaade koldt paa Søen. Ingen varm Vederkvægelse kunde Skibsfolkene [skaffe], som i dette Kulevejr¹⁾ havde saa travlt og ikke engang kunde faa Ild paa. Jeg havde Rom med mig og fik koldt Vand at blande det med, men da det derved beholdt sin ubehagelige Stramhed, som bortdunster ved det varme Vand, kunde jeg ikke nyde noget deraf, men bortskænkede den hele Anretning til Skipperen, Skibsfolkene og en Skomagersvend, som eneste Medpassager. De var alle glade over dette herlige Traktement. Skomageren blev saa let i sin øverste Etage, at den underste ikke vilde staa med ham, og tilsidst gik Punsen ham saaledes i Hovedet, at han klavrede op ad Tovene, og Skipperen af Frygt for at han skulde busse ud maatte indeslutte ham i Rummet. Da vi nu var nær ved Skansen Hals, blev Uvejret saa farligt, at Hav og Himmel var i ét. Skipperen, som var syg og lod for meste Tid en Matros staa tilrørs, kom i Strid med sine Folk om at styre Kursen. En paastod, de skulde sejle i Sydvest, en anden i Nordost og den tredie et andet Sted hen, kort sagt ingen vidste hvor vi var. Da jeg nu frygtede for, at denne Unighed skulde gaa ud over Skib og Gods og maaske koste os alle

¹⁾ Kulevejr = uroligt Vejr med Stormbyger. (Molbech).

Livet, greb jeg i denne Angst til mit Magtsprog, stødte Matrosen, som sad tilrors, tilside, tog Skipperen i Ærmet og sagde: „Dér er Roret! Det hører Dem til at styre! Vi har betroet vort Liv i Deres Haand, forret nu Deres Embede, som De agter at forsvare det for den retfærdige Guds Domstol.“ Han saa paa mig med Alvorlighed og maatte lyde. Endelig langt om længe fik vi Muldbjærgene i Sigte, han hejste Flag for at forlange Lodsens, som kunde ledsage os ind igennem Hals-Tønden. Vi kom lykkelig ud af denne Fare. Vinden lagde sig, og den 1. Maj sejlede vi fra Hals til Aalborg. Alt som jeg kom min kære Fødeby nærmere, pikkede Hjertet i mig af Glæde. Jeg saa med Sjælen allerede herind, saa min Moder, Søster og Svoger, hørte dem tale! I denne Henrykkelse hører jeg alle Byens Klokker fra 12 til henimod 2 Eftermiddag ringe. Ak Gud, tænkte jeg, det er Lig! Hvad om det er Din Moder, Din Søster, Din Svoger? Disse Tanker kunde jeg ikke holde ud. Jeg fløj afsted med Sjælen til mit Hjemsted, klædte mig paa, sprang i Land Kl. 1½ og fik strax at vide, at det var Hr. *Clementins* grove Efterladenskab, som man under al den Højtidelighed og med alle de Bekostninger agtede at fængsle i Jordens Skød, ret ligesom disse grove Dele igen skulde blive varige Grunddele af det himmelske Legeme ved den almindelige Opstandelse.

I mine Venners Omgang begyndte jeg nu at forvinde den Skræk, som Sørejsen havde sat mig i, og den Fortummelse over at tænke mig nærvæ-

rende i blandt Stimlen paa Retterpladsen, da *Brandt* og *Struensee* som Slagtenød blev parterede.

Professor *Balle*, som just var i Aalborg, Hr. *Wandall*, Hr. *Milling* og Konrektor *Gottschalck* indfandt sig strax, saasnart de hørte, jeg var ankommen. „Det er sandt,“ sagde jeg til Professor *Balle*, „jeg har en Foræring til Dem fra *Gylden-dal*.“ Jeg tog derpaa „*Philomusus*“ op af Lommen, *Balle* gloede, og *Gottschalck* raabte: „O, lad mig se! Jeg skal læse den højt.“ Han begyndte med sin særegne skælmske Mine og satiriske Udtale, ved hvilken han gav hvert Ord Liv og Eftertryk, *Wandall* blev rød og bleg, var færdig at bande Forfatteren, afbrød hvert Øjeblik og erklærede det for et ublu og uforskammet Skrift. *Gottschalck*, som havde sin Spøg af at læse det, som var mest nærgaaende for Præsterne, tvende Gange, gjorde alt sit til at vedligeholde *Wandalls* blussende Hede. Den gjorde i dette Præsteselskab det selv samme Indtryk, som Piben og Fløjten iblandt en Mængde kalkunske Haner. Alt som han læste, skottede han hen paa mig, ligesom han enten vilde sige: „Du er Forfatteren,“ eller han trængte til mit Bifald. Jeg lagde mine oplysende Forklaringer til, og *Wandall* sprang op af Stolen og gik bort uden at sige Farvel. Professor *Balle* vidste ej, om han var købt eller solgt, og var forlegen ved al den Ros paa andres Bekostning. Efter *Wandalls* Flugt fra Selskabet overgav de sig til Gætninger om, hvem Forfatteren var. Jeg fortalte, hvem man gættede paa i Kjøbenhavn. *Gottschalck* svarede: „Hvad Snak! Vi

kan jo tage og føle paa Forfatteren,“ og kastede sine Øjne hen paa mig, som maatte hærde mig imod alle Anfald og vogte mig for at blive rød. Endelig faldt Samtalen paa andre Ting, og Philomusus slap paa en føje Tid.

Nu faldt ved alle Sammenkomster al vor Samtale paa min norske Rejse. Min kærlige Moder vilde nødig give Slip paa mig, og min Søster brugte al sin Veltalenhed for at forstærke hendes Grunde, og min Svoger og Konrektor *Gottschalck* gjorde ret med dem. Alle andre gode Venner søgte at beholde mig i Landet. Jeg skrev til Biskop *Rottbøll*, han fraraadede ganske. Dette var Vand paa min Moders og Søsters Mølle, som ikke lod mig Ro, før jeg skrev til *Gunnerus* og forestillede ham min Moders Uovertalighed til at lade mig rejse saa langt bort. *Gunnerus* gav ædelmodig Slip paa mig og rejste til Trondhjem.

Fra sin Visitats skrev Biskop *Rottbøll* til Konrektor *Gottschalck* for at indbyde ham og mig til at møde ham i Barmer Præstegaard og opholde os nogen Tid i hans Selskab fra en Præstegaard til en anden. Han havde gjort Anstalter ved Færgestedet for at modtage os. Vi lejede os en Vogn fra Aalborg til Nibe, drog paa Vejen ind hos Hr. *Jens Hass* til Sønderholm og Freilev, hvor jeg blev særdeles vel modtaget for hans Søns Skyld, som jeg kendte fra Akademiet og havde gjort adskillige Tjenester.¹⁾ Derpaa kørte vi til Nibe og lod os sætte

¹⁾ *Jens Hass* (1721—1803), 1747 Sognepræst til Sønderholm og Freilev, gift med *Christence Ursin*. Den omtalte Søn, *Niels Ursin Hass*, døde i Kbhvn. som Student 1786, 38 Aar gammel.

over paa Færgen til den anden Side.¹⁾ Ved Færgestedet stod Præstens, Hr. Provst *Engelstofts*, Befordring tilrede. Vi rullede ufortøvet til Barmer Præstegaard hvor Provsten og hans Søn, dengang Kapellan pro persona hos sin Fader,²⁾ og tillige Biskoppen med Bispinden og Jomfru *Gregoriana Begtrup*³⁾ som hendes Selskabsjomfru kom ud for at bede os velkommen. Tvende af Provstens Datterbørn, *Lars Christian Estrup* og *Christian Estrup* havde logeret i min Moders Hus som Kostgængere. Saasnart vi var færdige med at hilse og havde aflagt vore Rejseklæder, foreslog Biskoppen os en Spaseretur. Biskoppen gik mellem mig og *Gottschalck* for ret tilgavns at udpumpe mig, som havde alle Nyheder før og efter *Struensees* Fald i frisk Minde, og som havde nok at fortælle om *Gunnerus'* tvende Planer til det københavnske og norske Akademi. Vi gik under disse Samtaler mestendels en Mil. Jeg mærkede ikke min Træthed førend jeg var kommen hjem og vi havde siddet en Times Tid tilbords. Klokken blev 12 inden vi gik tilsengs, og Personalkapellanen skulde Dagen derpaa, som var en Søndag, prædike for Bispen over det Evangelium om den gode Hyrde. Den halve Nat blev hensnakket ved *Gottschalcks* Lunefuldhed, som ikke kunde sove. Han laa hos mig i samme Seng i det Kammer, hvor Præsten laa i en Seng lige over for.

¹⁾ Den anden Side af Sebbersund.

²⁾ Laurids Struch Engelstoft (1702—79) blev 1729 Sognepræst til Sebber og Lundby. Afsked 1778. Gift med Maren Kragelund, der døde 1775. Præstegaarden laa i Barmer. Sønnen Christian Engelstoft (1734—1803), som var pers. Kapellan hos Faderen, blev Fader til Historikeren, Professor Laurids Engelstoft.

³⁾ Senere Taubers Hustru.

De traktererede hinanden med latinske Fraser, saa jeg, der var udmattet af Rejsen og den lange Spasere-
tur, faldt i Søvn.

Anden Dagen rejste vi alle til Kirken for at bivaane Bispevisitatsen. Kapellanen prædikede saa over-
maade plat og nedenfor min Forventning, at jeg begyndte fra dette Øjeblik af at ringeagte alle de Fortrin ved de gamle Sprogs Læsning og den nyere Sprogkyndighed, som skulde ske paa Modersmaa-
lets Bekostning. Visitatsen varede til Klokken over 2. Den Fornøjelse at høre Biskop *Rottbøll* katekisere og tale af Hjærtet næsten uden al Forberedelse hjalp mig til at glemme min Trang til Vederkvæ-
gelse. I Førstningen var det mig ubehageligt at høre paa Mavens rumlende Mindelser, men jeg overvandt mig selv og drog fornøjet hjem fra Kirken for at ind-
tage et rundeligt Middagsmaaltid, ligere et Gæste-
bud eller et Bryllup, i Selskab med en Del Præster fra Herredet, iblandt hvilke *Hald* fra Nibe, som ved noget besynderligt stak mig i Øjnene. Ved Bor-
det gjorde Bispen alle Præsterne opmærksomme paa mig, som næsten alle forsikrede at kende mig ved Rygtet, jeg kan tro af mit Lykønskningsskrift til Bispen. Nok er det, enhver af Præsterne, jeg ikke kendte, begyndte at glemme deres Fortrin for mig som Præster, da de saa, at Bispen værdigede mig sit fortrolige Venskab og saa godt som befol dem ved sin Tiltale til mig og sin Opførsel imod mig at følge hans Exempel. Man huskede kun, at det var i den Tid, da det skurrede fælt i en Præsts Øren, naar man kaldte en Student „Herr“ i Stedet

for „Monsieur“. Denne Eftermiddag var ret en Festdag for mig. Biskoppen, som anden Dag skulde visitere i Farstrup hos Præsten Hr. *Bjering*, forblev i Barmer til anden Dagen, da han ellers efter Sædvane rejste Kl. 6 til den næstfølgende Præstegaard, for at blive i det samlede Selskab.

Provst *Bjering* lod *Gottschalck* og mig bede tilbords i Selskab med Bispen og hans Følge. Jeg og *Gottschalck* blev tilligemed Bispinden og hendes Jomfru i Selskab med *Engelstoft* tilbage, indtil vi til Middag kørte til Farstrup, hvor vi blev i et stort Selskab vel modtagne. Alting var fornemt hos denne Præst. Præstekonen snakkede vel meget og mere, end der var vel overlagt.¹⁾ Jeg og Konrektor *Gottschalck* rejste om Aftenen til Krastrup til Justitsraad *Markussen*, hvor vi forblev om Natten og anden Dagen til Middag i Selskab med Bispen og en Del Præster skulde spise. Denne Herregaard og hele Egnen var behagelig; vi saa os om hele Formiddagen, indtil Selskabet var samlet.²⁾ Vi fornøjede os hele Dagen, og da vi ikke vilde lade os overtale til at følge Bispen videre (thi jeg var ganske ked af den evige Æden), saa brugte jeg dette Kneb at lægge det paa Hjærtet af *Gottschalck*, at det var uforsvarligt at blive længere paa Landet. Han tog det til Eftertanke, vi forblev paa Krastrup Natten over, kørte tilbage til Barmer Præstegaard, og da Fru *Gleerup* paa Sebberkloster havde havt Bud i Præstegaarden, at hun haabede, at vi ikke rejste

¹⁾ Peder Pedersen Bering (1726–91) blev 1757 Sognepræst til Farstrup og Aistrup og var gift med Clementine Marie Poulsen (1740–74).

²⁾ Justitsraad Marcus Pauli Marcussen (1726–1812) til Krastrup og Vaar.

bort, førend vi havde undt hende vort Besøg, maatte vi strax for Høfligheds Skyld køre derop, kom netop til Middag, da der var stort Selskab, blev velkomne, og fordi vi ikke gav efter for Fruens indstændige Anmodning at opholde os Natten over paa Gaarden, lod hun os køre med sin hele Ekvipage, i en Chaise med fire Heste, Tjener og Kusk, til Færgestedet med Ordre til Færgemanden, som laa under hendes Herredømme, at besørge os en sikker og magelig Overfart.¹⁾ Vi satte strax over til Nibe; men da det stormede og kulede, var vi færdige at forjaa. Kl. 2 om Natten kom vi til Nibe, drog efter venlig Indbydelse i Forvejen ind til Hr. *Hald*²⁾ og vilde strax have havt Vogn. Men da Hr. *Nysom*, Præstens Svigersøn og Kapellan, var kommen til at spille Kort med *Gottschalck*, den gamle Præst og den unge Præstekone for at forslaa Tiden, indtil Vognen kom, glemte Præsten, formodentlig med fri Villie, at gøre Anstalter for Vognen. De blev derfor ved at spille Kort hele Natten indtil Kl. 6, da de først tænkte paa at besørge vor Hjemfart. Saa kedsommelig en Nat havde jeg aldrig før havt, fordi jeg ikke kunde tage Del med i Spillet og snart kunde faa afsnakket med det fra Spillet ledige Selskab. Hr. *Hald* tilligemed Svigersønnen var friske og selskabelige og velvante til denne Nattemorsomhed, saa det ej anfægtede dem det ringeste. Endelig rejste vi bort og rullede hjem næste Formiddag for at udhvile os efter denne trættende Adspredelse.

¹⁾ Henrikke Margrete Gleerup f. Holst (død 1792) arvede Sebbekloster 1750 efter sin Mand Assessor Bagge Jørgensen Gleerup.

²⁾ Christianus Damianus Hald (1708—80) blev 1766 Sognepræst til Nibe. Svigersønnen, Nils Nysom (1738—85) blev 1774 Sognepræst til Flade—Draaby paa Mors.

Jeg tabte intet paa denne korte Rejse omkring hos Præsterne. Jeg lærte at kende en Del Menne-sker og samlede Menneskekundskab; thi jeg var agtsom paa alt, hvad der blev talt og foretaget, uden at man mistænkte mig for Opmærksomhed. Naar jeg i min Stilhed gik omkring iblandt Folk, lod det til at jeg var kuns mit eget Selskab og ene hos mig selv. Paa denne Rejse lærte jeg at kende min tilkommende Kone, uden at det nogen Tid faldt mig ind, at hun skulde blive det. Jeg kendte Bisp-indens stive og forstemte Væsen, passede paa hvor vidt Omgang og Selskab havde fortrængt det natur-lige hos Bispindens Selskabske. Jo mindre hun lignede Bispinden, jo lykkeligere priste jeg hende, og jo større blev min Højagtelse for hende. Jeg ønskede hende, hvad jeg uden Egennytte plejede at ønske enhver dejlig Pige: gid det maatte gaa hende vel, thi hun er en god Mand værd! Jeg kunde ikke forudse, at jeg efter saa kort en Tid skulde med Guds Forsyn sættes i saa gode Kaar, at jeg kunde dele dem med en Kone. — En anden ung Pige traf jeg paa samme Rejse, en Frøken *Hielmcrone*, som besad mange naturlige Yndigheder, en dejlig og velbygget Skabning, uskyldig og ufordærvet, vel af-rettet og indtagende, men lidet dyrket. Jeg gjorde adskillige Forsøg paa at udlokke hendes Forstands Fortrin, da jeg satte forud, at der i saa smukt et Legeme maatte bo en skøn Sjæl; hun svarede ven-ligt og utvungen, men kort Ja og Nej.¹⁾

¹⁾ Hun var vistnok en Datter af Pastor Chr. Hielmcrone til Borbjerg, an-tagelig Marie Helene (c. 1751—1824), gift 1782 med Byfoged Elias Jacobi i Hol-stebro.

— Under min Upasselighed i Aalborg havde jeg begæret at blive proponeret til Dekanatet og ventet Udfaldet af Biskop *Gunnerus'* Bestræbelser for mig hos det filosofiske Fakultet. Dekanatet gik jeg glip af, idet en anden blev mig foretrukken: *Carl Christian Birch*, der tre Aar havde været Student, men var et af „Dr. Holms Æg“ og følgelig fortrinlig.¹⁾ Ligeledes havde Dr. *Holm* ved sin Haardnakket-hed skilt mig ved Borchs Kollegium, da han som Eforus ikke vilde proponere mig. Min Vens, Professor *Balles*, Nidkærhed og alvorlige Virksomhed for mit Vel kunde ikke trænge igennem denne Mands Krokodillehud.

Sidst i August 1772 rejste jeg fra Aalborg til Kjøbenhavn. Sejladsen gik lykkelig, men her indtraf en Omstændighed, som paa et hængende Haar kunde have skaffet mig Ulejligheder. Førend min Afrejse fra Kjøbenhavn havde jeg forsynet mig med Præsidentpas, som skulde gælde for Rejsen frem og tilbage. *S. L. Estrup*, som ogsaa vilde rejse med samme Skipper og skulde forsyne sig med Pas, tilbød sig ogsaa at tage Pas til mig, men begik den Uforsigtighed at lade os begge to som Medrejsende sætte paa et og samme Pas i Stedet for at tage et særskilt Pas til enhver af os. Det gik godt paa Overrejsen fra Kjøbenhavn til Aalborg, men da *Estrup* ikke saa længe kunde opholde sig i Jylland som jeg, bad han om Rejsepasset paa det Vilkaar at sende mig det strax med Posten tilbage,

¹⁾ Carl Christian Laurentius Birch (1753–1808) Student 1769, cand. theol. 1772. Dekan ved Kommunitetet 1773. Sognepræst til Brahetrolleborg 1775 og 25 Aar efter til Assens. Dr. phil. 1790.

hvilket han forsømte. Jeg havde da ingen Pas. Da jeg nu kunde se Kjøbenhavn, klædte jeg mig efter Sædvane paa saaledes, at man ej skulde mærke noget Spor eller Levning hos mig som en Rejsende. Jeg sprang rask af Baaden i Land og vilde, da jeg havde staaet nogle Minutter for at se ud paa Skibene, ligesom jeg var en Tilskuer fra Byen, vende mig for at gaa min Vej ligefrem uden at forevise det, jeg ej havde, mit Pas; men Skildvagten, en Tysker, viste mig til Lieutenanten i Vagten for at vise Pas. Her var gode Raad dyre, og det løb mig om i Hovedet, hvad skulde jeg gøre. Jeg sagde til mig selv: „Herre Gud! Du har jo Bevis nok ved Breve fra *Riisbrigh, Balle* og andre, at Du ej er nogen Landløber osv.“ Imidlertid lod jeg mig ikke mærke med min Forlegenhed for nogen Sjæl, men gik i Hælene af de øvrige Passagerer ind i Vagten. Vi var en stor Slump, omtrent 20 i Tallet. Jeg var af de bageste, og da nu nogle af de første var færdige og gik bort, medens Lieutenanten saa i de andres Passer, tog jeg Mod til mig, gik bort med de andre ligesaa dristig, som om jeg havde vist Pas, gjorde lange Skridt og kom hastig ud af Toldbodpladsen, ret ligesom jeg ønskede at naa de andre, og slap lykkelig ud af min Forlegenhed. Det var og den sikreste Udvej at gribe til; thi det var ikke vist, at enhver Lieutenant kunde have fattet mine Grunde eller antaget dem for gyldige. Saaledes kom jeg lykkelig og uantastet til mit Hjemsted paa Regensen.

Nu var jeg da langt om længe igen i min forrige Virkekreds i Kjøbenhavn for at vente paa min

tilkommende Skæbne ved Akademiet og berede mig til en ny Kamp med Modstand af Dr. *Holm*, den største Vanskeligheds-Mester paa Guds grønne Jord. Midt under alle mine Bekymringer oplivedes jeg bestandig ved *Balles* Opmuntringer og ved *Rottbølls* og *Cramers* Virksomhed for mit Vel.

I December blev det mig bekendtgjort, at jeg af det filosofiske Fakultet, i Betragtning af de Prøver jeg offentlig havde aflagt, var erklæret for Magister i Filosofien med alle de Rettigheder og Friheder, som denne Hædersgrad forunder.

DECEMBER 1772 TIL REKTORATET OG GIFTERMAALET 1774

Nu begyndte ret min Lykke at vaagne. Den 29. December 1772 skrev Arveprins *Frederik* til det theologiske Fakultet saaledes:

„*Tauber* har i sine Tractater givet mig saadanne Prøver paa „en udmærket Kundskab, at jeg ikke kalder det i mindste Tvivl, „at Decanat og Stipendier, hvoriblandt Borchs Collegium, maae „blive ham ved første Lejlighed tildeelt. Dette vilde Facultetet „nøje have i Erindring, hvorom jeg ogsaa holder mig ganske „forvisset! *Friderich.*“

Christiansborg den 29de December 1772.

Til Oplysning om dette naadige Brev maa jeg mælde følgende. Det hele Værk var en Foranstaltning ved Etatsraad *Guldberg*, paa hvilken ventelig tillige mine øvrige Velyndere havde virket. Engang i Oktober Maaned 1772 havde Prof. *Riisbrigh* Audiens, enten kaldet eller ukaldet, hos *Guldberg*. Kabinetssekretæren bad ham, om han ikke vilde gøre ham den Tjeneste at lade mig sige, at han gerne ønskede at tale med mig Kl. 6 næstkommende Onsdag om Aftenen. Jeg kom til bestemt Tid. Tjeneren sagde, at jeg ej kunde faa Audiens; thi Etatsraaden havde et stort Selskab. Jeg svarede: „Jeg kommer efter Ordre til bestemte Klokkeslæt.

De behøver kun at mælde, at jeg er her.“ Han mældte mig, og Fruen kom ud og sagde: „Min Mand har stort Selskab; ikke desto mindre skal jeg sige ham, at De er her.“ Hun kendte mig; thi jeg havde tilforn spist hos Etatsraaden. Jeg blev strax vist ind i en Sal, og Etatsraaden kom. Han glædede sig over at se mig, ønskede mig til Lykke med Magistergraden og sagde, at han til et vist Brug bad mig om to Exemplarer af hver af mine Afhandlinger til Kongen og Arveprinsen. Jeg lod ufortøvet disse Exemplarer smukt indbinde og bragte dem til Etatsraaden. Derpaa opmuntrede han mig til at holde Forelæsninger, hvilke han havde hørt, at jeg havde isinde at holde, og spurgte mig, hvad jeg vilde læse over og naar. Jeg gjorde ham Regnskab for alt, og derpaa sagde han: „Studer kun De af alle Kræfter og nyt Deres Medstuderende. Deres Vilkaar skal nok blive forbedrede og Deres Flid allernaadigst belønnet.“ Den første Virkning af alt dette var Arveprinsens Brev til det theologiske Fakultet.

Saasnart som dette Brev kom til *Holm*, blev han meget vred og skrev en Hob Bebrejdelser imod mig sammen, iblandt andet, at jeg var saa vel aflagt med Stipendier, som mange langt dueligere ikke var, at jeg havde profiteret eller angivet mig som studiosus theologiæ og dog ikke endnu, skøndt elleve Aars Student, taget Examen theologicum med mere. Da denne Klamamus kom til Professor *Balle*, lod han mig kalde, læste Ramsen op for mig og sagde, at jeg skulde ikke bryde mig om, hvad han

havde skrevet, og troede, at det ikke det mindste kunde skade mig, at han underskrev den. Jeg svarede: „Er De min Ven, saa underskriv ej en Klage, som er saa ugrundet og let kan geraade mig om ikke til Forhaanelse, saa dog til at formindske min Ære som et dokumenteret Bevis fra et helt Fakultet,“ og i min Forbitrelse lagde jeg dette til: „Skam Dem ved en Ven, som det halve skulde være sandt om, som Dr. *Holm* beskylder ham for.“ Derpaa blev Svaret formildet. —

Saa bitter som den Udgydelse af Dr. *Holms* udspyede Gift og theologiske Galde var, fordi jeg ej nogen Tid havde kunnet bekomme mig til at krybe for ham eller i det mindste kysse ham paa Haanden eller til at høre hans jammerlige Forelæsninger over Theologien, saa blev den dog lemfældig og mindre dræbende end den første mig tillavede Dosis.

Længe før denne Resolution var falden paa Kronprinsens Brev, havde *Guldberg* ladet mig hente for at tilkendegive mig, at Hs. Majestæt Kongen havde allernaadigst af sin egen Kasse tillagt mig en aarlig Understøttelse af 100 Rdr. indtil jeg blev befordret, med Befaling til at holde offentlige Forelæsninger over den bibelske Fortolkningskunst og en og anden Bog i det ny Testamente. Hvo der var glad, var mig, som ikke forlangte mere end det jeg havde, da jeg endnu havde to Aar tilbage paa Klostret og Regensen. Mine Forelæsninger begyndte jeg den 11. Januar 1773.

Af Klosterøvelserne, hvilke jeg som Dekanus, beskikket efter Arveprins *Frederiks* Ordre, først be-

gyndte den 23. Marts havde jeg stor Nytte og Fornøjelse. Saaledes gled mit Liv behageligt bort under en stændig og for mig fordelagtig Virksomhed. Jeg var næsten aldrig syg. Jeg arbejdede, ja ofte slæbte med Lyst og Velbehag i min Liv-Videnskab, og Velbehag til Arbejdet lettede alle Møjsomheder. Jeg kunde sidde fra om Morgenen Klokken 3, i det sildigste 4, Vinter og Sommer, læse og excerpere lige indtil Kl. 9 om Aftenen, undtagen de Timer som gik bort, dels til at holde Forelæsninger, dels til Klostret, til Spisning og til min Kondition hos Kammerherre *Linstow*,¹⁾ som jeg fra 12 til 1 underviste i Latinen og fik 18 β for hver Time, for 10 Timer 3 Rdr., hvilken Kondition jeg i Førstningen afslog efter mit Princip hellere at sulte end konditionere, men dog tilsidst lod mig overtale til af Dr., nu Professor *Bang*. Den 14. Februar 1773 lod Dr. *Holm* ved sin Tjener mig vide, at jeg havde faaet Borchs Kollegium. *Simon*, nu Portner paa Regensen, kom ganske forvrængt i Mine, Stilling og Adfærd, bankede paa min Dør i 6. Gang paa Regensen, ret Dommedags Slag. Jeg foer til, tænkte der var en Ulykke paa færde, aabnede Døren saa hurtig jeg kunde, spurgte: „Hvad Godt!“ „Er det ikke her,“ spurgte han med en vred og barsk Tone, „at Monsieur *Tauber* boer?“ „Jo, rigtig nok, Han ser nok, at jeg er Personen.“ — „Jeg skulde“, blev han ved, „lade Ham vide fra Dr. *Holm*, at Han er udnævnt til Borchs Kollegium.“ — „Meget godt,“ svarede

1) Rimeligvis den fhv. russiske Generaladjutant Christoph Hartvig Linstow (1740–1823), der i dansk Tjeneste blev Overførster og Geheimekonferensraad.

jeg, „min kære *Simon!* den Tidende har jeg ventet længe nok paa. Vær saa god at formælde min Kompliment for Dr. *Holm*, at jeg selv personlig skal med det første have den Ære at takke ham for den Del, han har havt i min Udvælgelse.“ Han gik. Jeg gik strax anden Dagen op til Dr. *Holm*, takkede ham saa tvetydig, at han næsten blev forlegen eller straffet ved min Taksigelse. Jeg lagde til: „Jeg skal stræbe, at mine Befordrere ikke skulle fortryde Deres overordentlige Bevaagenhed imod mig.“ Han svarede: „De kan strax drage ind i Kammeret under Trappen,“ som man kaldte Ammestuen.¹⁾ „Nu,“ sagde jeg, „jeg ved nok, i Ammestuen; jeg er vel ikke heller, ihvor gammel jeg er, for gammel til at faa min første lærde Opdragelse dér.“ Han smilede, men lidt spodsk, og kom ikke med sine sædvanlige Moraler og Formaninger. Denne gamle Tjener *Simon* var ellers et meget ærligt og høfligt Menneske, som aldrig fornærmede nogen. Jeg talte tidt med ham i Borchs Have; thi han var antaget dér som Gartner; men *Holm* havde indpustet ham noget af sin Edder. Derfor hvæsedede han saa uhøflig imod mig som *Holms* Gesandt og undertrykte sin Kundskab om mig som Magister legens.²⁾

Min Kontubernal paa Borchs Kollegium blev *Torben Holm*, en Broder til Gehejmerraad *Holmskjold*, et godt Hoved med herlige Anlæg, men han bestilte aldrig noget, havde Spillesyge og satte meget

1) „Ammestuen“ kaldtes et Værelse i Stuen under Trappen, som den ny Alumne paa Borchs Kollegium i Reglen kom til at bo i. Se J. Pedersen. Borchs Kollegiums Historie. Kbh. 1916.

2) Den, der som Magister er berettiget til at holde Forelæsninger.

til. Jeg var temmelig mismodig over dette af Frygt for, at han skulde lade sit Spilleselskab komme til sig og hindre mig i mine Studeringer. Men han bar en Slags Ærbødighed for mig og forskaanede mig for alt dette. Han gik tidlig ud om Formiddagen, kom sildig hjem og lagde sig, som oftest uden at jeg mærkede det, ved min Side; men det varede ikke længe, før han, som var ældre end jeg, flyttede ind paa Nabokamret, der var bedre.¹⁾ Dér kunde han med nogle andre spille hele Dage og Nætter. Endelig fik jeg *Chr. Müller Holst* til Kontubernal.²⁾ Hvad jeg ikke frygtede for min forrige Kontubernal, saa blev jeg bange for denne, men han, som havde alting ligt med min forrige, lignede ham ogsaa deri, at han sjælden var hjemme og aldrig længere end han kunde klæde sig paa og gaa ud, kom og sildig hjem og gjorde mig aldrig den mindste Ulejlighed. Jeg havde daglig idetmindste 2 til 3 Gange *Krafts Besøg*, thi vi spiste og drak sammen; Maden lod jeg hente daglig, 3 Portioner, som var nok til mig og *Kraft*.

Ved mit Ophold ved Akademiet blev der arbejdet paa, at jeg skulde forlove mig, endog min Ven *Balle* gjorde mig Forslag. Jeg svarede: „Tak De Gud, at det Galskab, De begik i Deres Studenteraar, faldt saa heldigt ud. De havde vist ikke fortjent det ved Deres Overilelse og Forgribelse, da De ej kunde se Deres nuværende Forfatning, i hvilken De med Deres altfor tidlig valgte Ægtemage

¹⁾ Torben Henrik Holm, Alumnus paa Borchs Kollegium 1772—74, cand. jur. 1775, Prokurator i Vestindien 1776, Byfoged i Frederikssted 1779, død 1782.

²⁾ Se Side 108.

kunde blive saa lykkelig som De nu er.“ Han vilde unde mig en smuk og tækkelig ung Pige, en Frøken *Crane*, som siden efter Fortjeneste blev nok saa lykkelig, om ikke langt lykkeligere ved Forbindelsen med en Mand, der nu er summus Theologicus.¹⁾ Jeg havde fattet den faste Beslutning aldrig at forlove mig førend jeg havde Embede. Denne Beslutning blev jeg, uagtet adskillige Fristelser og gode Tilbud, bestandig tro.

Sidst i Juli 1773 endte jeg mine Forelæsninger og rejste til Aalborg. Min Moder følte en usædvanlig Glæde ved at se mig, som om hun kunde ane, at det var sidste Gang i Verden min Hjemkomst skulde glæde hende. Dertil kom at hun nu kunde se mig som Magister og vist troede at det ej skulde vare længe inden jeg blev befordet. „Nu,“ sagde jeg, „kære Moder, er Hun dog ligesaa vel fornøjet med mig, som om jeg havde taget Attestats, da jeg dog ej har ret Lyst til at blive Præst.“ — Kort efter blev min Moder syg og dertil kom nu Anstikkelse af den rasende Blodgang, som paa samme Tid lige som en Pest dræbte for Fode. Den Sygdom plagede min Moder i 3 Uger. Hun var bestandig rolig, og vi andre saa rolige som muligt var, for ej at forstyrre hende. Men da hun begyndte at dø og Iskulde flyttede fra Fødderne opad, da Øjnene begyndte at briste og Sandserne forgaa, overlod vi hende til Guds milde og faderlige Forsyn, der skulde skaffe hende Plads i Faderhuset, hvor de mange

¹⁾ Helene Elisabeth Crane (død 1823) Datter af Oberstlieutenant Johannes v. Crane, blev 1777 gift med Professor theol. Claus Frees Hornemann.

Værelser er. Hun døde den 23. Juli 1773 Klokken 2 om Natten og efterlod os i Ufuldkommenheds-Landet til Guds naadige Opdragelse for Evigheden. Den 29. Juli blev hendes Lig nedsat i Fædrebegravelsen i Frue Kirke med en pragtfuld Ligfærd, langt over hendes Stand, af en Slags Føjelighed imod min under Sorgen haardt kæmpende Søster; intet blev sparet, det gik endog for vidt, saa vidt at hendes Kiste blev overtrukken, som kuns tillades dem, der var i Rangen eller er Ejer af 6000 Rdr.

Efter al den Sørghelighed, som udbredte sig over alt, saavel livløst som levende, saavel fornuftigt som ufornuftigt i min salig Moders jordiske Virkekres, frygtede alle for Befængelse og Anstikkelse af den dræbende Sot, som havde skilt os fra vor Moder; men ingen af dem, som var Morderenglen nærmest, faldt det engang ind, at vi stod i Fare for Anstikkelse. Udenfor vort Hus gjorde Sygen kort Proces. Mange blev efter 8 Dages Forløb revet ud fra deres Vennekres og efterlod Giften til de dybtsaarede Efterlevende. Ingen i vort Hus blev anstukken, men kuns 14 Dage efter hendes Død blev min Søster og Svoger og jeg angrebne af en stærk Diarrhoe. Jeg brugte bestandig i en 12 Uger Medikamenter, men til al Lykke uskyldige. Jeg følte ingen Smerter uden den sædvanlige ved Bugløb, brugte anina rhar-barbaræ og drak to Gange om Dagen Chokolade, holdt en god Diæt, udtæredes aldeles ikke, spiste de bedste velmodne Pærer og kunde tænke, læse, udarbejde, excerptere. I de første 3 Uger maatte jeg vel af Mathed og Afkræftelse holde Sengen. I samme

Tid blev Rektoratet i Horsens ledigt. Min Ven *Gottschalck* kom og bragte mig den Tidende, at Rektor *Tetens* var kaldet til Stiftsprovst i Ribe.¹⁾ Han opmuntrede mig til at søge; „thi,“ sagde han, „De maa dog engang begynde; det er derfor ikke vist, at De faar det første, De søger.“ „Ja,“ svarede jeg, „det er godt nok, men selv kan jeg ikke skrive. Vil De paa mine Vegne skrive min Ven Professor *Balle* til, at han i mit Navn indgiver en Ansøgning i Kancelliet, saa maa De gerne; thi hvad skulde vel jeg søge, som dingler imellem Livet og Døden.“ Han skrev derpaa til Professor *Balle*, som forfattede Ansøgningen den 22. September.

Imidlertid tilbageholdt min Svækkelse og min Trang til idelig Brug af Lægemidler mig i min Fødeby og bandt mig til mit Kammer. I denne sygelige Forfatning havde jeg tidt de fæleste Drømme, snart om at være nedkastet i Havet, og der at ligge og kæmpe med Bølgerne, snart at være ført til Retterstedet og der at bøje Hovedet ned under Skarpretterens Haand, men dog ogsaa engang en ganske behagelig og paradisk. Det forekom mig, som om jeg boede i den yndigste Egn i den behageligste Bopæl med grundmurede Værelser, fra hvilke der var den behageligste Udsigt til den skønne Natur, til Vand og Skove, og en smuk Have med Afvexling af Udsigt til alle Sider. Under disse blide Forestillinger faldt det mig forunderligt, hvorledes der fra Borchs Kollegium kunde være saa behagelige Udsigter og Udgang til

¹⁾ Peder Tetens (1728—1805) var fra 1756 i 17 Aar Rektor i Horsens og blev da Stiftsprovst i Ribe. 1779 blev han Dr. phil. og 1781 Biskop i Ribe.

Mark, Enge og Havet. I det samme vaagnede jeg, og Drømmen havde Ende. Jeg fortalte strax min Søster, Svoger og *Gottschalck* Drømmen uden nogen Tid at tænke paa dens omstændelige Opfyldelse eller anse den for en lykkespaaende Anelse. Men aldrig saasnart kom jeg til Hovedstaden, før end alle de Studerende fra Horsens omringe mig og fortælle mig om Horsens Skole og dens Beliggenhed saa livagtig, som jeg havde set det i Drømme. Da kan jeg ikke nægte, at disse mine akademiske Venners henrykkende Beskrivelser over Horsens Skole og dens fordelagtige Beliggenhed, saavel som over Byens Fordele og Indbyggernes gode Tænkemaade, jevne Opførsel og overalt bekendte Gæstmildhed forstærkede min Lyst efter at komme til Horsens.

Det lakkede efterhaanden langt ind paa Aaret. Vi var mod Slutningen af Oktober, og der skulde nu tænkes paa Tilbagerejsen til Kjøbenhavn, og jeg var endnu svag og trængende til Lægemedler. Efter Raadførelse med min Læge og andre nok saa fornuftige Folk besluttede jeg at rejse.

Jeg fik med Skipper *Wilsnach*, med hvilken jeg tog bort, alle Bekvemmeligheder ombord, Sengklæder og Medikamenter. Dette Skib, som til al Lykke var nyt, var saa fuldt ladet af Fedevarer og forproppet med Passagerer, at man næppe kunde faa et Sted at hvile sig paa om Natten uden at ligge krum. Foruden en Mængde Ægkræmmere, Lærredshandlere og andre Høkere, havde vi 12 strandede Skibsfolk fra Pommern ombord. Iblandt de Passa-

gerer, jeg kunde antage for mit Selskab, var *Seidelin*, en Licentiat medicinae. Kahytten var halvt opfyldt med Pakker og Lærreder. Man maatte skyde sig ned i dem og kunde ikke sidde ret op. Vejret var ustadigt og regnfuldt, vi sejlede og krydsede mod Sydsydvest i 8 Dage. En Skylregn efter en anden. De stakkels Søfolk havde ikke tør Trevl paa, og Vandet flød dem ud af Støvlerne. Det gik de strandede Søfolk, som gjorde Tjeneste og havde deres Vagt, ikke et Haar bedre. Under dette Kulevejr, som en Dag jeg efter min Sædvane sad allerbedst paa Dækket, saa jeg nok at Masten var krumspændt som en Fiolbue,—i det samme gav det et højt Knald og Knæk. Tre Alen af Stor-Masten gik midt over. Jeg sprang af Forskrækkelse strax til Kahytten, og havde den ikke ved nogle Splinter og Tovværk hængt fast, havde den vist faldet ned og knust Hovedet paa mig. Endelig naaede vi ind under Sjælland, men maatte krydse frem og tilbage for at faa Ankerplads. Skipperen havde kuns en Matros og en Dreng ombord. Altsom jeg gaar og ser paa Fyrene, som var antændt, siger jeg til Matrosen som jeg kendte: „Kære Johannes, sætter Han ej for tæt ind til Land, saa vi løber paa?“ Da jeg blev gennemkold, gik jeg Kl. 11^{1/2}, da Vejret var taaleligt, ned i Kahytten at søge Hvile. Efter en halv Times Forløb giver det et Skraal i Fartøjet, og vi tumler om paa hinanden. Skipperen sprang op og raabte: „O Gud naade os! Nu løb vi paa!“

Der blev paa Øjeblikket føjet den Anstalt at udtømme Baaden og alt Mandskabet sat ud i den,

som spændt for Fartøjet arbejdede fra 12 til 2 for at ro Skibet ud af Sandet, i hvilket det stod. Da nu Skipperen troede, at Skibet var flot, raabte han: „Alle Mand ud af Kahytten, i Fald Skibet skulde slænge sig paa Siden!“ Baaden laa tilrede for at vi i Nødsfald kunde springe i den. Jeg stillede mig ved Masten og holdt fast i det Tov jeg havde, om Skibet skulde kaste sig, thi jeg saa forud, at hvis alle vilde redde sig, blev ingen reddet. Nu ventede jeg i Tillid til Guds Forsyn paa vor Skæbne; jeg befalede mig ham i Vold uden at være forvildet af Angst, men havde min hele Sandsning og Sindsnærværelse. Alle Sejlene blev efter Raadslagning opspændt for at drive Skibet ud, og til al Lykke var det flot, og det gik herlig frem. Hvilken Glæde efter denne Dødsangst hos Mængden! — Endelig naaede vi Helsingør, og der laa vi med vor kvæstede Mast, og alle undrede sig at vi var i Behold. Endelig kom vi efter 3 Dage til Kjøbenhavn.

Jeg gik i Land i mine Rejseklæder, ilede som jeg var op til min Ven og Velynder Professor *Balle*, blev med Glæde modtagen som efter en Opstandelse; han selv med Frue og Frøken *Crane* glædede sig over mit tilbageskænkede Liv og min overstandne besværlige Rejse. Man glemte at se paa mit underlige Antog: en beskaaren kort Rejseparuk, en Frakke og en Stok i Haanden. Paa Søen var jeg friskere og fornåm mindre til Mindelsen af min Sygdom end da jeg var kommen i Land. Ikke endnu kunde jeg taale Anspændelse, og da jeg ventede at blive befordret, opsatte jeg mine offentlige Forelæsninger derefter. —

Saasnart jeg havde mit Kaldsbrev til Rektoratet i Horsens i Lommen gik jeg strax til Dr. *Holm* og meldte mig som befordret. Jeg sagde at min Biskop, Dr. *Bildsøe* havde tilskrevet mig, at han ønskede min Ankomst til Embedet snarest mulig,¹⁾ thi det havde længe staaet ledigt, jeg haabede derfor, at jeg blev forskaanet for at disputere paa Borchs Kollegium, nu da jeg maatte tænke paa Forberedelse til mit tilkommende Embede. Han var da en ganske anden Mand imod mig end nogensinde før; jeg maatte for første Gang sidde ved Siden af ham paa Kana-péen, og han fortalte mig adskillige Anekdoter; jeg skulde ikke bryde mig om at disputere, hvorvel det tilfaldt mig den 11. December, men kun fremskynde min Rejse, med mange andre Venligheder, imod hans Natur og Sædvane.

Jeg holdt et Afskedsgilde med mine Venner og Medkollegianter paa Borchs Kollegium. *Gyldendal* blev Skaffer. Da mit Kammer var saa lidet, blev det holdt paa *Petersens* eller *Nicolai Kalls* Kammer²⁾ i anden Etage paa venstre Haand ud til Gaden lige over for Inspektorkammeret. Da Klokken var næsten ti om Aftenen, forlod jeg Selskabet, for hvis fulde Tilfredsstillelse og Fornøjelse jeg havde sørget, at de ikke skulde mangle noget den hele Nat. *Gyldendal* traadte i mit Sted som Vært og forestod denne Post priselig. Dette Afskedsmaaltid kostede mig over 7 Rdr.

¹⁾ Poul Matthias Bildsøe (1710—77) var i 26 Aar Præst i Kbhvn. og blev derefter 1764 Biskop i Aarhus. Dr. theol.

²⁾ Nicolai Christoffer Kall (1749—1823, Søn af Orientalisten, Professor, Konferensraad Johan Christian Kall, blev 1768 Alumnus paa Borchs Kollegium. 1771 Dekan ved Kommunitetet. 1776 Professor ved Univ. i orientalsk Sprøg. Etatsraad 1823.

Just paa samme Tid blev min akademiske Bekendt Hr. *Rasmus Giessing*,¹⁾ hvis Moder var Købmands Enke i Horsens, kaldet til residerende Kapellan i Skive, og han slog sig i Selskab med mig for at rejse til Horsens. Jeg havde tvende Kufferter, den ene til mit Tøj og den anden til mine Haandskrifter og Papirer. Vi tog tvende Vogne hele Vejen igennem fra Kjøbenhavn til Korsør, over Fyen til Horsens, hele Rejsen beløb sig for hver især til 25 Rdr., Underholdningen undervejs med iberegnet.

En Time førend min Afrejse fra Kjøbenhavn fra 8 til 9 Formiddag løb jeg fra Sted til Sted til mine nærmeste og bedste Venner. Det Ubehagelige ved Afskedstagelse føles ikke, naar man i en Slags Forvildelse uden at kunne tænke, løber fra Ven til Ven uden Mine af Farvel. Kl. 9 tredie Juledag efter den gamle Stil²⁾ satte vi os tilvogns, kom Kl. 1 Efterm. til Roskilde, spiste til Middag paa Hamborg-Herberge og drak Kaffe i Ringsted. Da vi om Natten Kl. 1 $\frac{1}{2}$ kom en $\frac{1}{2}$ Mils Vej fra Slagelse paa den gamle elendige Vej, kørte vi paa den forreste Vogn gennem Hulvejen, men Bivognen kørte paa en Banke, som vi vel var komne forbi, og væltede. Alt Tøjet rullede ned af Brinken, Hestene blev løbske, kom i fuld Fart forbi vor Vogn og havde paa et hængende Haar gjort Hestene for denne galne. Jeg, som i den ellers klare Maaneskins Nat, var syg af min gamle Sygdom og derfor tidt maatte af Vognen, fik

¹⁾ Rasmus Jørgen Giessing (1747—1812) var Købmandssøn fra Horsens og blev 1773 res. Kapellan i Skive. 1798 blev han Sognepræst til Bogense.

²⁾ 3die Juledag havde tidligere været en af Aarets faste Helligdage, men ved Forordn. af ²⁰/₁₀ 1770 afskaffedes den som saadan tilligemed en halv Snes andre.

nu desmere Forskrækkelse, da Kufferten med mine Haandskrifter var sprungen op og alle mine Papirer laa spredte paa Landevejen. — Kl. 1³/₄ kom vi til Slagelse. — Om Morgen Kl. 7 kørte vi til Korsør ved Strandkanten, hvor det var overmaade koldt. Posten kom, vi vilde have været over med, men da nogle Personer fra Fyen satte min Kontubernal en Skræk ind, at det var den visse Undergang at sætte over i saa haardt et Vejr, lod jeg mig overtale at blive tilbage til Dagen derpaa. Fredag Middag kom vi til Nyborg og om Aftenen til Odense, hvor vi lagde os ind paa Postgaarden ved Frue Kirke. Vi blev vel beværtede til Aftensmaaltid, forføjede os til Ro, og Kl. 7 Løverdags Morgen rejste vi afsted. Denne Dag var en kedsommelig Dag. Den hæsligste Ler-Vej. Naar vi havde kørt $\frac{1}{2}$ Time, blev Hjulene saa tykke, at de maatte hugge Leret af med Øxer. Om Aftenen Kl. 6, da vi kom til Strib, lod vi os strax sætte over i en Baad den dejligste Aften, da vi kunde spejle os i Havet og en Begyndelse til en klingrende Frost. Vel forfrosne kom vi til Fredericia Nytaars Aften. Vi blev vel beværtede, thi det var en hellig Aften, men Morgen derpaa var jeg hæs og stærkt forkølet. Vi kørte Kl. 9 Morgen til Vejle. Alle Søer kunde bære, og vore forvovne Kuske kørte Genveje med os saa rask at man maatte gyse for at køre ned. Kl. 1 var vi i Vejle, spiste til Middag paa Apotheket, blev vel beværtede, og kom Kl. 8 til Horsens. Paa Vejlebanken maatte vi spænde fra, jeg krøb saa godt som paa fire imellemstunder, og en Time førend vi kom til Horsens fik

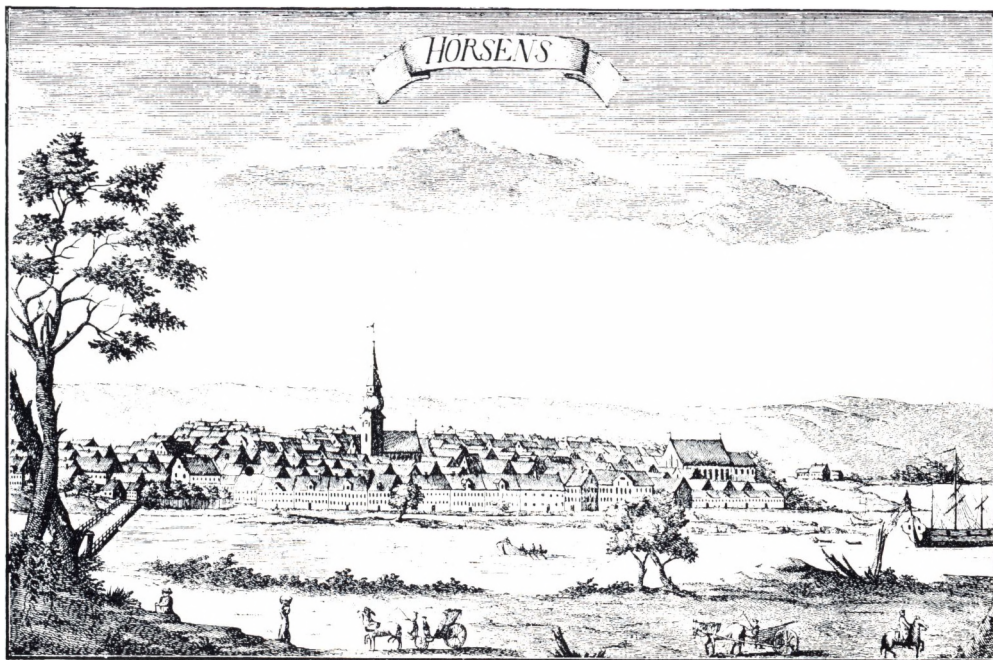
jeg saadan en Rygpine, som om Ryggen skulde brækkes. Jeg stod af Vognen og gik et Stykke Vej, indtil jeg var bleven varm.

Saasnart jeg nærmede mig til mit ny Hjemsted, begyndte den samme Tungsindigheds Lune og Tankefuldhed at bespænde mig, som indfandt sig, da jeg havde faaet mit Kaldsbrev. Alting løb mig om i Hovedet, min vigtige Post og alle de Vanskeligheder og Fortrædeligheder, som jeg havde søgt længe siden at fremmane for min Indbildningskraft for at lade Fornuften skaffe Raad og Lindring imod dem, gik nu som igen og forstærkede deres Følgeskab til en nedslagende Plage. Den Kundskab, jeg havde i Kjøbenhavn indsamlet om de betydeligste Familier og Familieforbindelser, stod mig levende for Øjne og opvakte mig til at tage mange Forsighedsregler, kort sagt, min Fornuft plagede mig. Jeg stod af hos min Værtinde, Madame *Ursin*, en Købmands Enke,¹⁾ hos hvem der var gjort Anstalter for mig, at jeg kunde faa min Kost, Vadsk og Logis, indtil jeg fik føjet Anstalter paa Skolen. Jeg blev modtaget, som om jeg havde været en Nærpaarørende, og fik alle mulige Vederkvægelser, og man sørgede for at fordrive min Forkølelse og Hæshed. Anden Dag efter Nytaarsdag 1774 var jeg frisk, klædte mig paa til at gaa i Kirke og sad ned i Stolen hos Kontrollør *Duche*.²⁾ Det var allerede rygtedes, at den ny Rektor var kommen. Tredie-Lektiehøreren *Kattrup*,³⁾ som for

1) Hun kaldes senere Mossin.

2) Niels Bircherod Duche blev Toldkontrollør i Horsens 1766 efter sin Fader.

3) Vistnok Henrik Peter Kattrup (1749–1822), der 1779 blev Sognepræst til Skødstrup i Randers Amt.

Stik fra Midten af 18. Aarh.

nogle Aar siden havde set mig paa *Cramers* Kollegium, syntes at kende mig. Han sagde til *Toldorph*, Anden-Lektiehører, som sad hos ham i Koret: „Det er nok den nye Rektor, som sidder ved Siden af Hr. *Giessing*.“ — „Nej det er ikke,“ svarede *Toldorph*,¹⁾ „det kan det ikke være; thi han har hvide Silkestrømper paa.“ Jeg gik fra Kirken til Skolen, fandt begge Hørerne, som modtog mig og havde ladet gøre Varme i Dagligstuen. Jeg hilsende dem og bad *Kattrup* om at komme til mig i mit Logis om Eftermiddagen. Jeg glædede mig over min skønne Bopæl og den smukke Skole og tabte ved dette Syn en Del af min Tungsindighed og Tankefuldhed.

Om Eftermiddagen kom en Student, som konditionerede hos Apotheker *Schmidts* Enke, ved Navn *Tønder* for at hilse mig. Med ham og *Kattrup* gik jeg omkring til de Fornemme, Adelen, Gejstligheden og Magistraten, kom til Kancelliraad *Lichtenhjelm*s, hvor jeg traf den hele *Lichtenbergske* Familie, Etatsraadinde *Lichtenberg*, Justitsraad *Thygesen*, Kammerherre *Beenfeldt*, Fru *Lasson*, Frøken *Numsen*, Jomfru *Huulbek* med flere, og fik strax Bevis paa den Horsenske Gæstfrihed. Anden Dagen bragte jeg mine Sager i Orden i Residensen, og da der endnu var Juleferie, fik jeg Tid til at tage Regnskaberne af *Kattrup* for det Økonomiske og lade mig underrette om det Videnskabelige. Da mine Bøger vare udpakkede og satte i Orden paa det inderste Kammer paa Bibliotheket undtagen de fornødne Haand-

¹⁾ Matthias Toldorph (1723–88) cand. theol. 1746, Hører i Horsens Skole 1764, 1780 Sognepræst til Ry ved Skanderborg. Han blev gift med Marie Lovise Kandeldorph, der døde 1802.

bøger i et Skab i Sovekammeret, og jeg havde anskaffet mig et Sengested med tærnet Omhæng om, som jeg købte af Kontrollør *Duche* for 28 Rdr., og havde anskaffet mig et Bord og et Spejl i Dagligstuen for 4 Rdr. 3 $\frac{1}{2}$, flyttede jeg ufortøvet ind i min Bolig. Herhen bragte man mig Frokost og Aftensmad, Fløde til Kaffen; forresten spiste jeg i mit forrige Logis, undtagen naar jeg for Sygdom, som dog sjælden indtraf, maatte holde mig hjemme.

Den anden Januar mældte jeg min Ankomst til Horsens for min Biskop, forlangte at vide, om min Ankomst til Aarhus var nødvendig, og forhørte, hvorledes han vilde foranstalte min Indsættelse m. m.¹⁾

Jeg bestemte selv, hvad Dag Indsættelsen bekvemst kunde ske, og jeg valgte da den 18. Januar. I dette Mellemlum udarbejdede jeg min danske Indsættelses- eller Tiltrædelsestale, examinerede alle Klasser i Skolen for at skaffe mig saa tidlig en Kundskab om den indvortes Forfatning og enhver Lærlings som og deres Læreres indbyrdes Forhold, Duelighed og Fremgang. Jeg forøgede min Kundskab om de vigtigste Familier ved egen Undersøgelse og Iagttagelse, blev buden til Gæst hos Adelen, Gejstligheden, Magistraten, Apothekeren, *Vellejus* og *Groth*, begge fornemme Købmænd i Byen. Fru *Lichtenhjelm*, som havde været en besynderlig Patronesse for den latinske Skole og dens forrige Lærer, ønskede at stemme mig til en fuldkommen Efterlignelse af min Formand i Tænke- og Handlemaade.

¹⁾ Biskop Bildsøe bad paa Grund af sit svage Helbred Herredsprovst Schytte i Horsens om at forrette Indsættelsen paa hans Vegne. Hans Schytte (1705—89) var Sognepræst til Nim og Underup.

Hun ønskede, at alt i Skolen maatte gaa i den forrige Tur, da hun troede, at den var uforbederlig god; hun sørgede derfor ikke alene selv for ved mindelige Samtaler i Forbindelse med sin Mand Kancelliraaden, men endog ved andre, især ved Tredie-Lektiehører *Kattrup*, at underrette mig om den hele forrige Indretning. Da hun som den hele Lichtenbergske Familie understøttede saa mange fattige i Skolen, og hendes salige Fader, Etatsraad de *Lichtenberg*, havde ladet Skolen bygge, stiftet dens Bibliothek og ved en aarlig Gave forøget dens Bogsamling, og da Kancelliraad *Lichtenhjelm* havde foræret et skønne Stykke Jord til Skolens Have og havde tiltænkt mig et stort Stykke dertil, som han og rigtig gav Haven til Rektorboligen i min Embedstid, saa havde denne Familie en Forret til at tale med i Skolens Anliggende. Hver Tirsdag blev jeg buden til Gæst Middag og Aften, og man paa lagde mig desuden at komme, saa tidt jeg vilde. Denne afvejlende Adspredelse holdt de fornøden for min ensformige Ensomhed. Ved Højtideligheder især blev jeg altid indbudet til Etatsraadindens.¹⁾

Til Indsætningsdagen den 18. Januar havde jeg føjet Anstalter til et rundeligt Aftensmaaltid hos min Værtinde for 20 Personer. Disse udgjorde: min Skaber Provst *Schytte*, Kancelliraad de *Lichtenhjelm*, Borgemester *Flensborg*, Raadmand *Bjerring*,

¹⁾ Etatsraadinde Bodil de Lichtenberg f. Hofgaard (1711–95), Enke efter Etatsraad Gert de Lichtenberg til Bidstrup m. m., der døde 1764. Hendes Datter Bodil til Merringgaard og Ussinggaard (1735–1807) var gift 1. Gang med Kancelliraad Jochum de Lichtenhjelm (1701–75) og 2. Gang med Kammerherre, Oberst Chr. Christopher Gersdorff (1741–1805). Hun boede i det endnu bevarede smukke Palais paa Søndergade (nu „Jørgensens Hotel“).

Raadmand *Grøndal*, Fundatsforvalter *Lorch*, Hr. *Frimodt*, Hr. *Bahnsen*, Hr. *Hansen*, Købmand *Vellejus*, Købmand *Groth*, Tredie-Lektiehører *Kattrup*, Anden-Lektiehører *Toldorph*, Apotheker *Helms*, Hr. *Tønder*, mig selv, Værtinden, Datteren, og nogle Præster, iblandt andre Konsistorialraad *Glud*, Præsten i Hatting Hr. *Hyphoff*, Hr. *Colding* i Kjørup. Vi fik 9—10 Retter Mad, som til et Bryllup, forsynede med gammel og rød Vin. Den hele Anretning kostede 26 Rdr. 4 $\frac{1}{2}$. Stadsmusikanten og Organisten, som var en Slags Kantor ved Skolen, gjorde uden Anmodning og uden mindste Betaling alt deres til Højtideligheden ved Indsættelsen.

Kl. 2 Eftermiddag begyndte Forretningen. Efter Vokal- og Instrumentalmusik traadte Provsten op i Kathedret og holdt en latinsk Tale i en talrig Forsamling af de fornemste i og uden Byen, som dertil Dagen tilforn var indbudne. Saasnart han havde indtalt mig og holdt en kort Formaning til Lærere og Disciple at modtage mig som deres Bestyrer, Raadgiver og Formand og oplæst mit Kaldsbrev, traadte han ned af Kathedret for at overlade mig det. Jeg holdt den Tale, som siden mod min Villie blev trykt i Aalborg 1774, 8vo. I denne findes meget, som vel kunde taales at høres, men derfor ikke at læses, meget, som var stilet paa lokale Omstændigheder og Læreanstaltens Tarv, meget, som røbede altfor fri Domme over de akademiske Svagheder og Særhederne ved Højskolen, som siden afløste andre Underligheder og ved Glansen af Nyhed tog sig en Mine paa af Forbedringer. Efter

Talen blev igen ved Vokal- og Instrumentalmusik det højtidelige ved Dagen understøttet, og Selskabet lykønskede mig og takkede for Indbydelsen til Aftenselskabet.

Ved dette indtraf en Omstændighed, som let havde kunnet forvirre Hovedet paa mange. Man drak min Sundhed og foruden Værtindens og hendes Datters; endog en Del af Selskabet var ikke alene denne Aften, men nogen Tid derefter troskyldig eller enfoldig nok til at tro, at Anretningen var et Slags Jaord. Hvad min Værtinde ønskede og ved alle Lejligheder altfor tydelig lod sig forlyde med, ja hvad hendes Datter syntes at bifalde, blev nu af Værtinden og Datteren modtaget ved Selskabets Formening med Velbehag. Jeg havde al min Veltalenhed nødvendig, ikke alene denne Aften, men lang Tid derefter, saa hos en, saa hos en anden, for at gendrive denne Vildfarelse. Maaske Anretningens Pragfulness og Jomfru Datterens overordentlige Geskæftighed ved Opvarningen over Borde styrkede denne Mistanke hos Gæsterne. Hvad alle troede, uden jeg selv, det kunde jeg ikke i tre Fjerdingaar faa udryddet af Moderens og Datterens Tanker uagtet min største Forsigtighed og Varsomhed i Ord og Handlinger, førend den kraftigste Gendrivelse ved min Forlovedes Besøg i Horsens paa et hængende Haar nær havde forvandlet min Værtinde til en Furie og hendes Datter til en Taabe. Deres Omhu for mig gik endog saa vidt, at de udspionerede hvert et Fjed, hvert et Trin, jeg gjorde, frygtede for hvert et Besøg, jeg aflagde, hvor der var giftefærdige Døtre,

og Dagen derpaa fristede mig ved at foregive, at Rygtet gik, at jeg var forlovet, snart med den, snart med en anden, og næsten med en ny hver Uge, indtil ingen flere var tilbage, som jeg kunde forlove mig med.

Etatsraad *Cortsen* opholdt sig nogle Maaneder om Sommeren i sin Fødeby Horsens.¹⁾ Han havde lejet Værelser hos Raadmand *Grøndal* og underholdt en Jomfru af sin Familie for sin Regning, som bestyrede hans Husholdning, Jomfru *Huulbeck* — endog saa hende, som var over 40 Aar, tillagde man mig; saa vel undte man mig; thi hun havde vist Fornuft og Erfarenhed for en halv Snes Jomfruer i den Alder, jeg kunde vælge dem. Da hun nu var hædret af den Lichtenbergske Familie, med hvilken *Cordsen* var beslægtet, og altid kom i de fornemste Selskaber, saa var hun og almindelig højagtet, og jeg med flere besøgte hende tidt. Al den paalidelige Kundskab, hun havde om alle Familieforbindelser, var mit Kompas forbi Banker og Skær paa mit farlige Farvand, hvor jeg ellers let kunde have strandet, da glimrende Fordele og rige Tilbud i Byen og uden Byen, umiddelbar og middelbar, blev mig gjorte. Jeg aagrede med hendes ubekostelige Indsigter og paalidelige Erfarenhed, som adskillige Tildragelser siden tilfulde stadfæstede.

Skolens Tilstand var ikkun maadelig, især den øverste Lektie, som saa godt som fra St. Hans Dag 1773 ved *Tetens'* Bortrejse og Planfuldhed til hans

¹⁾ Stephan Hofgaard Cordsen (1727—1800), Søn af Købmand Claus Cordsen i Horsens og Gertrud Hofgaard, var Højesteretsassessor og blev 1794 Justitarius i Højesteret. 1799 Afsked og Geheimekonferensraad.

Befordring til Stiftsprovst i Ribe var bleven overladt til sig selv.

Hr. *Kattrup*, som i Vakancen af Biskoppen havde været beskikket at være Vice-Rektor, havde en ædel Karakter, han følte Æren og var nøjagtig i sine Pligters Opfyldelse. Hans Nervesvækkelse ved uordentlig Studering især om Natten skaffede ham mange urolige Timer. Hans Sygelighed satte ham meget tilbage i hans Økonomi, i mindre end et Aar blev han 50 Rdr. skyldig paa Apotheket for Medikamenter, og denne hans Fortrykthed forvoldte, at han i sin Forlegenhed blev et Rov for kristelige Jøder. Jeg forstrakte ham alt hvad jeg kunde. Hans Embede forrettede han troligt. Paa Skolen søgte han at ligne mig i en mild Alvorlighed uden Haardhed, men naar han for sin Sygeligheds Skyld læste paa Kammeret og det onde Lune tog ham, bankede han Disciplene efter gammel Skik og Brug næsten umenneskeligt.

Anden Lektie-Hører *Matthias Toldorph* var en gammel Mand paa over 50 Aar. Han var gift og havde 5 Børn og sad i et Levebrød paa meget lidet over 100 Rdr. og maatte naturligvis ved den strængeste Økonomi synke alt dybere i Armod, og tilsidst gik det saa vidt, at han om Løverdagen gik i de omliggende Byer med sin ældste Søn for at indsamle hos Godtfolk noget til sin Underholdning. Til al Lykke havde han Attestats, prædikede i Nødsfald for Præsterne, men havde et slet Rygte paa sig, — Gud véd skyldig eller uskyldig — fra den Tid han konditionerede hos Hr. *Hartmann*, hvis

Præstegaard brændte, uden han tabte det mindste, thi han havde reddet alt sit Tøj og var den eneste, som fik sin Ejendom udrevet af Luerne; desuden skal der have været en Slags Mistænkelighed paa ham, jeg véd ikke, som Medvidende i et Mord, der skete paa samme Tid. I det mindste kunde disse Beskyldninger ikke bevises. Denne Mands Nærighed og Disciplenes Taabelighed, som fødte den for at tilliste sig Friheden ved at skyde sammen for at forære ham et Stykke Kød imellem og andet for at betinge sig en uindskrænket Frihed til at handle og i hans Nærværelse gøre, hvad de vilde, og samme Mands lumske Haardhed at plage de Disciple, som ikke havde Raad til, saa at sige, at bestikke ham, gjorde ham overmaade foragtelig før min Tid. Jeg søgte at sætte ham i Anseelse, tvang ham til at lægge nogen Værd paa sig selv, indbød ham ofte tilbords, og hemmede med Alvorlighed al Ringeagtelse, som Disciplene vovede at byde ham. Derfor kunde han og i min Tid udrette mere end tilforn, endskøndt det ej forslog eller var klækkeligt til Øjemedet. Alle mine Forsøg, at faa ham befordret, mislykkedes, fordi han ej vilde være mindre end Præst.¹⁾

Efter en nøjagtig Examen blev 6 Disciple, som aldeles ikke var oplagt til Studeringer, med Bispens Tilladelse bortvist. Denne første Renselse satte en Slags Skræk i de Forsømmelige. Den øverste Lektie var meget forsømt. Jeg listede mig igennem ved en ordentlig og vedholdende Arbejdsomhed, som

¹⁾ Det lykkedes dog Tauber efter store Anstrængelser at skaffe ham Præstekald, som ovenfor nævnt.

ledte Disciplene tilbage til en rigtig Beskæftigelse til Foraaret 1774, strax efter Paaske, da jeg maatte gøre en Rejse til Aalborg for at skifte og dele med min eneste Søster efter vor Salig Moder.

Min Agt var at tage Turen igennem Viborg, for at besøge min Velynder og Ven Biskop *Rottbøll*; men da det just var Snapsting og faldt for bekosteligt at opholde sig paa den Tid i Viborg, tog jeg omkring ved Skanderborg til Randers, som fra Horsens var 9 Mil, besøgte Rektor *Fuchs*¹⁾ og glædede mine Venner i Aalborg med min Nærværelse en hel Maaned.

Jeg begyndte at skride til Afgørelsen mellem mig og min Søster ved Delingen af min Moders efterladte Formue. Endskøndt min Moder aldrig forpligtede mig til at dele ligelig med min Søster og maaske aldrig tænkte paa ligelig Deling, hvilket jeg maa slutte af den Tildragelse, at hun uden mit Minde havde tilskrevet min Svoger Gaarden for 700 Rdr. i Stedet for at den havde kostet min Fader 950 Rdr., hvilket jeg dog fortrød noget paa, ikke desto mindre af Kærlighed til min Søster tog hende i lige Lod med mig. Da vi delte de rede Penge, som fandtes i min Moders Gemmer: 200 Rdr. i Rigsorter, 200 Rdr. i Kroner og 80 Rigsdaler i Sexskillinger, vilde min Søster med sine grædende Taarer frabede sig denne Fordel. „Du har,“ sagde hun, „Ret til en Broderlod og fortjener at have den. Jeg og mine har nydt saa meget godt af min Moder, at jeg ikke kan være bekendt at tage imod denne Godhed til

¹⁾ Professor Christian Carl Frederik de Fuchs (1726–80) blev 1762 Rektor i Randers.

Dit Tab.“ „Jeg har nu besluttet det,“ svarede jeg. „Du kommer til at fortryde det,“ sagde hun, „og naar Du skal sætte Bo og begynde Husholdning, da kan Du vel behøve hvad Du kunde faa i Arv.“ Deri var hun en sand Profet, men jeg troede ikke Spaadommen, fordi jeg var mindre erfaren end hun og tænkte, at mine Embeds-Indkomster endelig maatte være klækkelige til min og en Families Underholdning i Følge min Livstanke eller Grundsætning: Hvo, der ikke med en Familie han leve af 500 Rdr. Indkomster, han maa æde Sten. Endelig greb jeg til at sige: „Din Salige Moder, ifald hun kunde se op, vilde selv bifalde min Beslutning,“ og dermed lod hun sig det sige.

Jeg modtog i Obligationer 750 Rdr., som stod i tre Gaarde, 200 Rdr. havde jeg iforvejen optaget. Alting var registreret og vurderet af kyndige Mænd og jeg vilde dele ligelig, men min Svoger selv syntes, at det gik for vidt. „Du er,“ sagde han i hans ærlige Sprog, „alt for god og Dig selv for nær. Saa-danne Søskende har jeg aldrig kendt, som saa uegenlyttig elsker hinanden. Din Søster var tilfreds, at Du vilde tage det hele, og Du er færdig at give hende Din Lod. Nej, saa aldrig maa jeg tillade, at min Kone lader sig tvinge til. Vil Du give hende noget i Stedet for det Udstyr og den Medgift hun rimeligvis kunde have ventet, saa kan Du. Andet tilkommer hende ikke.“

„Hvor stor,“ sagde jeg, „skulde en Medgift være, skal den ansættes efter som min Salige Moder fik af hendes formuende eller bemidlede Moder, eller

hvorefter skal den bestemmes?“ — „Naar Du giver 60 Rdr. saa er det nok.“ „Ih Snak,“ sagde jeg, „kunde min Moder saa slippe sin eneste Datter fra sig! Jeg skal nok udstyre min Søster, lad mig raade!“ — Vi gik til at dele Guldet og Sølv. Jeg fik over 200 Lod Sølv. Hun paanødte mig nogle Guldringe og min Moders Guldkæde. Guldstykkerne delte vi ligelig, jeg fik omtrent 50 Rdr.'s Værdi. Da jeg nu paa ingen Maade var at bringe fra min Beslutning, blev alt hvad min Søster vilde have, nemlig alting op og ned, som det stod i min Moders levende Liv hende overladt, Køkkentøj, Tin, Kobber, Boskab for 300 Rdr. Jeg tog og for Vurderingen, hvad jeg vilde have. Det overflødige Kobber, baade det forarbejdede og det raa, blev solgt underhaanden; jeg fik min Halvdel, et Par hundrede Rigsdaler. Desuden Lærred og Linned. En hel Kasse med ganske nyt Køkkentøj af Kobber og en anden Kasse med Sengklæder, som min Salig Moder havde hensat til mig. Jeg kan da gerne regne min hele Arv med rede Penge for 1500 Rdr.; af dem havde jeg i Behold, da jeg skulde giftes, foruden det, der ikke kunde slaaes i Penge, men dog havde Penges Værdi, omtrent 1200 Rdr. at sætte mig i Stand med. Nu raadede min Svoger og Søster mig til at gifte mig; de foreslog mig adskillige antagelige og fordelagtige Veje, iblandt andet Købmand *Niels Overvads* Datter, som var af min Familie og som kunde tænkes at blive Arving med en eneste Broder til mange Midler. Jeg lod mig overtale til at besøge hendes Fader, for med det samme at agte paa hendes Adfærd, og i Fald

det var gørligt i saa kort en Tid, at opspore hendes Tænkemaade. Hun var mig ikke modbydelig just, men tiltrækkende var hun ikke. Min Svoger, som ønskede denne Forbindelse, havde underhaanden erkyndiget sig om hun var tilsinde at modtage saadant et Tilbud, men hun svarede, at hun ej forlod sin Fader saa længe han levede. Jeg blev glad over dette Udfald, thi hvor der var saa rig en Brud paa en 50,000 Rdr., tænkte jeg, maa der vist være en ægte Herskerinde.

I Aalborg lod jeg forfærdige alt det Arbejde med Stene, Smykker, Ørenringe, Guldringe, Spænder, Haarkam, Halssmykke, som siden blev leveret min Kone til Fæstensgave. Det kostede ialt 120 Rdr. Jeg havde nu disse Kostbarheder i mit Eje uden at kunne afgøre, hvem jeg vilde forære dem.

Da jeg nu havde fornøjet mig i Aalborg saa længe, og længere end jeg vel kunde, rejste jeg tilbage Fredagen før Pintsefesten til Viborg. Jeg drog ind i et Værtshus, gik strax hen og meldte mig hos Biskop *Rottbøll*, men traf ingen hjemme uden Pigen, som lovede at berette, at jeg var kommen til Byen. Saa snart Biskoppen kom tilbage med sin Frue, Jomfru *Begtrup* og den ældste Søn og Datter, sendte han strax Bud og lod mig bede anden Dagen til Middag. Det var en Lørdag, og man gjorde ingen Forandring i Anretningen. Jeg forblev der hele Dagen og blev Dagen derpaa igen bedet til Bords. Biskoppen havde nok at tale med mig om, vi spaserede med hinanden, og han fornøjede mig det bedste han kunde. Jeg udlod mig aabenhjærtig for ham, at jeg blev sat

i den Nødvendighed at anlægge Husholdning til Mikkelsdag. Alle mine Venner raadede mig til at gifte mig og ikke vove at begynde Husholdning uden at vælge mig en Kone, som kunde bestyre den. Han svarede: „Jeg raader til det samme og anser det for Deres Pligt at gaa forsigtig frem til at gøre saa vigtigt et Skridt.“ Mere sagde han ikke, han foreslog ingen, rekommenderede ingen, nævnede ikke engang nogen, han tav, hvad han saa tænkte.

Den Jomfru *Begtrup*, som jeg tidligere har meldt om, at jeg traf hende i Barmer Præstegaard med Biskoppens, havde jeg dengang ønsket alt godt uden at tænke paa nogen saa nær Forbindelse med hende, hviket endog er bevisligt deraf, at da jeg rejste med Hr. *Rasmus Gjessing* fra Kjøbenhavn igennem Fyn til Horsens, spurgte han mig, om jeg ikke kunde give ham Anslag paa en smuk Pige, han kunde vælge sig til Kone. Med min sædvanlige Aabenhjærtighed og Ærlighed svarede jeg: „Den eneste, jeg kender fra saadan en Side og turde rekommendere Dem, er den Jomfru *Begtrup*, som er hos Biskop *Rottbøll*; hun er opdraget i Professor *Worms* Hus, og *Torben Holm*, som i sin Skolegang laa der i Huset, har talt meget til hendes Fordel. Naar De nu kommer til Viborg for at blive ordineret, kan De jo se hende.“ Det var for meget sagt, naar jeg selv havde været betænkt paa at vælge hende.

Denne Jomfru *Gregoriana Begtrup* var indsvøbt i en Sørgedragt. Hun havde nylig mistet sin Moder, Fru *Worm*, var temmelig udtæret af Sorg,

og en vis Tungsindighed prægede sig i hendes hele Adfærd.¹⁾ Hun syntes at fremkalde Medlidenhed hos mig, som havde kendt hende i hendes blomstrende Tilstand. Jeg stjal mig til at kaste Øjne til hende, uden at hun kunde mærke det, betragtede hende som mere forladt end tilforn og tog en Slags Del i den Bekymring, jeg kunde læse af hendes Øjne, og som nu havde borttranet hendes Sundhedsfarve. Jeg ønskede, at hun maatte blive snart velforsynet uden at turde beslutte mig til at blive hendes Befrier. Uskyldigheden fremtrinede i alle hendes Miner og Lader, kort sagt, hun var i mine Tanker en god og fornuftig Mand værd, uden at jeg fandt paa, at jeg skulde blive det. Jeg talte ikke et eneste Ord til hende eller med hende, men agtede efter min Maade paa alt, hvad hun talte og gjorde, for deraf at uddrage mine Betænkninger og Slutninger, kort sagt, jeg behandlede hende, ligesom jeg behandlede alle Folk uden Hensyn til deres Køn, med hvilke jeg var i Selskab.

Anden Pintsedag Kl. 7 Form. rejste jeg fra Viborg. En stærk Blæst gennem den ubehagelige Egn lig Arabiens Sandørkener gennemtumlede mig den hele Dag. Ved Klodemølle, hvor der var Skiftested, kunde jeg ikke faa Befordring. Jeg tvang derfor min

¹⁾ Gregoriana Begtrup, som var født 1751 og som 1774 blev Taubers Hustru og døde 1820, var en Datter af Provst Erich Giørup Begtrup (1713—86) og Christina Augusta Bruun (1717—87). Han var fra 1740 Præst i Vistofte ved Ebeltoft og Provst i Mols Herred og Stiftsbotanikus i Aarhus Stift. — Professor Jens Worm (1716—90) var Rektor i Aarhus fra 1752 til 1775, blev 1754 Professor, 1777 Justitsraad. Han var Forfatter til „Lexikon over lærde Mænd“. 1754 blev han gift med Anna Müller, en Præstedatter fra Holbæk ved Randers (1701—74), der i et tidligere Ægteskab med Præsten Gregers Brunn til Gjerrild var Moder til Gregoriana Begtrups Moder. Taubers Hustru var opdraget i det Wormske Hus.

Kusk til at køre mig $\frac{1}{2}$ Mil længere, hvor jeg for gode Ord, og for hvad de forlangte, fik den usleste Befordring. Deres Heste i denne Egn var saa usle i Snapstingstiden, at de næppe kunde bære sig selv. Uagtet Kuskers Friskhed at pine paa dem med Piskeslag blev dog Hestene tidt staaende ganske stille uden at kunne gaa af Stedet. Langt om længe naaede vi endelig til en Gaard $2\frac{1}{2}$ Mil fra Horsens, hvor jeg overtalte Manden til at køre mig. Jeg blev enig med ham om 10 Ø og, i Fald han skaffede mig til Horsens inden Kl. 10, en halv Skæppe Havre. Han kørte som en brav Mand og vandt sin Havre.

Jo nærmere jeg kom imod Horsens, jo skønnere blev Egnen. Jeg kunde næppe udholde den Glæde, jeg følte, i denne stille og behagelige Aften; forfrisket af Aftenkølingen, og fortryllet ved alle de Behageligheder, som har fremarbejdet sig til Flor og Yndighed i min Fraværelse, gik jeg i mine Værelser som Adam i Paradis. Skuede jeg ud til Kirkegangen, saa var Alleen til Kirken og Træerne for min Bolig det behageligste Syn,¹⁾ ligeledes var Udsigten fra den bedste Stue til Haven og fra Gæstekammeret ud over Haven, især fra Spisekammeret over Marken, Søen og til Skoven paa den anden Side, meget henrykkende. O Gud! tænkte jeg, hvor lykkelig kan Du nu ikke være, naar Du havde en værdig Mage at dele denne Lykke med! Den klare Aftenskumring skyggede ind i Værelset, og Træernes Toppe vippede paa Gulvet ved Vindens sagte Bevægelse.

¹⁾ Kirkegaarden grænsede dengang mod Øst til den fordums Latinskole-Bygning og dennes Havedige.

Jeg gik ud paa Kirkegaarden, spaserede en halv Time omkring iblandt de Døde, og derpaa søgte jeg til Rolighed og Udhvilelse i Søvnens Arme. Og hvor vederkvægende var ikke denne Nats Hvile efter de ti Mils Kørsel og Slæben igennem Land og Storm. Anden Dagen begyndte jeg mit Arbejde paa Skolen.

Min Værtinde, som havde saa travlt med at sammenknytte en Forbindelse mellem mig og hendes Datter og derfor kappedes med Datteren om at gøre mig alting til Velbehag og udforske hvad jeg helst gad spise o. s. v., forstærkede sit Forsøg ved at fortælle mig om sin Formue og Velstand, ved at vise mig omkring og gøre mig opmærksom paa Sølvtoj, Køkkentøj og andre Ting af Værdi, ja hun gik endog saa vidt, at hun lagde til: „Alt dette overlader jeg til min eneste Datter, naar hun kunde blive forsynet.“ Jeg bifaldt hendes Beslutning og betragtede alt som en fremmed Ejendom, der ikke nogensinde skulde tilfalde mig. Da nu alt dette ikke vilde hjælpe, sagde hun mig ligefrem, at længere end til Mikkelsdag kunde hun ikke være min Værtinde, jeg fik derfor at se mig om efter en anden. I Forvejen havde hun hørt af mig, at jeg aldrig vilde anlægge Husholdning uden at tage mig en Kone. Nu tænkte hun, som vidste, at jeg ej skøttede at spise paa Gæstgivergaarden hos Raadmand *Bjerring* eller med Officererne hos Md. *Gjessing*: „Nu maa han i denne Knibe udbede af mig Bistand og Raad eller smække til at sige: saa faar De skaffe mig en Husholder, som tillige kan være min Kone.“ Men jeg tog mig smukt

i Agt for ikke at give Anlægget en for hende saa gunstig Vending. Jeg svarede: „Det er mig ubehageligt at miste saa forstandig og omhyggelig en Husmoder, som De er. Vel bliver jeg sat i en Slags Forlegenhed; men jeg haaber, at min Forsigtighed og Fornuft skal vise mig en Udvej ud af dette Vilde-rede som af mange langt større.“ Derved blev det denne Gang.

Konsistorialraad *Glud*¹⁾ havde en eneste Datter, som han gerne ønskede, jeg kunde have faaet Lyst til. Selv slog han derpaa og havde givet Kancelliraad *Lichtenhjelm* i Kommission at foreslaa dette Parti. Jeg havde set Datteren og fra alle Kanter indhentet Efterretninger om hendes Huslighed og Due-lighed, om hendes Karakter og Sindelag og lod hende nu uden al Sammenligning være attraaværdig; kuns een Post var i Vejen, og jeg turde derfor ikke beslutte mig til dette Valg, i hvor rigt Byttet end var, men lod det staa ved sit Værd, indtil jeg fik flere at sætte paa Valg. Kancelliraad *Flensburgs* ældste Datter blev mig tilbudet ved *Lichtenhjelm*, som ogsaa her fik denne Kommission, fordi jeg kom der hver Tirsdag og ellers tiere. Medgiften var strax 1000 Rd. foruden Udstyr efter Standsmæssighed. Det var desuden, lagde han til, fordelagtigt for mig at have saadan en Svigerfader i Byen, som ved alle Lejligheder i den Forbindelse, jeg stod i med ham som Skolens Forstander, kunde nytte mig fra alle Sider. „Ja“, svarede jeg, „men er det ogsaa i Økonomien og Husbestyrelsen efter min egen Plan ligesaa fordel-

¹⁾ Hans Poulsen Glud (1717–80), 1740 Sognepræst til Glud og Hjarnø i Vejle Amt.

agtigt at have sin Svigermoder her i Byen, som maaske kunde faa i Sinde at byde og befale i mit Hus som i sit eget og anse min Kone ligesom hendes tilforn underdanige Datter, der var nødt til at danse efter hendes Pibe.“ *Lichtenhjelm* svarede: „Der er noget i det, De siger. Jeg raader kun uden at forbinde Dem til Noget.“ Hun blev ikke bortgivet til Hr. *Frieborg*, førend Faderen havde faaet mit udtrykkelige Svar; „thi“, sagde *Lichtenhjelm*, „vil De have hende, som er den bedste, saa skal *Frieborg* have den yngste¹⁾.“ — Iblandt dem, de Fornuftigtænkende vilde have undt mig, var Vejermester *Stephansens* Datter den fornuftigste og husligste; men da jeg havde foresat mig at vælge en Kone, som ikke alene kunde bestyre mit Hus, men endog hædre mig i alle Selskaber, i alle Forbindelser og ikke blot passe sig til den Egn, jeg nu var i, men til hvad Egn det skulde være, ifald jeg blev forflyttet, som jeg vist haabede, saa forøgede det min Varsomhed og Betænksomhed i mit Valg. Jeg blev ganske ubestuttet og henstillede alting til Guds vise Bestyrelse, som jeg havde saa øjensynlige Prøver paa. Jeg besluttede derfor at trække en fornuftig Mand med ind i Spillet, som jeg havde Tillid til. Vel havde Professor *Balle* tiltænkt mig en virkelig god Kone, som han i sit Brev til mig af 10. April 1774 hilser fra og kalder min „Schatz“²⁾; men jeg troede bestandig, at man skulde vælge en Kone, som kunde skikke sig i alle Forbindelser.

¹⁾ Borgmester Andreas Flensborgs Datter Kristine, der døde 1828, blev gift med Sognepræst til Nørre-Sneede Niels Friborg (1731—1809).

²⁾ Se Side 151.

Nu var det da en høje Tid at samle en Del sammen, som kunde sættes paa Afgangslisten, for iblandt flere at vælge den bedste og ikke siden at have Aarsag til at bebrejde sig den mindste Overilelse. Til Biskop *Rottbøll* skrev jeg strax efter min Hjemkomst til Horsens et enthusiastisk Brev over min paradisiske Bopæl og min Trang til en Selskabske i min yndige Ensomhed til Deltagelse i Livets Behageligheder. Jeg bad ham om at give mig de tilforladeligste Efterretninger, som jeg kunde vente af ham som min Velfærds Ven, om Jomfru *Gregoriana Begtrups* Karakter, Gemytsbeskaffenhed, Forstands og Hjertes Værd, Fremgang i Kundskaber og hendes Køns nødvendige og prydende Dueligheder og Færdigheder, Huslighed og Oplagthed til at omgaas Børn, tildanne dem til Mennesker, Borgere, Kristne, og gøre en Sammenligning tillige imellem min indvortes og udvortes Forfatning for at bestemme efter den Kundskab, han havde til mig og hende, om han troede, at vi kunde være skabte for hinanden og i Ægteforbindelse gøre hinanden lykkelige m. m. Om alt dette udbad jeg mig en nøjagtig og omstændelig Beskrivelse, dog paa de Vilkaar, at det ej blev aabenbaret for noget Menneske, allermindst for Jomfruen, og han paa ingen Maade vilde binde og forpligte mig til noget Valg, da min Hensigt kun var at faa den paalideligste Kundskab om hende som om mange flere af hendes Stand og Vilkaar, for siden efter de skarpeste Undersøgninger under Guds vise Førelse at gøre det bedste Valg. Jeg fik derpaa den 30. Maj 1774 fra Biskop *Rottbøll* følgende Svar:

„Elskeligste gode Ven! — — —

— — — Naar jeg sammenlignede Beskrivelsen af Deres yndige Bopæl med Deres øvrige Forfatning, som De aabner mig i Deres kære Skrivelse, synes De ikke at være Adam ulig i første lyksalige Stand, da ham fattedes intet uden en Mage. Men saa gode Raad, der nuomstunder end kunde være, til at faa slig Mangel erstattet, roser jeg dog den Forsigtighed, hvormed De gaar til Værks, og ønsker Dem det, De ventelig selv alvorlig tilbeder sig, jeg mener Vejledning fra det Høje af den store Forsynshaand, som saa kendelig har vaaget over Dem og saa vel ført Dem hidtil. Thi Skridtet er, som De selv behager at anmærke, vigtigt og saa vigtigt, at jeg med al min Tilbøjelighed til at raade Dem det bedste, dog helst vilde være udenfor at raade noget i dette Tilfælde. Imidlertid bør jeg, saa travlt jeg end har, ikke opsætte at fyldestgøre min Vens Begæring i al Oprigtighed, da det maaske kunde være Dem kært jo før jo hellere at underrettes. Hvad nu den gode Jomfrus Forældre angaar, da har hun saa smukke Folk at slægte paa, at jeg tilskriver med Rette deres Fromhed og kærlige Opdragelse en stor Del af det gode, der findes hos Datteren, hvilket gav min Kone først Anledning til at gøre dem Tilbud videre at uddanne hende. Faderen er Provst paa Molsland og Præst i Vistoft, Moderen en Datter af salig Fru *Worm*, og endskøndt de hverken er i Gæld, ej heller uden skikkeligt Formue, som kan tilfalde dem i Arv efter bemeldte Fru *Worm*, vil det dog ikke udgøre noget klækkeligt iblandt saa mange Børn, 10, om

jeg mindes ret, i Tallet, hvoraf flyder, at Jomfruens Omstændigheder ikkun kunne være maadelige eller i det mindste ikke saa fordelagtige, at en Frier just derfra kunde tage Aarsag til at bestemme sit Valg, naar han egentlig vilde se derpaa. I Henseende til hendes Gemytsbeskaffenhed har jeg af min Kones Vidnesbyrd og den Erfaring, jeg nu i to Aar, hun har været i mit Hus, derom har kunnet indhente, største Aarsag til at give hende det fordelagtigste Skudsmaal og holder mig overbevist om, at hun har de bedste dispositiones til at gøre en Mand lykkelig, som et vakkert og velopdraget Fruentimmer kan have. Hun kender de Regler, som Æren foreskriver hendes Køn, og følger dem nøje, saa min Kone i den Henseende er hjertelig fornøjet og troer, at hendes eneste Datter ikke kan være i bedre Hænder. Hendes Hjærte er medlidende og følsomt, hendes Forstand vel dyrket, og hun er sine fattede rigtige Grundsætninger tro, saa hun, endog overladt til sig selv, næppe skal støde an imod den strengeste Dyds Fordring. Med dette alt forener hun en tækkelig Opførsel i det udvortes, som gør hende almindelig vel yndet. Min Kone holder hende og for huslig og villig til at tage alting paa det nøjeste uden at lade det fattes paa det fornødne og anstændige, saa jeg paa min Samvittighed ikke véd, at hende mangler noget af det væsentlige, som kan gøre en Mand lykkelig, men snarere troer jeg, at der skal Lykke til at træffe et Fruentimmer af saa mange gode Egenskaber, naar man ellers kan lide Personen, som kommer an paa den forskellige Smag og

Tilbøjelighed. — Her har De min Mening, saaledes som Sandhed og Redelighed fordrer den i saa vigtigt et Tilfælde, uden mindste Hensigt til at skaffe hende nogen Fordel deraf eller bestemme Dem i mindste Maade. Raadfør Dem nu med Deres Hjærte og Omstændigheder og gør saa, hvad Gud giver Dem i Sinde. Mig skal det være lige meget, hvem De vælger, naar De ikkun maa blive saa lykkelig som mulig; det under jeg Dem og holder forresten alting hos mig selv efter Bogstaven i Deres sidste Brev, indtil jeg hører mere fra Dem.

Jeg maa dog forsikre Dem, næst kærlig Hilsen fra mit Hus og alle Bekendtere her, at jeg længes ret efter atter at se Dem hos mig, og naar det en anden Gang kan ske, er mit Hus til Tjeneste, hvor De med aabne Arme skal modtages af Deres hengivne

C. M. Rottbøll.“

Efter dette Skilderi paa en duelig Ægtemage, som ikke var blot et Ideal, men noget virkeligt, noget reelt udenfor Indbildningen, havde jeg travlt med at gøre Sammenligninger og veje fleres indvortes og udvortes Værd mod hinanden. Udvortes Fordele, Formue og Udsigt til Velstand, kunde jeg øjne fra alle Kanter, naar jeg havde sat højest Pris derpaa og ladet alt andet være en Bisag. Huslighed og Rigdom kunde jeg og træffe forenede; men Sjæls Dyrkelse, en god Smag og den udvortes Kultur, som gaar under Navn af god Levemaade, fattedes. Skønhed og udvortes Smukhed, ikke saa meget naturlig som tvungen ved Afrettelsen og Kunsten, frem-

bød sig for mig i Guldskaaler. Men da jeg ikke alene valgte mig en Kone til Tidsfordriv og sandselig Mættelse for nogle Aar, men troede, at jeg og i mit Valg skulde sørge for Efterslægten eller det forventede Afkom, saa maatte der i Valget tilliges paa, at Konen havde en dyrket Forstand og en praktisk Indsigt i Pædagogikken efter Grundsætninger og ikke blot efter Vedtægter og Moder, tillige besad en bøjelig Sjæl, som kunde lade sig stemme til at efterkomme alle sine moderlige Pligter efter Overvisning og Overlæg, om endog hele Verden skulde handle og tænke anderledes, og endelig en Sjælsstyrke til at foragte de Mistydninger og vrangdomfældelser, som andres enten Selvklogskab eller Hævngherrighed mod Synderlinger og Afstikkere uden Barmhjærtighed vilde fælde. Efter denne vidtløftige Plan fandt jeg ingen iblandt alle dem, jeg selv kendte, og som var mig foreslagne, som jeg troede saa vel at kunne bekvemme sig efter mine Forslag og Kundskaber i Opdragelseskunsten, som der havde til dannet sig i Biskoppens Hus, ikke alene ved gode Skrifers Læsning i det franske Sprog, men og ved Lejlighed til at prøve sine Indsigter ved Udøvelsen. Dertil kom ogsaa, at al den Kundskab jeg havde om de andre Medbejlere til Deltagelse i min Lykke, var kun i det almindelige, ikke speciel og omstændelig nok i det reelle. Derimod havde jeg Biskoppens skriftlige Beskrivelse, som strakte sig stykkevis til det hele og lovede saa meget efter Erfaringsgrunde og Syn for Sagen. Desuden frembød de øvrige en Løkkemad ved en rig Medgift og forudsatte, at hvor

dette udvortes Værd fandtes, maatte nødvendig det varige, uforstyrrelige og altid nydelige Gode endelig findes eller i det mindste forudsættes, da man efter Mængdens Tanker kan bøde paa Savnet af de indvortes Fuldkommenheder ved tilkøbte Prægtigheder. Og endelig var her ikke en Mand, der frembød sin Datter og følgelig kunde være partisk i sine Domme over hende, men en Ven af mig, der langt fra ikke vilde gøre mig ulykkelig eller mindre lykkelig ved at opvække en lidenskabelig Kærlighed hos mig til en Person, som han ikke troede fortjente at elskes længer, end Sundhedsfarven, den udvortes Skønhed, varede. Biskoppens veltrufne Skilderi blev ligesaa efterretteligt for min Forstand som for min Indbildningskraft. Saa ofte jeg begyndte at vakle i min Overvejelse, sejrede Fornuften og holdt sig til Biskoppens Brev som et Kreditiv. Fristelser havde jeg i Mængde, ikke indvortes saa meget som udvortes; men jeg stod klippefast uden at rokkes ved Lykkens Solskin ud paa det lumske Dyb.

Man forundrede sig over min Haardførhed og Uanfægtelse. Man gik endog saa vidt i sin Beundring, at en Præst ved Navn Hr. *Hansen*¹⁾ havde indgaaet et Væddemaal med Konferensraad *Cortsen*, Jomfru *Huulbek*, Hr. *Frimodt*²⁾ og Hr. *Kattrup*, at jeg aldrig giftede mig. Saa lidet kunde det mærkes, at jeg havde Udkast til nogen Ægteforbindelse i Hovedet, fordi alles Anfald paa mig var frugtes-

¹⁾ Jacob Hansen (1728—86) Præst ved Hospitalet i Horsens 1760 og res. Kapellan ved Kirken fra 1782.

²⁾ Niels Frimodt (1718—85) fra 1749 Sognepræst i Horsens.

løse, og man ikke mærkede mindste Adspredelse i min Adfærd, Miner og Taler. Man betragtede mig derfor som en abstrakt Filosof, der altid var inde i min egen Ideverden uden at føle noget for den Verden, der omgav mig, og forelskede mig i det betragende Liv uden at attraa det sandselige og beskuelige.

Nu nærmede Tiden sig, at min Værtinde ventede et Besøg af Justitsraad *Ryberg* fra Aalborg,¹⁾ som havde hendes Søster, og derfor lagde alle Aarer om Borde for at gøre mig bekendt med hendes Formue for at lokke mig til at vælge Datteren. Denne fortjente en god Mand. Moderens Strenghed og Haardhed havde forkuet alle de gode Anlæg, der var hos hende i deres første Spirekraft; lydig efter Vanen, uden Overbevisning, mere afrettet end opdraget, et blødt, venskabeligt, veltænkende, men i meget forstemt Sindelag, uden Kendskab til sig selv og Verden, dreven i Husholdningskonsten og en sparsom og ubekostelig Velanstændighed, omhyggelig for at behage alle ved en anstændig Føjelighed. — Hvad Under, at hun umagede sig for at behage mig, som ved Forbindelse med hende kunde rive hende ud af hendes Dunkelhed og Slavetilstand i en mere uafhængig Frihed! Hun var altfor beskeden efter Kønnets vedtagne Love og medfødte Blufærdighed til at lade et eneste Ord falde, som kunde sigte til hendes Øjemed; men desto mere veltalende var hendes godlidende Øjne og travle Omhu for at udspejde mine Ønsker og Forsætter; hun var

¹⁾ Justitsraad Christen Bertelsen Rydberg, død 1796, Ejer af Randrup Gods, gift 1770 med Ane Marie Kraft, død 1790.

altid forekommende og overraskende med sine Anretninger og Omhyggelighed for at lede min liden Økonomi paa Skolen efter Klokkeslet til Punkt og Prikke.

Engang kort før *Rybergs* Ankomst vovede hun et Skridt, som var ganske undskyldeligt efter Omstændighederne, som jeg sildigere hen i Tiden opdagede. Pigen, som bragte mig hver Aften min Aftensmad, meldte min Værtinde og hendes Datter. Jeg sagde: det forstaar sig selv, de skulde være velkomne. Enten nu Moderen havde faaet Forfald, eller hvad der var kommen i Vejen, saa kom Datteren alene uden Følgeskab. Jeg blev meget undselig over dette overraskende Besøg, og da jeg havde talt det lidet med hende, som kunde falde i almindelig Tale, og hun havde set mine Værelser og den hele Indretning tilligemed det meget skønne Tøj, Sengeklæder, Kobber, Linned, Dækketøj, jeg havde faaet tilsendt fra Aalborg, som laa dels strøet omkring i den bedste Stue, dels indesluttet i en stor rød Egekiste, saa foreslog jeg hende en Spaseretur i Haven. Hun modtog Tilbudet. Efter at jeg, som bestandig førte Ordet, havde talt om alt, hvad Haven og dens Indretning og mit forehavende Anlæg gav Anledning til, tilligemed om Eggen og den smukke Udsigt, ja vel og om Vejret og den dejlige Aften, blev jeg udtømmet og forlegen med mit Selskab, da hun ikke kunde føre noget selv paa Bane, men bifaldt alt, hvad jeg sagde. Derfor faldt vi begge til den stumme Rolle. Vi gik tavse nogle Gange op og ned ad alle Gangene. Endelig fik hun det skønne

Indfald, da jeg beklagede mig, at jeg ej vidste, hvor- med jeg kunde gøre Jomfruen Tiden ukedsommelig, at gøre Undskyldning og takkede, fordi jeg havde vist hende omkring, og gjorde Mine til Bortgang. Jeg maatte af Høflighed tilbyde mig at følge hende hjem, skøndt jeg var særdeles misfornøjet over denne Nødvendighed. Jeg ledsagede hende hjem og ønskede hende en behagelig Rolighed. Siden efter erfarede jeg, at en Guldsmed der i Byen, som til- lige var Købmand, havde bejlet til Jomfruen; ham vilde hun ikke sige Ja, førend jeg havde saa at sige sagt hende Nej, eller hun var vis paa, at jeg havde andre Udsigter.

Nu kom da endelig *Ryberg* med sin Familie. Imid- lertid havde jeg faaet Brev fra Biskop *Rottbøll* fra Aarhus, at han og hans Familie var der tilligemed Jomfru *Begtrup* og hendes Forældre. I Forvejen havde jeg skrevet ham til i Viborg, at Jomfruen var endnu den eneste, jeg kunde falde paa at vælge, han maatte derfor forhøre, hvad hendes Forældre kunde give til Udstyr, at jeg derefter kunde an- lægge min Plan til min ny Husholdning. Biskoppen føjede Anstalter i denne Sag. Imidlertid begærer Rektor *Fuchs* i Randers Jomfru *Begtrup* til Kone; men Biskoppen, som havde mig i Baggrunden, fra- raadede hende paa den Grund, at *Fuchs* var en gammel Mand, havde en døv og dum Datter, og hun kunde, som endnu var saa ung, nok gøre et bedre Parti. Jomfru *Begtrup* blev glad over disse Hindringer, og hvad hun ej blev fornøjet, saa blev Bispinden det, som immer frygtede for at miste

Jomfruen for hendes Børns Skyld og endog havde i Sinde at aagre med hende ved at antage andres Børn som Elever i Huset, som Jomfruen under Bispindens Forsæde skulde opdrage i alle Fruentimmer-netheder og i Fransken.

Da nu denne ønskelige Lejlighed at faa Brev og Pakke til Aarhus med *Ryberg* tilbød sig, saa var jeg ret i en Knibe for at fatte en Beslutning i min Vel-færds Sag. Jeg var færdig ved at segne under denne Tungsindigheds Vægt, rev mig løs fra Selskabet under Paaskud at maatte skrive Breve og gøre min Pakke færdig til *Rottbøll* og gik hjem og satte mig til at skrive. Men vel ti Gange greb jeg Pennen og kastede den igen, ligesom jeg havde hørt en Røst: „Betænk Dig vel, hvad Du gør; naar det er gjort, kan det ikke omgøres!“ Jeg anbefalede min Sag i Guds Haand, fattede Tillid til hans Bestyrelse og oplivedes ved den styrkende Tanke, at jeg ej havde urene Hensigter, hverken bejlede efter Penge eller Skønhed alene og havde gaaet saa forsigtig og var-som til Værks, som muligt var, og derfor kunde haabe, at Gud skulde sørge for Resten. Derpaa greb jeg rolig Pennen og iblandt andet skrev saaledes til *Rottbøll*:

„Dyrebareste Velynder og Ven!

Hvor gerne ønskede jeg ikke mundtlig at kunne afgøre saa vigtig en Post, som bestemmer min hele Lykke for Tiden og Evigheden, foruden den Vellyst, jeg altid føler i Deres Højærværdigheds behagelige Selskab. Dog min *Rottbøll* bliver mig en

Tolk god nok, lad ham kun betroes til at sætte Kronen paa min Lyksalighed. Jeg beslutter mig derfor, vejledet af min Tilbøjelighed, overvundet af den Overensstemmelse, jeg spaar mig i mit Valg mellem min yndige Jomfrus Tænkemaade og Smag og min egen, til at udbede mig Deres Mellemland. De behage derfor at aabne for hende mit Hjertes Ønske og lade hendes Forældre bifalde det, ifald Partiet staar dem an. Til Mikkelsdag maa jeg nødvendig antage Husholdning.

En venlig Kone, der kan formilde den i Skolen paadragne Alvorlighed, der kan ved sit indtagende Væsen og sin oplivende Omgang forjage den Mørkhed, den i Forretninger laante Surseenhed, det hos de fleste Skolelærere barske og bortkysende Væsen, at det ej ved Vanen skal blive naturligt, alt dette samlet og mere til venter jeg at finde hos denne Jomfru. Min Lyksalighed er saa stor, at den forslaar til en Familie. 450 Rd. er mine visse Embedsindkomster, de uvisse af Barnedaab, Kirkegangskoner, Bryllupper, Lig, Ofre er en 150 Rd. Min Formand forsikrer, at Embedet altid er over 600 Rd., fri Bopæl uden Byrder og Skatter¹⁾. Ved en fornuftig Husholdning, ved Varsomhed for ikke at indvikles med hele Byen, behøves ikke nær saa meget til at bestyre Udgifterne til Nødvendighed, Nytte og Fornøjelser. Overskuddet derfra helliges Bogladen. Det falde da Deres Højærværdighed til — hvilken sød Fornøjelse for en ædel Sjæl! — at forøge min Lyksalighed. Bifalder Jomfruen og hendes Forældre mit Forslag,

¹⁾ Tauber, der som Rektor henhørte under Gejstligheden, var efter de da gældende Bestemmelser fri for at betale Skat.

at lade deres Jomfru Datter gaa i Horsens Skole, saa behage Deres Højærværdighed for det første at levere Jomfruen denne medfølgende lille Æske med stenindlagte Ørenringe, Guldring o. s. v.; alt det øvrige, som hører dertil, en med Stene besat Kam, Haarnaal, Armbaad, Bevernaal, Hals Smykke, Skospænder, her fejler Sproget mig, skal jeg enten selv medbringe eller skikke som Forløber for min Person. Egnen vil vist staa Jomfruen an, og en ganske artig Samling af franske, tydske og danske Skrifter i de skønne Videnskaber venter paa hendes Nærværelse for at blive læst af hende, da mine daglige Forretninger kuns sparsomt tillader mig at bruge dem. I Længsel efter Deres og, om Tilbudet billiges, min Elskværdiges Svar, henlever jeg nu som før Deres Højærværdigheds oprigtige Ven og Tjener

Horsens, den 2. Avgust 1774.

J. H. Tauber.“

Med næste Post tilskrev Biskoppen mig fra Aarhus, at min Nærværelse var nødvendig i saa vigtig en Sag. Jeg kunde derfor ikke undgaa at rejse strax og foregav jeg maatte rejse for at bortfæste en Tiende. *Kattrup* alene betroede jeg Øjemedet af min Bortrejse med Forbud ej at aabenbare det for nogen. Jeg lejede Slotsmandens Søn og kom til Aarhus Kl. 4 om Efterdagen den 6. August, just en Lørdag. Jeg lod mig strax, saasnart jeg var omklædt, melde hos Biskop *Rottbøll*, og da det var Regnvejrhavde jeg min Paraply over Hovedet. Saasnart jeg kom igennem Gaderne med denne Paraply — et

Særsyn her — mærkede jeg strax, at alle Mødende satte sig i Bevægelse for at glo paa mig.

Jeg kom ind ad Laagen hos Professor *Worm* i Mejlgaden. Alle tilligemed Comtessen,¹⁾ som fra hendes Værelser havde set det Særsyn en Paraply var, og hendes Jomfru, Jomfru *Classen*, nu Fru *Almer*,²⁾ Jomfruerne *Margaretha* og *Nicoline Begtrup*, foer ud i Døren. Jeg hilsende venlig og spurgte om det var her Professor *Worm* boede? De svarede nej, men viste mig lige over for, og da jeg kom mod Forstuen, kom *Worm* springende ud tilligemed Bispen for at modtage mig. Jeg hilsende Bispen, som strax sagde: „Denne gode Mand, min gamle Ven her, er Professor *Worm*.“ Jeg vendte mig strax mod ham med disse Ord: „Det glæder mig at have den Lykke at kende den Mand personlig, hvis Fortjenester jeg saa længe har hædret fraværende.“ De førte mig begge ind i Stuen. Biskoppen sagde: „Denne er Provstinde *Begtrup*, denne Provst *Begtrup* osv.“ Jeg blev ledet ind i den bedste Stue ud til Gaden, hvor Comtesse *Danneskiold-Samsøe* tillige var nærværende. Alle fæstede Øjnene paa mig, og Biskoppen, som især talte med mig om adskilligt, endog om Boganliggender, underholdt sig især med mig. Derpaa blev jeg af Biskoppen opkaldt paa Salen, hvor *Worm* havde sit Bibliothek.

¹⁾ Comtesse Frederikke Louise Charlotte Danneskiold-Samsøe (1737—1821) var Datter af den fortjenstfulde General-Admiral, Statsminister Grev Frederik Danneskiold-Samsøe. Efter hans Død 1770 blev hun boende i den Gaard i Aarhus, som han havde købt 1756, da Marselisborg, som han dengang ejede, ikke var beboelig. Hun levede meget tarveligt og indskrænket for at kunne afbetale sin Faders store Gæld. Hun efterlod sig et smukt Navn for sin Velgørenhed og døde i en Alder af 84 Aar.

²⁾ Kirstine Almer f. Classen døde 1831 som Enke efter Justitsraad, Postforvalter F. E. Almer. Se „Memoirer og Breve“ XVI. S. 88.

Dér var mine Ønskers Maal. Jeg gik glad imod hende. Biskoppen førte Ordet, og jeg gebærdede mig som jeg kunde. Da jeg nu bestandig understøttedes af den Tanke, at Gud let kunde forstyrre hvad der ikke var mig tjenligt, og ansaa alt, hvad der kunde vælte sig i Vejen for mig som en guddommelig Velgerning, saa var jeg langt fra ingen hidsig Frier. Jeg ventede derfor rolig min Skæbne, foredrog mit Ærinde sindigt og fornuftigt og sagde: „De véd, kære Jomfru, allerede ved Biskoppen, Aarsagen til min Ankomst. Jeg tilbyder Dem mig selv, fordi jeg ej har noget bedre at give Dem og ønsker, at De kunde overtale Dem til at tage Del i min udelte Lyksalighed.“

„Nu hvad siger Du, min Datter?“ sagde Bispen, „synes Du noget om Tilbudet?“

Jomfruen vidste ikke at svare, saa undselig blev hun.

Jeg sagde: „Man maa rose hendes Betænkksomhed i saa betydelig en Sag.“

„Nu da,“ sagde Bispen, „Du kan dog vel give ham et Kys.“ Jomfruen blussede.

„Hvad Sag er dette?“ sagde han, „giv De kuns hende et Venskabskys.“ Jeg fulgte Ordre, og første Kys brød paa uskyldig Kind.

Derpaa sagde Bispen: „Manden maa ikke opholdes, han har Embede hjemme; imorgen maa han have et afgørende Svar.“

Bispen ledte mig ned i Stuen til det forrige Venneselskab. Jeg talte snart med en, snart med en anden om alskens Ting. Imidlertid havde *Worm* en stor

Ulykke for at faa Bispinden bibragt denne Tidende, som han i Forvejen vidste ganske vilde forpurre hendes Hjerne. Biskoppen havde ved mange Præludier søgt at forberede hende og modtaget mange haarde Bebrejdelser, iblandt andre: „Du har saa travlt med at faa denne Jomfru gift; hun kan komme tidligt nok; tag Dig i Agt, Du ej forhaster Dig og gør hende ulykkelig istedenfor lykkelig; Du skulde aldeles ikke befatte Dig med at stifte Partier.“ Da Bispinden fik dette Anslag at vide, blev hun som forrykt, laa hele Natten og skændte paa Jomfruen, som laa hos hende, spurgte, om hun var saa giftesyg, hun skulde betænke sig vel, hun var altfor ung, hun kendte jo ikke den Mand osv.

Anden Dagen, som var en Søndag, kørte jeg i Karet med Biskop *Rottbøll* til Frue Kirke for at høre *Middelboe*.¹⁾ — — Derpaa kørte jeg hen for at modtage min Skæbne. Jomfruens Forældre og Professor *Worm* havde havt Jomfruen for sig under Prædikenen, og da hun bestandig beraabte sig paa, at hun saa lidet kendte mig, svarede *Worm*: „Rektor *Tauber* kan være 20 Aar i Horsens og i 20 Aar i Viborg, og I kan dog ikke lære at kende ham bedre, end I nu kender ham ved Bispen; han maa have et afgørende Svar efter Løfte, naar han kommer af Kirken.“ Saasnart jeg var kommen hjem, ledte Biskoppen mig op paa Salen. Derpaa hentede han Jomfruen, gik strax bort og lod os blive alene. Jeg spurgte hende om hendes Beslutning, hvad Haab jeg kunde

¹⁾ Stephan Middelboe (1731—1811) var Sognepræst til Frue Kirke i Aarhus, blev senere Dr. theol. og Sognepræst i Ribe, 1786 Biskop sstds.

gøre mig. Hun svarede: Det var ikke saa godt at afgøre. Jeg derpaa: „Jeg forlanger aldeles ikke, at De skal sige Ja, naar De kuns ikke vil sige Nej.“ Hun svarede: „Jeg har just ingen Modbydelighed til Dem.“ — „Ja, saa er det godt, saa er vi skabt for hinanden.“ Jeg tog hendes Haand, trykkede den til min Mund og lagde den bort, fortalte hende noget om hendes tilkommende Lykke og lagde til: „Nu først troer jeg, da De har givet mig Deres Haand og Hjærte, at det er den rette Tid at betro Dem en Hemmelighed, som maaske vil glæde Dem. Jeg har en Arv efter min Moder, over 1000 Rdr., som kan hjælpe til at grundlægge vor fælles Lykke. Dette har jeg ikke skriftligt villet melde i mit Brev, at det ej skulde have mindste Indflydelse i Valget til at stemme Dem til nogen Side.“ I det samme kom Bispnen igen. Jeg sagde: „Nu er alting afgjort, De glæder Dem vist over min Lykkes Tilvæxt.“ Han velsignede os begge og sagde: „Nu skal De modtage min Kone, som kommer kørende, og naar De tager hende ud af Vognen, fortælle hende, at Jomfru *Begtrup* har givet Dem hendes Haand.“ Jeg gjorde alting efter Forskrift. Idet jeg førte Bispinden ud af Vognen, sagde jeg: „Forsikret om Bispindens gunstige Bifald er jeg nu saa lykkelig at have gjort en Erobring, som bliver mig dobbelt uskatterlig, fordi Bispinden sætter saa høj Pris paa hende, at hun nødig vilde have mistet hende.“ Hun vidste næsten ikke i denne Overraskelse, hvad hun skulde svare, men sagde med sin sædvanlige Kulde, at hun ønskede, at jeg maatte blive lykkelig ved mit Valg.

Jeg gik derefter til Biskop *Bildsøe*, som jeg be- troede dette mit Ærindes Udfald og indbød til at bære i Morgen, Mandagen den 8. August, mit Ja- ord med sin Nærværelse i Selskab med andre gode Venner. Mandagen fra Kl. 8 Formiddag til Kl. 3 Eftermiddag var jeg bestandig i Selskab og Bord- venskab hos Professor *Worm*. Jeg maatte da hjem at klæde mig om til Jaordshøjtideligheden. Som vi sad til Bords om Aftenen, kom Professor *Berger*, den mærkværdige Mand, som efter Struensees Fald blev fængslet, siden løsgivet, endelig tilladt at op- holde sig omkring Aalborg paa Mariager Kloster og tilsidst blev Professor i Kiel.¹⁾ Denne Mand tog da Del i vor Forbindelses Glæde, viste sig ven- skabelig imod mig og om Morgenen rejste til Hor- sens og der besøgte Konferensraad *Cortsen*, hvem han bragte den forbavsende Tidende, at han havde været til Rektor *Taubers* Jaord i Aarhus. Da *Cortsen* lod Hr. *Hansen*, som vilde vædde, hvad det skulde være, at jeg aldrig giftede mig, vide, at han nu snart kunde lykønske mig som forlovet, stod Hr. *Hansen* som forstenet og tabte baade Maal og Mæle. —

Førend Aftensmaaltid havde jeg og min Kæreste megen Morsomhed i de Indbudnes Selskab, især de yngres. Min Kæreste, som endog denne Glædes- dag maatte have Sorgens Levning, var klædt i en gammel sort Taftes Kjole; jeg derimod var i min smukke røde Magisterkjole med blaåt Taft under

¹⁾ Kongelig Livlæge og Professor ved Universitetet Christian Johan Berger (1724—89) blev ved Struensees Fald fængslet, men frikendt i Maj Maaned og for- vist til Aalborg. Allerede 1774 blev han dog udnævnt til Professor ved Kiels Universitet. 1776 Etatsraad.

og Guldknæbaand, i Kjolen og Vesten var guldtraadede med Silke overtrukne Knapper.

Iblandt andre Morsomheder og Oprømtheder sad udenfor *Worms* Have paa Havbakken Frøken *Bildsøe*, min Svigerinde *Margarete Begtrup* og endel andre Jomfruer paa Bænken, og vi Mandspersoner gik op og ned og talte, snart med hinanden, snart med dem. Da faldt min Svigerinde, som dengang var 9 til 10 Aar gammel,¹⁾ paa at sige: „Nu er vi her 6 Jomfruer.“ Jeg greb Ordet: „Hvad regner De da Frøken *Bildsøe* for?“ — „Ja hun er ikke Jomfru.“ — „Det gør mig ondt for Frøken *Bildsøe*, ifald hun ej skulde være Jomfru,“ svarede jeg. „Nej hun er Frøken,“ svarede Svigerinden. — „Ja, det er en anden Sag,“ svarede jeg, „altsaa er en Frøken ingen Jomfru.“ — „Jo, jo,“ sagde Svigerinden og blev blussende rød. Jeg hjalp hende ud af hendes Forlegenhed ved at sige: „Deres Mening er, at Frøken *Bildsøe* er mere end Jomfru, en fornemmere Jomfru, en Jomfru af Stand og Rang, som man kalder en Frøken.“²⁾

Denne Aften var en Frydefest lige indtil Kl. 11, da jeg gik hjem i mit Logis hos *Galthen*.³⁾ Det var allerede rygtedes her at jeg havde holdt Jaord med Jomfru *Begtrup*. Værten kom mig imøde og gratulerede mig og lagde til, at jeg havde gjort et godt Valg, han kendte min Kæreste meget vel, og hun havde hele Byens Yndest. Hr. *Rasch*, dengang ikke

1) Margarete Begtrup blev 1785 gift med Fuldmægtig Meyer i Toldkammeret.

2) Frøken Bildsøe havde som Datter af Biskoppen Frøkenrang. Hun blev senere gift med Rektor Thure Krarup i Aarhus.

3) Gæstgiver i Aarhus.

endnu Præst,¹⁾ men Bispens Amanuensis og saa godt som Perpendiklen i Stiftets gejstlige Uhr, sad og gjorde sig tilgode ved en Flaske Vin i Selskab med en Præst, hvis Navn jeg ej husker. De drak min og min Kærestes Sundhed, og jeg maatte takke for det velmente Ønske ved at udtømme et Glas Vin i deres Selskab.

Anden Dagen var bestemt til vor Afrejse til Horsens. Min Kæreste, begge Svigerforældrene, Bispem og Bispinden var Selskabet, de skulde nu tilligemed Bruden skue Huset. Vi kom om Eftermiddagen Kl. 3 om Tirsdagen den 9. August til Horsens. Da skulde man have set, hvilken Opsigt dette Tog, denne Herrefærd gjorde. Bispinden og min Svigermoder sad i Bispens Chaise, og jeg og min Kæreste paa Bagsædet. Dagen helligholdt vort Tog ved sin Blidhed. De traadte alle af i Rektorboligen. Da vi alle var stegne af, og de havde drukket Kaffe og The, skulde de til at se sig om overalt. De bleve alle indtagne af den smukke Bopæl, den herlige Udsigt, de lyse og oplivende Værelser og den yndige Have, og da de kom i Storstuen og saa de skønne Sengklæder, der laa paa Gulvet, og det ny Dækketøj, Lærred m. m. i Kisten og det meget Kobberkøkkentøj, sagde min Svigermoder: „De har skønne Sager, og Du, min Datter, er lykkelig; han er ej som de fleste Studentere fra Kjøbenhavn ganske blottet og ovenikøbet i Gæld, men har Guds Velsignelse at begynde med.“

Jeg gjorde Anstalter paa min Bekostning for mit

¹⁾ Frederik Rasch (1742—1818) blev 1777 res. Kapellan ved Frue Kirke i Aarhus og 1802 Sognepræst til Harridslev og Albæk.

Følgeskab og deres Kuske og Heste hos Raadmand *Bierring*. Da vi nu var færdig med at afstikke og afmaale alle Ting hjemme for derefter at bestemme, hvad Boskab der skulde købes, fulgte vi alle med hinanden gennem Borbergaden op til Torvet for at indtage et Aftensmaaltid, som jeg havde bestilt hos Raadmand *Bierring*. Gaderne stod fulde af Folk og uden- og indenfor Huset for at se min Erobring. Bispen gik foran med min Svigermoder, derpaa min Svigerfader med Bispinden, og endelig jeg med min Kæreste. Da vi gik gennem Forstuen til Værelset, stod Folk paa begge Sider, og jeg sagde til dem, jeg kendte, hvem enhver var, og tilsidst: „Denne er min Kæreste“. Vi fornøjede os venskabelig. Om Aftenen gik jeg ene hjem. — Saa tidligt, som jeg kunde tro, at alle var paaklædte, gik jeg hen for at afhente min Kæreste og Svigermoder, som endnu havde et og andet at tage i Øjesyn i Rektorboligen. Jeg forærede min Kæreste en herlig Guldkæde, som havde været min Moders, kastede hende den om Halsen og sagde: „Jeg maa have Hold paa Jomfruen ved gyldne Lænker“. Ligeledes gav jeg hende krusede Sølvknapper til en Frakke og ti Kroner til Hjælp til at købe den, Resten kunde hun skrive paa min Regning. Henimod Middag rejste Selskabet og overlod mig til min tankefulde Ensomhed. Jeg var altfor adspredt til at læse om Eftermiddagen og gav derfor Lov.

Da jeg kom til Middag at spise hos min Værtinde, mærkede jeg strax hvad Klokken var slagen. Jomfruen var ganske rødøjet af Graad, og Vært-

inden saa ud som en Furie. Dette var Begyndelsen til en lang Tragedie. Saa menneskelig en Kone havde jeg endnu aldrig kendt, Urimeligheden og Hævngerrigheden selv, endskøndt disse Laster udstrømmede af en god Kilde, nemlig af Omhu for at kunne voldgive mig sin eneste Datter med al hendes Formue, det kæreste hun havde. Datteren plagede hun Nat og Dag, gjorde hende Livet surt, ligesom hun kunde være Skyld i, at denne Hensigt ikke blev opnaaet, hun saa derfor ud som Døden selv, saa forsørget og forgræmmet, som om jeg havde lagt Lig, eller som om en Broder var nedputtet i den sorte Jord; thi min Forbindelse med et andet Fruentimmer, der i mine Øjne blev betragtet som Begyndelsen til et nyt Liv for min hele Stilling, blev af min Værtinde anset for at være den visse Død og Undergang for hendes Datter og begge Vel færds Grav; saa høj en Pris havde jeg og mit Embede og min Formue efter deres Vurdering. Dette Skygebillede, blegt, stumt og næsten livløst, sad daglig ved min Side og paa den anden Side Moderen, veltalende til min daglige Ærgrelse, som endog gik saa vidt, at hun gjorde mig Bebrejdelser, tog Anledning af alt, hvad hun kunde fremtrække; naar jeg ej spiste nok, sagde hun: „Ja det kan nok ikke smage, fordi Deres Kæreste ej har tillavet det, gid jeg aldrig havde været saa tosset at paatage mig at være Deres Værtinde, saa havde min Datter og jeg undgaaet at være i alle Folks Munde“. Det er ubeskriveligt, alt det Mudder, som saadant et oprørt Hav kunde opskyde. Saaledes holdt hun

ved i hele fire Uger og kunde end ikke bare sig om Onsdagen, naar *Kattrup* spiste hos mig. Engang da hendes Uhøflighed blev grænseløs (thi mine lemfældige Dæmninger, jeg satte for den, kunde ikke holde Oversvømmelsen ude), da hun begyndte med at sige: „Længer end netop til Mikkelsdag holder jeg ikke Bord for Dem“, brød jeg det overtvært, tog Bladet aldeles fra Munden og i al Sindighed gav hende det glatte Lag, viste uden fornærmelige Udtryk hende i sin sande Skikkelse og i sin Ufornuftighed mod mig og hendes Datter. Jeg fremlagde Datterens Uskyldighed, roste hendes gode Egenskaber, og forsikrede, at jeg altid skulde sætte Pris paa dem og højagte hende, som hun fortjente, om jeg end ikke kunde elske hende, da jeg elskede, længe før jeg saa hende (denne Finte opspandt jeg), den jeg nu havde valgt. Jeg gennemgik alt hvad hun havde sagt og fornærmet mig med, som er for vidtløftigt og unødvendigt at anføre. — — Efter denne gennemtrængende Skrifteprædiken blev hun ganske forandret i Tænkemaade og Adfærd mod mig, brugte mig som Raadgiver i det forestaaende Frieri mellem *Nysted* og hendes Datter og blev Godheden selv imod mig, min Svigermoder og Svigerinde, saalænge de maatte opholde sig for at ordne mit Hus, og saalænge jeg og min Kone var i Horsens, var vi tjenstvillige Venner.

Professor *Worm* skænkede, i sin faderlige Omhu for hele den Begstrupske Familie, som næsten alle var opdragne i hans Hus, min Kone 200 Rdl. til at købe Brudestads og andre Nødvendigheder for

til den tilkommende Brudfærd efter Formaliteter. Tillige sørgede han nu med Biskop *Rottbøll* og Svigerforældrene for at ordne og indkøbe hvad der behøvedes til min Bosættelse. Min Svigerfader foranstaltede ved sin Kommissionær, Prokurator *Schellerup*, paa en Auktion tilkøbt en Kanapé med 6 grønne Damastes Stole og 6 gule Damastes Stole og et Par store Spejle. I Aarhus havde de købt en Kommode, et indlagt Skatol med Skab over, og *Worm* forærede en 8 Stykker almindelige Stole med en indlagt Dragkiste. Adskilligt Køkkentøj af Træ, Borde, Sengested, fint Dækketøj, en Seng til Pigen, noget Tin m. m. og en levende Ko blev med alt dette sendt med et Fartøj fra Ebeltoft, som jeg betalte 10 Rdl. af i Fragt. Det øvrige nødvendige efter min Svigerforældres Forskrift anskaffede jeg selv.

Min Kærestes Bortrejse havde sat mig i et uforklarligt Lune. Længsel, — Følelsen af det ubehagelige ved Skilsmisse — gjorde det nødvendigt for mig at tænke paa hende, tale med hende og skriftlig meddele hende alt hvad jeg tænkte, og mundtlig vilde have talet. Jeg skrev derfor følgende Brev som det rette Skilderi paa min Sjæls daværende Forfatning, hvilket jeg for det karakteristiske det indeholder vil udskrive Ord til andet:

„Elskværdige Gregoriane!¹⁾

Længtes hun ikke min uundværlige Jomfru! paa Veien til Aarhus? Var hun ikke urolig, utaalmodig, grædefærdig, utrøstelig? Hvorfor var jeg ei Vidne til de Taarer, som fremtrinte

¹⁾ Brevet er trykt med dets originale Orthografi.

af Øynene, og saa uformærkt listede sig ned af Kinderne? Aldrig yndigere, end naar Blidheden er saa skyggeblandet! Var De heldig, min Yndige! i at skiule Deres Bedrøvelse for de agtsomme Tilskuere, De var omringet af? Var Stormen, som udenfra foruleiligede Deres Sandser, heftigere end den i Sindet? Hvad gik af Dem, da De tankefuld, glemmende sig selv, udsukkede disse halvlydelige Ord: hvorfor foreenes vi for at skilles ad? Hvad tænkte De, da jeg var Deres hele Tanke? Kan to Siæle paa en os ubekiendt Maade virke paa hinanden, paa een Tid tænke det samme om hinanden: saa forsikkrer jeg, at min Tilstand har været den beskrevne — længe har jeg kiendt mit Hiærte, hvor uroligt det bliver ved at kiende et Gode, det ei kan nyde. — Ogsaa deri føyede jeg min Tilbøyelighed ved min Forlovelse. Uforlovet vilde jeg være indtil Brylluppet kunde følge Forlovelsen i Hælen. — I hvor levende end Indbildningskraften er til at fremhente fraværende Fordele, ligesom de vare nærværende, saa trettes den dog tilsidst og trænger til Hjælp af de udvortes Sandser. Vi ønske at see, at høre, at tale med, at omgaaes, ja hvorfor ikke: at omfavne dem, vi elske. — I den ægte Kiærlighed kan ingen Forstillelse have Sted — Hiertet taler, Ansigtet vidner, og alle Lader og udvortes Bevægelser sande de indvortes. — Hvor lykkelige skal vi ikke blive, min Udvalde! lidt mere end Veninde? Hvor heldige i hver Dag at opdage nye Egenskaber, nye Fuldkommenheder hos hinanden. De ømme, de fine Følelser, det smukke Kiøn har fremfor Mandfolkene, skal fordrive al Mørkhed, al Suurhed, al overdreven Alvorlighed. Med en uforstyrret Glæde skal vi nyde vor fælles Lyksalighed, være hinandens Raadgivere, rette hinandens Feil, beskytte hinandens Dyd og kappes med hinanden om at forsøde Livet. Still min Uro ved snart at skrive mig til. Pennen være vor Tolk indtil den afløses ved mundtlige Samtaler. Min underdanige Respekt at formelde for Bispen og Bispinden, for Professor *Worm*, for alle vore Forældre og Sødskende. Naar det flauveurne ved Deres Elskende faaer lagt sig, skal han skrive til alvorlige Folk for at aflegge sin underdanige Taksigelse og viise sin sønlige Lydighed. Lev ævig vel, dog ei uden at tænke paa

Deres længselsfulde *Tauber*. Omfavn ham tit i Tankerne og giv ham nogle tusinde Kys, han skal nærværende give Dem alle igien. Farvel min elskværdige Barneven

fra Deres ævig hengivne

J. H. Tauber.“

Horsens d. 11. Aug. 1774.

Derpaa fik jeg følgende Gensvar:

Udvalte elskværdige Ven!

I dette Øjeblik modtog jeg alt det mit Hierte ønskede, nemlig en oprigtig Forsikkring om Deres uskatterlige Venskab, inden jeg forlader Aarhus, thi endskiønt det paa min Side var en Utaknemmelighed om jeg, efter saa mange frivilligen givne Prøver endnu vilde tvivle derpaa, beroer dog min hele Lyksalighed derude, at jeg stedse alt mere og mere maa forsikkres derom. — Det gjør mig alene ont, at Tiden denne Gang er mig saa knap at jeg neppe for Skræddere, Kræmmere, Syepiger, Fremmede og al den Sværm som omgiver mig, kan faae Leilighed til at udkaste disse faae Linier inden Postens Afgang, saasom vi skal opholde os tvende Steder paa Veien inden jeg igien kan vente at foretage saa behagelig et Arbeide. Tag imidlertid til Takke, allerkiæreste *Tauber* med dette lidet, saasom det er, og vær forvisset om Deres Piges uskrømte Erkientlighed og fuldkomneste Redebonhed at fyldestgjøre alle Deres Ønsker, naar Tid kommer, at hun uden al ubehagelig Tvang kan give sit forbundne Hiertes ømme Følelser frie Løb. — Kan det imidlertid trøste Dem, at De rigtig nok i Deres kiære Brev har vidst at skildre mit Hiertes Tilstand siden jeg sidst maatte forlade Dem, helst i de første længselsfulde Timer, da har De her mit eget Hiertes oprigtige Tilstaaelse. Min Aand velsigne Dem, og min Indbildning erstatte mig det Tab Deres Fraværelse foraarsager. Hvad vor fælles uforglemmelige Velgiørere have gjort og vil gjøre til vor Kiærligheds og Lyksaligheds Befordring, har jeg nu ikke Tid omstændelig at berette. Noget deraf kan min bedste Ven erfare af Hs. Høiærværdigheds eget Brev, hvori han har til ladt mig at indeslutte dette. Han, tilligemed Fru Bispinden,

min Grandpapa, Forældre og Sødsken lader kiærligst hilse. Mine egne tusindfold Hilsener og heedeste Ønsker besegler jeg i Tankerne med 1000 Kys, som alle blive min *Tauber* til næste og rette Samling forbeholdne. Bliv altid ved at ynde og, om mueligt, endnu mere at elske

Deres forbundne og ævig hengivne

Aarhus d. 17. Aug. 1774.

Gregoriana Begtrup.

Nu indtraf de saakaldte Hundedagsferier, da Skolen i 3 til 4 Uger havde Frihed; men da jeg om Foraaret af Biskoppen havde faaet Tilladelse til at rejse til Aalborg, foreslog jeg i Stedet for at læse i Ferien. En dejlig Aften, som jeg allerbedst gik og spaserede i Marken med 3. Lektiehører Hr. *Kattrup*, kom Kancelliraad *Lichtenhjelm*s Avlskarl til mig med en Begæring, som jeg studsede over. Han sagde, at han skulde hilse fra Kancelliraaden og spørge, om jeg vilde tillade, at Skoledisciplene næste Dag maatte gaa i Høst hos ham.¹⁾ Jeg svarede: „Det forstaar jeg ikke; plejer Skoledisciplene at gaa i Høst?“ „Ja,“ svarede han, „de Disciple, som have Kost, og ofte andre, som selv godvillig tilbyde sig, hjælpe i Høstens Tid med at binde op, rive sammen, osv.“ „Hvormange skal Han da have?“ „Saa mange, jeg kan faa ad Gangen.“ „Skal det være af *min* Lektie?“ spurgte jeg. Han svarede: „De største er de bedste, af hvad Lektie det saa er; thi de kan gøre mest Gavn.“ „Hvor længe kan det staa paa, at de skal gaa i Høst?“ „Som Vejrliget er godt til“, svarede han, „somme Tider 14 Dage, somme Tider 3 Uger

¹⁾ Fru *Lichtenhjelm*s Fader, Etatsraad de *Lichtenberg* havde bygget Skolen og stiftet dens Bibliothek, og han og hans Familie understøttede mange fattige Disciple.

og derover.“ „Det er galt“, svarede jeg, „saa faar jeg jo ganske faa at læse for paa Skolen!“ Han svarede: „I den Tid har de jo Lov fra Skolen, og den ene vil hellere end den anden, fordi de kan have den Fornøjelse at komme til Høstgilde nu hos En, nu hos en Anden; jo flere Steder de har hjulpet til, jo flere Høstgilder kommer de til.“ „Ja, det er godt“, sagde jeg, „hils Han kun Kancelliraaden, at jeg nok skal gøre Anstalter.“

Imidlertid løb dette dog om i mit Hoved. Jeg ærgrede mig over, at mine Disciple skulde bruges til saadan en Forretning i Selskab med ringe Tjenestefolk, hos hvem de ikke saa og hørte noget godt. Jeg blev næsten forbitret over, at min Skoles Velgørere vilde ligesom gøre sig betalte for den Understøttelse, de enten ved Kost eller Ugepenge meddelte Disciplene, ved at bruge dem som Høstfolk. Jeg skrev med Varme til Kancelliraaden og ytrede min Forundring over, at Skoledisciple, som paa Statens Bekostning skulde tildannes og forædles for at overgaa den almindelige Hob i Kundskab, god Tænkemaade og ædel Opførsel, skulde være nødt til paa Grund af deres Trang at lade sig bruge i Selskab med simple Folk til Arbejder, som i og for sig vel ikke var forægtelige, men dog kunde forrettes af andre end Studerende, osv.

Strax samme Aften fik jeg Svar fra Kancelliraaden, som bl. a. skriver: — — „I 60 Aar kan jeg meget vel erindre, at Disciplene i de Tilfælde, hvor de har nydt Kost eller Gavn af Gejstligheden, Magistraten og andre brave Folk, altid har været be-

hjælpelige til at tage Korn fra i Laderne, uden at deres Lærere derimod have gjort nogen Indsigelse. Vil De nu forandre denne gamle Skik, skal det ej gøre noget Saar i vort Venkab, men jeg er alene en iblandt mange og tvivler om, at andre bliver ligesindede med mig i dette Tilfælde, ja befrygter at fattige Børn, som har faaet deres Ophold af Kost og Gave i deres Skolegang, vil miste, hvad de har nydt, naar saadanne Ting forandres osv.“

Herpaa svarede jeg, at skulde det i Aar være nødvendigt at modtage eller laane denne Hjælp af Disciplene, fordi det var umuligt at faa fremmed Hjælp for Penge, fik jeg at taale det for denne Gang, men jeg haabede for vist, at Kancelliraadens Exempel skulde blive en Regel for alle andre. Dette skete. Jeg befriede derved Skolen fra et Aag, som maaske havde trykket den fra de allerældste Tider af. Til mig talte ingen, men mange var dog misfornøjede over, at jeg vilde gøre denne Foranstaltning.

Nu indsamlede jeg til Nødvendighedernes og Bekvemmelighedernes Tilfredsstillelse — Specerier, Sukker, Risengryn, og andre gode Sager, Ænder, Gæs, Høns, — Foranstaltninger til min Brudgomsfærd, — alt sysselsatte mig. — Nogle Dage førend min Bortrejse til Bryllupshøjtiden ankom min Svigermoder og min Svigerinde, *Sophia Amalia Begtrup*¹⁾ for at ordne alting i mit Hus. Min Svigermoder fik et Brev fra Professor *Worm*, som Bispen havde tilmeldt, at Bryllupsdagen var fastsat til d. 4. No-

¹⁾ Hun døde i 1781 i Taubers Hjem, 23 Aar gammel.

vember. Jeg blev ogsaa af Bispen indbudet lovformelig i Bedemandsstilen. Nu rejste Svigermoder hjem.

Mandagen rejste jeg til Aarhus, samme Dag kom mine Svigerforældre i deres Jagtvogn med fire Heste for.¹⁾ Professor *Worm* som Brudgomsfører skulde ledsage mig. Jeg og han kørte i Karet foran, og *Dorethe Sophia* og *Nicoline Petrine* i Jagtvognen bagefter.²⁾ Vi naaede denne Dag Ans Kro, hvor Værten man kaldte „Tulipanen“, en vittig Mand, morede os den hele Aften. Anden Dagen den 2. November rejste vi til Viborg, og henimod Kl. 1 Form. naaede vi Bispegaarden. Vi blev venlig modtagne, især jeg af min længselsfulde *Gregoriane*. „I Dag kommer Posten tidlig“, sagde jeg til hende, „og medbringer det kæreste Brev“.

Anden Dagen kom min Svoger *Jacob Sauerbier* med min eneste Søster kørende i Chaise. Ved deres Ankomst blev min Glæde fuldkommen, og denne, saavel som den følgende Dag, svandt hen under Glædens Tummel.

Jeg vil her anføre mine Udgifter i Viborg:

Til Stiftsprovst Worsø	12 Rdl.
„ Magister Nissen	8 —
„ Bartling Klokker	6 —
„ Lütken Organist	4 —
„ Graveren	2 —

¹⁾ Svigerforældrene kom fra Vistofte og mødtes altsaa i Aarhus med Tauber og Professor Worm for at køre til Viborg, hvor Brylluppet skulde staa i Brudens Hjem hos Biskop Rottbøll.

²⁾ Brudens Søstre. Dorethea Sophia (1745—86) blev 1780 gift med Jens Christian Schellerup (1740—1805), der 1778 blev Sognepræst til Ullits i Aalborg Amt. Nicoline Petrine (1753—1835) blev gift med Sognepræst Frederik Christian Lassen (1751—1831) til Sæby i Holbæk Amt.

Til Skolen	2 Rdl.
„ Musikanten.....	6 —
„ Bedekonen	1 —
„ Fattiges Kasse.....	4 —
„ Bedemanden	6 —
„ Kopulations Seddel	10 —
„ Vielsebrevet med Porto og alt.....	15 —
„ en Douceur efter Jaordet.....	10 —
„ Forskud til Bruden til adskilligt	36 —

i alt 122 Rdl.

Fredagen var bestemt om Aftenen Kl. 7 til vor Vielsesfest. Alting gik godt indtil henimod Kl. 4 om Eftermiddagen. Paa Bispens Bibliothek fandt jeg den største Tomhed og Kedsommelighed, endskøndt Professor *Worm* gjorde alt til at adsprede mig. Da løb Tankerne som løbsk om med Sjælen. Endelig kom Stuepigen med det Lintøj og Nattøj fra min Kæreste, som jeg skulde bruge, iblandt andet et Par Guldknapper og andet Tilbehør; hun fik som Overbringerske sin Dukat. Jeg klædte mig paa, blev færdig og fandt Behag i min Paaklædning, som syntes at være min Stand og mit Embede værdig: En sort Kjole med Taftes Underfoder; hvide Silkestrømper, Karduanes Sko, sorte Atlaskes Underklæder med hvidt Taft osv.

Da jeg var færdig, gik jeg med Bispen og Professor *Worm* ned i Frydesalen. Min ældste Svigerinde var der i al sin Pragtfuldhed. Man spøjte med mig. Jeg skulde prøve, hvorledes det klædte at staa for Brudeskamlen. Ved min Side blev Svigerinden fremstillet. *Worm* spøjte og lod min Svigerfader træde frem for os, ligesom han vilde vie os. Denne

begyndte. Jeg svarede: „Bliv De kuns ved. Paa min Haand holder jeg — den tilhører en anden, som jeg ej tør eller kan berøve den, endskøndt jeg ønsker den Søster som staar ved min Side lige saa stor, ja en langt større Lykke.“ Denne Spøg gjorde Svigerinden vemodig, og alle bleve alvorlige og tavse.

Nu samlede Selskabet til Højtideligheden og den forønskede Tid kom, da Bispen tilførte mig min Brud i al hendes glimrende Pragtfuldhed: saa yndig, saa beskeden og indtagende, som om alle Gratierne havde udtømmet deres Tækkeligheder i hendes ene Person. Skolen¹⁾ begyndte paa: „I Jesu Navn“ — hvilken Salme jeg aldrig siden efter har kunnet synge uden at hver en Blodsdraabe rørte sig i mine Aarer. Bispen traadte frem for Brudeparret og holdt en højtidelig og passende Brudetale.²⁾

Efter Vielsen og sædvanlig Lykønskning ledsagede Brudgommen sin Brud og de øvrige Indbudne deres Damer tilbords. Over Borde blev indleveret et Lykønskingsvers fra Stiftsprovst *Monrad*. Efter Aftensbordet Kl. henad 11 forføjede enhver sig til sit. Jeg gik med Mandspersonerne ind i Hjørnestuen, hvor vi under forskellige Samtaler henbragte Tiden indtil Kl. over et. Bruden med hendes Moder og Bispenden opholdt sig i Brudekammeret. Da alting var færdigt til min Modtagelse, ledsagede min Svigerfader, Professor *Worm* og Bispen mig til Brudekammeret. Der fandt jeg min forbundne³⁾ Mage i

1) Ved „Skolen“ forstaas den lærde Skoles Syngekor.

2) Denne lange Tale, som er indført i Dagbogen, udelades her.

3) forbundne ∴: som nu var forbunden til ham.

Brudesengen. Jeg gik adskillige Gange frem og tilbage, talte adskilligt med min Kæreste, som hun venligt besvarede, og klædte mig af for at gaa til-sengs. Efter min engang fattede Beslutning brugte jeg en Skin-Grund. Jeg lod som jeg ej kunde løse Baandet i min Krave, tog Lyset og gik dermed til Sengen, bad hende om at hjælpe mig, for med det samme at see om det var hende selv, at ikke samme Bedrageri skulde træffe mig som Jacob i Labans Hus. Jeg saa det var den ægte Mage og ingen Lea, slukkede Lyset og klædte mig af. Den halve Nat henbragte vi under Fortællinger om Guds Forsyn paa begge Sider og befæstedes saa i vor nye Forbindelse. Vi vaagnede med fornyede Kræfter og fandt Bordet beriget med Brudegaver.

Denne Dag var bestemt til den ældste Søns *Jens Laasby Rottbølls* Examens-Dag.¹⁾ Intet var sparet paa hans anstændige Opdragelse, og jeg spaaede dengang rigtig hvad han, dengang 6 Aar, i Tiden vilde blive. Hver Dag blev nye Gæster indbudne i en Tid af otte Dage. Da min Svoger og Søster rejste, blev jeg længselsfuld efter mit Hjem. Udgifter til Drikkepenge til Kuske, Tjenere og andre i og udenfor Huset for mig og min Kone beløb sig i alt, thi der skulde gives overflødigt, til 40 Rdr. Hver Dag en Sværm af Lykønskninger. Altid Selskab, iblandt andet tvende hinanden ganske ulige-tænkende og uligehandlernde Personer: en Etatsraad *Schinkel*, Landsdommer, en Mand i sin Mund liger en Matros end en Landsdommer, gement Snak,

¹⁾ Jens Laasbye Rottbøll (1766—1824) døde som Generalfiskal 50 Aar senere.

smudsig Spøg¹⁾ — og en Greve *Schmettau*, en Oberst, en ganske fortræffelig Mand, en skarp Dømmekraft og en fin Levemaade; med ham talte jeg Tysk over Borde.²⁾ Kort førend vor Bortrejse maatte jeg i Selskab gøre adskillige Visitter, bl. a. hos Oberst *de Poulsen*, en besynderlig Figur som ganske opspilede min hele Opmærksomhed, da jeg havde hørt saa meget om ham.³⁾ Endelig kørte jeg og min Kone en hel Eftermiddag omkring at sige Farvel.

Den 9. November var bestemt til vor Afrejse. Nu var Aftalen saaledes, at Professor *Worm* og min Svigermoder skulde køre i Karetten, jeg og min Kæreste i Bispens Chaise, og min Svigerfader og Bispen og mine tvende Svigerinder i Jagtvognen. Vi skulde den første Dag kuns køre til Grønbæk Præstegaard.

Den sidste Dag var mig den gladeste, da jeg saa Udveje for den slaviske Tvang og den selskabelige Trældom. Jeg var derfor usædvanlig munter og fuld af Indfald. Tog Afsked med Bispinden paa saadan en Maade og i saadanne Udtryk at hun, som ellers var Veltalenheden selv, i en Hast ikke kunde finde Svar, men stummedes. Ja, Fru *Briand*⁴⁾ sagde jeg ved Afskeden bl. a. noget, som jeg vidste med sin Blytyngde vilde trænge ind hos Bispinden: Jeg vilde ønske, at jeg enten selv eller i en andens

¹⁾ Landsdommeren, Kammerherre Frederik Skinkel til Hald (1719—94).

²⁾ Muligvis Oberst Carl Jacob Valdemar, Rigs greve Schmettau (1744—1821), der døde som komm. General nordenfjælds i Norge.

³⁾ Karakt. Oberst (1774 Generalmajor) Jens de Poulsen til Børglumkloster, (1713—84).

⁴⁾ Rimeligvis Landfysikus i Viborg, Dr. med. Frederik Otto Briand de Crèvecoeurs Hustru Marthe Schumann.

Person kunde sørge for *dens* tidlige Udfrielse af *dens* betingede Fangenskab, med mere. Glad tog jeg mit Bytte, min Erobring for at vende Ryggen til Fangehuset, der efter Bispindens Grundsætning mere maatte rummes af Munke og Nonner end af Folk, som følte deres Bestemmelse.

Vi bleve vel modtagne i Grønbæk Præstegaard, laa der om Natten, spiste Frokost og gav os paa Rejsen. Dagen var kold, en klingrende Frost, men jeg havde ingen Nød ved Siden af min varme Brud. I Pinds Mølle kunde vi ej køre ind med Chaisen, men maatte lade Dækket tage af. Vi maatte derfor i Sneen marchere et godt Stykke for at holde os varme. I Rye Kro var Værten henne at holde Bryllup, vi kunde derfor ej faa nogen Vederkvælgelse. Endelig kørte vi vild og kom igennem Vinten, da min Bonde *Jørgen Jensens Søn*, lille *Morten* kaldet, just sprang ud for at se hvad al den Herrefart skulde betyde. Jeg bad ham sætte sig paa sin Hest for at vise os Vej. Han gjorde det, og Klokkeren 10 Mortens Aften d. 10. Novbr. kom vi alle til vor Bolig. Alting var beredt til vor Modtagelse efter min skriftlige Ordre. Jeg leverede min Kone Nøglerne til alt, uden selv at kende en eneste. Bispens indtog Sovekammeret, Professor *Worm* Gæstekammeret, mine Svigerforældre og Svigerinder Ammestuen. Jeg og min Kone maatte tage tiltakke med et Kammer i Gaarden, som efter sin Bestemmelse skulde være et Kammer for tre belovede Høns. Vi slap ud af det som vi kunde. Min Kone var meget syg Dagen derpaa, og Huset bugnede af Lykønskere og Op-

vartere.¹⁾ Om Lørdagen gik jeg i Selskab med Professor *Worm* og Svigerfader omkring til de Fornemste, Bispen rekommanderede mig og min Kone til alle. De Fornemste blev indbudte om Søndagen til et Velkomst-Maaltid. Fru *Lichtenhjelm* med Kancelliraaden, Fru Etatsraadinden [*Lichtenberg*] med Mademoisellerne, Frk. *Numsenerne*, Apothekerens, Gejstligheden, Magistraten, min forrige Værtinde og Datter. Alting gik fornøjeligt og højtideligt til. —

De forbleve hos os nogle Dage. Men ved Afskeden hørte jeg en lang Prædiken af min Svigermoder og en anden af Bispen, som jeg ikke forstod før bag-efter. Man synes ikke at finde mig saa fuldkommen i min Opførsel som man ønskede, ikke heller saa hengiven og oplagt til Selskabelighed, som de troede henhørte til den gode Levemaade. Den tilbydende Fornemhed og den falske Følelse af Ære, som i mine Øjne blev betragtet som Forstemthed, og en Stodderpral, der tidlig eller sildig grov Graven for al Tilfredshed og Velstand, var jeg en soren Fjende af. Bispen derimod og min Svigermoder, som tænkte anderledes, troede at jeg gjorde min Kone ulykkelig, naar jeg ikke tillod hende deri at indrette alting efter deres Forskrifter. Thi det gjaldt kun om at vise sig fornemme og følge Strømmen for at gøre alting med. Jeg, som i min Formands Levemaade havde et afskrækkende Exempel, havde fattet en anden Plan for at betræde en anden Vej til den huslige Lyksalighed. Jeg troede derfor, at det var for tidligt at begynde for stort, naar man skulde

¹⁾ Folk, der opvartede med deres Lykønskninger.

tænke paa at holde det ud og komme med Æren i sin Grav. Jeg vidste derfor ikke hvad jeg skulde svare paa alle disse Underligheder, men sagde kuns: jeg skal stræbe, at min Kone kan blive veltilfreds og fornøjet i hendes nye Forbindelse, og er forvisset om, at hun efter Velanstændigheds og den gode Smags Grundsætninger skal vide at indrette alt, at vi med Ære kan leve iblandt vore Medmennesker. De rejste hver hjem til sit, og vi to bleve overladte til vor egen vise og fornuftige Styrelse, uden at stemmes til at tænke og handle efter andres Indfald og Kapricer.¹⁾

I December Maaned blev Brylluppet højtideligholdt mellem min Værtindes Datter, Jomfru *Mossin*²⁾ og Hr. Guldsmed *Nysted*. Vi var som Venner indbudne til denne Højtidelighed. Det glædede mig oprigtig, at den Person, som skattede mig saa højt, at hun ønskede mig den bedste Ejendom hun var raadig over, sin egen Person, nu blev efter hendes Alder og Duelighed i mine Tanker langt lykkeligere i denne Enkemands Eje, end hun nogensinde kunde være bleven ved Forbindelsen med mig. Da jeg nogle Uger i Forvejen havde betalt hendes Moder alt, hvad jeg skyldte for min Kost for 9 Maaneder og mit Indsættelsesgæstebud, i alt 94 Rdr. 4 R 8 β , i Kroner for ved denne Mønt at behage ikke alene Bruden, men endog Brudgommen, der som Guld-

¹⁾ Denne Familiestrid mellem den selvbevidste Tauber og hans nye Slægtninge og den myndige Biskops Misfornøjelse med hans tvangfri og ligefremme Optræden affødte en Brevvexling, der dog endte med at Tauber „fik den gyldne Ro til at tænke og handle som et frit Væsen, der ifølge min Alder burde være forskaanet for al Tvang af Ledebaand“.

²⁾ Side 160 kalder Forf. sin Værtinde og hendes Datter: Ursin. Navnet er Mossin. Anna Maria Jensdatter Mossin (1743—83) blev 4. Decbr. 1774 gift i Horsens med Guldsmed Christian Frederik Nysted (1742—1806).

smed behøvede Kroner og tiere fik af mig denne Møntsort, og tillige forærede dem til Brylluppets Oplysning 4 ø hvide Voxlys, som jeg selv beholdt tilovers, saa var jeg endog fra denne Side med min kære Mage dobbelt yndet af Moderen, Datteren og Brudgommen, og blev det min hele Opholdstid i Horsens.

Kort efter sit Bryllup skriver *Tauber* saaledes i sin Dagbog:

„I disse korte og strænge Vinterdage, som vare giorte sørgelige ved den skønne Naturs Nøgenhed og Hendaanelse ved Frostens Strængthed og Indklædelsen i sin Ligdragt ved Sneens bjerghøie Dynger; i denne Aarets livløse Tid, da Stormvinden hylede om vor Bopæl, var min Kone i fuld Drivt med at sørge for vore Nødvendigheder og Beqvemmeligheder til Vederqvægelse og Forfriskning. Hun opfyldte ved Hielp af en eeneste Pige, den gamle *Anæ* fra Mols, sine huuslige Pligter, og havde i sin skumle Ensomhed uden Selskab, da jeg den meste Del af Dagen var paa Skolen, ingen anden Selskabelighed end sin tænkende Behersker, hendes fornuftige Sjøel og en afvexlende Drivtighed til Sjæls og Legems venskabelige Forstaaelse — —.“

Med disse Ord indleder han sit lange ægteskabelige Liv i Horsens' smukke Rektorbolig, og nu følger Aar efter Aar det ene tykke Bind efter det andet, tæt beskrevne med Beretninger om hans Levned. Men disse frister ikke til at gøre yderligere Forsøg paa at samle Uddrag af dem til Meddelelse for Læserne. Vel indeholder hans Optegnelser mangfoldige Ting af stor Interesse, men dels saa spredte, og dels af saa forskellig Værdi, at det umuligt kan sammenføjes til et harmonisk Hele, der kan berettigede dets Fremkomst.

Næst efter Fortællingerne om det daglige og huslige Liv, hans mange Børns Fødsler, hans Klager over legemlig Skrøbelighed, hans Slægtnings Besøg og Ophold i hans Hjem osv., vedrører Optegnelserne hans Skoles, hans Læreres og hans Disciples Forhold, Vidnesbyrd om hans Dimittender, Udtalelser om økonomiske Sager, saavel hans egne private, som de der vedrører hans Embede, dets Gods' og Penges Bestyrelse; dertil kommer Afskrifter af en stor Del af hans vidstrakte Korrespondance, Breve og Forhandlinger saavel om rent private Anliggender, som om Skolens Forretninger; endvidere de mange Tanker og Planer, der gærer i ham om lærde Sager, Ideer og Grundsætninger om Skolevæsen. Endelig ogsaa de mange Yttringer af hans mismodige og pirrelige Stemninger, der lader os føle, at en dyb Misfornøjelse og Misstemning er Grundtonen i hans Liv. Det er vel ogsaa denne, der faar ham til ikke at dvæle ved det, der foregaar udenfor hans eget Omraade, og til enten slet ikke eller kun meget flygtigt at omtale f. Ex. politiske eller historiske Begivenheder.

Der er nemlig den „Besonderlighed ved denne udmærkede Skolemand, at han ikke ret kunde lide sin Skolemester-Stilling“. ¹⁾ Tingen er, at han Livet igennem forfølges af den trykkende Tanke, at han havde forfejlet sit Maal. Som vi vil vide, havde han ved Universitetet lagt sig efter et bestemt Studium, Exegetik, og som Dekanus paa „Klosteret“ havde han holdt offentlige Forelæsninger om den bibelske Fortolkningskunst, for derved at bane sig Vejen til en theologisk Docent-

¹⁾ Se Henriksen: J. H. Tauber som Rektor i Odense. Saml. t. Fyens Hist. III. S. 309.

post ved Universitetet. Dette opnaede han aldrig, vel mest fordi de formaaende Mænd (særlig Biskop *Balle*), som han henvendte sig til med sine Ansøgninger, Klager og Bønner, med Rette mente, at den iøvrigt saa lærde Theolog hældede stærkt til den nye rationalistiske Retning. Hans Venner forcerede ham derfor til at søge Rektoratet i Horsens, men han vedblev dog efter at have opnaaet dette 1773, stadig at søge theologiske Embeder, og for at fjerne enhver Anstødssten gjorde han det for en Rektor for en af Landets største Skoler mærkelige Skridt i 1779 at rejse til Kbhvn. og tage theologisk Embedsexamen. Endnu inden han forlod Horsens søgte han forgæves Præstekald i Aarhus, og da han, mere efter sine Venners Tilskyndelse end efter eget Ønske, søgte og fik Rektoratet i Odense 1781, fortrød han dette bitterligt. Han vedblev da — uden Held — at søge snart Kapellaniet i Ribe, snart Stiftsprovstiet i Odense, snart om at blive Professor designatus i Theologi ved Universitetet osv. Det blev saa at sige hans fixe Ide. Han indser det næsten selv, idet han et Sted i *Dagbøgerne* (1786) siger:

„Den, som ikke har Ro paa sig at forblive paa den Post han er sat, er næsten ligegyldig hvor han stedes, naar han kun kan slippe fra den, som enten virkelig eller i hans Indbildning er brydsom, tabfuld og sikkerlig ødelæggende; han anser enhver Aabning, enhver Sprække for et sikrere Tilflugtssted. Saaledes gik det mig i Horsens, saaledes med endnu større Grund i Odense. Under mine mislykkede Forsøg dog engang at løsnes fra Skolearbejdet, dels fordi jeg frygtede at denne Post ikke kunde forblive behagelig for ethvert Trin i Livet, dels fordi Lægerne og erfarne Skolemænd saa uophørlig havde istemt Klagesange og Jammerskrig over Skolelæreres Skæbne, at jeg, som endnu ikke følte dette Embede saa

trykkende, kjedsom og fortrædelig, tilsidst frygtede for at det kunde vorde det. I denne Forfatning gik det mig som Spillere og de som tabe i Klasse- og Tallotheriet, jo mere de taber, jo hidsigere bliver de til at vove, for at vinde.“

I Odense plagedes han under ringere Indtægter end i Horsens og kunde ikke gøre sig fortlølig med den dér herskende Tone i Selskabslivet og dettes Overdaadighed og Velleevnet. Men selv efter at have opnaaet en bedre økonomisk Stilling 1787 som Rektor i Roskilde, vedblev han at søge Præstekald, skøndt han — der dengang kun var 44 Aar — selv taler om „min svækkede Alder paa Hældningen af min Levetid.“ En af hans gode Venner havde vistnok Ret, naar han 1799 siger om ham: „Med al den Agt, jeg skylder ham, maa jeg sub rosa sige: Jeg troer ej han nogensinde bliver fornøjet, hvor han end i Verden maatte vandre.“

Tauber virkede endnu som Skolemand i 21 Aar, efter at han har betegnet sig selv som en svækket Olding. Hans Virksomhed som Skolemand var stadig i høj Grad paaskønnet af Autoriteterne og — hvad der var mere — han var stadig elsket og højagtet af sine Disciple. For *Taubers* Stilling til Skolevæsenet i Danmark og om hans forholdsvis ringe, men betydningsfulde literære Virksomhed, skal der ikke gøres Rede i denne lille Efter-skrift til hans Ungdomstids Historie.

Han tog sin Afsked 1808 og døde i Roskilde den 26. Januar 1816.

REGISTER

- Adler, Jakob, Marchandiser, 74.
— Lars, Præst, 75. — Sara, 75.
- Almer, Kirstine, f. Classen, 191. — F. E., Justitsr., 191.
- Ancher, Lorents, Præst, 127.
— Peder Kofod, Professor, 104.
- Anchersen, Hans Peder, Professor, 71, 87.
- Andreas, Sadelmager, 4.
- Aspach, Sixtus, Præst, 20.
- Atke, Kancelliraad, 61.
- Bahnsen, Præst, 164.
- Balle, Nic. Edinger, Biskop, 118 f, 126—132, 135, 142—147, 150, 153, 156, 178, 216.
- Bang, Jens, Professor, 148.
- Beenfeldt, Kammerhr., 161.
- Begtrup, Christina Aug., f. Bruun, 174, 187, 191, 197 f, 207—213. — Erik Gjørup, Præst, 174, 187, 191, 197 f, 207—212. — Sophie Amalie, 206. — Familien 200.
- Berger, Chr. Joh., Professor, Livlæge, 123 f, 129, 195.
- Bernstorff, Andr. Peter, Statsminister, 101, 117.
- Bering, Clementine Marie, f. Poulsen, 139. — Peder, Præst, Bjerling, Matthias, Landmand, 114. — Søren, Landmand, 114.
- Bjerring, Raadmand, 163, 176, 198.
- Bildsøe, Anna Sophie, se Krarup. — Poul Matth., Biskop, 92, 157, 162, 195.
- Birch, Carl Chr. Laur., Præst, 142.
- Blicher, Cath. Elisab., f. Thestrup, 61 f. — Jens Matth., Præst, 61 f.
- Bloch, Jørgen Carsten, Præst, 92. — Søren, Præst, 23 f.
- Boeth, Johan, Parykmager, 5.
- Brandt, Chr., Bibliothekar, 86. — Enevold, 129, 133, 135.
- Brix, Marcus, Kaptajn, 103.
- Brorson, Broder, Biskop, 40 f, 43, 97.
- Bruun, Gregers, Præst, 174.
- Budolf, Fr., 111.
- Bützow, Henr. Christ., Præst, 19 f. — Ole Nic., Professor, 71, 85.

- Caroline Mathilde, Dronning af Danmark, 129.
 Christensen, Hans, Købm., 8.
 — Adler, 75.
 Christian VII, Konge af Danmark, 147.
 Clausen, Anna Sophie, f. Brorson, 40 f. — Johannes Hauch, Præst, 41. — Nic., Præst, 40.
 Clementin, Peder, Præst, 20, 77, 93 f., 97, 134.
 Colding, Præst, 164.
 Cordsen, Claus, Købm., 166.
 — Gertrud, f. Hofgaard, 166.
 — Stephan Hofgaard, Geh.-konf.raad, 166, 195.
 Cortsen, Jens Søren, Sekretær, 99.
 Cramer, Andr. Vilh., Professor, 102. — Carl Fr., Professor, Boghandler, 109 f. — Louise, 102. — Joh. Andr., Professor, Univ.-Kansler, 100—124, 144.
 Crane, Helene Elisab., se Hornemann. — Johs., Oberstl., 156.
 de Crèvecoeur, Fr. Otto Briand, Fysikus, 211. — Marthe, f. Schumann, 211.
 Danneskjold-Samsøe, Fr. Louise Charl., Komtesse, 191.
 — Frederik, Greve, Statsminister, 191.
 Didriksen, Chr., Skolediscipel, 33, 35.
 Duche, Niels, Toldkontrollør, 160 f.
 Egeberg, Chr., Student, 49 f.
 Engelstoft, Chr., Præst, 137 f.
 — Laurids, Professor, 137.
 — Laurids Struch, Præst, 137, 139. — Maren, f. Krage-
 lund, 137, 139.
 Estrup, Chr., 95, 137. — Lars Chr., Etatsraad, 95 f, 137.
 — S. L., 142.
 Ferslev, Christ., Præst, 113 f.
 — Hans, Byfoged, 113 f.
 Fleischer, Rasm., Præst, 132.
 Fibiger, Transportforv., 49.
 Flensborg, Andr., Borgmester, 163, 177 f.
 Fogtmann, Edv., Præst, 39, 41 f.
 Frederik, Arveprins, 114, 145.
 Frederik V, Konge af Danmark, 123.
 Frederik (Fr. VI), Kronpr., 101.
 Friborg, Kristine, f. Flensborg, 177 f. — Niels, Præst, 178.
 Frimodt, Niels, Præst, 164, 184.
 Friis, Fr. Chr., Student, 27.
 — Hans, Klokker, 49, 99, 101, 113.
 Fuchs, Chr. Carl, Rektor, Prof., 169, 187.
 Gabel, Kneipevært, 117.
 Galthen, Gæstgiver, 196.
 Gerner, Andreas, Komm.kap-
 tajn, 33. — Henrik, Komm.-
 kaptajn, 33. — Sophie, f.
 Gravesen, 33.
 Gersdorff, Chr. Chr., Oberst, 163. — Bodil, f. de Lichten-
 berg, se Lichtenhjem.

- Giessing, Rasm. Jørg., Præst, 158 f, 161, 173. — Købmands-Enke, 158, 176.
- Gleerup, Bagge, Godsejer, 140. — Henrikke Margr., f. Holst, 139 f.
- Glædrup, Bjørn, Hører, 20, 25, 27, 32, 36, 40 ff, 45 ff, 62, 68, 71, 75 ff, 82 f, 90. — Melcko, Sømand, 36.
- Glud, Hans Poulsen, Præst, 164, 177.
- Gottschalck, Hans, Rektor, 93, 97, 102, 135—140, 153 f.
- Groth, Købmand, 162, 164.
- Grøndal, Raadmand, 164, 166.
- Gudme, Herm. Peter, Præst, 20, 93 f, 97.
- Gunnerus, Joh. Ernst, Biskop, 105, 123—137, 142.
- Gyldendal, Søren, Boghandler, 80, 94, 110, 119, 132, 135, 157.
- Hald, Damiarius Chr., Præst, 138, 140.
- Hansen, Jacob, Hospitals-præst, 164, 184, 195.
- Hartmann, Præst, 167.
- Haslund, Gravers, Student, 112.
- Hass, Christence, f. Ursin, 136. — Jens, Præst, 136. — Niels Ursin, Student, 136.
- Hauber, Eberhard David, Præst, 92.
- Hauch, Fr., 94. — Jørgen, Godsejer, 94. — Ulrik, 94.
- Heckel, Paulus, Kobbetsmed, 4.
- Helms, Apotheker, 164.
- de Hemmer, Ludv., Rektor, 25 ff, 46, 48, 55, 58 f, 61, 64, 67, 71, 87.
- Henrichsen, R. J. F., Rektor, 1.
- Hersom, Lars Vendelboe, Student, 51.
- Hielmcrone, Chr., Præst, 141.
- Hjelmstjerne, Geheimeraad, 131.
- Holler, Skolemester, 18.
- Holm, Peder, Professor, 85, 89, 102—9, 114, 118—122, 129 ff, 142—157. — Torben, Byfoged, 149 f, 173.
- Holmskjold, Geh.raad, 149.
- Holst, Christen Møller, Præst, 108 f, 110, 156.
- Homann, Korttegner, 12.
- Hornemann, Claus Frees, Professor, 151. — Helene Elisabeth, f. Crane, 151, 178.
- Hovedstrup, Peder, Præst, 25.
- Hovgaard, Niels, 99.
- Huulbeck, Jfr., 161, 166, 184.
- Hyphoff, Præst, 164.
- Høegh-Guldberg, Statsminister, 116, 145 ff. — Cath. Marie, f. Nørlem, 146.
- Jacobi, Elias, Byfoged, 142. — Marie Helene, f. Hielmcrone, 142.
- Jensen, Jørgen, Bonde, 212. — Morten, Bonde, 212.
- Jungling, Didr. Chr., Købm., 23, 78, 97. — Elisabeth, 8.
- Kall, Joh. Chr., Professor, 82 f,

- 88 f, 98, 102, 157. — Nic. Christ., Professor, 157.
- Kattrup, Henr. Peter, Præst, 160 f, 164, 167, 184, 190, 200, 204.
- Kjerulf, Chr., Auktionsdirektør, 80, 94, 110, 119.
- Klæstrup, Søren Chr., Præst, 26.
- Kraft, Christen, Student, 94 f. — Ole, Rektor, 95 f, 119, 131 f, 150.
- Krarup, Anna Sophie, f. Bildsøe, 196. — Thure, Rektor, 196.
- Kratzenstein, Chr. Gottlieb, Naturforsker, Prof., 71.
- Krogh, Mads Chr., 29, 70.
- Landt, Andr., Boghandler, 101.
- Lange, Mikkell, Rebslager og Prokurator, 33.
- Lanthe, Antikvarboghandler, 75, 101.
- Lassen, Fr. Chr., Præst, — Nicoline Petrine, f. Begtrup, 191, 207.
- Lasson, Frue, 161. .
- Levin, Anna, Forf., 114.
- de Lichtenberg, Bodil, f. Hofgaard, Etatsraadinde, 161, 163, 213. — Gerdt, Etatsr., 163, 204. — Familien, 163, 166.
- de Lichtenhjem, Bodil, f. de Lichtenberg, 162, 212 f. — Jochum, Kancellir., 163, 177, 204 ff.
- Lindgreen, Enkemadam, 101.
- Linstow, Christ. Hartvig, Overførster, 148.
- Lintrup, Jens, Præst, 22, 33, 45, 48, 99.
- Lodberg, Jens, Præst, 19.
- Lorch, Josias, Præst, 92, 164.
- Lund, Jens, Kantor, 37.
- Luxdorph, Bolle Willum, Geheimeraad, 71, 87.
- Marcussen, Marcus Pauli, Godsejer, 139.
- Meyer, Toldkontrollør, 196. — Margareta, f. Begtrup, 191, 196.
- Middelboe, Stephan, Præst, 193.
- Milling, Chr. Fr., Præst, 19 f, 24. — Glob Søren, Præst, 47 ff, 50 f, 94. — Ludv. Chr., Klokker, 113. — Nic. Severin, Præst, 99 f, 113, 135.
- Monrad, Søren, Rektor, 108, 110. — Præst (jyske Monrad), 108, 110. — Stiftsprovst, 209.
- Mossin, Købmands-Enke, 160, 165, 176, 185 f., 198 ff.
- Muhle, Vice-Dekanus, 121.
- Munthe, Casper Fr., Professor, 71 f, 82 f.
- Møller, Jens Gjørup, Kantor, 57. — Jens Chr., Student, 24, 70.
- J. G. Møller (1735—1807), Student fra Aalborg 1754. Hører og Kantor 1759, Klokker v. Budolfi Kirke 1805.

- Nicolajsen, Nicolaj, 8.
 Nysted, Chr. Fr., Guldsmed og Købmand, 187, 200, 214.
 — Anna Marie f. Mossin, 165, 200.
 Numsen, Frøken, 161.
 Nysom, Apollone Marie, f. Hald, 140. — Niels, Præst, 140.
 Obelitz, Balthasar Gebh., Professor, 103.
 Oeder, Geo. Chr., Botaniker, Finansraad, 124.
 Ossendrup, Andreas, Præst, 24.
 Overvad, Niels, Købm., 171 f.
 Petersen, Parmo Carl, Præst, 86 f, 92, 94, 99, 104, 110, 118, 132, 157.
 Pontoppidan, Erik, Prokansler, 71, 87 f, 100, 107.
 Poulsen, Jens, Generalmaj., 211.
 Rasch, Fr., Præst, 197.
 Rasmussen, Katrine, f. Adler, 74, 91. — Spækhøker, 74, 91.
 Reinert, Sadelmager, 44.
 Reinhardt, Skræder, 81, 91.
 Reiser, Carl Fr., Amtskirurg, Forf., 99.
 Rheder, Hans, Skolemester, 13, 17 f.
 Riisbrigh, Børge, Professor, 116, 143, 145.
 Rosenstand - Goiske, Peder, Professor, 84, 100, 102, 104.
 Rothe, Boghandler, 75.
 Rottbøll, Chr. Friis, Læge, Professor, 103. — Chr. Mich., Biskop, 102, 108 f, 115 f, 136—144, 169—173, 179—193, 197—213. — Jens Laasbye, Generalfiskal, 172, 210. — Kirstine, Hedevig, f. Brix, 103, 137—141, 172, 188, 193, 197 f.
 Ryberg, Ane Marie, f. Kraft, 185. — Christen, Købmand, Godsejer, 97, 185—189.
 Sahl, Laurids, Professor, 23, 58, 98.
 Salling, Søren, Præst, 110, 119.
 Saurbier, Jacob, Skrive- og Regnemester, 18, 44, 68, 76, 78, 134, 154, 169 f, 207. — Maren, f. Tauber, 8, 18, 78, 134, 136, 152, 154, 169 f, 207.
 Schiellerup, Dorthea Sophia, f. Begtrup, 207 f. — Jens Chr., Præst, 207. — Prokurator, 201.
 Schmettau, Carl Jac. Waldem., Rigsgreve, General, 210.
 Schmidt, Apotheker-Enke, 161.
 Schou, Jac. Henr., Kæmmerer, Etatsr., 110, 132.
 Schyth, Andr., Præst, 92.
 Schytte, Hans, Præst, 162 f.
 Seidelin, Lic. med., 155.
 Sevel, Niels Hoffmann, By-skriver, 24. — Magnus Hoffmann, Seminarie-Direktør, Prof., 39, 47.
 Simon, Portner, 148.

- Sinding, Chr., Præst, 119.
 Skinkel, Fr., Landsdommer, Kmhr., 210.
 Sparre, Præst, 98.
 Steenvinkel, Peter Chr., Præst, Prof., 39, 46, 70, 72.
 Stephansen, Vejermester, 178.
 Stjernholm, Præst, 99.
 Struensee, Joh. Fr., Statsminister, 117, 120—137.
 Studsgaard, Chr. Beverlin, Biskop, 118, 121.
 Suhm, Peter Fr., Kammerherre, 122.
 Tauber, Emmanuel, Kobbersmed, 1, 4—8, 12—22, 38, 40, 44 f. — Gregoriana, f. Begtrup, 137, 139 f, 172 f, 180 f, 187—218. — Johan Caspar, Instrumentm., 1. — Johan Henr., Rektor, Prof., 1—218. — Karen, f. Henriksdatter Widschen, 4—14, 17, 22—25, 40, 43, 60, 67, 74, 78, 128, 134—137, 151 f, 169 f, 179. — Nicolaj, 8, 21.
 Tetens, Peder, Biskop, 153, 166 f.
 Thestrup, Frants, Konrektor, 95 f. — Geo. Fr. Stampe, Rektor, 59, 61, 64, 70, 96.
 Thomsen, Eggert, Købmand, 69.
 Thostrup, Hans Peter, Præst, 109, 119.
 Thygesen, Justitsr., 161.
 Toldorph, Matt., Præst, 161, 164, 167 f. — Marie Lov., f. Kandelsdorph, 161.
 Treschow, Herman, Præst, 127.
 Tønder, Student, 161, 164.
 Ursin, se Mossin.
 Wandall, Johan, Præst, 93 f, 97, 135.
 Wellejus, Købmand, 162, 164.
 Wesselberg, Musikant, 22.
 Wenster, Franz Chr., 8.
 Viborg, Johs., Skolediscipel, 26 f.
 Widschen, Anna Chr., 8. — Henr., 6.
 Wilsnach, Skipper, 154 ff.
 Worm, Anna, f. Müller, 173, 180, 211 f. — Jens, Rektor, Prof., 174, 191 ff, 195, 200 f, 207—212.
 Wulff, D. H., Overlærer, 1, 42.
 Østrup, Jørgen, Præst, 92.
-

